[illegible] 65

ANTIQUITATES
MIDDLETONIANÆ.

Germana quædam ANTIQUITATIS eruditæ

MONUMENTA

QUIBUS

Romanorum veterum Ritus varii

Tam Sacri quam Profani,

Tum Græcorum atque Ægyptiorum nonnulli

ILLUSTRANTUR,

Romæ olim maxima ex parte collecta,

Ac DISSERTATIONIBUS jam singulis instructa,

A *CONYERS MIDDLETON*, S. T. P.

Academiæ Cantabrigiensis Protobibliothecario.

His Appendicis item Loco adjuncta est MUMIÆ CANTABRIGIENSIS Descriptio.

Quis autem est, quem non moveat clarissimis Monumentis testata, consignataque Antiquitas?

Cic. de Divin. l. 1. 40.

J. Mynde sculp.

LONDINI,

Apud R. MANBY et H. S. COX in vico vulgo dicto Ludgate-hill.

MDCCXLV.

ALMAE MATRI

ACADEMIAE CANTABRIGIENSI

ARTIVM OPTIMARVM ALTRICI

VIRTVTVM OMNIVM FAVTRICI

C V I

QVOSCVNQVE IN LITTERARVM STVDIIS

VEL PROGRESSVS FECERIT VEL PRAEMIA

ACCEPERIT SE PENITVS DEBERE PROFITETVR

CONYERS MIDDLETON

HOC OPVSCVLVM OTII ALIQVANDO SVI

OBLECTAMENTVM NEC IVVENTVTI

FORTASSE ACADEMICAE IAM INVTILE
FVTVRVM

IN PERPETVVM OBSERVANTIAE SVAE

AC GRATI ANIMI TESTIMONIVM

LIBENS MERITO

D. D. D.

PRÆFATIO.

CUM valetudinis olim confirmandæ causa, cœlum mutare, et litterarum studiis aliquandiu depositis, peregre proficisci decrevissem, tum ad Italiam illico iter tendere, ac Romæ urbium amœnissimæ otiari, mihi ante omnia placuit. Ut ad illam autem accessi, loci admonitu incitatus, splendorisque ejus prisci memoriam recolens, non tam ad novæ urbis ornamenta, magnifica ea quidem et superba, quam ad antiquæ vestigia et monumenta perquirenda, memet contuli: quæ quidem omnia, etiamsi ab aliis descripta magnam sæpe voluptatem legenti antea dedissent, at oculis tamen subjecta, majorem mihi longe, res ipsas jam contemplanti, præbere sensi.

In hac igitur antiquitatis contemplatione pæne defixus, paucula statim quædam, ex urbis ruderibus effossa, artium veterum specimina, rituumque veterum instrumenta coemere cœpi: atque ab his initiis, sarcinulam paullatim quandam, qua in Angliam tandem instructus redirem, colligere statui:

tui: in qua tamen colligenda, non illud mihi propositum erat, ut ea solummodo, quæ materia aut opere præstarent, sed quæ eruditionem, ut aiunt, aliquam continerent, ritumve aliquem illustrarent, ad Bibliothecæ quasi meæ ornatum, compararem.

Etenim hoc peregrinantibus fere commune esse scimus, quæcunque in exteris terris rariora, aut regionis alicujus propria sint, ea potissimum conquirere, domumque deportare; ut eorum deinde conspectu, locorum quos peragraverint memoriam revocare, atque itineris præteriti voluptatem quodammodo redintegrare possint. At vero ex omnibus Orbis terræ regionibus, ager certe Romanus res istiusmodi pretiosissimas, et litteratorum præcipue ingeniis accommodatissimas edit. Quippe aliæ terræ marmora, aurum, gemmasve fortasse, sed rudes tantum pariunt; hæc autem marmora in varias formas exquisite ficta, aurum eximio opere cœlatum, gemmas summo artificio sculptas, ex sese fundit: quorum ipse singulorum exempla sane haud pauca, dum in iis locis commorabar, ex ea effossa vidi.

Ex his autem agri Romani divitiis, neminem profecto de peregrinatoribus nostris, thesaurum inde deportasse credo, et rerum delectu et pretio magis æstimabilem, ac quem amicus meus nobilis, Ho-

Horatius Walpole in Angliam nuper advexit; Juvenis, non tam generis nobilitate, ac paterni nominis gloria, quam ingenio, doctrina, et virtute propria illustris. Ille vero haud citius fere in patriam reversus est, quam de studiis meis, ut consuerat, familiariter per litteras quærens, mihi ultro de copia sua, quicquid ad argumenti mei rationem, aut libelli ornamentum pertineret, pro arbitrio meo utendum obtulit. Quam quidem ejus liberalitatem libenter admodum amplexus essem, ni operis hujus, jam prope absoluti, fastidio quodam correptus, atque ad alia festinans, intra terminos ei ab initio destinatos, illud continere statuissem: attamen præclaram istam Musei Walpoliani supellectilem, ab interprete aliquo peritiore propediem explicandam, edendamque esse confido.

Sed ut ad propositum revertar. Meæ isti, quam modo dixi, emendi cupiditati, facultatum mearum tenuitas modum imposuit, nec ultra hanc rerum congeriem, quam in his Tabellis expositam videmus, eam provehi passa est: quæ, cum multos jam annos in armariis meis custodita, otium sæpe meum oblectasset, sermonisque cum familiaribus meis haud injucundi argumentum præbuisset, in lucem demum idcirco emissa est, ut quos mihi unquam

vel delectationis, vel utilitatis fructus attuliſſet, eoſdem item ceteris, qui hæc ſtudia perſequuntur, impertire poſſet. In ea enim nonnulla reperiemus, quæ ob raritatem atque operis etiam excellentiam, vel inter præſtantiſſima ex hoc genere Antiquitatis monumenta numerari queant: de reliquis autem, ſi quæpiam contra, vulgaria nimis, atque hac tanta diſſerendi pompa vix digna videantur, at ritum ea tamen, ut dixi, moremve aliquem, non ab aliis fortaſſe memoratum, aut clare ſatis explicatum, plerumque illuſtrant. Atque illud etiam animadvertendum eſt, hujuſmodi videlicet opera, non peritis modo et intelligentibus, ſed ſtudioſis communiter omnibus et diſcendi cupidis proponi; atque ad omnium ideo ingenium accommodari ſolere; ita ut quæ peritioribus fortaſſe tædium faſtidiumque creent, eadem tamen aliis, in hoc genere minus exercitatis, eruditionis ac ſcientiæ acceſſionem aliquam afferant. Iſtud vero utcunque fuerit, hoc ſaltem dicere licet, hunc omnem, qualiſcunque eſt, rerum antiquarum apparatum, non quo ſcribendi occaſionem arriperem, aut eruditionem meam oſtentarem, ex aliorum Muſeis deſumptum, ſed meo opere ac ſumptu conquiſitum eſſe; neque uſum ejus meliorem me quidem excogitare potuiſſe, quam

ut accurate deſcriptum, ac diſſertationibus hiſce inſtructum, in publicum proponerem.

Ad hanc vero rerum mearum editionem, Mumiam item Cantabrigienſem, appendicis loco adjungere libuit, quoniam et mihi ea præcipue in cuſtodiam tradita eſt, et nihil Academiæ ipſi me gratius facere poſſe cognovi, quam ut, quodcunque in theſauris ſuis lateat, quod litterarum ſtudia accendere, litteratoſve erudire aut delectare poſſit, illud pariter in commune omnium beneficium pervulgarem.

Sin autem reperti aliqui erunt, qui hoc omne litterarum genus, tanquam leve prorſus, atque homine gravi ac ſene præſertim indignum aſpernentur; ego tamen multorum et graviſſimorum virorum exemplis memet defendere potero, qui vitam fere in his ipſis ſtudiis conſumpſerunt. At iſtiuſmodi reprehenſores meminerint, velim, quantum in juventute noſtra inſtituenda, litteriſque humanioribus imbuenda, hæc una rerum antiquarum cognitio locum obtineat, quantamque vim habeat: hoc enim ſi ſecum reputare volent, tum profecto, quicquid ad cognitionem eam illuſtrandam auxilii aliquid afferat, illud fructus non contemnendos editurum eſſe, intelligent. Neque provectioris ætatis

ætatis hominibus aut injucundum, opinor, aut inutile foret, fontes eos antiquos interdum repetere, unde primos doctrinæ liberalioris haustus duxerint, quibusque omnem eam, quamcunque teneant, cogitandi, dicendi, scribendive elegantiam, acceptam plerumque referre oportet.

Sed ut dicam plane quod sentio: juniores certe, ad hujusmodi studia persequenda, aptiores esse fatendum est: eoque memet libentius ad hoc opus absolvendum accinxi, ut eo demum absoluto, his aliquando litteris valedicerem, atque hæc earum fomenta, ex animo pariter ac manibus emitterem. Etenim ætas mea jam ingravescens ad graviora quædam et personæ accommodatiora me progredi monet; et quanto minus vitæ mihi reliquum sit, tanto magis ea meditari, atque ea scribere, quæ vitæ futuræ spem confirmare, possessionemque nobis præstare queant. Ea nimirum, quæ moribus publicis emendandis, et virtuti pietatique propagandæ conducant; quæque religionem potissimum Christinam, benevolentiæ, pacis, ac gaudii conciliatricem, ab omni prava mixtura, papistica fraude, anili superstitione, fanatico furore, qualis olim e cœlis descenderit, puram sinceramque conservent.

INDEX

Rerum quæ in his Tabulis deſcriptæ atque in Dissertationibus deinde explicatæ ſunt.

In Tabula I.

PIctura antiqua, ex ſepulchri veteris pariete, Romæ exciſa. Ubi de hiſtoriola in ea expreſſa, et de figurarum veſtitu ac deſcriptione, conjecturæ quædam proferuntur. Tum de picturis iſtiuſmodi, in parietum tectorio repertis, earumque origine ac præſtantia, nonnulla generatim diſſeruntur.

Tab. II.

Figura muliebris, porcellum dextra, atque infantulum ſiniſtra geſtans. Ubi infantulos ad Deorum altaria initiandi, ac nominandi ritus omnes, cum apud Græcos tum Romanos, fuſe ſatis explicantur.

Tab. III.

I. Bulla aurea. Ubi de Bullæ uſu atque origine apud veteres Romanos diſquiritur: eamque neque cordiformem, neque, ut doctorum plerique exiſtimant, a triumphantibus omnino geſtatam, neque nobilibus propriam, ſed ingenuis promiſcue omnibus pro arbitrio permiſſam eſſe, oſtenditur. II. Mulieris atque Infantuli, cui Bulla ex collo dependet,

Imagunculæ duæ antiquæ, in vitro pictæ. Ubi de vitri origine ac conditura, ejuſque pingendi artificio; tum de picturæ noſtræ explicatione, et de Trabea præcipue veterum, quam puerulus, et de monili, quod mulier geſtat, diſputatur. III. Anulus Amuleticus, ex lapide Chalcedonio confectus, cui litteræ quædam barbaræ inſcriptæ ſunt. Ubi de Amuletis, Gemmiſque potiſſimum Baſilidianis; ac de anulis veterum phyſicis et medicatis, quibus noxia quælibet, et Dæmones præſertim malos, ſe propulſare poſſe credebant, diſſeritur. IV. Rei turpiculæ, figuræ duæ æneæ, non quidem in hanc Tabulam, ſed in diſſertationis marginem conjectæ. Ubi iſtiuſmodi figuras, contra faſcinationes, oculique maligni ictus, infantulorum olim collis ſuſpendi ſolere, demonſtratur.

Tab. IV.

Olla oſſuaria, e vitro confecta, et picturis ornata. Ubi de Ollis iſtiuſmodi vitreis, ad mortuorum oſſa excipienda paratis, ac de noſtra præſertim, quæ oſſium combuſtorum fruſtulis referta erat, agitur.

Tab. V.

Figuræ in fundo, lateribuſque Ollæ depictæ; quæ ritus funebres præcipue indicare videntur. Ubi de mortuis comburendis, oſſibuſque eorum legendis, et condendis, ceteriſque ad ſepulchra pertinentibus, diſputatur.

Tab. VI.

Quatuor vaſcula, lacrymatoria, ut vulgo vocantur. Ubi vaſcula ejuſdemmodi omnia, non quidem ad lacrymas, ut plerique exiſtimant, excipiendas, ſed ad unguenta ſolummodo in tumulos inferenda, a veteribus adhibita fuiſſe, contenditur.

I N D E X.

Tab. VII.

Quatuor item vaſcula vitrea, in eundem uſum parata; quibus unguenta ſcilicet, ad mortuorum cineres inſpergendos, in ſepulchris aſſervari ſolerent.

Tab. VIII.

Lucernæ quatuor ſepulchrales. Item, anuli duo aurei; atque inauris etiam muliebris. Ubi lucernarum ſepulchralium uſus, et figurarum in his noſtris expreſſarum ſignificatio inveſtigantur. Deinde de anulis aureis, atque inauribus, ceteriſque defunctorum ornamentis, una cum eorum oſſibus in ſepulchro a propinquis condi ſolitis, quædam dicuntur.

Tab. IX.

I. Libelli veteris ſive Pugillaris, Operculum Eburneum, in ſepulchro antiquo repertum. Ubi pugillarium forma uſuſque, ad notas ſcilicet breves excipiendas, demonſtrantur. II. Tibicinis Utricularii Imaguncula ænea. Ubi de Tibiæ iſtius apud veteres uſu, ac de Ludionum, Morionum, ac Mimorum genere omni, ad convivia ludoſque adhiberi ſolito, diſputatur. III. Pocillatoris, ſeu ſervi ad menſam miniſtrantis Imaguncula. Ubi Romanorum luxus, in ſervorum grege comparando illuſtratur, et Pocillatorum præſertim, ſeu ſervorum Tricliniariorum veſtitus nitidus et delicatulus ex imagine noſtra indicatus eſt. Tum de antiqua e cornibus potandi conſuetudine nonnulla memorantur.

Tab. X.

Ibis Ægyptia. Ubi Avis iſtius natura, cultus, divinique, apud Ægyptios veteres, honores explicantur. Atque hanc

 noſtram

noſtram Ibidis effigiem, baſi olim deauratæ impoſitam, ac numinis loco conſecratam, cultamque fuiſſe, oſtenditur.

Tab. XI.

Æſculapii Imago, una cum Teleſphoro adjuncto. Ubi de Dei hujus religione, et quemadmodum Romam primum advecta fuit; item de Ægris in templo ejus cubantibus, et morborum ſuorum remedia, ſomniōrum monitu ediſcentibus, diſſeritur. Tum Teleſphori etiam nomen, et qualis ille Deus fuerit, explicatur.

Tab. XII.

Antinoi Imago ænea, baſi perpulchræ inſiſtens. Ubi de Antinoo in Deorum numerum relato, honoribuſque ei ab Hadriano Imperatore conſtitutis; item de baſi Imaginis hujus ſingulari, figuriſque ibi expreſſis, pauca quædam obſervantur.

Tab. XIII.

I. Bacchi Imaguncula ænea. II. Serapidis, Dei Ægyptii. Ubi de cultu ejus, nonniſi ſero Romam traducto, diſſeritur. Deinde, de minutis hiſce Deorum veterum Icunculis, atque infinito fere earum numero hodie extante, quæſtio inſtituitur et explicatur. III. Arula Larum ſeu Deorum Cubicularium perpulchra ex ære. Ubi ejuſmodi Arulas, in privatarum ædium Sacellis ſeu Larariis, ad thuris aut vini paullulum excipiendum paratas, atque ante Deorum imagines poni ſolitas, declaratur.

Tab. XIV.

I. Imago Bacchæ, ſeu fœminæ in Bacchi ſacris initiatæ. Ubi ſacra iſta nocturna, a mulieribus celebrata, deſcribuntur:

tur: et cur Bacchantium coronæ ex hedera potiſſimum confectæ eſſent, declaratur. Item de oculis Imagunculæ hujus argenteis mentio facta eſt; atque oculos iſtos conficiendi atque inſerendi artem, ad Opifices quoſdam proprios, a ſculptoribus diverſos pertinuiſſe, declaratur. II. Gladiatoris Imaguncula ænea. Ubi de Gladiatorio pugnandi more pauca quædam dicuntur: atque hanc Imaguncilam, a Gladiatore aliquo celebri, ob victoriam partam vel libertatem acceptam, ex voto Deo alicui dicatam fuiſſe, conjectatur. III. Duæ aliæ hominum Icunculæ incognitæ. Quarum una tamen Germanici fortaſſe; altera Etruſci Herois aut Dei effigies eſſe videtur.

Tab. XV.

Patera ænea, uti vulgo vocatur. Ubi vaſcula hujuſmodi, haud recte Pateras dici; neque ad vinum omnino fundendum, ut ex eorum forma apparet, accommodata eſſe, ſed ad aridum potius quiddam vel Diis Laribus in ſacrificio, vel cœnantibus fortaſſe in convivio, offerendum, adhibita fuiſſe, conjectatur: tum figuras in hoc vaſculo inſculptas, ad Ledæ fabellam referendas eſſe.

Tab. XVI.

Aliud vaſculum ejuſdem formæ ac generis. Ubi de figuris etiam in eo, perinde ac in ceteris plerumque inſculptis, conjecturæ quædam proponuntur.

Tab. XVII.

Haſtæ antiquæ ſpiculum, atque inſtrumenta duo fabrilia, ex ære confecta. Ubi de Haſtis et Gladiis veterum, poſt ferrum etiam inventum, ex ære factis, diſſeritur; atque in inſtrumentis iſtiuſmodi fabricandis, æs, promiſcuum diu cum

 ferro

ferro ipſo uſum obtinuiſſe, antiquorum teſtimoniis con fir matur.

Tab. XVIII.

As Romanorum libralis, ejuſque partes. Ubi de æris ſignandi auctore; atque unde mos deductus; quibuſque notis æs primum Romæ ſignatum eſſet, quæritur. Deinde, hujuſmodi nummos, omnium, qui Romæ unquam ſignati fuiſſent, antiquiſſimos eſſe, atque ante bellum Punicum, non feriendo percuſſos, aut typo aliquo impreſſos, ſed ex ære fuſo conflatos, oſtenditur. Tum ſingulorum momenta ſeu pondera notantur; ac ſigna in eis expreſſa illuſtrantur.

Tab. XIX.

As ad ſextam ejus partem; deinde ad duodecimam, auctoritate publica imminutus; parteſque utriuſque ita imminuti. Ubi imminutiones iſtæ, ex nummorum noſtrorum ſerie hic expoſita, illuſtrantur. Atque alias quoque æris imminutiones, a nemine licet antiquorum memoratas, factas tamen eſſe, arguitur. Tum notæ et ſigna in his nummis impreſſa explicantur. Ac ſingulorum momenta propria indicantur.

Tab. XX.

Pondus antiquum librale, ex ære factum. Item quatuor Unciæ æneæ, earumque partes nonnullæ. Ubi de Romanorum veterum ponderibus, auctoritate publica conſtitutis, ac de ſignis in eis inſculptis, pauca quædam dicuntur: ac ſingulorum momenta demonſtrantur. II. Aquilæ Imaguncula ænea, baſi impoſita. Ubi de Aquilis legionum et cohortitium, quæ magna religione coli ſolebant, diſſeritur; atque Aquilam item noſtram ad cultum quendam divinum, vel

domi

domi vel militiæ, conſecratam olim eſſe, declaratur. III. Guttus antiquus ex ære Ubi vaſculi iſtius uſus, ad olea ſcilicet atque unguenta pretioſa, cum in balneis, tum in ſacris, guttatim fundenda, demonſtratur. IV. Pes æneus votivus. Ubi de pedum imaginibus, ex voto Deorum alicui in templo ejus dicatis, a navigantibus præſertim, ſeu pedibus etiam ex morbo aliquo laborantibus, diſſeritur. Quam quidem ſuperſtitionem, hodie etiam Romæ, perinde ac in urbe antiqua, vigere, confirmatur. V. Tigridis Imago ænea, de cujus tamen uſu nihil certi ſtatui poteſt.

Tab. XXI.

Gemmarum ſeries; in quibus imagines variæ, antiquo opere cælatæ aut exſculptæ ſunt. I. Imago Byzantis Herois, urbis Byzantii conditoris. II. Hermaphroditi ad arborem alligati; cujus ad caput Faunus, ad pedes Satyrus aſſidet. III. Regis cujuſdam Parthorum. IV. Pruſiæ, Regis Bithyniæ. V. Sexti Chæronenſis, Plutarchi nepotis. VI. Omphales, Herculis inſignibus inſtructæ. VII. Matidiæ Auguſtæ. VIII. Fauſtinæ ſenioris. IX. Mercurii, ſymbolis ſuis omnibus inſtructi. X. Imagines variæ, ſymbolico quodam ſignificatu, inter ſeſe commixtæ: videlicet, Socratis, Pavonis, Elephantis et Sceptri. XI. Galli Gallinacei; et Cornu-copiæ, quod e globulo quaſi exſurgere videtur. XII. Mulieris, ſive Deæ cujuſdam Ægyptiæ. XIII. Avis Ægyptiæ ſive Ibidis. XIV. Lapis denique Chalcedonius, rotundus et globi dimidiati inſtar, ex altera parte planus, ex altera convexus; cui litteris quadratis inſcribitur. TRIUMPHUS QUADORUM——Quæ quidem omnia, quatenus explicatione aliqua egere videantur, ordine illuſtrata ſunt.

Tab.

INDEX.

Tab. XXII.

Mumia Ægyptia, a viro nobili Georgio Townſhend, Academiæ Cantabrigienſi donata. Ubi de loculis præſertim, thecisſve ligneis, in quibus cadavera Ægyptiorum more condita, repoſita erant, diſſeritur: Atque ex eorum forma et pingendi modo, et ſculpturæ et picturæ primordia ad Græcos traducta eſſe, conjicitur. Deinde ex putrido Mumiæ noſtræ ſtatu, Ægyptiorum veterum vanitas arguitur, qui hoc condiendi ritu, ſe corporibus etiam ſuis immortalitatem quaſi daturos eſſe credebant. Tum hanc cadaverum condituram, non tanto aromatum apparatu, tantoque ſumptu, quanto fieri ſolere traditur, revera effectam fuiſſe, ex Mumiæ noſtræ reliquiis, ceterarumque omnium, quæ a peregrinantibus deſcriptæ ſunt, demonſtratur.

Tab. XXIII.

Integumenti Mumiæ exterioris particula, pictis Deorum imaginibus ornata. Ubi picturarum earum deſcriptio quædam datur: quarum quidem nonnullæ, hanc cadavera condiendi artem, Ægyptiis olim divinitus datam eſſe, ſignificant; item lapidis ejus Æthiopici, quem cultelli loco, in cadavere ſecando, adhibebant, formam exhibent; atque Deorum etiam eorum effigies, qui Averrunci præcipue, ſeu malorum propulſatores habebantur; quibuſque cadaveris potiſſimum tutelam commendare ſolerent.

TAB.I.

J. Mynde sc.

TAB. II.

Ex ære

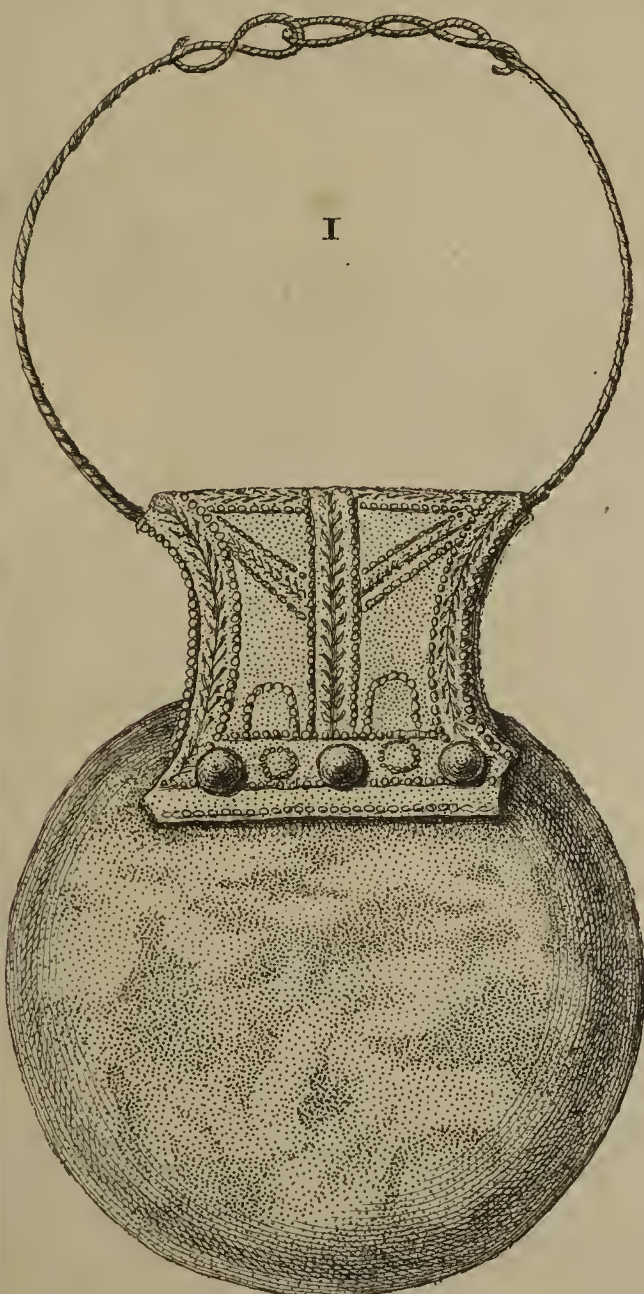

Ex ære

J. Mynde sc.

TAB. III.

I

Ex auro

II

e Vitro

III

e Chalcedonio

J. Mynde sc.

TAB.IV.
e Vitro
J. Mynde sc.

TAB. V.

I

II

III

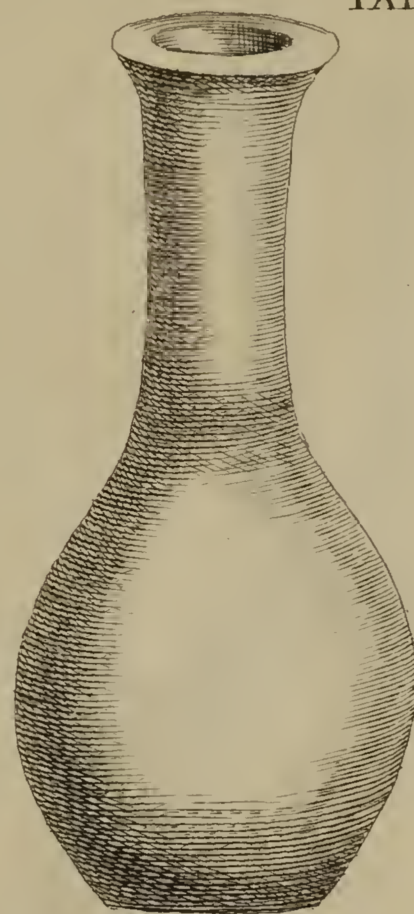

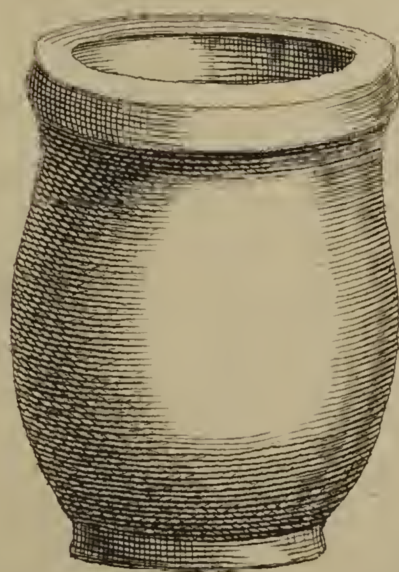

J. Mynde sc.

TAB. VI.

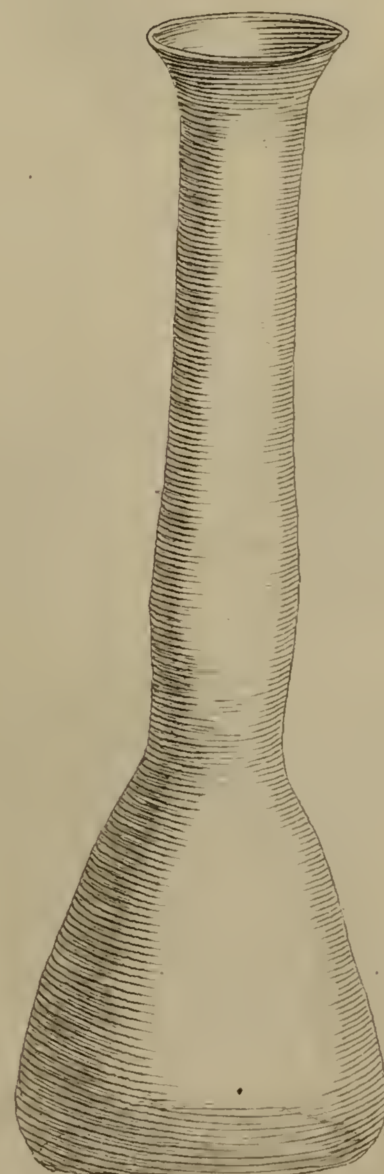

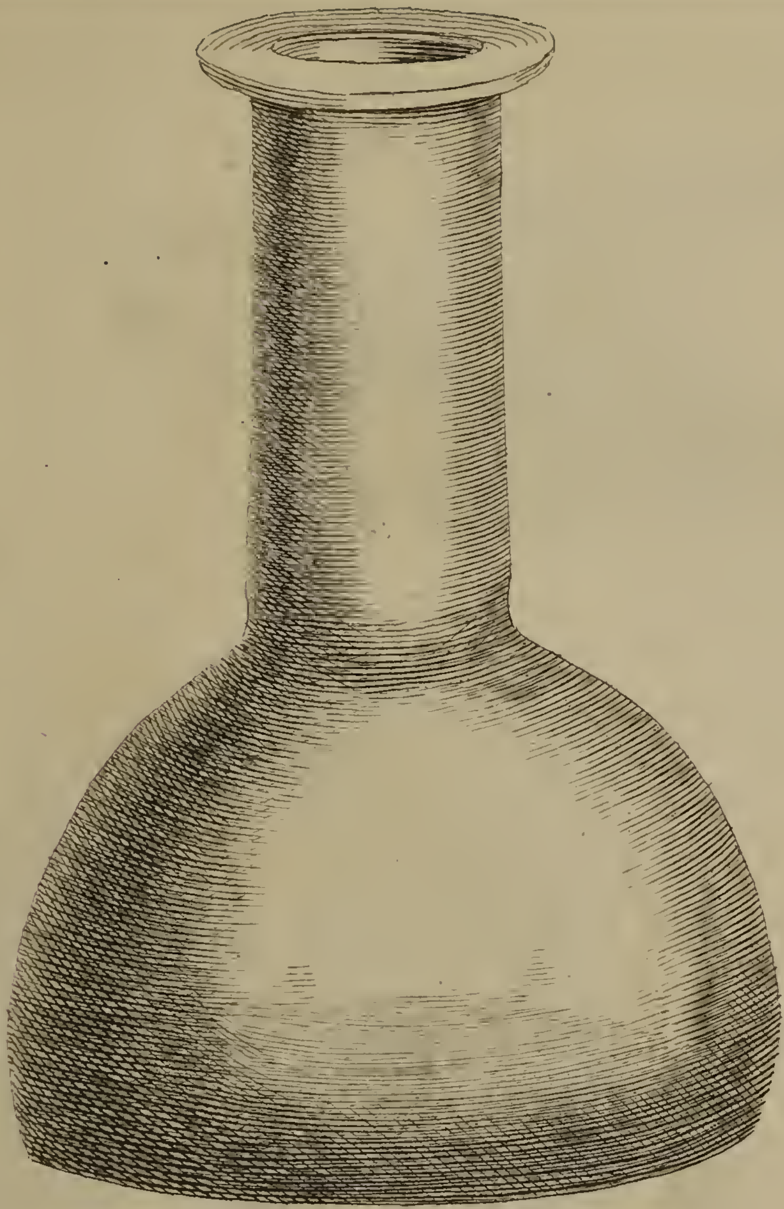

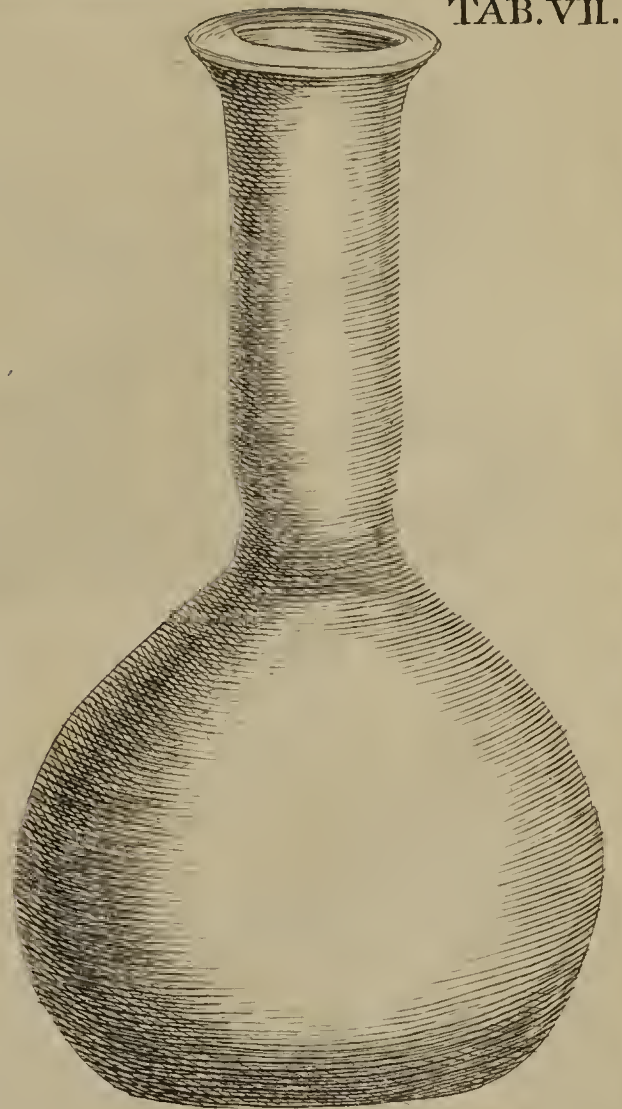
e Vitro

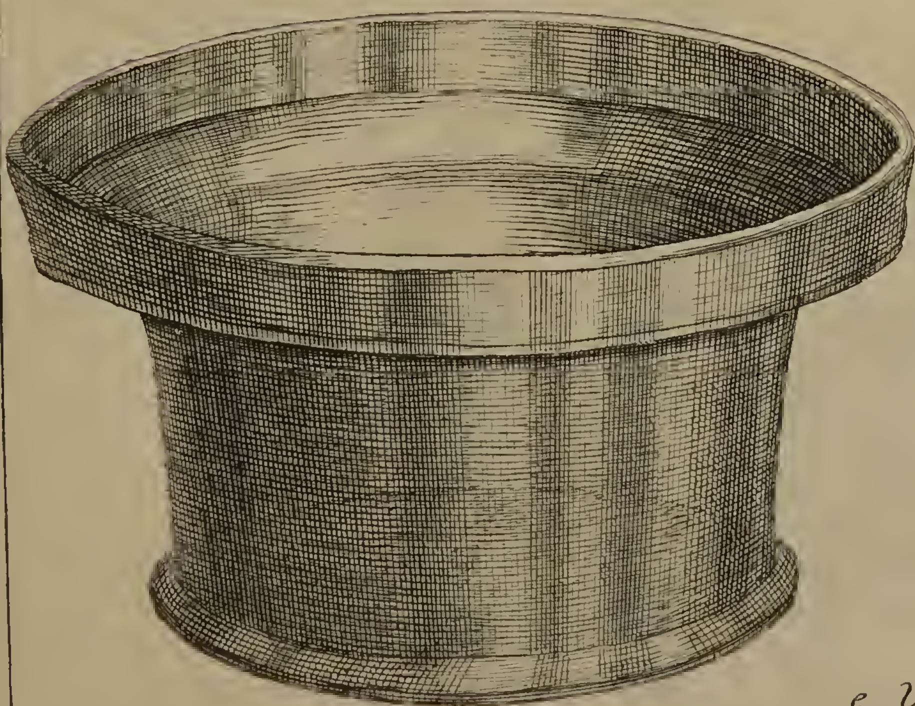

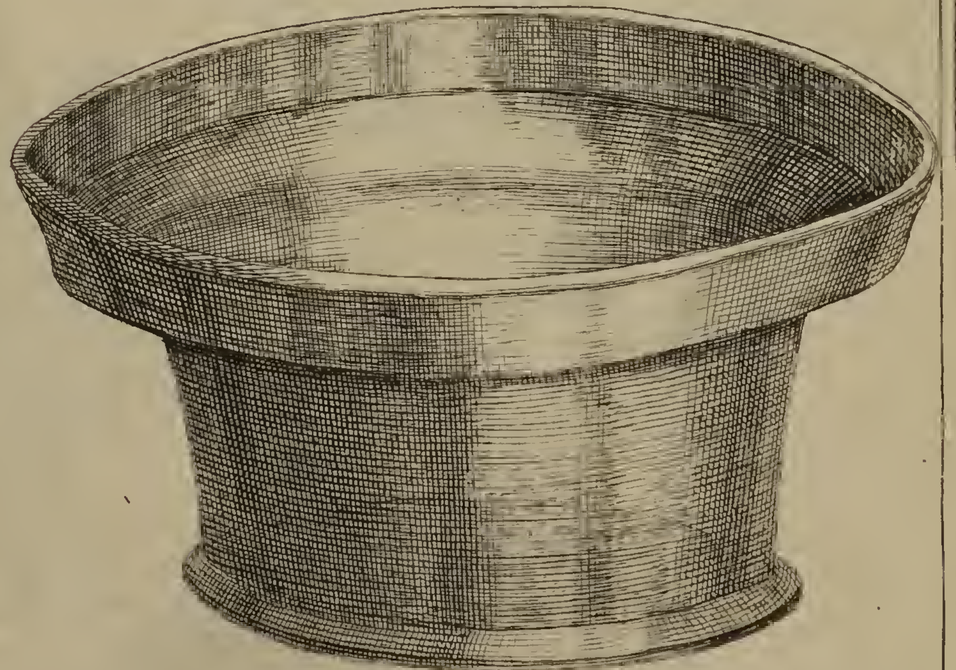
e Vitro

J. Mynde sc.

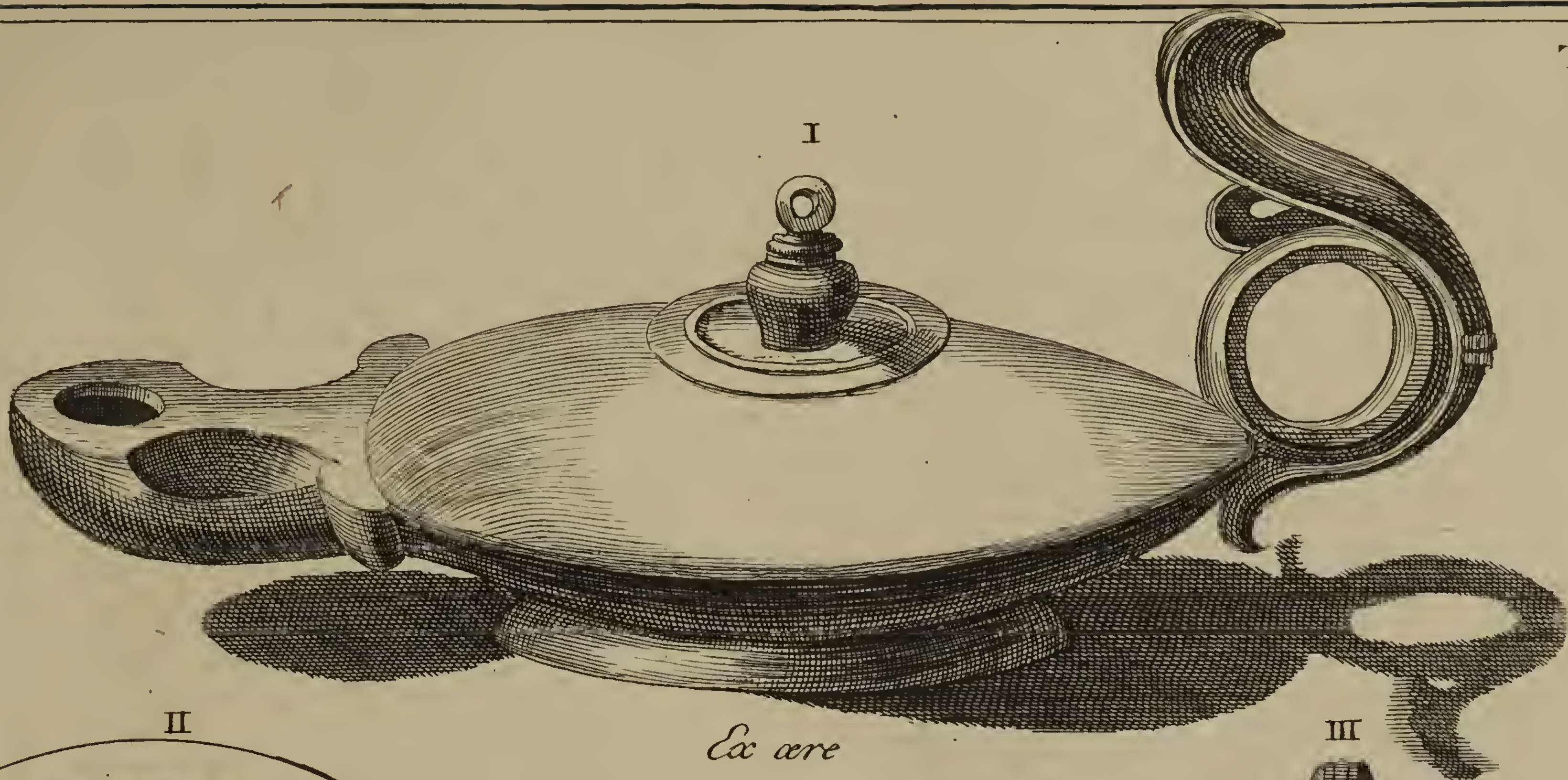

e Vitro

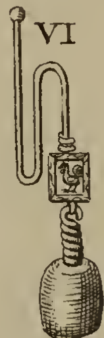
J. Mynde sc.

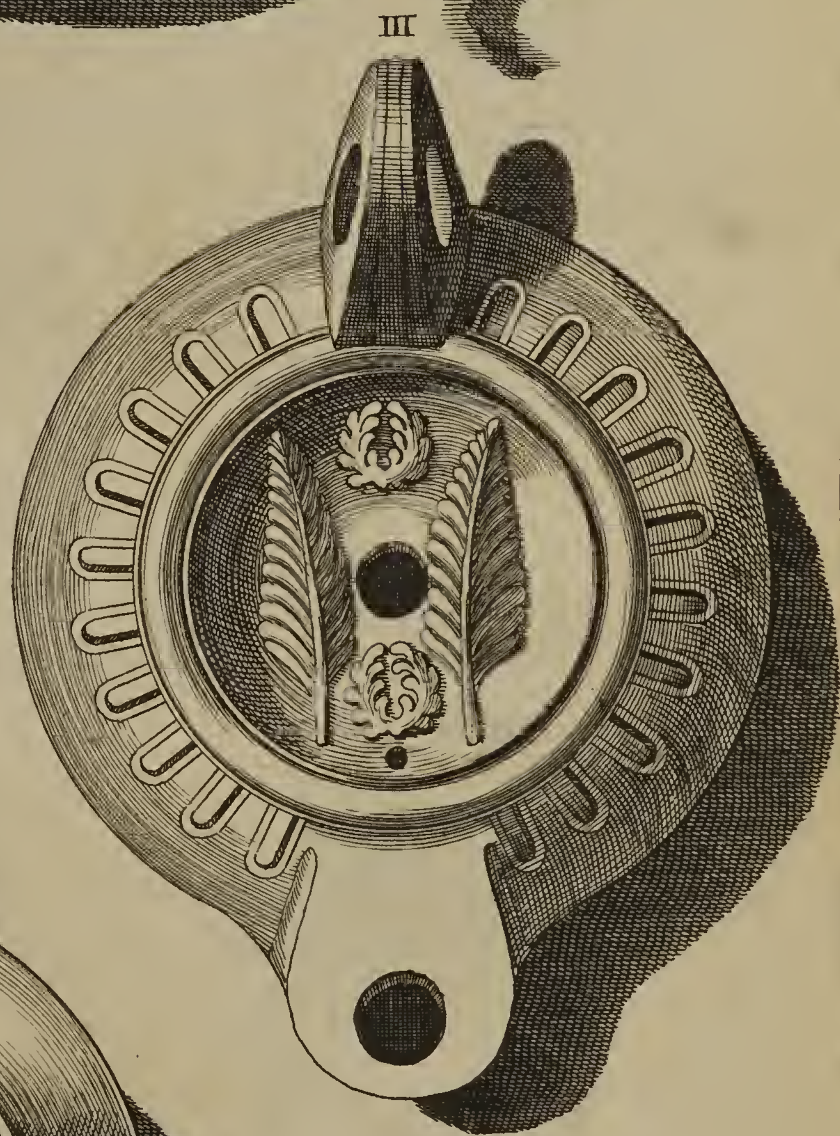
TAB. VIII.

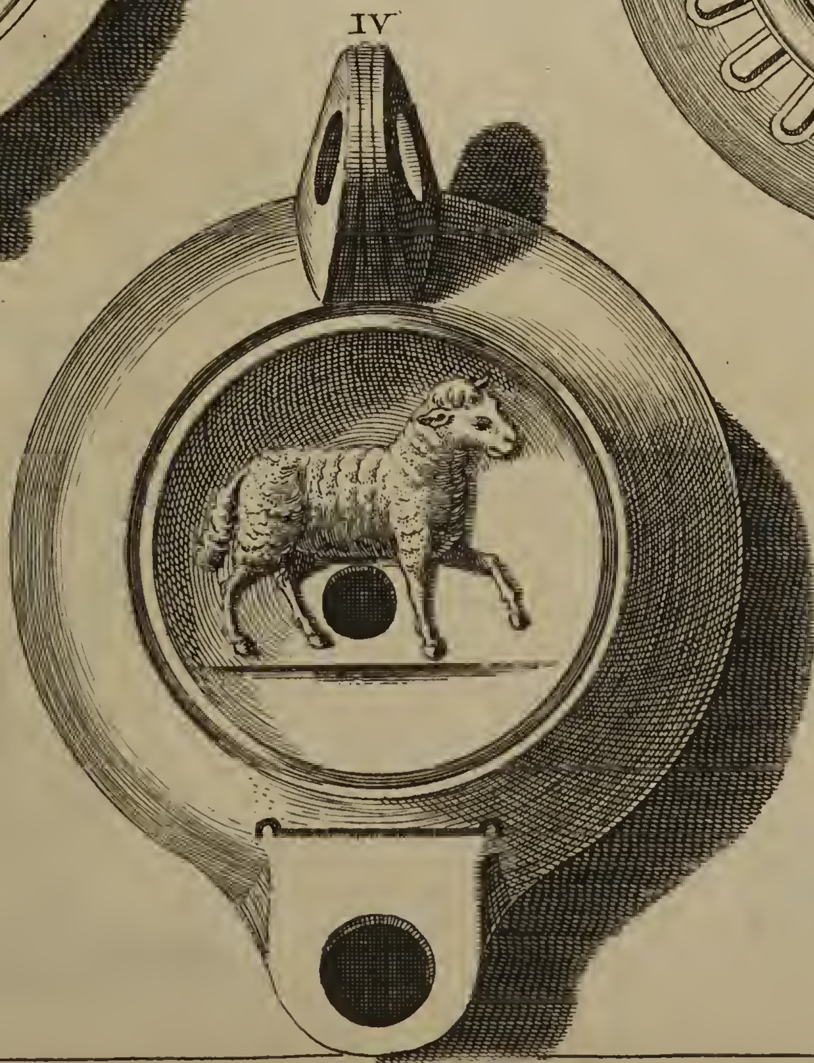

Ex ære

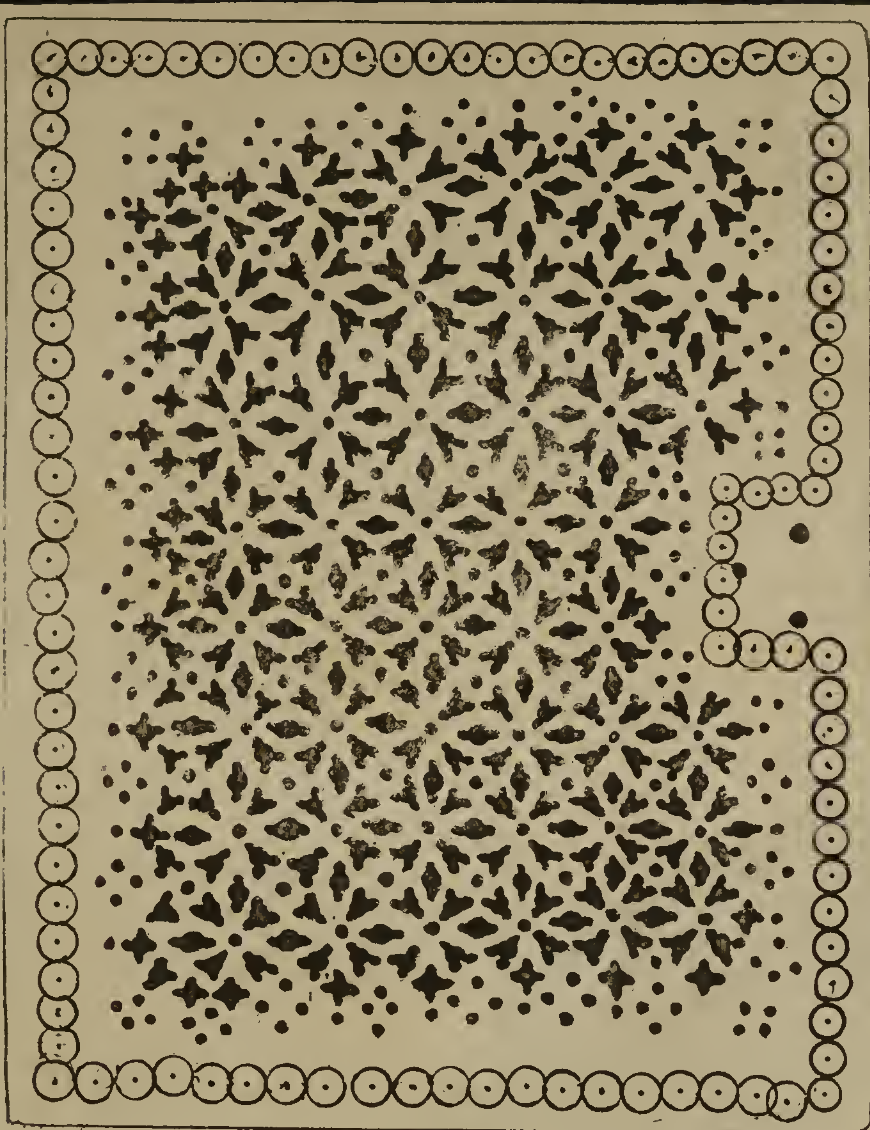

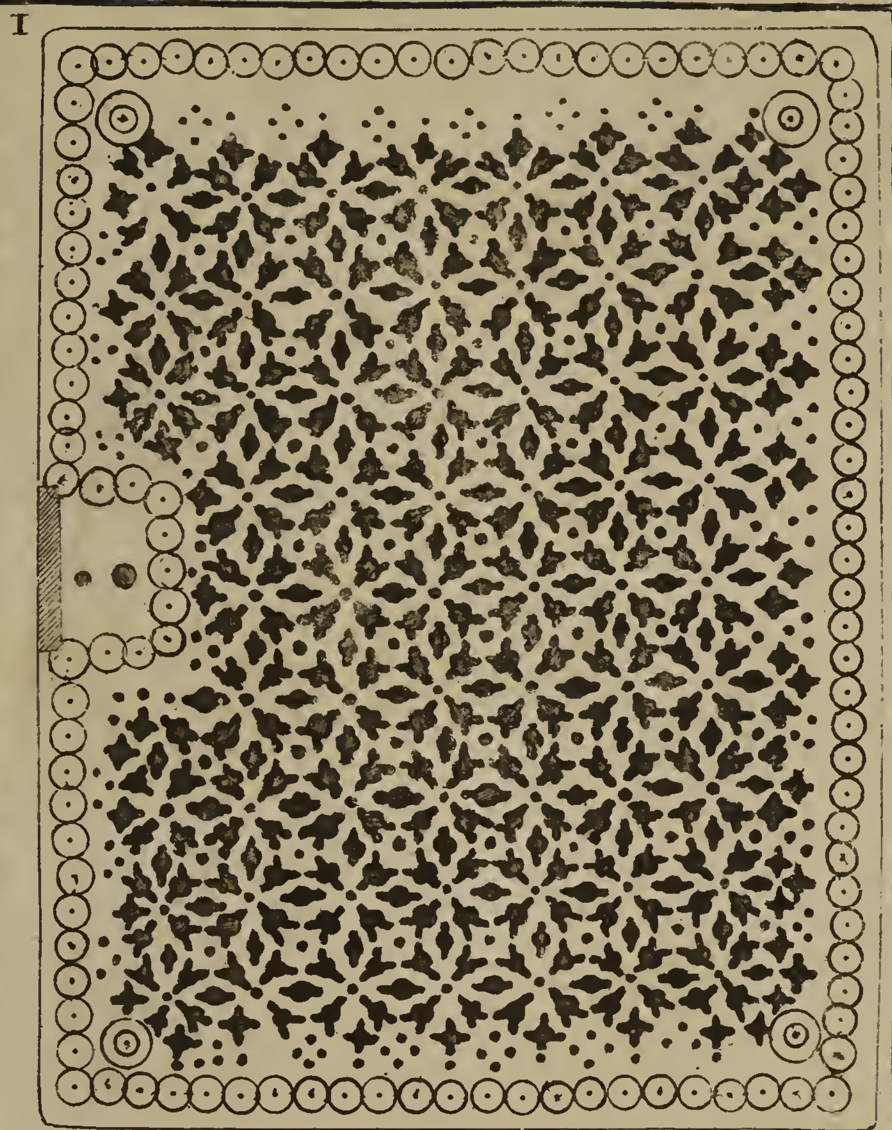

J. Mynde sc.

I

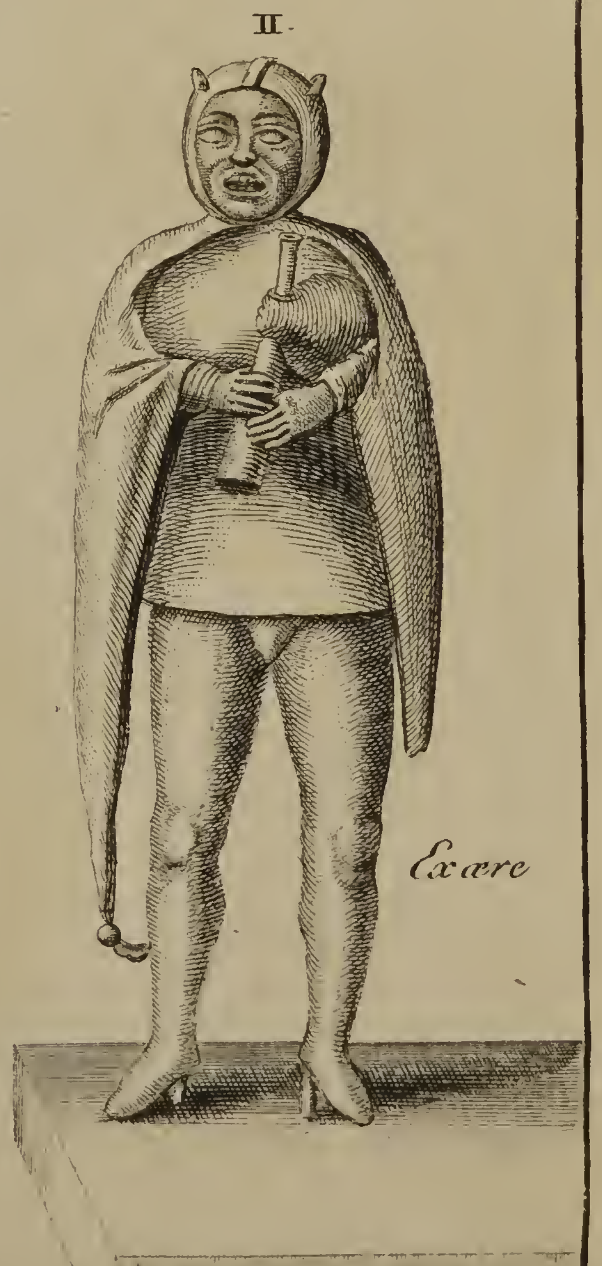
Ex ebore

III

Ex ære

II.

Ex ære

J. Mynde sc.

TAB. X.

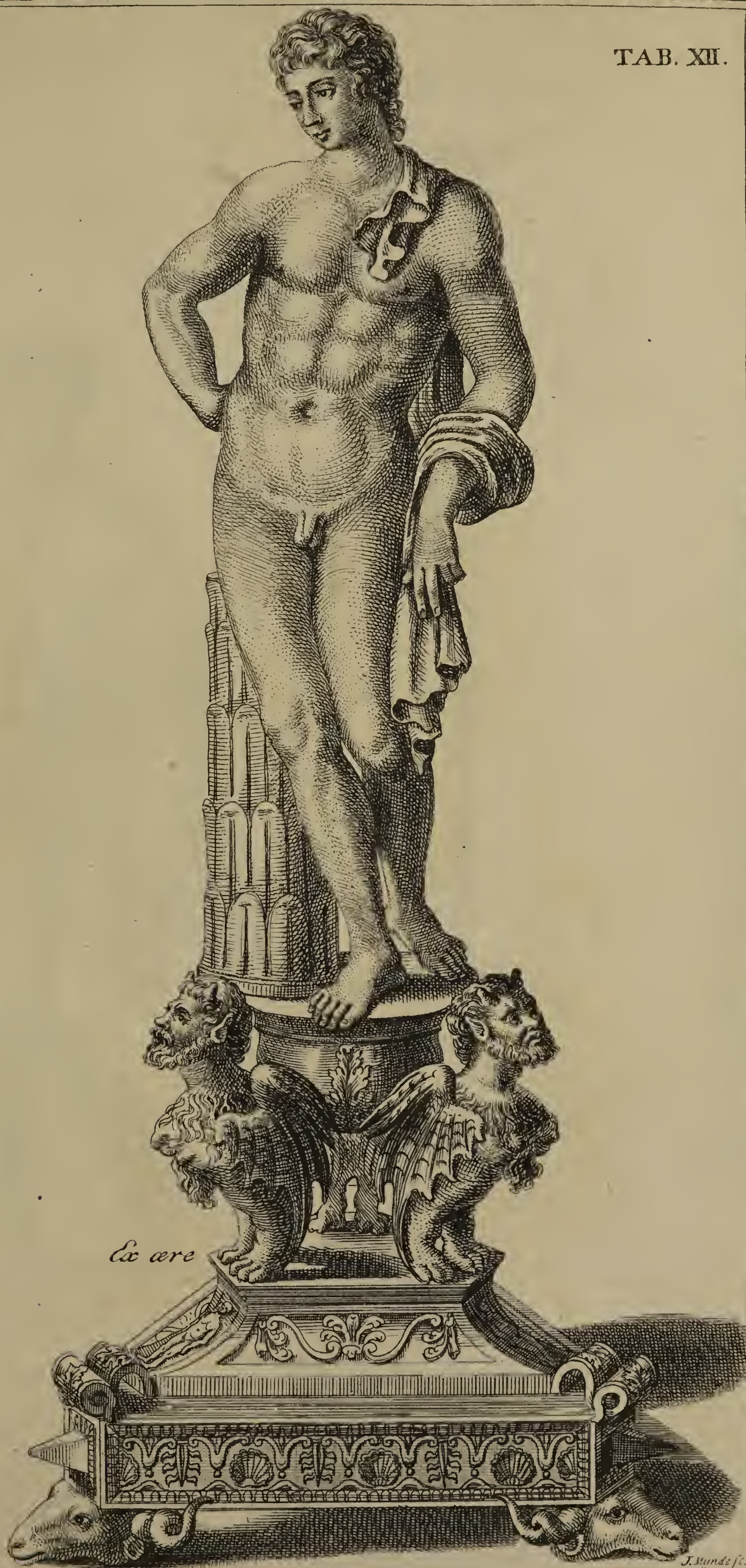
Ex ære

J. Myrde sc.

e Marmore

J. Mynde sc.

TAB. XII.
Ex ære

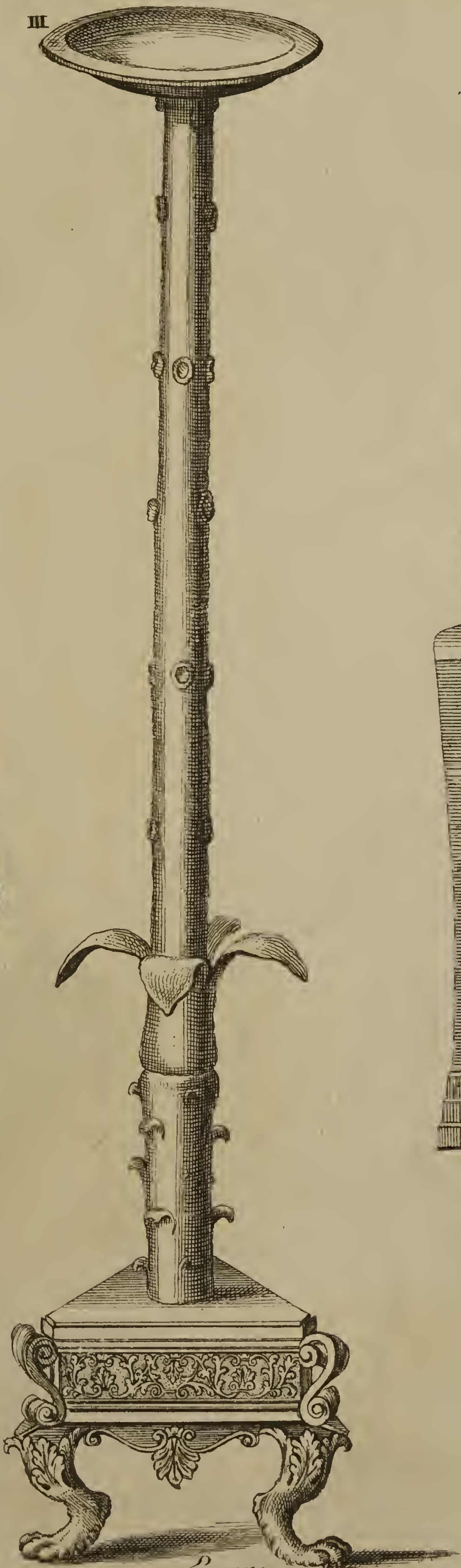
TAB. XIII.

I

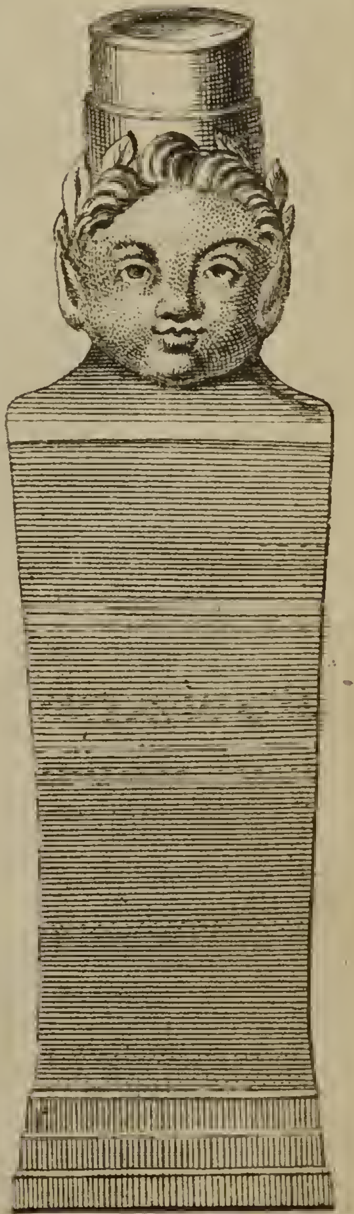
Ex ære

III

Ex ære

II

Ex ære

J. Mynde sc.

I

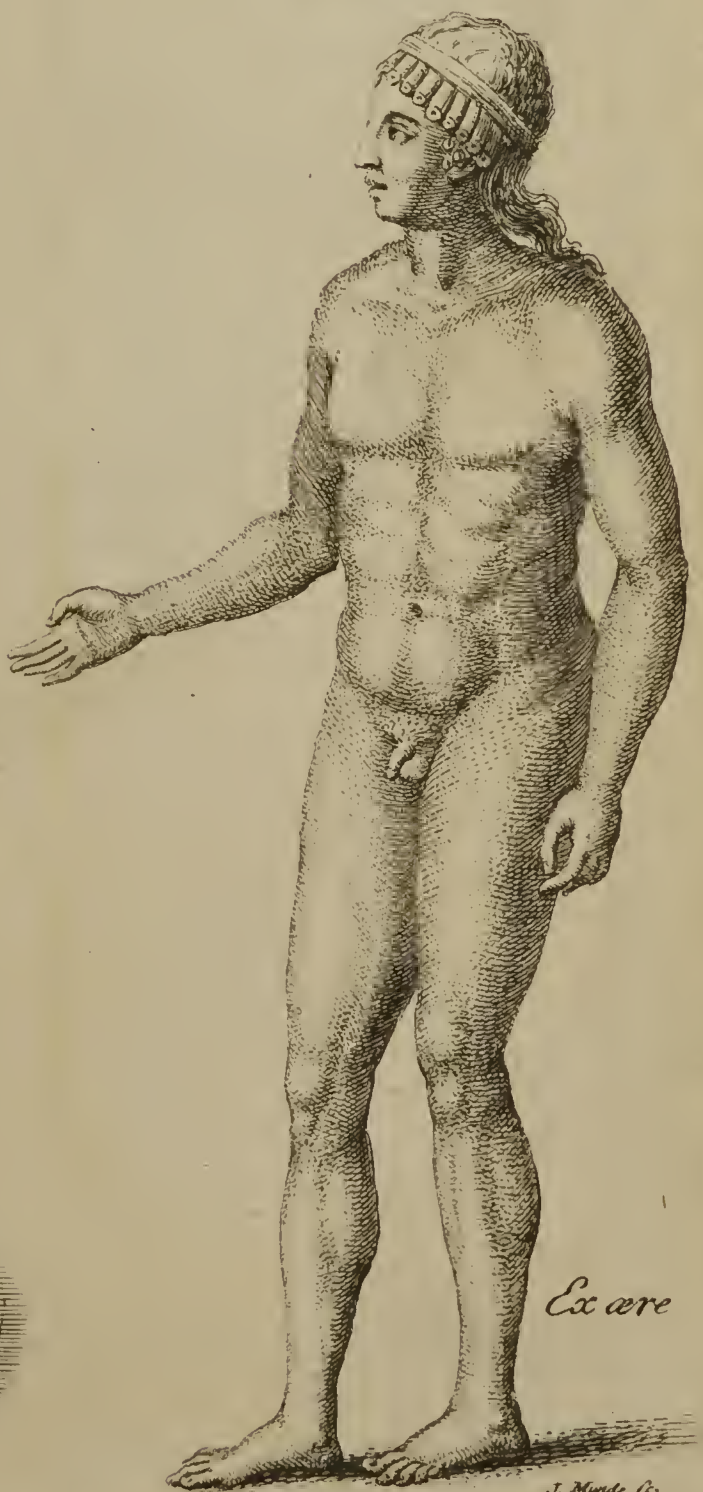
II

III

Caput ex ære. reliqua e Marmore

Ex ære

J. Mynde sc.

TAB. XV.

Ex œre

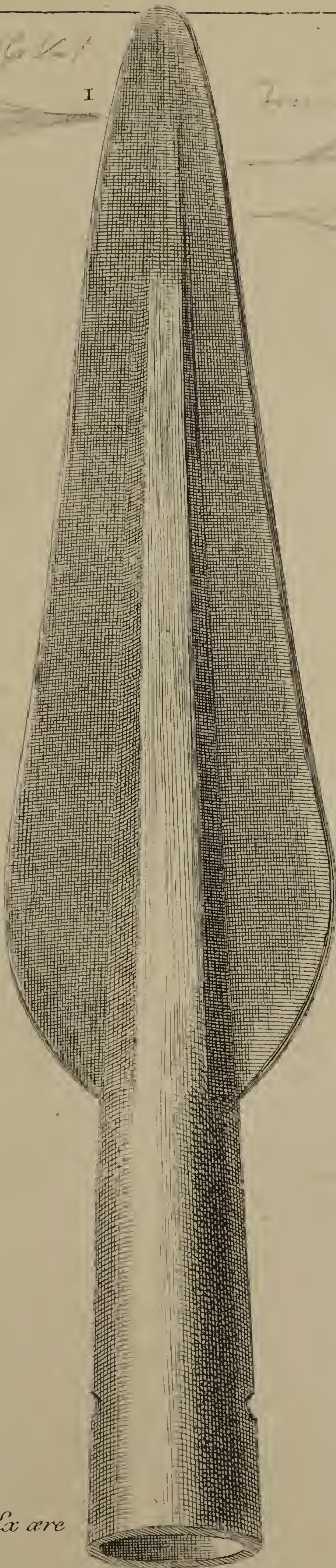
J. Mynde sc.

J. Mynde fc.

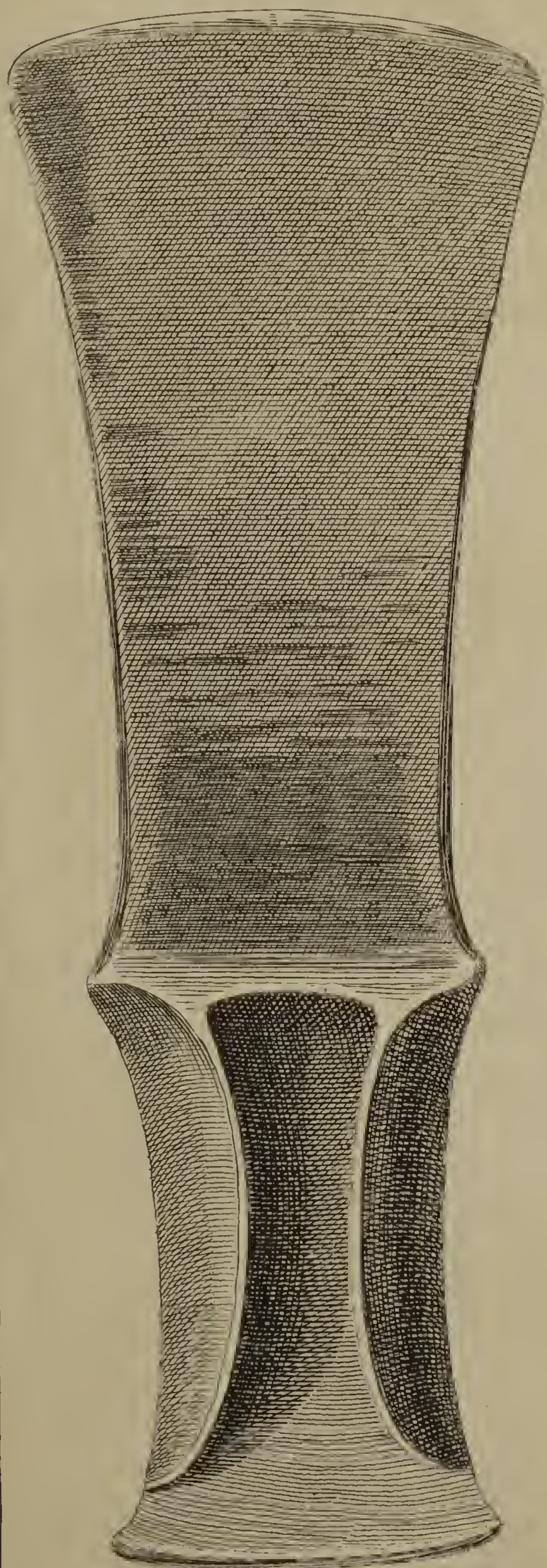
TAB. XVII.

I

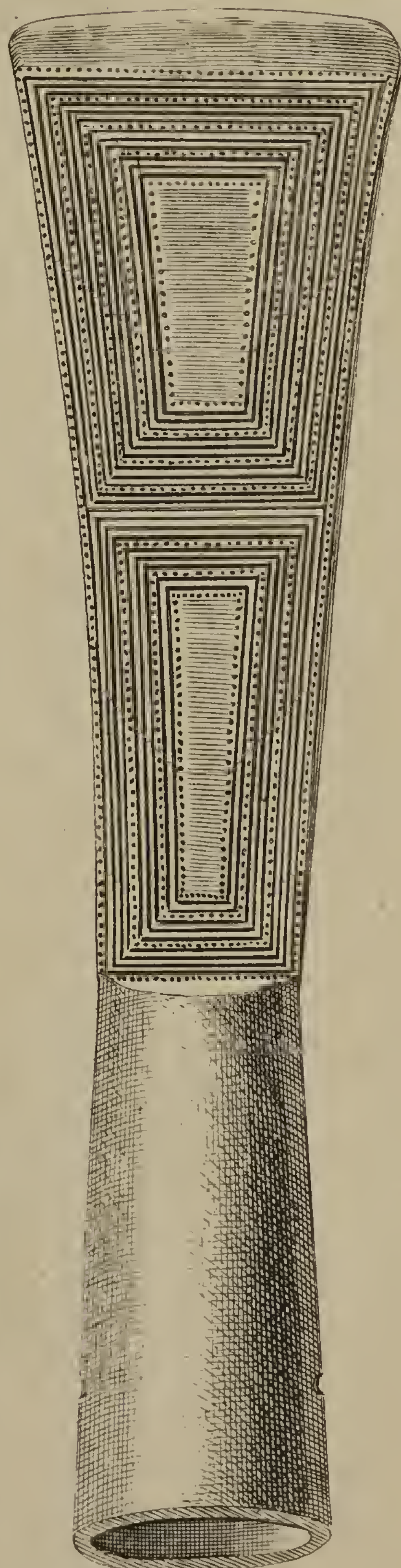
Ex ære

II

Ex ære

III

Ex ære

J. Mynde sc.

TAB. XVIII.

I

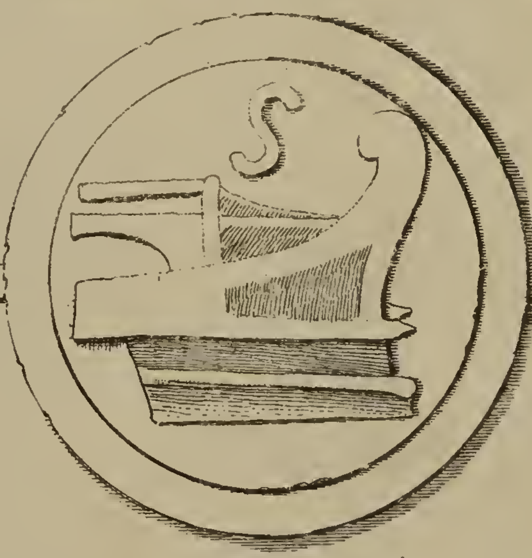

III

II

IV

V

VI

VII

Ex ære

J. Mynde sc.

TAB. XIX.

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XI

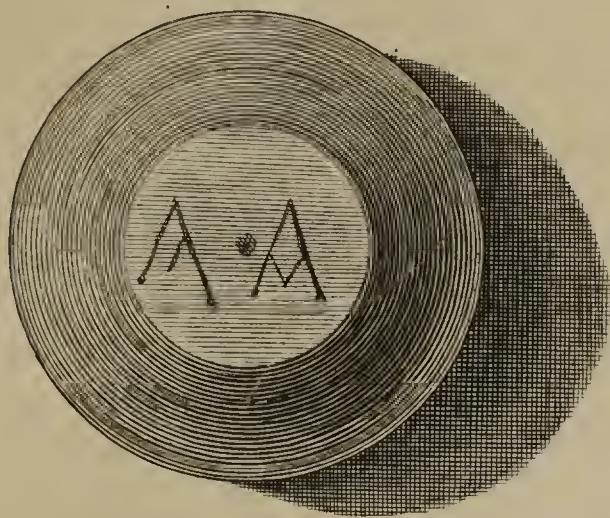

Ex ære

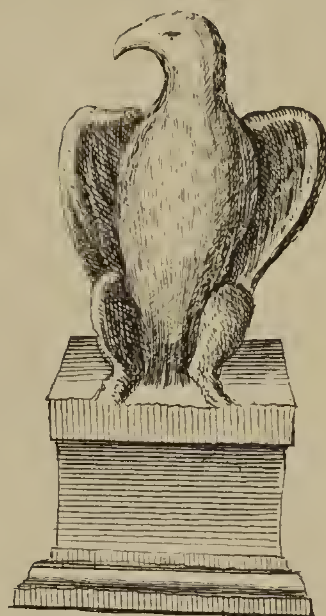
J. Mynde sc.

TAB. XX.

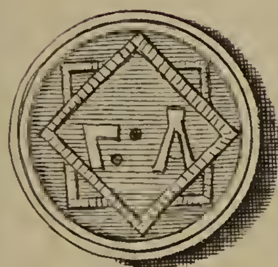
I

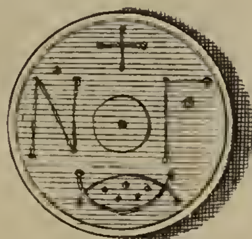

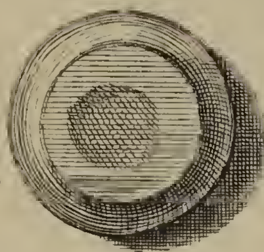
III

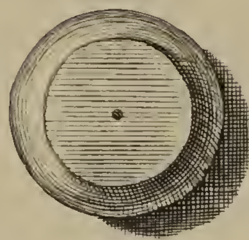

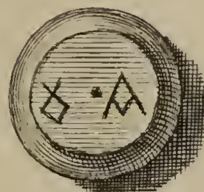
II.

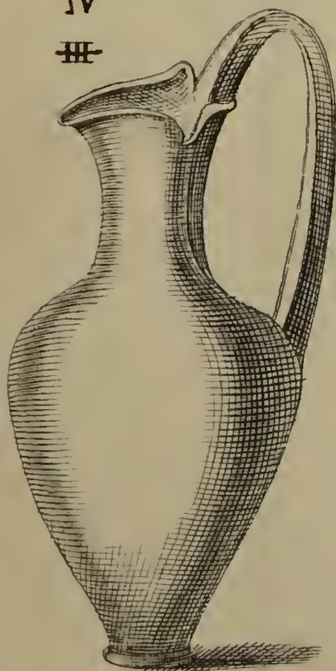

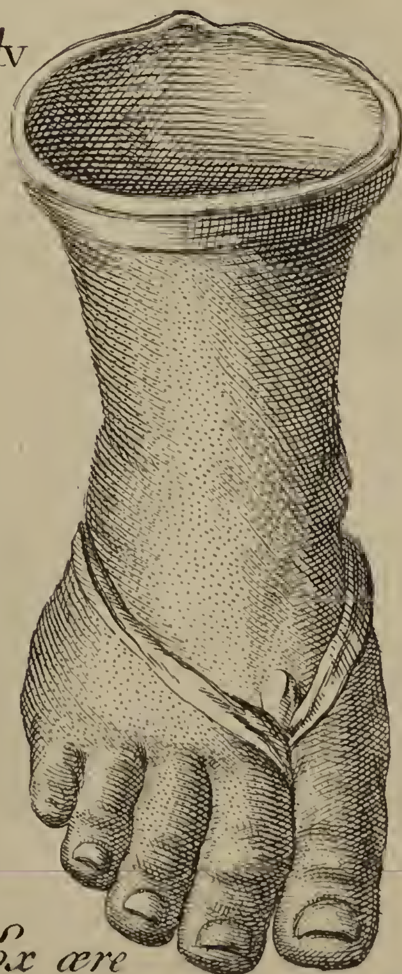
IV

VI

V

Ex ære

J. Mynde sc.

TAB. XXI.

I

II

III

IV

V

VI

VII

VIII

IX

X

XI

XII

XIII

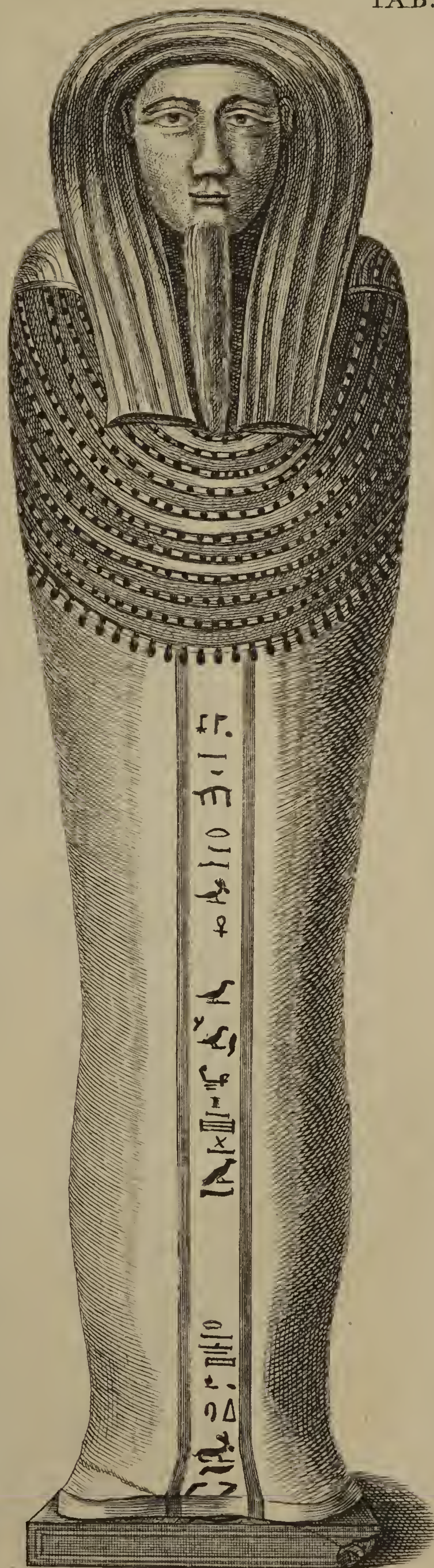

XIV

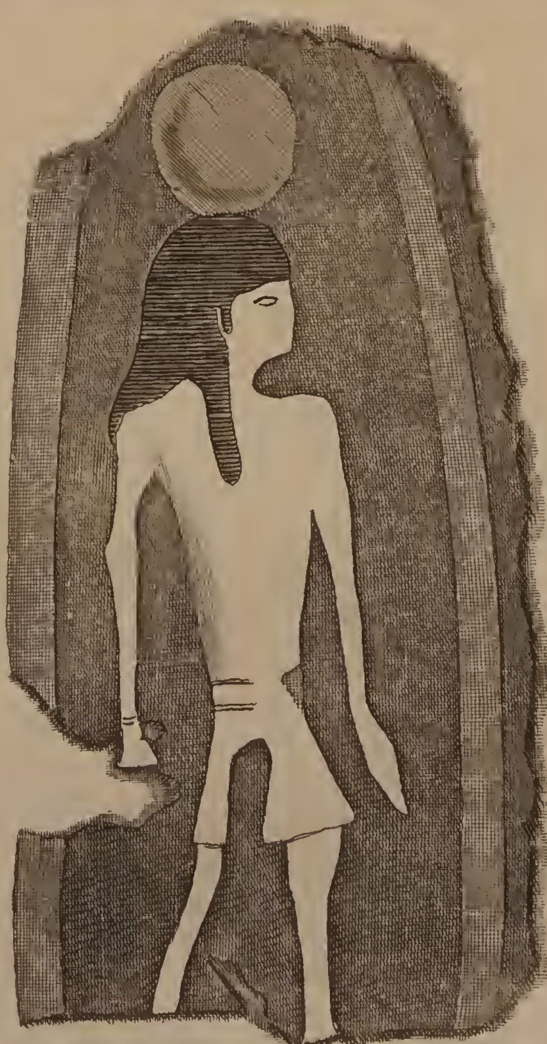

J. Mynde sc.

TAB. XXII.

TAB.XXIII

DISSERTATIONES VARIÆ
QUIBUS
MONUMENTA
In Tabulas Superiores diſtributa Ordine ſingula explicantur.

TABULA I.

PICTURAM hanc antiquam, ex Sepulchri cujuſdam parietibus, una cum ipſo parietum tectorio, exciſam, Roma mecum in Angliam advexi. Picturæ enim veteris reliquias, et majores eas quidem quam expectâram, cum in Principum palatiis, tum in privatorum ædibus, ibi adhuc extantes vidi: quæ in Sepulchrorum ſcilicet Balneorumve cameris ſubterraneis olim depictæ, atque ædificiorum deinde ſuperiorum ruinis oppreſſæ, et ab omni adeo humore, aeriſque acceſſu conſervatæ, uſque ad hanc ætatem illæſæ, atque integræ ſæpe reperiuntur: neque citius tamen

men reperiri, quam ab hominibus curiofis abripi, et quantum tectorii natura patitur, ad ædes proprias ornandas deportari folent.

Etenim tectoria ifta antiqua, picturæ præfertim excipiendæ deftinata, fumma femper diligentia, atque artificio elaborata effe, conftat; et tempore ipfo ac fenecta ufque eo induruiffe, ut vel marmoris firmitatem acquirerent. [1] Horum igitur particulas, imaginibus pictis ornatas, homines in his rebus intelligentes, e parietibus facile exfcindere, atque, ipforum quidem veterum exemplo, in alia loca amovere didicerunt. Quippe Græciam olim a Romanis, perinde ac Romam hodie ab exteris, fpoliari folere, *opufque hoc tectorium lateritiis parietibus excifum, et ligneis formis inclufum, propter excellentiam picturæ, a Varrone et Muræna, ad Comitium in Ædilitate fua exornandum, Lacedæmone Romam deportatum effe*, legimus. [2] At vero picturam noftram, ex eo genere primam atque unicam fane effe arbitror, quæ in Angliam unquam advecta effet; donec MEADIUS nofter, Artis Medicæ decus, qui vitæ revera nobilis, vel principibus in Republica viris,

[1] *Totum in eo eft, quod mihi erit curæ, tectorium ut concinnum fit.* Cic. Epift. ad Frat. l. 3. 1. § 1. vid. Plin. Hift. N. l. 36. c. 23.
[2] Plin. ib. l. 35. 14.

I exem-

exemplum præbet, pro eo, quo omnibus fere præſtat, artium veterum amore, alias poſtea quaſdam, et ſplendidiores, opinor, Roma quoque deportandas curavit.

Picturæ hujus figuras quod attinet; ex altera ejus parte, Deum quendam fluviatilem, eo plane habitu jacentem cernimus, quo fluviorum Deos, vel in marmoribus fictos, vel ab auctoribus antiquis deſcriptos accepimus; *comatum* nempe *barbatumque*; *crines arundine, ſeu herba aliqua fluvio propria redimitum*; *humi recumbentem*; *atque in urnam, unde amnis largiter profluit, cubito innixum*[3].

Lævus arundineæ recubanſque ſub aggere ripæ
Cernitur, emiſſæque indulgens Inachus urnæ[4].

ex altera parte, viri duo diſcincti, ſub arbore in eadem ſella ſibi invicem aſſident; juxta quos mulier aſtat, et geſtu, vultuque hilari, coronam quandam floream capiti ſuo imponit. Hujus ad ſiniſtram

3 Fluvios omnes navigabiles, qui in mare decurrunt, ſenili plerumque forma fingi ſolitos docet Vir clariſs. J. Vaillant in Græcis Imperator. Numiſmat.——Philoſtratus fluvios nunquam erigi ſolere ſcribit. (Icon. l. 2. c. 14.) Et de *Phaſidis fluvii* imagine loquens, *vides*, inquit, *fluvium ipſum arundine in alta, tetrico vultu jacentem, coma denſa, et erecta, barba ſubhorrida, oculis cæſiis.* Philoſtr. Jun. Icon. 8.

4 Stat. Thebaid. 6. 274. ib. 2. 218.

ſtram puer tunicatus, et ad genua ſuccinctus, e poculo bibere, et virorum alteri propinare videtur; qui poculum item manu tenet, quaſi mox biturus. Hæ quatuor figuræ ſeorſim paullulum a ceteris poſitæ, inter ſeſe colloquentes et compotantes deſcribuntur; quas verſus, alia quoque mulier accedit, floribus coronata, et caniſtrum ſimul floribus plenum in capite geſtans, greſſuſque baculo quodam agreſti quaſi ſub onere firmans[5]. Summa denique tabellæ pars fruticis cujuſdam floriferi ramulis decoratur, quorum e medio caput juvenile, ex opere ipſo tectorio effictum, atque alarum ſpecie quadam inſtructum, extra reliquam picturæ ſuperficiem prominet.

Quinetiam figurarum harum veſtitus quiddam notatu dignum præbere videtur, ejuſque omnino generis eſſe, quo Matronas olim Romanas ornatas legimus, quibus

Ad talos ſtola demiſſa, ac circumdata Palla[6].

quippe ſtola nihil aliud erat, ac tunica clauſa et talaris, zona plerumque cincta, et manicis inſtructa, quæ vel ad cubitum, vel, quod in hac pictura videmus,

[5] Hanc eandem baculi formam in aliis antiquorum picturis, et mulieris pariter in manu caniſtrum florum geſtantis, animadverti. vid. *Pieces of Ancient Painting*, by G. Turnbull, N° 36.

[6] Hor. Sat. l. 1. 2. 99.

demus, ad manus usque pertingebant. Palla quoque nihil aliud erat ac Pallium, quod tunicæ superinduere, et vel apertum gestare, vel in sinus varios colligere ac complicare solebant, quodque et Pallæ et Pallii nomine promiscue appellabant.[1]

Mulierum altera, Pallio viridi seu oleagino, altera violaceo, utraque vero tunica rubra induta est: Quippe ad vestium muliebrium ornatum, omnigenos colores pro libitu adhiberi solitos constat; de quibus Ovidius;

Hic undas imitatus, habet quoque nomen ab undis:
Crediderim Nymphas hac ego veste tegi.
Ille crocum simulat, croceo velatur amictu,
Roscida luciferos cum Dea jungit equos.
Hic Paphias myrtos, hic purpureas Amethystos,
Albentesve rosas, Threiciamve gruem. &c.[2]

Virorum figuræ, partim seminudæ, partim tuni-

[1] Palla, *honestæ mulieris vestimentum, et tunicæ Pallium.* Non. de Sermon. propriet. c. 14.
Pallia, si terræ nimium demissa jacebunt,
Collige et immunda sedulus effer humo. Ov. Art. am. 1. 153.
Et tegit auratos Palla superba pedes. Id. Amor. 3. 13.

[2] Ovid. de art. Amand. l. 3. 177.
Quot nova terra parit flores, cum vere tepenti
Vitis agit gemmas, pigraque cedit hyems,
Lana tot aut plures succos bibit—Ibid.

catæ

catæ apparent: Eo nimirum habitu, quo extra urbem in villis ſuis otiari conſueverunt. Horum alteri Toga ſive Lacerna cærulea, alteri rubra, tunicæ vero utriſque croceæ dantur. Etenim ruri ſemper fere lacernam induebant; veſtem ſcilicet apertam, atque humero tantum aut pectore fibula nexam: quæ cum Toga contractior, leviorque, et cucullo plerumque contra pluviam munita eſſet,[1] in Togæ penitus vicem, tam intra quam extra urbem, Cæſarum demum temporibus, ceſſiſſe traditur. Colores ei quidem varios, ſed omnium maxime rubrum, a Scriptoribus tribubutum invenimus,

Phaſis purpureis ruber lacernis.[2]
Criſpinus Tyrias humero revocante lacernas.[3]

Sed de Figurarum deſcriptione hactenus; ad earum jam interpretationem progrediamur: in

[1] —Turpis, odoratum caput obſcurante lacerna. *Hor. S.* 2. 7. 55.
Si poſſem totas cuperem miſiſſe lacernas,
Nunc tantum capiti munera mitto tuo. *Mart. Ep.* 14. 132.
Ex quo Martialis loco lacernarum cucullos a lacernis ipſis ſeparari interdum ſolere, Octavius Ferrarius oſtendit. De re Veſtiar. Par. 2. l. 1. c. 20.

[2] Mart. Epig. 5. 8.

[3] Juv. Sat. 1. 27. Hinc poſterioribus ſeculis Lacerna, a rubro colore, Byrrhus appellari cœpit. *Byrrhus*, inquit *Iſidorus*, *a Græco vocabulum trahit. Illi enim eum Burrum, id eſt,* πυῤῥὸν *vocant,* l. 19. c. 24. Vid. Octav. Ferr. ib. c. 26.

qua

qua quidem me plane hærere, neque certi aliquid aut explicati habere, fateor. Quum picturarum tamen harum interpretibus, item ac pictoribus ipsis, quidlibet audendi licentiam dari animadverterim, mihi quoque cæterorum exemplo, conandum esse statui, an e re dubia atque obscura, verisimile demum aliquid conjectura elicere queam.

Quamobrem Dei fluviatilis imagine, Tyberim, sive Deum Tyberinum denotari conjicio [1]; quem eodem fere modo in marmoribus, ac numismatibus antiquis persæpe exsculptum cernimus, ut historiam videlicet, actionemve a sculptore expressam, prope fluvium istum accidisse significaretur.[2] Atque hinc intelligere licet, picturæ nostræ scenam ad Tyberis ripas positam esse; hominesque istos, qui coronati ac potantes pinguntur, diem aliquem festum celebrare; quem Romani olim juxta Tyberim, cum conjugibus et liberis hilari-

[1] Hunc in sacris Tyberinum, in communi sermone Tyberim, in poemate Tybrim vocari Servius declarat, quem Virgilius ita describit.

Huic Deus ipse loci fluvio Tyberinus amœno
Populeas inter senior se attollere frondes
Visus: Eum tenuis glauco velabat amictu
Carbasus, et crines umbrosa tegebat arundo. Æn. 8. 31.

[2] Vid. Montfauc. Antiq. Vol. 3. par. 1. l. 5. c. 7. Tab. 35. it. Supplem. Vol. 1. l. 5. c. 2. Tab. 26.

ter agere ſolerent. Hujuſmodi vero feſtum, Annæ Perennæ, idibus Martiis dicatum reperio: In quo populum ad Tyberis ripas, genio indulſiſſe, ac potu præſertim largiori, vitam ſibi perennem auſpicatum eſſe, memoriæ proditum eſt. *Menſe Martio*, inquit Macrobius, et publice et privatim ad *Annam Perennam ſacrificatum itur, ut annare et perennare commode liceat*:[1] hoc eſt, ut et annum præſentem et venturos omnes perenni ac perpetua felicitate tranſigerent. De hoc etiam Feſto Ovidius,

Idibus eſt Annæ feſtum geniale Perennæ
Haud procul a ripis, advena Tybri, tuis.
Plebs venit, ac virides paſſim disjecta per herbas
Potat, et accumbit cum pare quiſque ſua.

Sole tamen vinoque calent, annoſque precantur,
Quot ſumant cyathos, ad numerumque bibunt. &c.[2]

Jam vero Feſti hujus celebratio, cum figurarum noſtrarum deſcriptione ſatis apte congruit; in qua ſenes, mulieres, pueroſque ad Tyberis ripas, floribus coronatos, potantes, diemque genialiter

1 Saturn 1. c. 12.
2 Faſtor. 3. 523.

ſu-

ſumentes cernimus[1]. Ubi arbores item rem extra urbem, ac verno potiſſimum tempore agi, declarant. Caputque iſtud juvenile, quod e ſuperna picturæ parte eminet, Genium fortaſſe loci indicat, hilaritatis hujus fautorem, ejuſque quaſi conſpectu ſeſe oblectantem. Sed nodus adhuc quidam reſtat; quippe virorum alteri tempora, vitta ſeu diademate cincta apparent, quod quidem Deorum ſolummodo, Imperatorum, Regumve olim inſigne fuiſſe cognovimus. At vero in feſtis hujuſmodi genialibus, quæ potu præſertim atque omni hilaritatis genere ſumebantur, quidni cum ſertis florumque coronis, faſcias etiam haſce aut diademata pro libitu, ac per ludum jocumque ſumi ſolere credamus? Iſtud vero utcunque fuerit, hoc ſaltem certiſſimum eſt, in pic-

[1] Omnes, qui dies feſtos agunt, poculiſque operam dant, eodem fere habitu a Poetis deſcribuntur—

potare et ſpargere flores
Incipiam —— —— —— Hor. Ep. I. 1. 5.

Sed varii flores, et frons redimita corymbis,
Fuſa ſed ad teneros lutea palla pedes. Tibul. 1. 7.

Bacchus amat flores; Baccho placuiſſe coronam,
Ex Ariadnæo ſidere noſſe potes. Ov. Faſt. 5. 339.

Neque coronas iſtas domi tantum atque inter potandum geſtari ſolitas, ſed coronatos etiam ebrios prodiiſſe atque in plateis verſatos eſſe legimus.

Quid, tu, ego video?
PS. *Cum corona ebrium Pſeudolum tuum.*
Plaut. Pſeud. Ac. 5. 2.

turis hujuſmodi, ſculpturiſque ſepulchralibus, Feſtos Deorum dies, Bacchantium ritus, ludoſque eos deſcribi ſolitos, quibus defuncti, cum viverent, delectati potiſſimum fuiſſent.

Hæc autem rei explicandæ ratio, quia nonnullis fortaſſe minus ſatisfactura ſit, aliam quoque ei adjungere libuit, ut lectori demum optionem aliquam judiciumque relinquam.

Quum picturas igitur haſce ſepulchrales, præter argumenta iſta modo memorata, Sepulchrorum etiam ritus, mortuorumque apud inferos ſtatum, ac vitæ degendæ conditionem ſæpiſſime exhibere vidiſſem, ſubiit ſtatim dubitatio, annon pictura noſtra defunctorum potius in Campis Elyſiis vitam beatam atque hilarem, hac figurarum deſcriptione, adumbrare poſſet. Nam in beatorum iſtorum deliciis, enumerantur præcipue a Veteribus, *fontes aquis limpidis ſcatentes*; *prata floribus nitentia*; *Philoſophorum Scholæ*; *Poetarum chori*; *Muſicorum cantus*; *compotationes denique, dapeſque ſeſe ultro offerentes*[1]. Muſæus autem, ac ſi ebrietatem optimum virtutis præmium exiſtimaſſet, *beatos illos ad menſam accumbentes, et coronatos convivia celebrantes aſſiduiſque compotationibus ſeſe oblectantes* facere ſolitus

[1] Vid. Plato. in Axioch. Vol. 3. p. 371.

dici-

dicitur[1]. Neque aliter fere Virgilius locos istos lætos, et amœna vireta, beatorumque ibi studia depingit.

Conspicit ecce alios dextra lævaque per herbam
Vescentes, lætumque choro pæana canentes,
Inter odoratum lauri nemus; unde superne
Plurimus Eridani per sylvam volvitur amnis.

. . . .

Nulli certa domus, lucis habitamus opacis,
Riparumque toros, et prata recentia rivis
Incolimus[2]---

qui vitæ vero castitate, armis, artibus, beneficiisve patriam auxissent, his omnibus vittæ seu diadematis honorem tributum dicit,

Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta[3].

Atque hic pariter omnia cum picturæ nostræ interpretatione convenire, eandemque fere vitæ degendæ rationem, a Pictore atque a Poeta descriptam videmus; hominum scilicet floribus vittisque coronatorum, et compotationibus sese colloquiisque jucundis ad fluviorum ripas oblectanti-

1 Ibid. de Rep. l. 2. p. 363.
2 Æneid. 6. 656. it. 673.
3 Ibid. 665.

um. De duabus autem hiſce conjecturis utra tandem veriſimilior fuerit, non meum eſt dijudicare: Hoc tantum polliceri licet, ſiquis rectius aliquid invenerit, me illud, quicquid erit, libenter amplexurum.

Sed antequam hanc noſtram diſſertatiunculam concludamus, non nihil etiam de picturæ ipſius pulchritudine, ac pingendi artificio dicendum reſtat: In quo quidem genere hoc univerſe ſtatuendum arbitror; picturas nimirum, in parietum tectoriis repertas, a præclaris licet artificibus confectas, non ea tamen diligentia, aut arte elaboratas fuiſſe, ac reliqua eorundem opera in tabulis ſingulis depicta. Etenim tectorii natura, tantis cum ruinarum tum incendiorum caſibus obnoxia, haud ullam famæ diuturnitatem, qua artes omnes maxime aluntur, pictori præſtare poterat: *Nulla* igitur, ut Plinius ait, *in tectoriis, Apellis pictura erat; nec parietes iis temporibus pingere libebat; nec ulla artificum gloria, niſi eorum, qui tabulas pinxere*[1] Quum vero tabulæ contra ex incendiis rapi, de loco in locum deportari, artificumque adeo famam per urbes genteſque propagare poſſent, in his omnem artis ſuæ vim atque induſtriam ponendam eſſe cenſuerunt; neque

[1] Hiſt. N. l. 35. c. 9.

aliud fere in parietibus pingendis curaſſe videntur, quam ut pictura coloribus ſatis pulchre niteſceret, utque figuræ primariæ ad naturæ ſimilitudinem exprimerentur; atque eo geſtu habituque, qui perſonæ et actioni, quam exprimendam ſumpſiſſent, accommodatus eſſet; de ſingulis interea figurarum membris, partibuſque picturæ obſcurioribus parum ſoliciti, nonniſi veloci manu ac penicillo levi iſtiuſmodi omnia abſolvere ſolebant.

In hoc igitur genere, picturam noſtram inter elegantiores numerandam eſſe arbitror: In qua figuræ ſatis apte diſpoſitæ, pulchre coloratæ, nec ſine juſta partium proportione delineatæ apparent. Haud ei tamen certam aliquam ætatem præfinire auſim, ſed hoc tantum affirmare, eam ante Conſtantini ævum depictam eſſe: quo quidem regnante, artes omnes elegantiores jacuiſſe liquet: uti cum ex aliis eorum temporum monumentis, tum ex celebri præſertim Principis iſtius Arcu, perſpicuum eſt; quem ob ſculptorum bonorum inopiam, ex Arcus Trajani ſpoliis fabricatum, figuriſque inde deſumptis ornatum eſſe cognovimus: quum figuræ contra iſtæ, quæ ad Conſtantini geſta illuſtranda, ea ætate ſculptæ, atque in eodem arcu poſitæ erant, ita inconcinnæ ac deformes

mes ſint, ut omnem artis ejus gloriam tunc temporis periiſſe oſtendant.

At vero longe ſecus, ac antiqui iſti Pictores cogitaverint, rem tandem eveniſſe videmus. Etenim quum præſtantiſſima quæque eorum opera, in tabulis ſingulis depicta, vetuſtate jamdiu abſumpta, ac penitus deleta ſint, hæ tamen debiliores parietum picturæ, vel ipſis ædium ruinis munitæ, atque ab omni damno conſervatæ, uſque ad noſtra tempora permanſerunt.

Ex his autem picturæ veteris reliquiis, nonnulli de artis ipſius dignitate temere nimis judicantes, eam ad ſculpturæ antiquæ perfectionem nequaquam perveniſſe contendunt. Sed ex arctiſſima artium harum conjunctione, ambas paſſibus ſemper æquis ad perfectionem ſuam progreſſas eſſe conſtat; hoc tantum diſcrimine, quod ex diverſa utriuſque natura ac materia accidere neceſſe erat, ut picturæ nimirum vel optima quæque exemplaria, propter rei ipſius fragilitatem cito peritura, Sculpturæ vero contra, propter materiæ duritiem, in omne fere ævum duratura eſſent.

TABULA

TABULA II.

HÆC Imaguncula Muliebris, porcellum dextra, et infantulum finiftra geftans, facrum aliquod folenne, ob liberos natos a veteribus fieri folitum, adumbrare videtur. Varios enim hujus generis ritus, a fcriptoribus antiquis traditos accepimus, quos e Græcia fere omnes Romam manaffe conftat.

Infans fimul ac natus, in terram, tanquam communem omnium parentem, ab obftetrice nudus abjiciebatur. Natura, inquit Plinius, *hominem nudum, in nuda humo, natali die abjicit, ad vagitus ftatim et ploratum*[1].

Tactaque nafcenti corpus haberet humus[2].

Hoc terræ contactu, vox nafcentibus dari credebatur; *Maiamque Mercurii matrem, eandem ac terram effe, Fatuamque a fando appellari Macrobius* fcribit, *quod infantes partu editi non prius vocem edunt, quam attigerint terram*[3].

[1] Hift. Nat. Præf. ad lib. 7. Atque folum iftud, quod Auguftus nafcens primum attigiffet, confecratum poftea fuiffe difcimus. Sueton. in Aug. c. 5.
[2] Ovid. Trift. l. 4. 3.
[3] Saturn. 1. 12.

Puerum

Puerum autem in terram abjectum, si parentes alere decrevissent, quod non sine consultatione quadam et deliberatione fecisse videntur, ab humo pater tollere solebat.

Quicquid peperissent, decreverunt tollere[1].

Consulti sunt, inquit Seneca, *de nobis parentes nostri, qui cum conditionem vitae noscerent, in hanc nos sustulerunt*[2]. Hinc deam quandam Levanam, liberos levandi auctricem atque praesidem, Romae olim extitisse legimus[3].

Infantulum dein lustrandi, sacrisque initiandi solennitas, quinto post partum die, celebrata fuit.

Quin Diis sacrificare hodie pro puero volo,
Quinto die quod facere oportet[4].

Hic ritus ἀμφιδρόμια a Graecis dicitur, quia puer scilicet circa focum, quem Deorum domesticorum sedem propriam esse putabant[5], ab obstetrice,

[1] Teren. And. 1. 3. 14.
[2] De consolat. ad Marc. c. 18.
[3] August. de Civ. D. iv. xi.
[4] Plaut. Truc. 2. 4.
[5] Vid. Platon. de legib. l. 12. Oper. T. 2. p. 955. Edit. Hen. Steph. Quem quidem locum Cicero ita interpretatur; *Terra igitur, ut Focus, domicilium sacrum omnium Deorum est.* De Legib. l. 2. 18.

celeri

celeri curſu circumferebatur[1]. Ex qua pueri circumferendi conſuetudine, verbum ipſum *circumferre*, eandem apud veteres ſignificationem obtinuiſſe invenimus, ac purgare ſeu luſtrare;

Idem ter ſocios pura circumtulit unda[2].
Quæſo quin tu iſtanc jubes
pro Cerrita circumferri----[3]

Atque hinc quoque verbum, *luſtrare*, in eodem plane ſenſu, ac circumire, uſurpatum eſt.

----*Ter totum fervidus ira*
Luſtrat Aventini montem[4].

Luſtrandi ritu confecto, nomina deinde infantibus, ſolenni modo cum ſacrificiis epuliſque, apud Græcos, die decimo imponebantur.

[1] Ritus hujus ratio a Socrate apud Platonem indicatur: ut Parentes ſcilicet, quinto poſt partum die periculum facerent, conſiliumque de novo caperent, an puer corpore ſatis valido ſanoque eſſet; dignuſque omnino qui tolleretur. in Theæt. Oper. T. 1. p. 160. De hoc etiam ritu Suidas, in voce Αμφιδρόμια, quintum, inquit, ab infantibus natis diem celebrant; quo die manus purgant obſtetrices, et propinqui dona mittunt, polypedas plerumque et ſæpias; deinde decimo die Infanti nomen imponunt.

[2] Virg. Æn. 6. 229.

[3] Plaut. Amphit. 2. 2. 144.

[4] Virg. Æn. 8. 230. vid. item Non. Marcell. c. 4. in luſtrare.

Εἰς δεκάτην γάρ ποτε παιδαρίȣ κληθεὶς ὑπέπινον ἐν ἄστει[1].

Nam ad decimum pueri diem olim vocatus cenavi in urbe ubi Scholiastes decimum diem ob liberos natos conviviis sumi solitum dicit, atque eodem die nomina eis imponi. Quod ab Euripide etiam confirmatur.

— — τίς σε, μᾶτερ, ἐν δεκάτῃ τόκου
ὠνόμασε—[2]
Quis tibi, mater, decimo post partum die,
nomen imposuit---

Hæc autem sacra per obstetricem plerumque facta esse videntur; quippe Electræ matrem Clytemnestram roganti, ut pro filio sibi nato, suo nomine die decimo sacrificaret, mater respondit

Ἄλλης τοδ' ἔργον ἡ σ' ἔλυσεν ἐκ τόκων[3].---
Alterius hoc munus est, quæ te partu levavit.

At vero Romæ rem paullo aliter transactam esse, infantiumque lustrationem et nominum impositionem eodem die celebratas invenimus. *Nundina,* inquit Macrobius, *Romanorum Dea, a nono nascentium die nuncupatur, qui Lustricus dicitur, est autem dies lustricus, quo infantes lustrantur et nomen accipiunt: is maribus nonus est,*

[1] Aristoph. Avib. 494.
[2] Eurip. Fragm. in Ægeus.
[3] Id. Electr. 1128.

 octavus

ctavus feminis[1]. Atque hinc Caligula, ut Suetonius ait, Neroni infantulo, nomen Claudii patrui sui, die lustrico per jocum imposuit[2]. Hoc lustrandi ritu ad Deorum altaria peracto, amicisque et cognatis ad convivium adhibitis, nomina deinde domi imposita esse videntur; in quibus numerus vocalium, par aut impar, ad morbos quosdam pellendos valuisse credebatur[3].

Ex hac vero nominalium, uti vocabatur, solennitate[4], Sanctus Chrysostomus ridiculas quasdam cæremonias in Ecclesiam Christi traductas esse queritur. " Cum puerum, inquit, nominandi
" dies advenerit, a sanctorum aliquo nomen mu-
" tuari, quod a veteribus fieri solebat, haud dig-
" nantes, lumina accendunt, singulisque nomina
" imponunt, ejusque, quod cæteris diutius perdura-
" verit, nomen puero imponendum arripiunt,
" tanquam vitæ longævæ augurium[5].

 Romani

[1] Saturn. I. 16. it. Pomp. Fest. in Lustricus.

[2] In Neron. c. 5. De hac diei lustrici pueris puellisque assignati differentia, quæstionem instituit Plutarchus, causamque reddere conatur. Quæst. Rom. 99.

[3] Plin. Hist. N. l. 28. c. 4.

[4] Tertull. de Idol. c. 16.

[5] Hom. 12. in Epist. I. ad Cor. Oper. T. x. p. 107. Edit. Benedict.— alios item ritus quosdam, ad infantium curam spectantes, atque a gentilibus deductos, Chrysostomus commemorat; de quibus ita demum

Romani denique liberorum ſuorum nomina ad Præfectos ærarii deferebant, publicis actis inſerenda, addito die et Conſule, quo ætas eorum poſtea, ingenuitaſque dignoſci poterant.

Tollis enim, et libris actorum ſpargere gaudes
Argumenta viri[1] ----

Sed ad Icunculam noſtram redeamus; quam Perſius quodammodo deſcribere videtur, dum in ſuperſtitioſos hoſce luſtrandi ritus, atque inepta mulierum vota, pro liberis die luſtrico ſuſcepta, invehitur.

Ecce Avia aut metuens Divûm Matertera cunis
Exemit puerum, frontemque atque uda labella
Infami digito, et luſtralibus ante ſalivis
Expiat, urentes oculos inhibere perita.
Tunc manibus quatit; &c.[2]

Pueruli

mum cum Chriſtianis ſuis expoſtulat: *Quod apud Græcos quidem talia fiant, nihil ſane mirum eſt; quod autem apud eos, qui crucem adorant, ac myſteriorum ineffabilium participes ſunt, et tam ſublimem philoſophiam perſequuntur, tantum dedecus invaluerit, multis certe lacrymis deflendum eſt.* Ibid.

[1] Juv. Sat. 9. 84.

[2] Sat. 2. 31. Saliva olim, ad faſcinationes, contagia, morboſque pellendos, mirificam quandam vim habuiſſe putabatur. [Vid. Plin. l. 28. 4.] Sed in his infantium luſtrationibus, non meram eam quidem adhibuiſſe videntur, ſed luto ſeu pulvere commixtam. *Lutum*, inquit, Chry-

Pueruli hujus figura, caputque a capillis nudum, ac corpus ligamento quodam, tanquam vinculo, conſtrictum[1], uti paucorum admodum dierum ætatem denotant, ita hunc luſtrandi ritum prorſus indicare videntur. Quippe porcum in luſtrationibus fere omnibus, atque in Cereris præſertim ſacris, adhibitum eſſe liquet[2].

Ἐς χοιρίδιόν μοι νῦν δάνεισον τρεῖς δραχμάς,
Δεῖ γάρ μυηθῆναί με, πρὶν τεθνηκέναι[3].
Da mihi mutuo tres drachmas, ut porcellum emam,
Nam initiari me oportet, antequam mori.

Ex quo conjicere licet, ad quem potiſſimum Deorum hic infantulus a muliere initiandus defertur: quippe ex omni cœleſtium claſſe, Parentes Deum ſibi aliquem pro arbitrio ſeligere conſueverunt, cui ſeſe liberoſque ſuos præcipue commendare, atque in tutelam quaſi tradere poſſent. Hinc Caligula infantem ſibi natam, *Liviam Druſillam, per omnium Dearum templa circumtuliſſe,*

Chryſoſtomus, *in balneo accipientes nutrices et ancillæ, digito tingentes, in pueri fronte imprimunt. Quid ſibi vult lutum; quid cænum? Malum avertit oculum, inquiunt, livorem, et invidiam.* Vid. Ibid.

[1] Ab hoc lucis rudimento hominem vincula excipiunt, et omnium membrorum nexus. &c. *Plin. Procem. in lib. 7.*

[2] Ab Suillo genere pecoris immolandi initium ſumptum videtur: cujus veſtigia, quod initiis Cereris porci immolantur. *Varr. de re ruſt. l. 2. c. 4.*

[3] Ariſtoph. in Pace. v. 373.

et Minervæ gremio imposuisse, eique alendam et instituendam commendasse, traditur[1]. At vero porcus quem mulier dextra tenet, infantulum nostrum Cereri sane dicatum esse ostendit: porcum enim Cereri tanquam proprium, a veteribus tributum cognovimus.

Prima Ceres avidæ gavisa est sanguine porcæ,
Ulta suas merita cæde nocentis opes[2].
Tellurem porco, Silvanum lacte piabant[3].

In numismatibus idcirco antiquis, suem interdum vel porcum ad Cereris imaginem, tanquam symbolum, adjunctum videmus[4]: et in vase quodam apud Montfauconium, Cereris effigies exsculpta apparet, atque ex adverso mulieris, dextra porcum ferentis, quasi Cereri immolandum[5].

Neque illud item prætermittendum, quod hæc Imaguncula in agro Neapolitano reperta fuerit; ea nimirum Italiæ parte, quæ a Græcis olim possessa, et magna Græcia vocata est; atque unde hæc ipsa Cereris religio Romam tra-

[1] Sueton. in C. Cal. c. 25.
[2] Ov. Fast. 1. 143.
[3] Hor. Epod. 2. 1.
[4] Vid. Fulv. Ursin. in Famil. Vibia.
[5] Antiqu. Vol. 2. par. 1. p. 113. Fig. 1. In veteri quadam Inscriptione, T. Basilius *Porcam Deæ Cereri quotannis mactandam*, epulumque dandum ex testamento legasse dicitur. *Vid. Bonifac. de Epitaph. compend. p.* 95.

ducta

ducta esse dicitur: in qua quidem urbe simulachrum ejus, omnium primum, ex ære factum, ac summa deinceps veneratione cultum accepimus[1]. Hinc in marmoribus antiquis Cererem Orcilianam, ac Organianam, memoratam legimus; a familiis quibusdam Romanis, cultui ejus addictis, ita nominatam[2]. Quinetiam inter Sculpturæ veteris reliquias, effigiem quandam Cereris animadverti, cujus in sinu infantuli duo recumbentes finguntur; ad singularem istam infantium curam denotandam, propter quam κȣροτρόφος et παιδοτρόφος, hoc est, puerorum altrix, ab antiquis appellatur[3].

Quod interpretationem autem nostram maxime confirmat, hæc Cereris sacra per mulieres semper curata erant.

Festa piæ Cereris celebrabant annua matres[4].

Aditus in id Sacrarium, inquit Cicero, *non est viris, sacra per mulieres et virgines confici solent*[5]. *Et ne vetusti ritus perita deesset Antistes, Græcam*

[1] Plin. Hist. N. l. 34. 4. Vid. it. Cic. Orat. pro Corn. Balbo. 24.

[2] Spon. Miscell. Erudit. Antiqu. p. 90.

[3] Montfauc. Vol. 1. l. 2. c. x. Beger. Thesaur. Brandeb. V. 1. p. 6. Vid. it. Herodot. in Vit. Homer. p. 569. Edit. Lond.

[4] Ov. Metam. l. x. 431.

[5] In Verr. 4. 45.

Sa-

Sacerdotem, quæ ſacrum illud monſtraret et faceret, e Græciæ magnæ urbibus, Neapoli aut Velia, Romanos plerumque accerſere ſolitos declarat[1]. De quibus Deæ hujus ſacerdotibus Græcis, nonnulla adhuc monumenta extant.

CASPONIA. P. F.
MAXIMA
SACERDOS CERERIS
POPULI ROMANI
SICVLA[2].

Icunculæ noſtræ materiem quod attinet; ex ære ſolido conflata eſt; at pigmento quodam albeſcente ab initio, ut videtur, delibuta; quo albam illam puramve, cum ſacrificantium omnium, tum Cereris præſertim ſacra curantium, veſtem indicaret.

Alba decent Cererem, veſtes Cerealibus albas
Sumite[3].

Quod vero nutrices potiſſimum, hoc pueros luſtrandi munus obeuntes, albatæ fuerint, ex Perſii loco diſcimus.

[1] Sacra Cereris ſumma majores noſtri religione confici, cæremoniaque voluerunt: quæ cum eſſent aſſumpta de Græcia, et per Græcas ſemper curata ſunt Sacerdotes—Has ſacerdotes video fere aut Neapolitanas, aut Velienſes fuiſſe—— *Cic. pr. Corn. Balb.* 24.

[2] Gruter. V. 2. p. 308. 4.

[3] Ovid. Faſt. 4. 619.

Aſt

Aſt ego nutrici non mando vota : negato
Jupiter hoc illi, quamvis te albata rogarit[1].

Atque hoc adeo ſimulachrum, mulierum ad Deorum altaria accedentium imaginem iſtam revera exhibet, quam verbis deſcribit Plautus.

— *Æquius vos erat*
Candidatas venire, hoſtiataſque ad hoc
Fanum[2].

Brachium præterea dextrum, pedeſque mulieris nudi, peculiarem quendam ſacrificandi ritum indicant; quo quidem habitu in ſculpturis ſæpe antiquis ſacrificantium figuræ cernuntur. Nudis pedibus ſacrificare, apud veteres fere omnes uſurpatum, atque a Judæis ſane acceptum eſſe putatur. Quippe Dæmones, ut Juſtinus Martyr ait, *propter imitationem ejus quod Moſi accidiſſet, cultores ſuos, loca ſacra ingredientes, calceos deponere docuerunt*[3]. Hinc apud Romanos Veſtæ, quæ eadem ac Terra habita eſt[4], non niſi nudo pede ſacra facere licebat.

1 Sat. 2. 38.
2 Rud. 1. 5.
3 Apol. 1. p. 91. Edit. Thirlb.
4 Rotundam ædem Veſtæ Numa—conſecraſſe videtur; quod eandem eſſe Terram crediderit, eamque pilæ forma eſſe: ut ſui ſimili templo Dea coleretur.——*Feſtus in Rotunda.*

Huc pede matronam vidi deſcendere nudo[1].

Jam vero ſi quærat tandem aliquis, ob quam cauſam, hanc Icunculam olim fictam eſſe putem; dicerem ſane, ex voto pro Infantulo nato Cereri ſuſcepto, eam confectam eſſe, atque in Templo deinde Deæ pro more ſuſpenſam. Etenim Templa fere omnia, cum apud Græcos tum Romanos, iſtiuſmodi donis referta fuiſſe, perſpicuum eſt: quæ maxima ex parte nihil aliud erant, ac ſigilla, ſeu minutæ quædam Deorum, hominumve figuræ, e marmore plerumque aut metallo conflatæ; quibus tabella etiam baſisve adjuncta erat, quæ et Deæ et voventis nomen indicare, cauſamque voti exponere ſolebat; quam quidem baſim, in tanta temporis longinquitate, ab imagine noſtra ſejunctam, et deperditam eſſe, haud mirandum eſt.

[1] Ovid. Faſt. 6. 397. Virgines ex Sacerdotio Veſtæ nudo pede fugientia ſacra comitantur. Flor. l. 1. c. 13. § 12.

I. O. M.

I. O. M. —— ——[1]
——TERENTIA. NICE
——CVM. TERENTIO. DAMARI
——ONE. FILIO —— ——
————SIGNVM. ET. BASIM.
VOTO. SVSCEPTO. DE. SVO. POSVIT.
LVSTRO. EIVSDEM. DAMARIO
NIS.

In tabella quadam figulina, antiqui operis, a viro doctiſſimo, Bonannio, in lucem edita, imaginem cernimus obſtetricis, infantulum gremio foventis, matremque dextra ſuſtinentis; quæ Puerperæ cujuſdam votum eſſe putatur, Junoni Lucinæ ſuſceptum[2]. Quinetiam gemma antiqua a celeberrimo Montfauconio exhibetur, in qua Apollinis effigies inſculpta eſt, una cum muliebri figura, quæ puerulum nudum, in patina quadam, Deo quaſi in manus tradere videtur: quam

[1] Gruter. Vol. 1. 9. 5.
GENIO. DOMNOR. CERERI.
T. POBLICIVS. CRESCENS. LARIBVS.
PVBLICIS. DEDIT. IMAGINES. ARGENT. DVAS.
- - - - - - - - - - - - - - - - - - -
Marmi D'Orſat. Lett. 1. p. 4.

[2] Vid. Muſæum Kircher. Claſſ. 2. p. 67. Tab. 23. 1. — It. Thomaſin. de Donariis. c. 14.

 quidem

quidem gemmam votum item fuisse, pro puero nato susceptum, harum rerum periti omnes declarant[1]. Ex his igitur veterum monumentis, aliisque permultis, quæ in eandem sententiam adduci possent, illud sane, quod modo dixi, verisimile admodum esse videtur; hanc scilicet imagunculam, infantis lustrandi ritum adumbrantem, Cereri olim ex voto donatam fuisse.

[1] Antiq. Vol. 2. par. 1. l. 3. c. 14. Tab. 27. 4.

TABULA

TABULA III.

BULLA hæc aurea, cujus formam et magnitudinem accurate ſatis deſcriptas damus, quum urbis antiquæ ruinis uſque ad hanc ætatem ſepulta jacuiſſet, integra tamen poſt tot ſeculorum decurſum reperta, atque in lucem revocata eſt. Etenim Foſſores quidam, in monumentis veteribus explorandis, marmoribuſque eruendis occupati, dum Mauſolei cujuſdam rudera, juxta viam Præneſtinam, ad quartum ab urbe lapidem, perſcrutantur, in conclave ſubterraneum, picturis ornatum, et pulchre pavimentatum irruperunt[1]. In hoc urnam e marmore nobilem conſpicientes, ejuſque operculum plumbo defixum, nimiſque ponderoſum, quam ut amoveri facile poſſet, confringentes, vaſculum intus ex alabaſtro orientali invenerunt, in quo oſſium combuſtorum reliquiæ, una cum hac Bulla, conditæ erant: ſed vaſculum item ipſum, præ nimia auri reperiendi cupiditate, confregerunt. Atqui hæc

[1] Monumenta iſtiuſmodi Sepulchralia, duarum videlicet contignationum, quæ duas cameras, alteram alteri impoſitam, habebant, græco nomine, Diſtega appellabantur: de quibus in antiquis Inſcriptionibus mentionem factam obſervavi. Gruter. p. 827. 6. it. Spon. Miſcell. p. 291, 292.

ſtatim omnia, Franciſcus Ficcoronius, ſollertiſſimus ille quidem harum rerum inveſtigator, marmoris, vaſculi, et picturarum fragmenta, itemque Bullam ipſam, ab operariis iſtis coemit[1]; quam ex ejus deinde manibus, at pretio tamen haud parum amplificato, redemi, atque in Angliam mecum advexi.

Hanc eandem Bullam, ut Roma rediens Pariſios veneram, celeberrimo Montfauconio oſtendi: qui me ante euntem benigne admodum exceperat, et quicquid Cœnobii iſtius Bibliotheca inſtructiſſima, vel rerum vel codicum antiquorum, ſingulare eximiumque habuit, id ſumma mihi comitate monſtraverat. Vir autem ille eruditus, Bullæ licet hujus figuram ectypam, a Ficcoronio Roma miſſam viderat, at Bullam tamen ejuſmodi germanam, ſe nunquam antea vidiſſe declaravit.

Hoc nobile pectoris aurum, ut a Statio vocatur[2], puerorum ingenuorum geſtamen fuiſſe, collo ſuſpenſum, atque in pectus demiſſum, notiſſimum eſt; *ornamentum pueritiæ, indicium atque inſigne fortunæ*[3]. Sed de ejus origine nihil fere

[1] Vid. Libellum de hac ipſa Bulla aurea, a Franc. Ficcoronio Italice conſcriptum. p. 6. 4to in Roma. 1732.

[2] Silvar. l. 5. 3. v. 120.

[3] Cic. in Verr. 1. 58.

certi

certi memoriæ proditum eſt. Plutarchus eam Romulo attribuit; qui ut Sabinas a ſuis raptas conſolaretur, *Bullam et Prætextam earum liberis conceſſiſſe dicitur*[1]. Plinius autem, "a Tarquinio "Priſco, omnium primo, filium, cum in prætex-"tæ annis occidiſſet hoſtem, Bulla aurea dona-"tum, ſcribit, moremque inde deductum, ut "eorum qui equo meruiſſent filii, inſigne id ha-"berent[2]." Macrobius dein, utraſque has ſententias, item ac alias quaſdam recenſet, ſed vetuſtatis peritiſſimos ad Romulum rem referre declarat[3]. Mihi vero haudquaquam credibile videtur, ornamenta tam pretioſa, quæ luxus divitiarumque ſpeciem præ ſe ferunt, in iſta Romuli fæce, urbiſque paupertate, excogitata primum fuiſſe. At quæcunque rei ipſius origo fuerit, tamen uſum ejus antiquiſſimum, atque ab Etruria deductum eſſe liquet.

---- *Etruſcum puero ſi contigit aurum*[4].

[1] In Romul. p. 30. B.
[2] Hiſt. N. l. 33. 1.
[3] Saturn. 1. 6.
[4] Juv. Sat. 5. 165. At non pueris modo Bullam auream conceſſam eſſe, ſed puellis etiam, et die ipſo natali, dari ſolitam, ex Plauti loco quodam ſignificari videtur.

Et Bulla aurea eſt, pater quam dedit mihi natali die.

Rud. 4. 4. 127.

Pueri autem Romani, cum virilem jam togam ſumpturi eſſent, Bullam una cum prætexta deponere, Laribuſque ſuſpendere ſolebant.

Cum primum pavido cuſtos mihi purpura ceſſit,
Bullaque ſuccinctis Laribus donata pependit[1].

Atque hinc Lares Bullati a Petronio memorantur[2]. Sed et aliis eam quoque Diis interdum donatam fuiſſe, ex Inſcriptione antiqua apparet.

IVNONI PLACIDAE

. . . .

CLAUDIA SABBATS
BVLLAM D. D.[3]

. . . .

De tempore Bullam deponendi, togamque ſumendi, diverſas ſane atque inter ſe diſcrepantes eruditorum ſententias reperio. Nonnulli anno

[1] Perſ. Sat. 5. 30.
Mox ubi Bulla rudi dimiſſa eſt aurea collo,
Matris et ante Deos libera ſumpta toga. Propert. 4. 1. 131.
Quippe in omni vitæ mutatione, veteribus ſolenne erat, ætatis anteactæ inſignia, ſeu artis quam exercuerant inſtrumenta, Deorum alicui conſecrare; Ephebis Bullam; Virginibus nupturis, zonam; militibus et gladiatoribus, arma; Servis, catenas; paſtoribus, fiſtulam. *Vid. Hor. Ep.* 1. 1. *it. Sat.* 1. 5. *Virg. Ecl.* 7. *Anthol. Græc.* 1. xi.

[2] c. 38.

[3] Grut. p. 25. 2.

decimo

decimo quarto id fieri ſolitum declarant; quod ex Suetonii potiſſimum teſtimonio, exempliſque ex Cæſarum temporibus petitis, confirmant. At vero Imperatores eos cunctas fere veterum conſuetudines immutaſſe, togamque pro arbitrio atque honoris cauſa, filiis et propinquis ante legitimum tempus dediſſe cognovimus. Neroni togam anno decimo quarto donatam legimus: at *maturatam* eam dicit Tacitus, *quo Reipublicæ capeſſendæ habilis videretur*[1]. Priſcis Reipublicæ temporibus, togam haud ante annum decimum ſeptimum pueris conceſſam exiſtimo; at labante paullatim priſcorum diſciplina, parentes, quo liberis gratificarentur, gaudium iſtud libertatiſque initium maturaſſe, togamque anno decimo ſexto eis indulſiſſe, conſtat: quippe eo ætatis ſuæ anno Ciceronem, et ipſum togam virilem ſumpſiſſe, et filio poſtea eundem annum agenti eam donaſſe, a Cardinali Noriſio demonſtratur[2].

Bullam vero, ut Laribus dicari, ſi ad pubertatis annos puer perveniſſet, ita in ſepulchro condi ſoleri, ſi prætextatus mortem obiiſſet, ex Bullæ noſtræ hiſtoriola colligi poſſe videtur. Sponius etiam marmor quoddam ſepulchrale exhibet, in

[1] Ann. 12. 41. [2] Cenotaph. Piſ. Diſſ. 2. c. 4.

quo pueri bullati imago inſculpta cernitur, cum hac inſcriptione[1].

D. M.
Q. ATERIVS. AD
IVTOR. FECIT
Q. ATERIO. AGE
THEMERO. FILIO
SVO. VIXIT. AN.
IIII. M. II.

Ubi Quadrimuli hujus Bulla, cujus figura in pueruli pectore extrinſecus expreſſa eſt, intra Ollam etiam, ut conjicere licet, una cum oſſibus ejus recondita fuit.

De nominis autem perinde ac rei origine, auctores veteres haudquaquam inter ſe convenire video. Feſtus illud a græca voce, βȣλὴ, derivatum dicit, ut eam ætatem aliorum conſilio regendam, ſignificaretur[2]. Alii ab aquæ bullis, aere inflatis et nomen et formam deducunt; ad levitatem ſcilicet humanam, imbecillitatemque indicandam[3]; ſecundum vetus illud proverbium, *Homo Bulla*[4]. At vero Macrobius, *ingenuis pueris attributum eſſe ſcribit*, *ut cordis figuram in*

[1] Miſcell. Erud. Antiq. p. 299.
[2] In voce Bulla.
[3] Plutarchi in Romul. 30.
[4] Varr. de Re Ruſt. l. 1. 1.

Bulla ante pectus annecterent, quam inſpicientes, ita demum ſe homines cogitarent, ſi corde præſtarent[1]. Ex quo quidem Macrobii loco, eruditorum plerique, quoties in ſcriptis veterum explicandis in Bullæ mentionem inciderint, cordiformem eam eſſe declarant[2]. Sponius autem, Cauſæuſque, qui veram Bullæ aureæ formam ex monumentis ſtatuiſque antiquis accuratius inveſtigarant, Macrobii errorem coarguunt, Bullamque auream, neque cordiformem neque ulla cordis figura inſculptam, ſed rotundam plane, atque huic noſtræ ſimillimam paremque omnino fuiſſe oſtendunt[3].

Macrobius igitur, qui Honorii temporibus floruit, in quibus Bullæ aureæ mos in deſuetudinem forſitan abiiſſet, hanc Bullarum Cordiformium notionem ex Chriſtianorum uſu arripuiſſe videtur; quibus cordis figura, ut Aringhus docet, tanquam amoris innocentiæ atque integritatis ſymbolum, magno in honore fuit, eorumque ſepulchris ſæpiſſime inſculpta, atque in Bullæ etiam ipſius locum ſubſtituta[4]. At vero Caſalius mar-

[1] Saturn. l. 1. c. 6.

[2] Thom. Dempſter. Etrur. Regal. p. 303. Aringh. Rom. Subterr. Vol. 2. l. 6. 690. it. Pier. Valerian. Hieroglyph. p. 242.

[3] Spon. Miſcell. Erud. Antiq. p. 299. Cauſeus. Muſ. Rom. p. 103.

[4] Aringh. ibid. 694.

moream pueri imaginem e Museo suo edidit, Bulla ornatam, in qua cordis figura insculpta apparet: quod tamen ad Christianorum priscorum consuetudinem istam omnino referendum esse, Ficcoronius ostendit [1].

Quinetiam omnes fere, qui de Bulla aurea scripserunt, eam nobilium solummodo liberis, tanquam propriam attribuunt; attamen Equestri loco natis, usque ab initio concessam, liquet [2]: et postremis deinceps Reipublicæ temporibus, ab ingenuis sane quibuslibet, seu omnium ordinum civibus, quorum facultates ad istiusmodi sumptum pertingerent, pro libitu usurpatam esse, ex Ciceronis loco quodam perspicuum est.

Etenim Cicero, Verrem accusans, puerum quendam prætextatum, P. Junium, quem patrimonio Verres spoliarat, in conspectu Judicum sed sine Bulla produxit; quod cum Hortensius, qui Verrem defendebat, eum populariter, atque invidiæ commovendæ causa fecisse questus esset, Cicero ita respondet; "Quid erat, Hortensi, tandem in illo puero populare? quid invidiosum?

[1] De Veter. Christianor. ritib. p. 265. Edit. Rom. 1644. it. Ficcoron. Della Bolla d'oro. p. 14.

[2] Unde mos deductus, ut eorum, qui equo meruissent, filii insigne id haberent. Plin. Hist. Nat. l. 33. 1.

"Gracchi credo, aut Saturnini, aut alicujus ho-
"minis ejusmodi produxeram filium, ut nomine
"ipso et memoria patris animos imperitæ multi-
"tudinis concitarem. P. Junii erat, hominis de
"plebe Romana, filius ---- Hic istius nefario la-
"trocinio bonis patriis fortunisque omnibus spo-
"liatus venit in judicium ---- Itaque tibi, Hor-
"tensi, non illius ætas sed causa; non vestitus
"sed fortuna popularis videbatur: neque te tam
"commovebat, quod ille cum toga prætexta,
"quam quod sine Bulla venerat. Vestitus enim
"neminem commovebat is, quem illi mos et jus
"ingenuitatis dabat. Quod ornamentum pater
"dederat, indicium atque insigne fortunæ; hoc
"a prædone isto ereptum esse, graviter et acerbe
"homines ferebant[1]." Ex quo loco patet, Bullam non nobilitatis, sed ingenuitatis tantum, divitiarumve potius insigne fuisse: quam quidem Cicero, a filio hominis de plebe gestatam, et fortunis deinde imminutis, ab eodem depositam esse, declarat. Atque hoc idem ex Inscriptione ista sepulchrali supra allata, de puerulo quadrimo Bulla ornato, confirmari videtur: puerum nempe eum non nisi libertino genere natum esse, ex Græ-

[1] In. Verr. l. 1. 58.

co

co Agathemeri cognomine, adjutoriſque titulo, quo pater inſignitur, colligere licet: adjutores enim illi Cæſarum fere liberti erant, qui inter Domus Auguſtæ officia, vicariam aliquam operam præſtabant[1].

Hæ Bullæ aureæ, ex omnibus, quæ jam reſtant, germanæ antiquitatis monumentis, rariſſimæ ſunt. Quippe quæ a foſſoribus egenis atque eſurientibus haud citius reperiri, quam in uſus proprios converti, atque aurifici ſtatim pro auri tantilli pondere, vendi ſolent. Etenim præter hanc unam, alteramque, quæ Romæ adhuc aſſervari dicitur, haud aliam uſpiam extare credo. Alterius vero illius effigiem in lucem edidit Cauſæus[2]; huic noſtræ ſimillimam, ſive eandem potius, niſi quod illa CATULI nomen inſcriptum præferat, noſtra nullo nomine litteriſve ſignata ſit. Ex hac autem rerum inter ſe alias ſimillimarum differentia, conjectare poſſumus, iſtam nominis inſcriptionem, de qua nullam prorſus apud vete-

[1] D. M.
P. AEL. AVG.
LIB. AGATHE.
MERI. ADIVT.
AB. EPIST. LAT.

D. M.
FASTVS. AVG. LIB.
ADIVTOR AB. EPIS
TVLIS. &c.

D. M.
T. AELIVS. CRISPINVS.
AVG. LIB. ADIVTOR
A. RATIONIBVS. &c.

Has inſcriptiones una cum multis aliis ejuſdem generis videre licet apud Fabret. *Inſcript. Antiqu.* p. 345.

[2] Vid. Muſ. Roman. Mich. Cauſæi. p. 103. Fig. 6.

res mentionem animadverti, non antea fieri ſolitam, quam puer toga jam virili ſumpta Bullam depoſuiſſet, Laribuſque dicaſſet; noſtramque propterea nomine carere, quod puer, qui eam geſtaſſet, antequam eam ætatem attigiſſet, morte præreptus eſſet.

Bulla noſtra ex duabus auri puriſſimi laminis rotundis confecta eſt, quæ a tertia item lamina ſublonga, at in ſeſe reflexa ſeu duplicata, et ſculptili opere ornata, claviculorum trium aureorum ope, ſuperne connectuntur. Hæ vero laminæ rotundæ ex omni alia parte a ſe invicem jam diviſæ ſunt, quas tamen margine quodam conjunctas olim fuiſſe conſtat, ut remedia, opinor, aliqua intus caperent, quæ ad valetudinem pueri tuendam valuiſſe credebantur; quibuſque incluſis, lamina ſuperior, globuli ad inſtar, convexa apparuit, qualem illam videlicet in ſtatuis antiquorum Bullatis, Romæ adhuc extantibus, videmus[1].

Bullæ noſtræ, ut primum reperta fuit, hiſtoriolam, italica lingua conſcriptam, ad eruditum Baudelotium, Academiæ Pariſienſis ſocium, miſerat Ficcoronius; cujus quidem epiſtolam, una cum

[1] Plutarchus item Bullam, *lunæ dimidiato orbe fulgenti* ſimilem dicit. *Queſt. Rom. p.* 388. *B. Edit. Par.*

Diſ-

Diſſertatiuncula quadam de Bullæ aureæ uſu atque origine in lucem poſtea edidit Baudelotius; in qua Bullam ipſam non *a puero, ſed Imperatore aliquo in triumpho* geſtatam eſſe declarat, propterea quod et magnitudine et pondere, ut ei videtur, majore eſſet, quam ut a puero commode geſtari poſſet[1]. Hanc autem opinionem vir iſte doctus a Cauſæo ſumpſiſſe videtur; qui Bullam eam alteram, Catuli nomine inſcriptam, in lucem antea emiſerat, atque a Q. Lutatio Catulo, C. Marii in triumpho Cimbrico Collega, uſurpatam eſſe cenſuerat[2]. Montfauconius item, eundem Cauſæum ſecutus, et Bullæ ejuſdem figuram in Theſaurum ſuum transferens, de Bullis eam *triumphalibus* fuiſſe exiſtimat, ob cauſam ſcilicet iſtam, a Baudelotio allatam, quod ponderoſa nimis eſſet, quam quæ puerili ætati conveniret[3]. At vero hanc hominum, doctiſſimorum licet, opinionem, mihi nullo modo probari fateor: primum, quod Bullas ejuſmodi puerili ætati parum congruas eſſe; deinde, quod a *Triumphantibus* omnino geſtari ſolitas, affirmant: quorum neutrum quidem, quantum ipſe inveſtigare potuerim, ulla omnino vel

[1] Vid. Hiſt. Acad. Pariſ. Inſcript. Vol. 3. p. 230.
[2] Muſ. Roman. p. 103.
[3] Antiq. Tom. 3. par. 1. l. 2. c. x.

mo-

monumentorum vel ſcriptorum veterum fide niti reperio.

Primum quod attinet, bullam hanc noſtram, perinde ac alteram iſtam a Cauſæo editam, cum germanis puerorum bullis et forma et magnitudine penitus congruere, perſpicuum eſt; primum ex Statuis iſtis bullatis, quarum permultæ adhuc Romæ extant[1]; deinde ex eis, quas Sponius, Begerus, aliique in libris ſuis deſcriptas exhibuerunt[2]; tum ex pictura item vitrea, infra a me deſcribenda; in qua bullam de pueruli collo, eadem plane magnitudinis proportione ac noſtram, dependentem videmus. Neque ullo modo incommodum, aut a puerili ætate alienum cenſeri poteſt, ejuſmodi ornamentum haud unciæ pondus exſuperans, a pueris uſque ad annum ætatis decimum ſextum geſtari ſolere.

Præterea, quod viri iſti docti affirmant, bullam videlicet auream a Triumphantibus geſtari

[1] Statuæ puerorum Bullatæ dicuntur, quibus Bulla marmorea de collo ita dependet, ut a pueris ipſis ex auro revera geſtata eſſet. Iſtiuſmodi ſtatuam Æmilio Lepido puero, in Capitolio S. C. poſitam legimus; quod in prætextæ annis in aciem progreſſus, hoſtem interemit, civemque ſervavit. [Val. Max. l. 3. c. 1.] Cujus quidem generis ſtatuas ſane multas, in Nobilium palatiis, Villiſque Romæ adhuc extantes vidi.

[2] Vid. Spon. Miſcell. Erud. Antiqu. p. 299. it. Beger. Theſaur. Brand.

ſolitam; etſi ab omnibus profecto, qui de ea ſcripſerunt, idem quoque declarari video, mihi tamen in hanc rem quam diligentiſſime inquirenti, non modo dubium, ſed falſum plane eſſe apparet; documentumque ſane inſigne præbet, quam facile monumentorum horum interpretes, in rebus præſertim obſcurioribus, opinionem ab auctore aliquo probato ſuſceptam amplecti, atque alius alium abſque hæſitatione ulla ſequi ſolent. Etenim omnes, hanc ſuam de bullis triumphalibus notionem, ex unico tantum atque incerto illo quidem Macrobii teſtimonio confirmant, quod his verbis traditur; "Tarquinius Priſcus Rex
" tertius ab Hoſtilio, quintus a Romulo, de Sa-
" binis egit triumphum, quo bello filium ſuum
" annos quatuordecim natum, quod hoſtem ma-
" nu percuſſerat, et pro concione laudavit, et
" bulla aurea prætextaque donavit; inſigniens
" puerum ultra annos fortem præmiis virilita-
" tis et honoris. Nam ſicut prætexta magiſtra-
" tuum, ita bulla geſtamen erat Triumphanti-
" um, quam in triumpho præ ſe gerebant, in-
" cluſis in eam remediis, quæ crederent adverſus
" invidiam valentiſſima. Hinc deductus mos,
" ut bulla et prætexta in uſum puerorum nobi-
" lium uſurparentur[1]." Ex quibus verbis, hoc imprimis

[1] Saturn. l. 1. 6.

imprimis notandum; quod Macrobius de bullæ origine hoc loco diſputans, ſententiam eam, non ut ſuam aut certam, ſed unam ſolummodo ex multis proponat; quæ tamen ab eo poſtea rejecta eſt. Deinde, quod morem eum bullæ in triumpho geſtandæ, ante Tarquinii tantum ætatem obtinuiſſe dicat: neque apud alium quemlibet ſcriptorem antiquum, de bullis hiſce triumphalibus, mentionem omnino ullam animadverti.

Plutarchus contra ſcribit, " Romulum, cum " Veientes prælio fudiſſet, eorum Ducem pro-" vectæ ætatis in triumpho captivum duxiſſe, ſed " puerili veſtitu propterea indutum, quod præ-" ter ætatem imperite et pueriliter rem geſſiſſe " putaretur: idque ad ſuam uſque ætatem man-" ſiſſe, ut triumphantes, cum ob victoriam " partam ſacrificarent, ſenem quendam prætex-" ta et bulla puerili, ludibrii cauſa ornatum, per " Forum in Capitolium ducerent[1]." Ex quo apparet, neque Romuli neque Plutarchi deinceps temporibus, bullam a Triumphantibus omnino geſtatam eſſe, ſed ſeni cuidam ridiculo, per jocum ſolummodo, in triumpho tributam: unde in proverbii conſuetudinem veniſſe videtur, ut ſi-

[1] In Vit. Romul. p. 33.

quis ætate provectior inepte aliquid fecisset, is bulla dignus appellaretur, secundum istud Juvenalis, in Crispinum illudentis,

---- *Dic Senior, Bulla dignissime*[1].

Ornamenta porro Triumphalia, Massanissæ olim regi a populo Romano missa, a Livio sigillatim omnia enumerantur; aurea videlicet *corona*, *aurea patera*, *sella curulis*, *Scipio eburneus*, *Toga picta*, et *Tunica palmata*: quæ cum Scipio ille Africanus, populi jussu, regi traderet; addidit, inquit Livius, verbis honorem; *neque magnificentius quidquam Triumpho apud Romanos, neque Triumphantibus ampliorem eo ornatu esse*[2]: in quo tamen ornatu bullam auream locum nullum habuisse videmus.

Quod argumentum vero nostrum quam maxime confirmat, puerorum bullatorum statuæ, ut dixi, permultæ adhuc extant, at nulla tamen Triumphantis bullati effigies uspiam visa est: cumque in marmoribus, arcubus triumphalibus, nummis, columnisque antiquis, Triumphantium interdum figuræ in ipso triumphandi actu curruque exsculptæ reperiuntur, bulla tamen aurea

[1] Sat. 13. v. 33.
[2] Liv. l. 30. 15.

nus-

3

nuſquam apparet; quæ cum ſupra togam de collo dependere ſoleret, nec omitti nec abſcondi poterat, ſi ad Triumphantium omnino ornatum pertinuiſſet[1]. At vero bullas iſtas pueriles, maximo ſemper apud Romanos in honore fuiſſe, accepimus. Bello enim Punico, cum ſumma pecuniæ inopia premerentur, æerariumque prorſus exhauſtum eſſet, Senatus decrevit, "ut quicquid auri argenti æriſve ſignati domi habuerint, id omne in publicum conferrent, ita tamen ut anulos ſibi quiſque et filio bullam relinquat[2]." Sertorius denique, cum in Hiſpania bellum contra Romanos gereret, quo Hiſpanorum animos ſibi devinciret atque in fide ſua retineret, prætextam bullamque auream liberis eorum, Romano more geſtandam, dediſſe traditur[3].

Bullæ vero aureæ loco, Libertinorum, civiumque pauperiorum filios, ſignum quoddam ejuſ-

[1] Pierius autem Valerianus, de Bullæ aureæ uſu diſputans, Triumphatoris ſane, curru triumphali invecti, effigiem exhibuit, cui Bulla e collo dependet. Illa vero, ex nullo monumento vetere deſumpta, ſed ad argumentum ſolummodo pro more ſuo illuſtrandum inventa, atque ex auctoris ipſius ingenio penitus ficta eſt: cujus quidem ſpeciem ornatumque omnem, a germano Triumphantium veterum habitu omnino abhorrere, conſtat. *Vid. Pier. Valer. Hyeroglyph. de Bull. p.* 301.

[2] Liv. l. 26. 36. it. Flor. l. 2. 6.

[3] Plutarch. in Vit. Sertor. p. 575.

dem

dem formæ, ſed ex corio factum, geſtare conſueviſſe legimus; de quo Juvenalis,

---- ---- *Etruſcum puero ſi contigit aurum,*
Vel nodus tantum, et ſignum de paupere loro[1].

Sed pauperiores etiam iſti, ut modo dictum eſt, quum ex rerum ſuarum anguſtiis emergere cœpiſſent, bullam ſibi auream pro libitu ſumpſiſſe videntur. Cujus quidem figura ſemper rotunda fuit; ita ut ea omnia, quæ alia quavis forma, bullarum vero nomine, Montfauconius cæterique exhibuerunt, ad amuletorum claſſem Bonannius omnino referenda putat[2]: quæ pro parentum arbitrio, et forma et materia inter ſe diſcrepantia, puerorum collis ſuſpendi ſolebant.

Ab his autem bullis, ornamenta balteorum cingulorumque militarium deaurata, ſeu acupicta, quæ rotunditate et colore ſimilitudinem quandam præ ſe ferebant, a ſcriptoribus antiquis bullæ vocantur.

[1] Juven. Sat. 5. 165. it. Macrob. Saturn. 1. 6.

[2] " In iis enim Ethnici characteres magicos ſeu alias res inſerebant, " quas putabant validiores ad avertandas faſcinationes et morbos: eas " inter amuleta repono, nequis putet illas ex eo genere Bullarum eſſe, " quæ e collo puerorum nobilium olim dependebant." *Muſ. Kicherian.* p. 37.

Pha-

---- *Phaleras Rhamnetis et aurea Bullis*
Cingula[1]----

Humerum nodis cui balteus asper
Subligat[2].

Ubi quas Virgilius, Bullas, Juvenalis et Valerius Flaccus nodos appellant; quippe eodem sensu vox utraque usurpata erat, pro rotundis scilicet et convexis operis cujulibet particulis, quæ supra reliquas e superficie eminebant.

Hinc item clavorum capita rotunda et deaurata, quæ in templorum valvis, divitumve foribus insigi solebant, bullas vocari cognovimus.

Jussin' in splendorem dari Bullas has foribus
nostris[3]?

bullasque præterea, ex auro solido conflatas, Cicero e templo Minervæ a Verre furto ablatas, commemorat[4].

[1] Virg. Æn. 9. 359.
——*Notis fulserunt cingula Bullis*
Pallantis pueri—— ibid. 12. 942.

[2] Valer. Flacc. Argonaut. 579.

[3] Plaut Asinar. 2. 4. 20.

[4] Bullas aureas omnes ex his valvis, quæ erant multæ et graves, non dubitavit auferre, quarum iste non opere delectabatur, sed pondere. *Cic. in Ver.* 4. 56.

At-

Atque hinc quoque ſigilla iſta rotunda et ſpecioſa, quæ ex auro vel alia quavis materia, Diplomatibus Epiſtoliſque Imperatorum ac ſummorum Pontificum adnectebantur, a medii ævi ſcriptoribus bullæ appellantur[1]. At vero nomen tandem a ſigillis, ad Chartas ipſas traductum eſt; atque Imperatorum, Pontificumque decreta et diplomata, bullas etiam hodie nominari cognovimus.

[1] Du Freſne Gloſſar. οἰκείᾳ ἐσφράγισεν βούλλῃ.

TABULA

TABULA III.
SECT. II.

PICTURA hæc vitrea, in qua mulieris ac pueruli imagines coloribus aureis venuſte ſatis expreſſas cernimus, in Tiburis antiqui ruinis, una cum aliis quibuſdam vaſculis, e vitro pariter conflatis, reperta fuit: quæ quidem ex pulchritudine ejus, eorum certe temporum fuiſſe apparet, quibus ars ipſa pingendi haud multum a priſcorum adhuc perfectione deſciviſſet. Ficcoronius, qui figuram ejus ectypam Romæ in lucem edidit, eam ad Alexandri Severi ætatem refer ndam arbitratur[1]. At comarum ornatus, reticulumque aureum, quo mulieris caput tegitur, antiquitatem quandam ſuperiorem redolere videntur: quippe reticulum vel Republica florente, perinde ac Cæſarum poſtea temporibus, inter muliebria capitis ornamenta recenſitum legimus.

Reticulumque comis auratum ingentibus implet.[2]

G Sed

[1] In libro Italice conſcripto, Della Bolla d'Oro de'Nobil. Roman. &c. 4to in Roma. 1732. p. 12.

[2] Juven. Sat. 2. 96. Varr. de ling. lat. l. 4. Nonius Marcellus reticu-

Sed mulieris item collum catenula, ſeu monili aureo ornatum eſt; ejuſdem plane generis, ac quod in ollis veterum ſepulchralibus, una cum oſſibus mortuorum interdum conditum reperitur[1]. Quod vero ad rem noſtram magis pertinet, de pueruli collo bulla aurea, ingenuitatis inſigne, dependens cernitur; quæ cum forma, tum magnitudinis proportione, cum bulla iſta germana, quam ſupra exhibui, penitus congruit.

Quinetiam pueruli hujus toga ſingulare quiddam exhibere videtur; nam faſciam quandam latam, baltei ad inſtar, trans pectora ductam, atque alteram inde ejuſdem formæ, deorſum pendentem cernimus. Atqui hanc eandem togæ ſpeciem in aliis item paucis, et virorum et fœminarum ſtatuis obſervavi; de qua tamen nihil omnino quod liquet, a ſcriptoribus traditum reperio. Hoc mihi tamen veriſimile apparet, faſcias haſce, togæ ejus quam *trabeam* vocabant, formam et geſtandæ morem indicare. Trabea enim nihil aliud erat, ac togæ ſpecies quædam, pur-

reticulum tegmen capitis muliebre vocat. [De prop. Serm. c. 14.] Servius locum iſtum Virgilii, *Crines nodantur in aurum*, de retiolo aureo intelligit, in quod Didonis comæ colligebantur. [Æn. 4. 138.] Iſidorus autem reticulum, non a rete, ſed quod crines retineret, ita vocari, haud recte arbitratur. Orig. l. 19. 31.

[1] Vid. Ficcoron. ibid. it. Beger. Theſaur. Brandeb. Tom. 3. p. 426.

pureis

pureis faſciis, virgiſve, velut trabibus diſtincta; quam ita in geſtando componere ac complicare ſolebant, ut ex faſciis iſtis una ſemper in pectore niteſceret, altera deorſum inde fluere videretur[1]. Trabeam autem ipſam non niſi regum initio geſtamen fuiſſe conſtat[2]; deinde conſulum[3]; tum equitum quoque in ſolenni eorum tranſvectione, a Q. Fabio idibus quintilibus inſtituta[4]. At vero hunc, quem in pictura noſtra videmus, trabeæ geſtandæ morem, non niſi imperatorum poſtea temporibus obtinuiſſe puto; neque a principibus tantum aut conſulibus, ſed a principum item filiis ac propinquis, tunc quidem geſtari cœpiſſe: de quorum fortaſſe numero hunc puerulum matremque ejus fuiſſe credamus. At poſterioribus deinceps ſeculis, togæ hujus honorem nobilibus, divitibuſque promiſcue omnibus pro libitu permiſſum eſſe, ex ſculpturis, ſtatuiſ-

[1] Vid. Ferrar. de re beſtiar. l. 2. c. 5. it. Dempſt. Etrur. Regal. Vol. 1. l. 3. c. 26.

[2] Ancilla natus trabeam et diadema Quirini,
Et faſces meruit, Regum ultimus ille bonorum. *Juv. S.* 8. 259.
Trabeis uſos accipio reges. Plin. Hiſt. N. l. 8. c. 48. it. l. 9. c. 39.

[3] Ipſe Quirinali trabea, cinctuque Gabino
Inſignis reſerat ſtridentia limina conſul. *Virg. Æn.* 7. 612.

[4] Liv. l. 9. ad fin. Val. Max. 2. 2.

que antiquis hac ipſa trabea ornatis, perſpicuum eſt[1].

Permulta vitrorum antiquorum fragmenta, auro coloribuſque variis depicta, ab harum rerum ſtudioſis collecta, atque in publicum edita cognovimus[2]: de quibus librum ſane ſingularem, atque eximia eruditione refertum, vir illuſtris, Philippus Buonarotti, Senator Florentinus, Italica lingua conſcripſit[3]. Ad quem, ab humaniſſimo doctiſſimoque ſene, Salvinio, ipſe olim Florentiæ deductus, ædes ejus vidi, cum Romanorum, tum Tuſcorum veterum ſtatuis, vaſculis, ſculpturiſque egregie ornatas; neque minus tamen ob poſteriorum item ſeculorum inventa celebrandas; nobilia præſertim ſummi iſtius pictoris atque anteceſſoris ſui, Michaelis Angeli Buonarotti opera, a quo conclave quoddam, exquiſito artificio pictum, in iiſdem ædibus oſtenditur.

Auctor autem iſte eruditus fragmentorum iſtiuſmodi vitreorum octoginta circiter accurate deſcripta, in librum ſuum contulit; ſinguliſque diſ-

[1] Vid. Boiſſard. Tom. 3. p. 92. Montfauc. Vol. 3. l. 1. Tab. 6. fig. 2. item arcus Conſtantini figuras.

[2] Aringh. Rom. Subterran. Tom. 2. p. 265, 403, 689. &c. it. Fabrett. Inſcript. p. 537, 593.

[3] Oſſervazioni ſopr. alcun. Framment. di vaſi antichi di vetro, ornati di figure. Fol. in Firenze. 1716.

ſertatiunculam adjecit. Horum vero pars maxima a priſcorum temporum Chriſtianis proveniſſe apparet, ut ex Chriſti Apoſtolorumque ejus figuris, opere plerumque rudi ac deformi pictis ſignificatur; quas tamen omnes, ex litteris, notiſque ibi adſcriptis, Conſtantini ætate antiquiores eſſe, vir doctus contendit[1].

Sed præter iſta Chriſtianorum vitra, pauca etiam quædam præſtantiora, ac majori artificio elaborata, in eodem libro reperiuntur, ex Gentilium reliquiis et ſupellectile derivata; Deorumque veterum imagines ac ſymbola plerumque exhibentia: quorum quidem unum alterumve, cum forma ipſa et magnitudine, tum picturæ ipſius elegantia, comarumque muliebrium ornatu, huic noſtro quam ſimillimum apparet, atque ex eo vitri pingendi artificio, quod auctor iſte omnium præſtantiſſimum eſſe declarat[2]. Cum hæc vero vitrorum fragmenta, ſemper fere rotunda, interdum concava, ac ſæpe effracta reperiantur; ea non niſi vaſculi cujuſdam majoris partes, et poculorum præſertim fundos fuiſſe, caſu quodam abruptos, a viris doctis affirmari video; quod etſi de non-

[1] In Prefaz. xi, xii.
[2] Id. Tab. 25. Fig. 3.

nullis

nullis fortaſſe concedendum ſit, de univerſis tamen nequaquam ſtatuendum arbitror[1].

De hac autem quæſtione, et de vaſculorum ſimul vitreorum apud Romanos uſu, antequam plura diſſeramus, de vitri ipſius origine pauca quædam dicere libet, quæ in tanta rei obſcuritate, ex ſcriptorum veterum monumentis eruere potuerim. " Pars Syriæ eſt, inquit Plinius, quæ " Phœnice vocatur, finitima Judeæ, juxta montis Carmeli radices, cujus in littore arena quædam invenitur, quæ vitro gignendo aptiſſima, " atque unica fere per multa ſecula habebatur. " Ad hunc locum fama eſt, navem olim mercatorum nitri appulſam eſſe; et cum ſparſi per " littus epulas pararent, nec eſſet cortinis attollendis lapidum occaſio, glebas eos nitri, lapidum loco, e navi ſubdidiſſe; quibus accenſis " permixta arena littoris, tranſlucentes nobilis " liquoris fluxiſſe rivos, atque hanc fuiſſe originem vitri[2]." Hinc Sidon, urbs ejus regionis primaria, atque ob artium multarum præſtanti-

[1] Cum certum ſit, figuras haſce nonniſi in fundis poculorum pictas reperiri; ut ex eorum concavitate pluries animadverti. [Fabrett. Inſcript. p. 539.] Poſſo dire, che ſono fondi di Bicchieri. *Buonar. Præf.* 3.

[2] Hiſt. N. l. 36. c. 26.

am,

am, ab Homero ipſo celebrata[1], vitri quoque officinis nobilis, ſpeculorumque inventrix eſſe dicitur[2].

Apud Perſas, ante Alexandri Magni tempora, calices vitreos in uſu deliciiſque fuiſſe liquet: quippe legati quidam Athenienſes ab Ariſtophane Comico inducti ſunt, tanquam a Perſis nuper reverſi, qui Regis iſtius luxum et magnificentiam laudibus extollentes, *ſe vinum ibi dulce e poculis vitreis atque aureis bibiſſe*, narrant[3]. In Ptolemæi quoque Philadelphi pompa Alexandrina, duo calices vitrei, ſive calicum potius vitreorum abaci, e gaza regia ad populum producti memorantur[4]. In Lesbo pariter, vitriariorum officinas eadem ætate extitiſſe, poculumque quoddam vitreum, cui Leſbium nomen erat, apud Græcos in conviviis uſurpatum eſſe, ex epigrammate veteri diſcimus[5]. At poſterioribus deinde ſeculis, hoc vitri fingendi artificium in Ægypto maxime floruit: ubi Strabo, ſe *a vitriariis Alexandrinis* audiiſſe ſcribit, *terram quandam vitrariam reperiri, ſine qua nulla pretioſa, aut variorum colorum ope-*

1 Iliad. Z. 289. ψ. 743. Odyſſ. O. 115.
2 Sidon artifex vitri. Plin. l. 5. 19. it. l. 36. 26.
3 Acarn. Act. 1. Scen. 2. v. 74.
4 Καὶ κυλικεῖα δύο, καὶ, ὑάλινα διάχρυσα δύο. Athenæ. l. 5. c. 7.
5 Λέσβιον ἐξ ὕελυ &c. Athen. l. xi. c. xi.

ra effici possent.[1]. Ex quo genere calices ſane iſti fuere, quos Hadrianus Imperator, ad Servianum ſcribens, a ſacerdote ſibi Ægyptio donatos ait. "Calices tibi, inquit, allaſſontes[2], [verſico-" lores] tres miſi, quos mihi ſacerdos templi ob-" tulit; tibi et ſorori meæ ſpecialiter dedicatos; " quos tu velim feſtis diebus conviviis adhibeas: " caveas tamen ne his Africanus noſter indulgen-" ter utatur[3]." Neque ex alio genere vitrea quoque iſta fuiſſe videntur, quorum *diverſitate atque operoſitate*, *Tacitus Imperator* delectatus eſſe memoratur[4].

Ab Ægypto igitur, a Romanis demum ſubacta atque in provinciam redacta, immanis iſte vitreorum luxus, una cum ceteris Alexandriæ deliciis, Romam præcipue invectus apparet. Nam ante id tempus rara admodum de vitri uſu aut pretio, apud ſcriptores Latinos mentio reperitur[5].

[1] Lib. 16. p. 758.

[2] Vox Græca Ἀλλάσσοντες, allaſſontes, idem ſignificat ac colorem mutantes, vel ut hic explicatur, verſicolores, quod quidem verbum interpretationis gratia in margine adſcriptum, in textum inde irripſiſſe videtur.

[3] Flav. Vopiſc. in Saturnino. c. 8.

[4] Vid. eund. in Tacito. c. xi.

[5] Cicero autem, inter merces ex Ægypto Romam advectas, chartas, lintea, vitrum, recenſet: [Pr. Rab. Poſth. c. 14.] de vitro autem, ante id tempus, ne verbum quidem a Romano aliquo dictum memini.

Sed

Sed a primis uſque Cæſarum temporibus, pocula vitrea ſeu cryſtallina, ut ſæpe eadem vocantur, et principibus et divitibus item quibuſlibet ſummo in pretio fuiſſe certiſſimum eſt. "Cum "Auguſtus, ut a Seneca memoriæ proditum eſt, "apud Vedium Pollionem cœnaret, unus ex ſervis fregerat ejus cryſtallinum. Rapi eum juſſit Vedius, nec vulgari quidem periturum morte; nam muræenis objici jubebatur, quas ingens piſcina continebat----evaſit e manibus puer, et confugit ad Cæſaris pedes; nihil aliud petiturus, quam ut aliter periret, nec eſca fieret. Motus eſt novitate crudelitatis Cæſar, et illum quidem mitti, cryſtallina autem omnia coram ſe frangi juſſit, complerique piſcinam[1]."

Tiberii deinde principatu, illud vitri temperamentum Romæ excogitatum fertur, ut flexibile eſſet: de quo celebris ſane hiſtoria a ſcriptoribus tradita eſt. "Faber fuit, inquit Petronius, qui "vitrea vaſa fecit tenacitatis tantæ, ut non magis quam aurea vel argentea frangerentur: quum "ergo phialam hujuſmodi de vitro puriſſimo, et "ſolo, ut putabat, dignam Cæſare fabricaſſet,

[1] Sen. de ira. l. 3. c. 40. Vid. it. Dio. l. 54. p. 537. it. Plin. Hiſt. N. l. 9. c. 23.

" cum munere ſuo Cæſarem adiens, admiſſus
" eſt. Laudata eſt ſpecies muneris, commenda-
" ta manus artificis, acceptata devotio donantis.
" Faber, ut admirationem intuentium verteret
" in ſtuporem, et ſibi plenius gratiam conciliaret
" Imperatoris, petitam de manu Cæſaris phialam
" recepit, eamque validius projecit in pavimen-
" tum, tanto impetu, ut nec ſolidiſſima et con-
" ſtantiſſima æris materia maneret inlæſa. Cæ-
" ſar autem ad hæc non magis ſtupuit, quam
" expavit. At ille de terra ſuſtulit phialam;
" quæ quidem non fracta erat, ſed conliſa; ac ſi
" æris ſubſtantia vitri ſpeciem induiſſet. Dein-
" de martellum de ſinu proferens, vitrum cor-
" rexit aptiſſime, et tanquam conliſum vas æne-
" um, crebris ictibus reparavit. Quo facto ſe
" cœlum Jovis tenere arbitratus eſt; eo quod fa-
" miliaritatem Cæſaris, et admirationem omnium
" ſe promeruiſſe credebat. Sed ſecus accidit.
" Quæſivit enim Cæſar, an alius ſciret hanc con-
" dituram vitrorum; quod cum negaret, eum
" decollari præcepit Imperator, dicens, quia ſi
" hoc artificium innoteſceret, aurum et argen-
" tum vileſcerent quaſi lutum[1]." Eandem hiſto-
riolam Dio, ſed confuſe ac abſurde narrat, de

[1] Petron. Sat. p. 189. Edit. Var.

phiala ſcilicet, non *conliſa* ſed *fracta*, atque a Fabro ſtatim de integro refecta[1]: ad eandem quoque Plinius alludit, at *famam ejus crebriorem, quam certiorem* fuiſſe dicit[2].

Claudio porro imperante, vulgo dici ſolitum legimus, *eum qui vaſcula vitrea vel fracta donaret, civem Romanum fieri poſſe*[3]. Ac Neronis ætate, ut Plinius ſcribit, ea vitri fingendi ars reperta fuit, quæ modicos duos calices, quos Pterotos vocabant, *H-S ſex millibus* venderet[4]. Hac eadem ætate, Seneca eam plane vitri conditituram deſcribit, quam in officinis noſtris hodie uſurpatam videmus. Quippe contra Poſidonium Stoicum, artes quibus vita utitur, non a Philoſophia repertas eſſe contendens, " cuperem, inquit, " Poſidonio vitrarium aliquem oſtendere, qui ſpi- " ritu vitrum in habitus plurimos format, qui vix " diligenti manu effingerentur. Hæc inventa " ſunt, poſtquam ſapientem invenire deſivi- " mus[1].

[1] Dio. l. 57. p. 617. E.
[2] Plin. l. 36. 26.
[3] Dio. l. 60. p. 676. D.
[4] Plin. l. 36. 26. Per calices iſtos Pterotos, nihil aliud intelligi videtur, ac calices anſa utrinque alarum quaſi modo inſtructos. Qui ſex millibus nummûm ſeſtertiorum, ſeu 50 circiter libris noſtræ monetæ vendi dicuntur; ob recentem forſitan ea ætate anſas fingendi, et cum calice conjungendi inventionem———

"mus[1]." Ex quo, iſtud vitri artificium Romæ tunc recens eſſe, neque Poſidonio, qui Pompeii temporibus floruit, cognitum, indicari videtur. At vero paucis deinceps annis, Plinius calicum vitreorum uſum *argenti aurique metalla pepuliſſe*, ait[2].

Jam poculorum iſtorum fundos auro coloribuſque variis depingi ſolitos eſſe, ex fragmentis eorum, quæ adhuc reſtant, apparet; ita tamen, ut imaginum ibi pictarum, litterarumque inſcriptarum formæ, intus uſque converſæ, a bibentibus ſolummodo in ſitu proprio conſpicerentur[3]. Vitri autem pingendi artificium hoc fere modo effectum eſſe creditur. In lamella nimirum vitrea figuras primum, quas vellent, inſtrumento quodam fabrili exarare, atque inſculpere ſolebant; tum in ſculpturæ hujus ſulcos materiem quandam vitream ſive encauſticam, quam ſmaltum vulgo vocant, coloribus variis, at aureo præſertim imbutam, infundebant; ita tamen, ut luminis ſimul et umbræ rationem aliquam ſervarent; totam de-

[1] Senec. Epiſt. 90.

[2] Lib. 36. 26. Alexandri Severi temporibus, inter Domûs Auguſtæ Officia, Præpoſitum a Cryſtallinis, in marmoribus antiquis commemoratum invenimus. *Gruter. p.* 474. 4.

[3] Vid. Buonarott. Prefaz. p. iii, iv.

nique

nique vitri lamellam, hoc modo depictam, encausto rursus alio crassiori a tergo penitus operiebant: atque hoc quidem optimum vitri pingendi artificium, quod Romæ unquam viguisset, existimatur[1]. Neque alio sane modo hæc nostra Tabella confecta apparet; cujus imagines aureo penitus colore, at reliqua vitri pars, seu picturæ, ut dicitur, fundus purpureo seu violaceo, depictus est.

At non eadem arte aut diligentia reliqua ista, quæ diximus, Christianorum vitra effecta erant: sed in tenui quodam auri folio, lamellæ vitreæ superimposito, figurarum lineæ extremæ tantum ac præcipuæ, opere simplici ac rudi exaratæ esse videntur. Clemens Alexandrinus pocula hujusmodi *vitrea*, *cælata aut depicta*, *a Christianorum mensis* exulare jubet; quippe quæ propter fragilitatem et timere simul ac bibere docent[2]. Ex permultis tamen vitrorum eorum fragmentis, quæ in curiosorum adhuc Museis conservantur, vel Priscos istos Christianos a luxu isto haud immunes fuisse, liquet.

[1] Vid. ibid.

[2] Pædag. l. 2. c. 3. De hoc Crystallinorum frangendorum timore ita quoque Martialis;

Frangere dum metuis, frangis Crystallina: peccant
Securæ nimium, sollicitæque manus. l. 14. iii.

Hæc vero vitrorum Chriſtianorum fragmenta, in antiquis Romæ Cœmeteriis, quæ Catacumbæ vocantur, cuncta fere reperiuntur; in calce plerumque murali infixa, et juxta loculorum eorum ora ſeu aperturas, in quibus mortuorum cadavera ſepulta jacent. Quæ quidem haud aliam ob cauſam ibi poſita eſſe exiſtimantur, quam ut in cryptis iſtis ſubterraneis et tenebricoſis, quæ in infinitos viarum meatus, vicorumque quaſi diverticula diſtribuuntur, mortuorum quiſque ſuorum ſepulchra, ſigno aliquo proprio dignoſceret, et pia ibi defunctis ſeu anniverſaria quædam officia præſtaret[1].

Ex his autem vitri fragmentis, etiamſi nonnulla, ut modo dixi, poculorum quondam fundos fuiſſe concedamus, non ita tamen de omnibus ſtatuendum eſt. Vitrum enim noſtrum, nec ſuperficie concavum, nec ulla orbis ſui parte effractum, ſed circulo aureo, tanquam opus quoddam integrum ac perfectum, ab opifice ipſo circumductum eſſe apparet: neque ob aliam certe cauſam in hunc modum pictum erat, quam ut Fœminæ cujuſdam nobilis et filioli imagines ad vivum, ut dicitur, exhiberet, poſteriſque mandaret. Quippe

[3] Vid. Buonarott. Præf. 8.

alia

alia quoque ejuſdem omnino generis ac formæ vitra, imaginibus pictis ornata, ex Romæ antiquæ ruinis conſervata, atque in libris interdum deſcripta animadverti: quorum quidem unum, eximie pictum, atque Herculis ſymbolis inſtructum, Caninius protulit, idque Commodi Imperatoris effigiem præ ſe ferre ſuſpicatur[1]. Duas præterea alias, hac eadem magnitudine, imagines, in vitro affabre pictas, unam Tibicinis, alteram pueruli, Ficcoronius ſe tenere ſcribit, atque ejuſmodi eſſe ait, ac quæ ab hominibus curioſis in armariis plerumque condi ſolent[2].

Hæc encauſtica pingendi ars apud Græcos ſane vetuſta erat. Pamphilus enim, Apellis præceptor, et pinxiſſe encauſtica fertur, et docuiſſe Pauſiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem; qui parvas tabellas pueroſque præſertim pingere ſolebat[3]. Romæ etiam inſignes quoſdam imaginum pictores Reipublicæ temporibus floruiſſe accepimus. Etenim Lala quædam, ut Plinius ait, *Virgo Cyzicena, et penicillo pinxit, et ceſtro in ebore, imagines mulierum maxime*----arte vero tanta, ut multum manupretio antecederet celeberrimos eadem ætate imaginum pictores,

[1] Iconograf. Tab. 82. p. 112.
[2] In libro Della Bolla d'oro &c. p. 12.
[3] Plin. l. 35. c. x.

So-

Sopylon et Dionyſium, quorum tabulæ pinacothecas implebant[1]. Epicuri denique vultum, *in parvis quibuſdam tabellis* depictum, diſcipuli ejus ſecum circumferre ſoliti dicuntur[2]. Hujuſmodi autem imagines in tabellis vitreis perſæpe confectas fuiſſe, propterea conjicere licet, quod *nulla alia materia*, uti ex eodem Plinio diſcimus, *ſequacior, aut picturæ accommodatior* ea ætate habita fuit[3].

Sect. III.

PRÆTER bullam iſtam auream, de qua modo diſſerui, alia item quædam, diverſæ prorſus formæ ac generis, a pueris olim Romanis, amuletorum nomine, geſtata eſſe dixi. Apud veteres enim iſtos opinionem quandam ridiculam et ſuperſtitioſam obtinuiſſe cognovimus, de invidiæ oculique maligni ictu quodam venenato, qui tenera præſertim infantulorum corpora affligere, variiſque morbis cruciare ſolebat. Contra hanc igitur peſtem multa ab eis remedia excogitata ſunt, quæ a liberis ſuis geſtata, atque e collo po-

[1] Ibid.

[2] Ibid. c. 2. ubi M. item Varronem ſeptingentorum illuſtrium imagines cuidam ſuo volumini inſeruiſſe ſcribit.

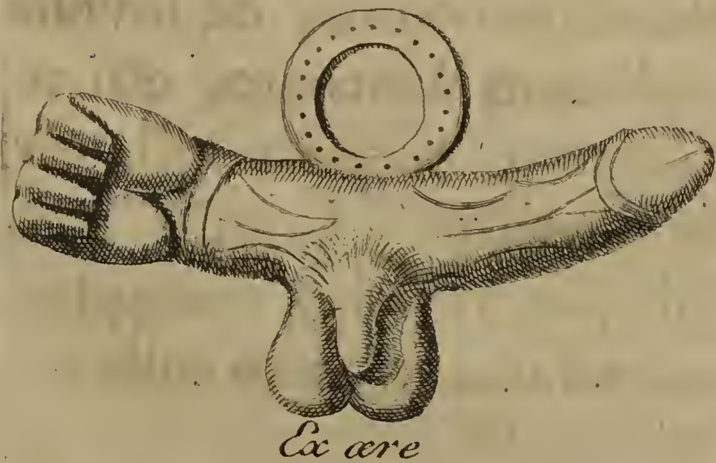
[3] Id. l. 36. c. 26.

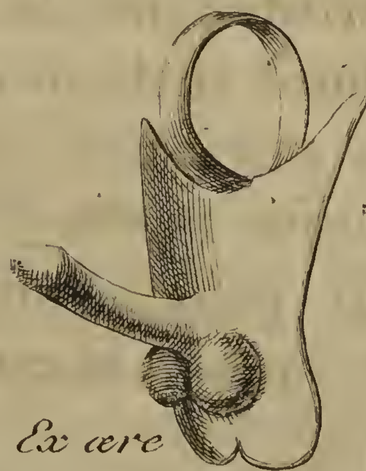
tiſſimum

tiſſimum ſuſpenſa, incolumes eos ab omni faſcinatione præſtare credebantur. Sed ex hac omni amuletorum claſſe, nihil certe valentius habebatur, quam pudendi virilis effigies, ex auro interdum, ære, ebore, aut corio etiam facta[1]. De qua quidem re diſputare, ſeu loqui omnino puderet, ni non eos modo omnes, qui Romanorum ſibi ritus explicandos ſumpſiſſent, ſed et ſanctos etiam Eccleſiæ primævæ patres, quo obſcænam hanc Gentilium ſuperſtitionem ludibrio darent ac deteſtabilem redderent, de ea libere diſſeruiſſe, vidiſſem.

Quamobrem duas rei ejus turpiculæ figuras hic delineatas damus: quarum altera Romæ mihi in manus incidit; altera Rutupiis[2], in agro

[1] Pueris, inquit Varro, *res turpicula* in collo quædam ſuſpenditur, nequid obſit, bonæ ſcævæ cauſa. *De Ling. Lat. l.* 6.

Ex ære

Ex ære

[2] Rutupiæ olim Urbs, Caſtrum, portuſque Romanorum. De quibus Vid. Batteley Antiquitat. Rutupin.

Cantiano reperta, ab amico meo erudito, et in rebus antiquis exquirendis admodum curioſo, Gul. Warren LL. D. Aulæ Trin. apud Cantabrigienſes ſocio, mihi donata eſt. Quod utraque vero a pueris olim geſtata fuiſſet, ex anulis ſuperne annexis perſpicuum eſt; quorum alter diuturno plane uſu haud parum attritus apparet.

Permultas ſane ejuſdemmodi figuras in eruditorum paſſim muſeis conſervatas, atque in libris quoque deſcriptas vidi[1]; atque unam quoque alteramve, a viris graviſſimis, Montfauconio et Bonannio in lucem editam[2]. Rem vero ipſam nominibus variis ab antiquis celebratam invenimus, et Phallum, Mutinum, Tutinum, vel ab effectu, quem edere putabatur, Faſcinum plerumque a faſcino repellendo, appellatam[3]. Quippe figuræ hujus turpitudine repulſus, ut Plutarchus ait, *malignorum intuitus, ab homine ipſo avertebatur*[4]: ſive, ut alii dicunt, Deus ipſe Priapus,

[1] Vid. Memorie del Muſeo di Lod. Moſcardo. in Pad. 1656. it. Mich. de la Chauſſe ſive Cauſæi Muſ. Romam. Fol. Romæ. 1707. it. Beger. Theſaur. Brandeb. Vol. 3. p. 427.

[2] Montfauc. Antiqu. Vol. 3. par. 1. l. 2. it Muſeum. Kirch. p. 37.

[3] —— —— Minuſve languet Faſcinum. *Hor. Epod.* 8. 18.
Pomarii tutela diligens, rubro
Priape, furibus minare Mutino. *Priapeia.* 7.

[4] Sympoſi. l. 5. p. 681, 682.

tan-

2

tanquam faſcinantium omnium, ſeu invidentium vindex, ultorque præſens, colebatur[1].

At vero Faſcino, ſeu pudendo virili, velut generis humani auctori, cultum quendam divinum a pleriſque gentibus tributum eſſe conſtat[2]. In Ægypto, ut apud Herodotum eſt, " in Bacchi ſa-" cris, mulieres ſtatuas quaſdam cubitales per " pagos circumferebant, quæ nervis ſeu fidiculis " intus diſpoſitis tractæ, membra ſua movere, " ſpontaneo quaſi motu, videbantur: Faſcino " præſertim, quod reliquam fere ſtatuam mag-" nitudine exæquabat, hinc inde nutante[3]." Hæc eadem Phalli pompa, uti vocabatur, ab Ægyptiis ad Græcos traducta eſt, qui Euſebio teſte, pudendum virile in *Bacchi ſacris myſteriiſque*, Phalli nomine circumferre ac venerari ſolebant[4]. Qui vero Cypriæ Veneri initiabantur, eos

1 Diod. Sic. p. 78. D. it. p. 214. Edit. Hanov.

2 Ibid. p. 78. Neque alium ſane fuiſſe antiquiſſimum illum Moabitarum Deum, Baal-Peor ſeu Beelphegor ac Romanorum Priapum, ab eruditorum pleriſque exiſtimatur. *Iſtiuſmodi Idololatria*, inquit Hieronymus, *erat in Iſrael, colentibus maxime feminis Beelphegor, idolum tentiginis, quem nos Priapum poſſumus appellare.* Hieron. in. Hoſeam, c. vi. it. in c. ix. Oper. T. 3. p. 1261. verſ. fin. Vid. it. Calm. Dictionar. in voce Baal-peor.

3 Herodot. l. 2. p. 109. Ed. Lond.

Præpar. Evang. l. 1. Sect. 1. it. Plutar. de divitiar. cupiditat. p. 527.

certas quasdam stipes Deæ intulisse legimus, et retulisse Phallos, a sacerdotibus sibi donatos, tanquam propitii numinis signa[1].

Hic idem Fascini cultus e Græcia deinde Romam transiit, ubi Phalli ingentis erectique species, e columna marmorea seu ligna exsculpta atque extans, qualis in sculpturis interdum antiquis cernitur, sub Priapi, Mutini, vel Fascini nomine, divinos plane honores obtinuit. "Mutini "Tutini sacellum, inquit Festus, fuit in Veliis "adversus murum Mustellinum in angiportu, de "quo aris sublatis balnearia sunt facta domus "Cn. Domitii Calvini; cum mansisset ab urbe "condita ad principatum Augusti Cæsaris invio-"latum, et sancte cultum fuisset, ut manifestum "est ex Pontificum libris. Nunc Ædiculam ha-

527. D. Hinc Phallophororum, qui Phallos scilicet istos in sacris Dionysiacis portabant; itemque Ithyphallorum nomina apud antiquos scriptores occurrunt. [Diod. Sic. l. 3. p. 214.]

— *Sed truncum forte dolatum*
Arboris antiquæ, numen venerare Ithyphalli,
Terribilis membri, medio qui semper in horto
Inguinibus puero, prædoni falce minatur.

Columel. de Hortor. cult.

Suidas autem Musicorum genus quoddam nominibus illis denotari dicit, qui in Dionysii sacris carmina quædam Phallica, cum gesticulationibus mimicis cantare solebant. Vid. it. Athenæum. l. 24. c. 4. it. Cæl. Rhodig. l. 7. c. 16.

[1] Arnob. con. Gent. l. 5.

"bet

" bet ad ſextum et viceſimum, dextra via, juxta
" diverticulum viæ; ubi et colitur, et mulieres
" ſacrificant in ea togis prætextis velatæ[1]." Quid autem in ſacrificiis iſtis a mulieribus factum erat, a ſanctis, ut dixi, Patribus, in nefandos hoſce ritus invehentibus, diſcere licet. *Mutini immanibus pudendis*, inquit Arnobius, *horrentique Faſcino, veſtras inequitare matronas, et auſpicabile ducitis et optatis*[2]. Lactantius item, *in ſinu ejus pudendo nubentes præſidere*, ait, *ut illarum pudicitiam prior Deus delibaret*[3]. Auguſtinus quoque ſcribit, *novas nuptas ſuper ejus immaniſſimum et turpiſſimum faſcinum ſedere juſſas eſſe, more honeſtiſſimo ac religioſiſſimo matronarum*[4]. Theophilus denique Alexandriæ Epiſcopus, in cultum hunc inſanum non verbis ſolummodo illudere contentus, Phallos ipſos, ex Templorum veterum adytis extractos, per *medium forum portari*, ac *gentium myſteria ludibrio palam omnibus exponi* juſſit: ſed ingentem inde tumultum a Gentilibus excitatum, nec ſine magna Chriſtianorum ſtrage poſtea ſedatum legimus[5].

Phalli

[1] Vid. in voce Mutinus. [2] Arnob. con. Gent. l. 4.
[3] Divin. Inſtitut. l. 1. [4] De Civit. Dei, l. 7. c. 24. it. l. 6. c. 9.
[5] Sozomen. Hiſt. Eccleſ. l. 7. c. 15. Ingens Phallorum fictilium numerus, et molis quidem horrendæ, in agro Etruriæ Cluſino, A. D. 1726.

Phalli autem duplicis ſpecies iſta, quam in figurarum noſtrarum altera cernimus, manuſque ſingularem in modum complicata, ut rei obſcœnitatem ac turpitudinem illuſtriorem reddunt, ita amuleti quoque ipſius vim ſine dubio augere putabantur. Caligula manum ſuam in eundem modum formatam, Caſſio Chæreæ, ut Suetonius ſcribit, *ludibrii cauſa, oſculandam offerre conſueverat:* ob quam quidem contumeliam a Caſſio poſtea occiſus eſt[1].

Quinetiam Faſcinum, non infantium modo et muliercularum Deum, ſed Imperatorum quoque cuſtodem haberi, ac *ſub curru etiam triumphantium*, ad invidiam pellendam, ſuſpendi ſolere, ex Plinio diſcimus[2]. Conſentaneum nempe antiquis illis viſum eſt, ut idem ille Deus, cui generis humani propagandi munus tributum erat, ad noxia item quælibet ab eo arcenda paratiſſimus eſſet. Quod quidem illuſtrari quodammodo videtur a Symbolica quadam apud Cauſæum Priapi effigie, cui Galli Gallinacei caput criſta ornatum, roſtri vero loco, Faſcinum ingens datur: cujuſque in baſi litteris Græcis inſcriptum legitur

1726, a foſſoribus quibuſdam erutus eſt. Unde Templum ibi Priapi olim ſtetiſſe viri eruditi conjiciunt. *Vid. Gor. Muſ. Etruſc.* 144.

[1] In vit. Calig. c. 56.

[2] Hiſt. N. l. 28. 4.

ΣΩΤΗΡ

ΣⲰΤΗΡ ΚⲰΣΜΟΥ. *Servator orbis.* Quæ omnia vir doctus ita interpretatur: "Gallum ſcilicet, a-"vem ſoli ſacram eſſe; ſolemque generatricis "facultatis præſidem; pudendumque ideo virile "Gallinaceo capiti adjunctum denotare, quod a "conjunctis ſolis Priapique viribus, animalium ge-"nus omne procreatum et conſervatum ſit, ſe-"cundum phyſicum quoddam Ariſtotelis axio-"ma, *Homo hominem generat et Sol*[1]."

In marmore antiquo apud Boiſſardum, inſigne quoddam Priapi ſacrificium, egregio opere exſculptum, atque a mulieribus celebratum cernimus: quarum aliæ aſinum mactant, pateriſque ſanguinem ejus excipiunt. Sacerdos vero pudendum Dei floribus ornare, atque unguento aliquo ſeu aqua e vaſculo quodam perfundere videtur. Aliæ florum pomorumque calathos, aliæ vaſcula ſacrificalia capitibus ferre: aliæ tibias inflare; ac

[1] Cauſ. Muſe. Romam. p. 125. Aliam item, nec abſimilem ſane Priapi ex ære effigiem Begerus protulit, quæ Galli criſtam capiti impoſitam, faſcinumque tantæ longitudinis præfert, quantæ mulieres, uti ſupra dictum eſt, inequitare facile poterant. Tertiamque ſimul e marmore adjungit, cujus in baſi litteris pariter Græcis inſcribitur.

ΤΩ ΤΗΣ
ΓΕΝΕΣΕΩΣ
ΠΟΙΜΕΝΙ

Vid. Theſ. Brandeb. Vol. 3. p. 261, 266. it. Montfauc. Vol. 1. par. 2. l. 1. p. 28.

cym-

cymbala quædam manibus ſublatis quatere; omnes vero, Bacchantium ritu, trepidare, oculoſque et manus ad Dei ſimulachrum certatim tendere videntur[1].

Sed ut argumentum tandem hoc turpiculum dimittamus: ex nefando iſto Mutini cultu, quem uſque ab urbe condita Romæ obtinuiſſe legimus, veriſimile videtur, Romulum ipſum, qui urbis ſuæ opes atque incrementa, ab hominum multitudine, civiumque numero pendere ſciret, non ſine conſilio quodam civili ac politico ſacrum tam obſcœnum vel inſtituiſſe, vel aliunde exceptum adoptaſſe; ut cives ſcilicet ſui, ex orgiis iſtis Priapeis, furore quaſi fanatico correpti, et religionis pariter ac libidinis ſtimulis accenſi, ad ſobolem procreandam fortius validiuſque incitarentur.

Sect. IV.

AD duas iſtas Faſcini figuras, anulum quendam ſingularem, quem ad amuletorum omnino claſſem referendum cenſeo, adjungere libuit; in parte cujus ſuperna, quæ e medio prominet, itemque in utroque orbiculi latere, hæ voces litteris Græcis inſcriptæ ſunt.

Boiſſard. Vol. 1. par. 2. it. Montfauc. ibid.

CABAω
PЄICTЄ
ADO

NAIAΛω
AI
MЄIXAH
P BIBA
ΛH

CICINΓЄVΠ
ANΦAPANΓH
NЄICOVX

Ex vocibus hiſce conjunctis etiamſi nullus plane ſenſus elici queat, inſcriptionis tamen formula, anulum noſtrum ex amuletorum eorum numero eſſe oſtendit, quæ in ipſis Eccleſiæ Chriſti primordiis, a Baſilide, Heretico Ægyptio, ejuſque ſectatoribus fingi ac venditari ſolita accepimus. Qui quidem Heretici, ut apud Iræneum eſt, *utebantur magia, et incantationibus, et univerſa periergia; et* CCCLXV *ementitorum cœlorum nomina et principia, et angelos et virtutes exponere conabantur*[1]. Hæc autem angelorum ac poteſtatum nomina, una cum vocibus quibuſdam barbaris atque incognitis, in gemmis aut lamellis æneis inſculpere, et tanquam amuleta geſtare ſolebant: quorum permulta in eruditorum adhuc armariis conſervata ſunt; quæ Abraxas vulgo vocantur;

[1] Adverſ. Hereſ. l. 1. c. 23.

eodem videlicet nomine, quo Heretici isti summum Deum invocasse feruntur[1].

Sed inter alia vocabula, in gemmis his Abraxeis insculpta, Dei nomina Hebræa, e scripturis sacris desumpta, semper fere reperiuntur, qualia nimirum in hoc item anulo ea clare satis expressa cernimus, in vocibus CABAω, ADONAI, AIΛωAI. Ex angelis autem, Michaelis præcipue nomen, qui eximium quendam cultum apud eos obtinuisse fertur, in amuletis hisce observare licet[2], cujus quidem vestigia hic quoque perspicua sunt, in

[1] Vid. Gemm. Antich. Da Rossi. Vol. 2. Fig. 22, 23. it. Cabinet. de S. Genev. p. 124. it. Montfauc. Antiqu. Vol. 2. par. 2. l. 3. it. Gorlæi Dactylioth. Gemm. 324. &c. in Gemmis autem hisce Basilidianis, quæ hodie restant, Dei nomen Græcis litteris, non ABRAXAS sed ABRASAX, plerumque scriptum reperitur——

Hereticorum horum doctrina his verbis a Tertulliano summatim traditur. "Basilides summum Deum, *Abraxam*, vocat, a quo mentem creatam, "quam Græci, NOVN, appellant; inde verbum; ex illo providentiam; "ex providentia, virtutem et sapientiam; ex ipsis, principatus, et potestates, et angelos factos; deinde infinitas angelorum editiones et "probolas; ab istis angelis, trecentos sexaginta quinque cœlos institutos, et mundum in honore Abraxæ; cujus nomen hunc in se habeat "numerum computatum." [De Præscript. Heret. p. 250. Edit. Rigalt.] Numeri vero hujus supputandi rationem Augustinus indicat. In nomine Abraxas, inquit, sunt septem litteræ, α, β, ρ, α, ξ, α, σ, id est, secundum Græcam supputationem, *unum et duo, et centum et unum et sexaginta, et unum, et bis centum.* Quæ fiunt in summa, *ter centum sexaginta quinque.* [De Heresib. in Basilidiani.]

[2] Vid. Montfauc. Vol. 2. par. 2. l. 3. it. Gorl. Dactyl. 343, 353. it. Jo. Chifflet. Abrax. Tab. 4, 6, 21.

MЄIXAH. Ubi ſculptor, pro ultima littera Λ, litteram P, vel oſcitanter, vel conſulto forſitan poſuiſſe videtur[1].

Hæc, inquam, vocabula, apud Hereticos iſtos uſitatiſſima, anulum noſtrum ex eorum diſciplina prodiiſſe oſtendunt: neque illud nos movere debet, quod reliqua prorſus barbara nec omnino intelligibilia ſint; quippe hoc quoque cum eorundem conſuetudine penitus convenire accepimus. Etenim Sanctus Hieronymus, nomina ab eis uſurpata enumerans, *portenta ea magis, quam nomina vocat*; *quæ ad imperitorum et muliercularum animos concitandos*, eos inveniſſe dicit, *ſimplices quoſque terrentes ſono, ut quod non intelligunt, plus mirentur*[2]. Has eaſdem voces Porphyrius, *barbaricas et nihil ſignificantes*[3]; Apu-

[1] Hi enim Heretici, quo præſtigias ſuas tenebris melius involverent, voces non modo barbaras, atque incognitas, in amuletis ſuis miſcere, ſed cognitas etiam ac uſitatas corrumpere ſolebant. Quod in hac ipſa voce MEICHAEL, item ac in aliis nonnullis eos revera feciſſe, vir eruditiſſimus J. Chiffletius oſtendit. [Abrax. Prot. p. 43.] Atque eodem modo vox, PЄICTЄ, nonniſi ad CHRISTI nomen referendum videtur, omiſſa tamen prima littera X, nam diphthongum E I pro vocali, I, in antiquis marmoribus, numiſmatibus, ac codicibus MSS. ſæpiſſime uſurpatum eſt; uti hic in voce MEIXAHL, et alibi in ipſo item CHRISTI nomine animadverti.

[2] Oper. Vol. 4. par. 2. p. 581. Edit. Benedict.

[3] Apud Euſeb. Præp. Evan. l. 4.

leius, litteras ignorabiles appellat[1]. Quas ob eam omnino causam finxisse dicuntur, ut superstitionem suam melius et magica deliria tegerent, ac majorem inde venerationem sibi conciliarent: in ore nimirum habere soliti, *hæc arcana esse, neque a multis sciri posse*; *sed ab uno tantum e mille, et duobus e myriadibus*[2]; atque hominibus licet ignota, *Deo tamen cognita esse*; *et mysticam quandam rationem continere*[3].

Hæc Basilidis figmenta ex Ægypto Romam migrasse constat. Nam in gemmis hisce Basilidianis, Romanorum interdum Deorum figuras ex una parte, et vocabula ista abraxea ex altera; atque in nonnullis, Deorum simul Latinorum Ægyptiorumque symbola commixta cernimus[4]: ad quod Prudentius sane alludere videtur,

Isis enim et Serapis et grandi simia cauda,
Et Crocodilus, id est, quod Juno, Laverna, Priapus.
Hos tu Nile Deos colis, et tu Tybris adoras[5].

De Basilide autem ita Sanctus Hieronymus,

[1] Metamorph. l. 2.

[2] Iren. Adv. Heres. l. 1. c. 23. it. Epiphan. Heres. 24. §. 5. it. Theodor. Heret. Fab. l. 1. c. 4.

[3] Vid. Jamblich. de Myster. §. 7. c. 4.

[4] Vid. J. Chifflet. Abrax. Prot. Tab. 21, &c.

[5] Contr. Symmach. l. 2. v. 868. *grandi Simia cauda*, Hereticorum eorum Deum, *Abraxam*, denotare putatur, quem sub ea forma in gemmis suis describere solebant. *Vid. Chifflet. Tab.* 14.

" Qua-

" Quadringenti, inquit, fere anni ſunt, quod Chriſti
" prædicatio fulget in mundo, ex quo innume-
" rabiles Hereſes tunicam illius conſciderunt. U-
" niverſus pæne error de Chaldæo et Syro et
" Græco ſermone proceſſerat. Baſilides magiſter
" luxuriæ et turpiſſimorum amplexuum, poſt tot
" annos ita in Jovinianum, quaſi in Euphorbum
" transformatus eſt, ut latina quoque lingua ha-
" beret hereſim ſuam[1].

Hac autem Baſilidis ætate, magicas haſce vanitates non Romæ tantum, ſed apud omnes fere gentes ſummo in honore fuiſſe legimus. De quo præclarum ſane Plinii teſtimonium huc adducere libet. " Hæc, inquit, fraudulentiſſima artium,
" plurimum in toto terrarum orbe, plurimiſque
" ſeculis valuit. Auctoritatem ei maximam fu-
" iſſe nemo miretur, quandoquidem ſola artium
" tres alias imperioſiſſimas humanæ mentis in
" unam ſe redegit: natam primum e medicina
" nemo dubitat; ac ſpecie ſalutari irrepſiſſe, ve-
" lut altiorem ſanctioremque medicinam: ita
" blandiſſimis, deſideratiſſimiſque promiſſis addi-
" diſſe vires religionis, ad quas maxime etiam-
" num caligat humanum genus: atque ut hoc
" quoque ſuggeſſerit, miſcuiſſe artes mathemati-

[1] Adverſ. Jovinian. l. 2. Oper. Vol. 4. par. 2. p. 227.

"cas; nullo non avido futura de ſeſe ſciendi, "atque ea e cœlo veriſſime peti credente. Ita "poſſeſſis hominum ſenſibus triplici vinculo, in "tantum faſtigii adolevit, ut hodieque etiam in "magna parte gentium prævaleat, et in oriente "Regum Regibus imperet[1].

At vero de anulis hiſce magicis, qui morbos, Dæmones, et noxia quælibet avertere credebantur, crebram ab antiquis mentionem factam invenimus. Apud Ariſtophanem, Sycophanti cuidam judicium minitanti, Juſtus reſpondit, *Ego te non flocci facio, nam geſto hunc anulum, ab Eudamo drachma emptum.* Ubi Scholiaſtes, Eudamum iſtum, *Pharmacopolam, vel aurificem eſſe ait, qui anulos phyſicos vendebat, contra Dæmones, ſerpentes, invidiam, atque alia ejuſmodi noxia*[2]. De iiſdem anulis, Antiphanis item, Comici veteris, verſus quoſdam in hunc ſenſum ab Athenæo citatos legimus; *mali jam nihil habeo, et ne habeam precor: at ſi quid ventrem mihi aut umbilicum cruciet, anulum teneo, drachma emptum a Phertato*[3].

[1] Hiſt. Nat. l. 30. c. 1.

[2] Ὀυδὲν προτιμῶ σȣ, φορῶ γὰρ πριάμενος
Τὸν δακτύλιον τονδὲ παρ' Ἐυδάμȣ δραχμῆς. In Plut. 884.

[3] Ου γὰρ κακὸν ἔχω, μηδ' ἔχοιμ'. ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφη με περὶ τὴν γαςέρα, ἢ τὸν ὄμφαλον,
Παρὰ Φερτάτȣ δακτύλιος ἔςι μοι δραχμῆς. l. 3. c. 35.

Jo-

Josephus, multos a Dæmonibus correptos, ab Eleasaro quodam Judæo, coram Vespasiano Imperatore, sanatos se vidisse scribit; admoto nimirum Dæmoniaci naribus *anulo quodam medicato*, et Solomonis nomine, carminibusque nonnullis ab Eleasaro recitatis, *Dæmones illico per nares hominum extractos esse*, declarat[1]. In has autem hominum vafrorum præstigias, fictasque anulorum vires, Lucianus more suo illudens, *velim modo*, ait, *Mercurius mihi det anulos, qui hujusmodi vim habeant, primum, ut semper valeam et corpore sano sim, neque vulneribus, neque malo ulli obnoxius*, &c[2]. Atque alio loco, de *Dæmoniacis, a Syro quodam e Palæstina* palam sanatis, loquens, se talia millies conspexisse dicit, neque visu eo terreri, postquam *Arabs anulum sibi dedisset, ex ferro de cruce factum, carmenque docuisset, ex multis nominibus constans*[3].

Anulus autem noster, non ille quidem de ferreis, aut vulgaribus istis drachma emptis, sed ex gemma integra, seu lapide Chalcedonio, cæruleo et pellucido, effectus est. Qui mole licet prægrandis, at præ circuli tamen exiguitate, non-

[1] Antiquitat. l. 8. c. 2.
[2] In Navig. seu Votis. p. 511. Edit. Var. T. 2.
[3] Id in Philopseud. p. 338.

nisi

nisi a puerulo aut muliercula gestari posset. Etenim Romanos, ea magnitudine anulos, qui vel pondere ipso molesti essent, gestare solitos cognovimus: jam nonnulli, inquit Plinius, *pondera eorum ostentant*[1]. Atque hinc anulos æstivos hibernosque eos habuisse, pro temporum scilicet diversitate, diversæ molis ac ponderis, a Juvenale indicari videtur.

Ventilet æstivum digitis sudantibus aurum,
Nec sufferre queat majoris pondera gemmæ[2].

Singulis hisce gemmis virtutes quasdam physicas et proprias ab antiquis tributas legimus; quæ ad morbos pellendos, corporisque aut animi vires augendas valere putabantur. Jaspis viridis, e collo suspensa, *stomachum firmare, ac calculos urinamque propellere* traditur[3]. Adamas autem,

[1] Hist. N. l. 33. 1. Huc etiam spectat Martialis istud, de Dactyliotheca Epig. l. 14. 123.

Sæpe gravis digitis elabitur anulus unctis;
Tuta meâ fiet sed tua gemma fide.

[2] Juven. Sat. 1. 28. Sunt tamen qui anulos hosce æstivos, non ex ponderis sed materiæ differentia explicandos esse putant. Quippe qui ex istiusmodi gemmis effecti essent, de quibus Plinius loquitur, Heliotropiis nempe, Asteriis, Mitharibus aut Iridibus; quæ æstate potissimum nitescere, viresque suas ostentare, et cum soli opponerentur, magna colorum varetate admirationem sui excitare solerent. Vid. J. Kirchman. de anulis c. 17. it. Plin. Hist. N. l. 37. ix, x.

[3] Vid. Anselm de Boot. Gemmar. Hist. l. 2. c. 102.

venema

venena irrita reddere, metuſque vanos depellere[1]. Chalcedonium vero, Marbodæus, Poeta vetus, ita deſcribit.

Chalcedon lapis eſt hebeti pallore refulgens,
Inter Hyacinthum medioximus atque Beryllum,
Qui, ſi pertuſus, digito collove feratur,
Is, qui portat eum, perhibetur vincere cauſas[2]

Has denique gemmas, vel in anulis aureis inſertas, vel ipſas interdum, perinde ac Chalcedonium noſtrum, perforatas, atque in anulorum formam converſas, et Græci et Romani, more quodam ab Ægypto deducto, in ſiniſtræ manus digito, qui minimo proximus eſt, geſtare ſolebant. Quippe ab Ægyptiis, uti Gellius ſcribit, "compertum erat, nervum quendam tenuiſſimum ab eo uno digito ad cor hominis pervenire; ac propterea non inſcitum viſum eſſe, eum potiſſimum digitum tali honore decorandum, qui continens et quaſi connexus eſſet cum cordis principatu[3]."

Atqui hæc rei explicandæ ratio, certiſſimis medicorum experimentis, vana prorſus ac futilis eſſe convincitur. Aliam vero, ac magis eam quidem

[1] Plin. ib. c. 4.

[2] Vid. Marbod. de Gemmis Poema ad Gorlæi Dactylioth. a Jac. Gronov. adjunctum. Lugd. B. 1695.

[3] l. x. c. x.

verisimilem, ab Ateio Capitone traditam, Macrobius commemorat. "Veteres, inquit, non ornatus sed signandi causa anulum secum circumferebant----imprimebatur autem sculptura materiae anuli, sive ex ferro sive ex auro foret: et gestabatur ut quisque vellet, quacunque manu, quolibet digito. Postea usus luxuriantis aetatis signaturas pretiosis gemmis coepit insculpere: et certatim haec omnes imitatio lacessivit, ut de augmento pretii, quo sculpendos lapides parassent, gloriarentur. Hinc factum est, ut usus anulorum exemptus dextrae, quae multum negotiorum gerit, in laevam relegaretur, quae otiosior est; ne crebro motu et officio manus dextrae, pretiosi lapides frangerentur. Electus autem in ipsa laeva manu, digitus minimo proximus, quasi aptior ceteris, cui commendaretur anuli pretiositas. Nam----et minus officii gerit, et ideo servando anulo magis accommodatus est[1]."

[1] Macrob. Sat. l. 7. c. 13.

T A-

TABULA IV.

HÆC Olla Vitrea, forma ſane eleganti, in urna marmorea incluſa, oſſiumque combuſtorum reliquiis plena, reperta eſt. Quippe vaſcula hujuſmodi omnia, quibus defunctorum cineres aut oſſa condita erant, in inſcriptionibus antiquis Ollæ vocantur; addito tamen interdum epitheto, Oſſuariæ, vel Cinerariæ [1]. Harum pars maxima fictilis, permultæ vero e marmoribus pretioſis, ſculptili opere ornatis, et nonnullæ ex alabaſtro etiam orientali formatæ erant: de vitreis autem, nulla, opinor, a ſcriptoribus antiquis mentio facta eſt: quas tamen, non tam ob pretium, quam fragilitatem, rariſſimas fuiſſe credendum eſt; apud populum præſertim, quem, in ſepulchrorum apparatu, poſteritatis memoriam, et nominis quaſi perpetuitatem, omnium gentium maxime ſpectaſſe cognovimus.

At præter Ollam noſtram, alias duas, treſve ad ſummum, e vitro pariter conflatas, a rerum antiquarum peritis deſcriptas, atque in lucem edi-

[1] Vid. Gruter. Inſcript. De Ollis. it. Monument. Libertor. Liviæ Auguſtæ a Gorio Edit. Florent. 1727. Fol.

tas animadverti[1]: quarum una, pari fere forma ac magnitudine, atque in urna etiam fictili inclusa, in monumento Libertorum Liviæ Augustæ, Romæ haud dudum reperta fuit; cujus quidem figuram, vir eruditus, Franc. Gorius, in monumenti istius descriptione, delineatam edidit[2]: sed nullam prorsus, perinde ac nostram, pictis hominum imaginibus, coloribusque aureis ornatam, vel ipse unquam vidi, vel ab alio quovis visam esse, audivi.

[1] Vid. Beger. Thesaur. Brandeb. Tom. 3. p. 470.

[2] *Vitreum Vasculum*, *Dioton*, sive cum duabus ansis, operculo munitum exhibemus: quod sane perelegans est, altitudine unius palmi Romani, quod in fictili olla inclusum erat. Vid. Gorium ibid. Tab. 17. p. 49.

T A-

TABULA V.

IN fundo Ollæ noſtræ, mortui imago aureis coloribus picta eſt, qui, quatenus ex vultu ejus, oſſiumque reliquiis intra ollam repertis atque adhuc conſervatis, conjicere liceat, haud annum ætatis viceſimum attigiſſet. Imago vero ipſa fronde pampinea, foliis racemiſque florente, tanquam circulo, circumducta eſt: quo quidem ornatu Urnas veterum ſepulchrales ſæpe decoratas videmus; atque eo fere modo, quo in Sarcophagis interdum marmoreis, mortuorum imagines ſculptili opere fictas, atque orbiculari tabella incluſas reperimus[1].

SECT. II.

IN ambitu Ollæ, figuræ iſtiuſmodi pinguntur, quæ ad ſepulchrorum ritus, mortuorumque ſtatum pertinere credebantur. Duæ imprimis Cupreſſi, arbor Diti ſacra; atque ad mortuorum domos, ut Plinius ait, *funebri ſigno poſita*[2]. De quo ritu Feſtus, quia *hæc arbor*, inquit, *exciſa non re-*

[1] Vid. Monument. Libert. Liv. Aug. Tab. 8, 9, 10, 13. &c.
[2] Hiſt. N. l. 16. 33.

naſcitur.

nascitur, in tutela Ditis patris esse putabatur[1]. Servius eam ad mortuorum januas idcirco positam dicit, *ne quis imprudens funestam domum rem divinam facturus introiret*[2]. Atque hinc in Urnis, Lucernisque sepulchralibus, Cupressi sæpe figuram, ex utroque vasculi latere, eodem modo atque ad mortuorum fores poni consuerat, positam videmus[3]: Neque tamen ad omnium, sed ad divitum præcipue domos collocari solere, ex Claudiani loco quodam significari videtur.

Et non plebeios luctus testata Cupressus[4].

Hæ vero Cupressi cum ad mortuorum fores dies aliquot[5] mansissent, in pompa demum funebri portatæ, atque una cum mortui cadavere in rogum conjectæ erant; propter gravem ut Varro scribit, *Ustrinæ odorem, ne eo offendatur populi circumstantis corona*[6]. Hinc illud Horatii,

[1] In voce Cupressus.

[2] Ad Æneid. 4. v. 506.

[3] Vid. Boissard. Tom. 6. p. 62. it. Lucern. Antich. Da Pet. Sant. Bartoli Fig. xi. 13. it. in hac nostra collectione Tab. 8. Fig. 3.

[4] l. 3. v. 442.

[5] Mortuus, ut Servius ait, *domi erat septem diebus, octavo incendebatur, nono sepeliebatur.* Ad Æneid. 6. v. 152.

[6] Varro, a Servio citatus ad Æneid. 6. v. 216.

Linquenda tellus et domus et placens
Uxor: neque harum, quas colis arborum
Te præter invisas Cupressos
Ulla brevem Dominum sequetur[1].

SECT III.

INter Cupressos istas, ex una vasculi parte, duas figuras alatas, alteram Cupidinis, alteram opinor Psyches, depictas cernimus. Quas quidem easdem, diverso licet gestu ac positura, in Sarcophagis, Ollisque antiquorum marmoreis persæpe insculptas observavi[2]. Psyche, persona prorsus symbolica est, et Papilionis semper alis instructa; qua quidem, perinde ac Papilione ipso, veteres animam humanam a corpore sejunctam, denotare solitos accepimus. Nihil enim ad naturam ejus immortalem exprimendam aptius esse ducebant, quam animal istud aerium ac volatile, quod per varias formas ad vitam usque novam morien-

[1] Od. l. 2. 14. Hinc Cupressus nunquam fere sine epitheto quodam funesto a Poetis memoratur; atque *atra*, *feralis*, *funerea*, *invisa*, *deplorata*, appellatur.

[2] Vid. Spon. Miscell. p. 7, 8. Admirand. Rom. Antiqu. 66, 67. it. Montfauc. Antiq. Vol. 1. l. 3. c. 25.

do

do transire animadvertissent [1]. Psyches igitur figuram, in Olla nostra expressam, non nisi defuncti animam e corpore evolantem, ac cum Cupidine sive amore, quasi summo suo bono, sese conjungere nitentem, denotare puto [2].

Cupido vero ad aram quandam astare, et thure odoribusque Deos Manes placare videtur. Quippe aras ad mortuorum sepulchra exstrui solitas esse, ex innumeris fere Auctorum Inscriptionumque veterum testimoniis colligere licet [3].

[1] Vox græca ψυχὴ, Psyche, et animam humanam et papilionem simul significabat. [Vid. Aristot. Hist. Anim. l. 5. c. 19. et Hesych. in voce] quæ quidem ambigua vocis hujus significatio, causa fortasse fuit, quamobrem animalculum istud pro animæ deinceps symbolo sumptum esset.

[2] Hæc rei interpretatio a Platone confirmari videtur; qui animis puris et perfectis alas tribuit, quibus ad cœlestia semper vehuntur; quum alæ vero iste defluxerint, tum ad terrena præcipites ferri ait. [Oper. T. 3. p. 246 in Phædro.] Dein alio loco scribit, animum quum corporis et sensuum ministerio ad aliquid contemplandum utitur, tum trahi a corpore ad ea, quæ nunquam in eodem statu permanent; atque ipsum errare et tumultuari et tanquam ebrium vertigine corripi: quum vero a corpore sejunctus, per seipsum contemplatur, tum ad purum istud immortale, quod semper existit et in eodem statu permanet, contendit, et tanquam ei cognatus cum illo semper versatur. [in Phædon. T. 1. p. 79. Atque hæc animi tumultuantis atque ebrii imago, in Inscriptione quadam sepulchrali expressa esse videtur, in qua M. Porcius Hæredibus mandat——ut *meus Ebrius Papilio Volitet* &c. Vid. Osservaz. Sopr. Alcun. Framment. di Vetro. a Phil. Buonarott. p. 197.

[3] Vid. Card. Norr. Cenotaph. Pisan. Dissert. 3. p. 608. Gruter. Inscript. p. 527. 4. 528. 1. 549. 1. &c.

Divinique oſſa Parentis
Condidimus terra, mœſtaſque ſacravimus aras[1].
Ante ſepulchrales infelix aſtitit aras[2].

In his autem aris, *thus atque odores Diis Manibus* plerumque incendere ſolebant: ad quem quidem morem Plinius alludens, *Arabia*, inquit, *felix appellatur, falſa et ingrata cognominis, quæ hoc acceptum ſuperis ferat, cum plus ex eo Inferis debeat*[3].

SECT. IV.

EX adverſa Ollæ parte, inter eaſdem Cupreſſos, tres hominum figuræ pictæ ſunt, quæ pompæ funebris ſpeciem quandam exhibere videntur. Mimus chorum ducit, qui Cupreſſum item manibus ſublatis ad rogum ferre, ac ridiculo quodam geſtu ſaltare videtur. Etenim Mimorum Ludionumque genus omne ad nobilium divitumque funera adhibitum eſſe legimus. In funere Veſpaſiani, *Archimimum quendam, perſonam Imperatoris egiſſe, atque ut mos erat, facta et dic-*

[1] Virg. Æneid. 5. 47.
[2] Ovid. Met. 8. 480.
[3] Hiſt. N. l. 12. 18.

ta vivi, geſtu ac voce imitatam eſſe, a Suetonio traditur[1].

Mimum ſequitur mulier, lancem ſeu ferculum, thure forſitan aromatibuſque plenum, ferens. Magnam enim odorum omnium copiam, ab amicis et propinquis collatam, in lancibus ferri, atque in rogum conjici ſolere notiſſimum eſt.

---- ---- Congeſta cremantur
Thurea dona, dapes[2]*----*

quem quidem luxum Propertius a funere ſuo prohibet,

Deſit odoriferis ordo mihi lancibus[3]*----*

" In funere J. Cæſaris, præferentibus munera,
" inquit Suetonius, præſcriptum erat, ut omiſſo
" ordine, quibus quiſque vellet itineribus urbis,
" in campum portaret[4].

[1] In Veſpaſ. c. 19.

[2] Virg. Æn. 6. 224.

[3] L. 2. 14. de hoc ritu item Statius,

Quis carmine digno
Exequias et dona malæ feralia pompæ
Perlegat? omne illic ſtipatum examine longo
Ver Arabum, Cilicumque fluit, floreſque Sabæi
Indorumque arſura ſeges, præreptaque Templis
Thura:

[4] In J. Cæſ. c. 84.

Sed

Sed cœnam quoque feralem, in pompa funebri portari ſolitam conſtat.

- - - - *Exigua feralis cœna patella*[1].

Hanc cœnam, ſilicernium vocabant, et funere peracto, ad ſepulchrum celebrare ſolebant[2]. Horum igitur rituum, unum alterumve, vel cœnam ſcilicet vel odores lance ferendi, ab hac muliebri figura indicatum puto.

Alia figura reſtat, facie, ut videmus, averſa, quaſi ignem pyræ ſubditura; quod capite ſemper averſo, tanquam ab invitis fieri dicitur.

---- ---- *ſubjectam more parentum*
Averſi tenuere facem[3].

Sed quid homo ipſe in manibus teneat, quidve omnino agat, ob colores ibi paullulum detritos,

[1] Juven. Sat. 5. 85. de hoc etiam ritu Perſius,
Sed cœnam funeris Hæres
Negliget iratus, quod rem curtaveris; urnæ
Oſſa inodora dabit, —— —— S. 6. 35.
Vaſculum item, quo cœna ferebatur, Plinius, *ferculum funeris*, vocat. Hiſt. N. x. x.

[2] Funus exequiati laute, ad ſepulchrum, antiquo more, Silicernium confecimus, id eſt περιδειπνον, in quo pranſi diſcedentes dicimus, alius alii Vale—[Var. Fragm. e Meleagro, a Nonio citat.] Sequebantur epulæ, inquit Cicero, quas inibant propinqui coronati. De Legib. 2. 25.

[3] Virg. Æn. 6. 223.

haud ſatis perſpicuum eſt. Ex geſtu ſane, tibicinem eum potius eſſe conjicerem; nam et tibiam et tubam ad funera adhibitas eſſe liquet: tibia vero puerorum, tuba majorum natu et nobiliorum præſertim exequiis propria fuiſſe videtur.

Tibia cui teneros ſuetum producere manes
Lege Phrygum mœſta[1]----
Nec mea tunc longa ſpatietur imagine pompa,
Nec Tuba ſit fati vana querela mei[2].

At vero Ollam noſtram oſſium combuſtorum reliquiis plenam eſſe dixi: quippe, rogo extincto, Oſſa mortui a matre præſertim aut propinquis, lugubri veſte indutis, legi atque in Olla condi ſolebant.

[1] Stat. Theb. 6. 120. it. Ov. Faſt. 6. 657.

[2] Propert. 2. 13. Qui tubis tibiiſve ad funera canebant, τυμβαῦλαι græce, ſiticines latine dicebantur. Quippe qui apud ſitos, hoc eſt, vita functos canebant: quos propriam quandam tubæ ſpeciem, ceteris longiorem ac latiorem habuiſſe, ex Gellio diſcimus. [Noct. Att. lib. 20. c. 2. Vid. Hieron. Mag. Miſcell. l. 1. 1. it. Kirchman de Funerib. l. 2. 5.] Hæc nobilium funera quia a Præcone indici publice ſolebant, indictiva vocabantur. [Vid. Cic. de Legib. 2. 24.] indictionis autem iſtius formulam, apud Gutherium de Jure Manium videre licet. l. 1. c. 19.

Abstineas mors atra precor: non hic mihi mater,
Quæ legat in mœstos ossa perusta sinus[1].

Hinc Seneca ad Helviam, *modo in eundem sinum*, inquit, *ex quo tres nepotes emiseras, ossa trium nepotum recepisti*[2].

Figuras denique hasce pingendi modum quod attinet, non arte illæ quidem encaustica, neque ea sane diligentia absolutæ sunt, qua mulieris ac pueruli imagines, supra descriptæ; sed in ipsa tantum vitri superficie, coloribus aureis penicillo leviter ductis, formatæ apparent.

[1] Tibull. Eleg. l. 1. 3. v. 5. de eodem ritu Virgilius,
Postquam collapsi cineres et flamma quievit,
Reliquias vino, et bibulam lavere favillam,
Ossaque lecta cado texit Chorinæus aheno. Æn. 6. 226.
Ritus ipse Ossilegium dicebatur, a Græcis item Ὀστεολογία. Diod. Sic. l. 4. p. 243. Ed. Han.

[2] De Consolat. ad Helv. c. 2.

T A-

TABULA VI.

VAſcula jam quatuor lacrymatoria, ut vulgo dicuntur, hic deſcripta videmus: duo videlicet vitrea, et duo item fictilia; quæ hac plerumque forma in Romanorum veterum ſepulchris, juxta Ollas oſſuarias poſita reperiuntur. Etenim in pompis funebribus mulieres quædam, quæ Præficæ vocabantur, quæque lacrymas pro libitu fundendi artem quandam uſu didicerant, ad mortuos deflendos pretio conductæ erant. *Præficæ*, inquit Feſtus, *ad lamentandum mortuum conductæ, dant ceteris modum plangendi, quaſi in hoc ipſum præfectæ*[1].

Præficarum igitur harum, item ac propinquorum lacrymis colligendis, atque in ſepulchro condendis, hæc vaſcula parata eſſe creduntur. Quæ quidem opinio, primum ex Præficarum munere confirmari putatur; deinde ex vaſculorum horum forma, ore videlicet patulo, lachry-

[1] Quod Præficæ vero nomen in deſuetudinem abiiſſet, a Varrone indícari videtur. Hæc mulier, inquit ille, vocitata olim Præfica, uſque ad ſecundum Punicum bellum. [Fragment. de Vit. Pop. Rom. l. 3.] attamen mos ipſe manſit, ut ab Horatio diſcimus,

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt prope plura dolentibus ex animo, ſic— Art. Poet. 431.

mis

mis excipiendis apto; colloque oblongo, quo manu commodius teneantur; tum ex urnarum ſepulchralium operculis, quorum pars media in cyathi ſæpe formam excavata, foraminibuſque diſtincta eſt, ut lacrymæ iſtæ in ſuppoſitos mortuorum cineres defluere facile poſſent; denique ex verborum formula, in tumulorum ſæpe inſcriptionibus uſurpata, *lacrymas ponere*, *cum lacrymis ponere*, et *tumulum lacrymis plenum dare*[1]. Atque has potiſſimum ob cauſas, omnes rerum antiquarum interpretes, hujuſmodi vaſcula, uno prorſus ore lacrymatoria, ſeu ad lacrymas, appellant.

Hæc vero hominum doctiſſimorum ſententia, ſpecioſa licet et probabilis, mihi tamen nullo modo vera eſſe videtur. Equidem mulieres in funeribus veterum ad plorandum adhibitas lubens agnoſco: at vero de lacrymis in phialas fundendis, atque in tumulum condendis, ne verbum quidem a veteribus traditum; neque de vaſculis ipſis, aut lacrymas colligendi conſuetudine, mentionem omnino ullam factam, reperio: neque in pomparum funebrium deſcriptionibus, ubi

[1] Fabrett. Inſcript. p. 63. Beger. Theſaur. Brand. Tom. 3. p. 464. Cauſeus. Muſ. Rom. p. 108. Monument. Libertor. Liviæ Aug. p. 48. &c.

plorantium imagines exſculptæ interdum cernuntur, ullum iſtiuſmodi vaſculum in mulierum uſquam manibus viſum memini[1].

Præterea, in Chriſtianorum priſcorum ſepulchris, hæc eadem vaſcula, et vitrea et fictilia, reperta eſſe conſtat: quorum figuras haud paucas Aringhus in lucem edidit; eaque non lacrymis condendis, apud primævos iſtos, quibus mori lucrum credebatur, ſed aquæ luſtralis aſperſioni parata eſſe, declarat[2]. Quippe in priſcorum Chriſtianorum funeribus, neque Præficarum munus, neque vanam eam luctus oſtentationem adhibitam eſſe, veriſimile eſt, ſed dolorem ſolummodo talem, qualem natura exigit; quem ratio ſimul et religio coercent, quemque vitæ futuræ

[1] Vaſculum ejuſdem fere generis ac formæ, atque unicum quidem, quod in Romæ veteris monumentis exſculptum unquam vidi, in ſacrificio quodam Priapi ſupra memorato, cernitur: e quo ſacerdos liquorem quendam odoratum forſitan, in Priapi faſcinum floribus ornatum, fundere videtur. Boiſſard. V. 1. par. 2.

[2] Aringh. Rom. Subterran. Vol. 1. p. 502. Bonannius item, Jeſuita eruditiſſimus, " Notandum eſt, inquit, ſimilia vaſa ſæpius etiam " inveniri in ſepulchris Chriſtianorum, quæ tamen lacrymas continuiſſe, " non eſt credendum. Muſ. Kircher. p. 115.

Jam mœſta quieſce querela,
Lacrymas ſuſpendite matres,
Nullus ſua pignora plangat,
Mors hæc reparatio vitæ eſt.

Prudent. Hymn. x. circa exequias. v. 125.

ſpes in gaudium quodammodo convertit. Sanctus Cyprianus, " fratres mortuos deſiderari " debere ait, non plangi----neque occaſionem " dandam eſſe Gentilibus, ut nos merito " ac jure reprehendant, quod quos vivere " apud Deum dicimus, ut extinctos, ut perdi- " tos lugeamus[1]." Sanctus item Hieronymus, de Paullæ Romanæ morte loquens, " non ulu- " latus, inquit, non planctus, ut inter ſeculi " homines fieri ſolet, ſed pſalmorum linguis " diverſis examina concrepabant[2]." In balneorum quoque antiquorum ruderibus, ejuſdem formæ ac moduli vaſcula, reperta nonnunquam cognovimus[3]: quæ non niſi odoribus, unguentiſque conſervandis inſerviiſſe, haud cuipiam dubium eſſe poteſt. In quem quidem uſum et hæc noſtra, et ejuſdem generis reliqua omnia, quæ vel in Gentilium, vel Chriſtianorum ſepulchris reperiantur, parata fuiſſe exiſtimo; perinde ac iſta quoque, de quibus, proximo loco, jam pauca quædam dicturus ſum.

1 Cypr. de Mortalitat.
2 Epiſt. 86. Oper. T. 4. par. 2. p. 687. Edit. Bened.
3 Bonann. Muſ. Kircher. Tab. 51. 7, 8. p. 184.

N TA-

TABULA VII.

HÆc quatuor vaſcula, e vitro candidiſſimo confecta, atque in ſepulchro antiquo reperta, unguentis, ut modo dixi, odoribuſque in tumulum inferendis inſerviiſſe, ex eorum forma et magnitudine perſpicuum eſt. Mortuorum enim propinquos, certis quibuſdam diebus, ſepulchra eorum adire, cineresque floribus, thure, ac odoribus reſpergere, et vaſcula, quibus iſta intuliſſent, cum odorum reſiduo aliquo in tumulo relinquere ſolitos, conſtat: de qua quidem conſuetudine, frequens admodum cum in libris tum monumentis veterum mentio occurrit.

Miſta bibunt molles lacrymis unguenta favillæ[1]
Afferet huc unguenta mihi, ſertiſque ſepulchrum
Ornabit cuſtos, ad mea buſta ſedens[2].

Ficcoronius urnam quandam grandem paucis abhinc annis Romæ repertam commemorat, ſupra quam viginti quatuor vaſcula fictilia, Ollulæ, pa-

[1] Ovid. Faſt. 3. 561.

[2] Propert. l. 3. 15. De odoribus item hiſce, in marmoribus ſepulchralibus mentio frequens occurrit.

D. M.

patellæ, pocilla, pulchre elaborata, poſita erant; quæ unguentis odoribuſque variis in tumulum inferendis comparata fuiſſe, cenſet[1]. Vaſculi quoque vitrei in alio ſepulchro reperti meminit, in quo liquoris etiam reſiduum aliquod inveniſſet[2]. Gorius etiam Florentinus, ſagax ille quidem fiduſque rerum antiquarum interpres, *liquores interdum in vaſculis his ſepulchralibus compertos eſſe*, ſcribit, quos odoratos olim fuiſſe arbitratur[3].

1.	2.
D. M.	C. LAELIO. C. F. IV.
GEMINIAE. P. FIL.	—— —— ——
MAXIMAE	—— —— ——
STATVTA	—— —— ——
ODORAMENTA.	FVSCA. MATER.
EX. H-S. ∞ ∞ ∞ ∞	AD. LVCTVM. ET GEMITVM. RELICTA.
PRIMA. MATER.	CVM. LACHRIMIS. ET OPOBALSA
MISERRIMA.	MO. VDVM.
FILIAE. CARISSIMAE.	HOC. SEPULCHRO. CONDIDIT
ANN. XVIII.	
Gruter. p. 1122. 12.	Muſe. Kircher. p. 115.

Montfauconius, Inſcriptionis ſecundæ auctoritate inductus, liquidi genus quoddam *e lacrymis et opobalſamo* commixtum, in *phialas iſtas lacrymatorias*, ad mortuos reſpergendos condi ſolere, declarat. [Antiq. Vol. 5. l. 3. c. 7.] Sed nihil profecto aliud Inſcriptio ipſa indicare videtur, ac matrem largo fletu atque unguentis cadaver filii humectaſſe.

[1] Della Bolla d'Oro. p. 58, 59.

[2] Ibid. p. 66.

[3] Vid. Monument. Libertor. Liv. Aug. p. 49. it. Gruter. Inſcript. p. 927. 5.

Sed permulta ſane ejuſdem generis vaſcula, e vitro pariter conflata, atque ex Chriſtianorum veterum ſepulchris eruta, in lucem edidit Aringhus; quæ, quia rubro fortaſſe, ſeu ſanguineo colore tincta reperiuntur, Martyrum ibi olim ſepultorum indicia jam a Papiſtis certiſſima eſſe creduntur[1]. At vero hujuſmodi quoque omnia, unguentis odoribuſque condendis deſtinata eſſe, haud dubium eſt: quem quidem morem a Gentilibus ad Chriſtianos, vel priſcis iſtis ſeculis, traductum eſſe cognovimus. Tertullianus enim, plus odoramentorum a Chriſtianis profundi ſolere queritur, quam ab Ethnicis ipſis. "Thura, "inquit, plane non emimus. Si Arabiæ que-"rantur, ſciant, pluris et carioris merces ſuas "Chriſtianis ſepeliendis profligari, quam Diis "fumigandis[2]." De hoc item ritu Prudentius,

Nos tecta fovebimus oſſa
Violis et fronde frequenti,
Titulumque et frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.
Aſperſaque myrrha Sabæo
Corpus medicamine ſervat[3].

[1] Aringh. Rom. Subterran. Vol. 1. p. 496.
[2] Apologet. c. 42.
[3] Cathemerin. Hymn. x. v. 177. it. v. 59.

TA-

TABULA VIII.

DE Lucernis jam ſepulchralibus, quarum tres fictiles, et unam quoque æneam, e ſepulchris veterum erutas, hic delineatas damus, nonnihil dicendum eſt. Nam etſi hoc argumentum a viris eruditis exhauſtum plane videatur, qui innumeras fere Lucernarum harum figuras e muſeis ſuis deſcriptas ediderunt, de noſtris tamen, quatenus proprium ſaltem aliquid, aut notatu dignum præbeant, pauca etiam quædam diſſerenda eſſe, duxi.

Lucernas equidem, et in omnibus veterum ſepulchris poſitas eſſe, et in omnibus pariter, quæ vel hodie etiam fodiendo aut caſu aliquo Romæ detegantur, repertas eſſe, notiſſimum eſt. Etenim Romani, ut ſupra dictum eſt, certis quibuſdam diebus, mortuis juſta facere, inferiaſque Diis Manibus, et ſacra quædam gentilitia in tumulum inferre conſueverunt. Hinc Aræ in ſepulchris conditæ, urnæque ipſæ ſepulchrales, ararum ſæpe forma exſtructæ, atque ararum nomine vocatæ[1]: atque hinc in ſepulchrorum titulis,

[1] Fabrett. Inſcript. p. 107, 108, 719. it. Monument. Libertor. Liv. Aug. p. 42.

itus,

itus, *aditus*, *ambitus* ad ſacra iſta facienda dari memorantur[1].

In ſepulchrorum autem eorum cameris, ſubterraneis plerumque et tenebricoſis, ad ritus eos peragendos, lucernis opus fuiſſe, neceſſe eſt: atque hinc in marmoribus ſepulchralibus, de Lucernis et Lychnuchis penſilibus in ſepulchris poſitis, mentionem interdum factam invenimus[2]: et libertatem etiam ſervis, ea conditione donatam, ut *in monumento*, *alternis menſibus*, *lucernam accenderent*[3].

De Lucernis noſtris, Prima, nullis licet figuris aut ſculptura ornata, forma tamen eleganti et perbella, atque ex ære conflata eſt.

SECT. II.

SEcunda, Cupidinis Hirco inſidentis effigiem exhibet; cui haud aliam unquam ſimilem me vidiſſe memini. In picturis equidem ſepul-

[1] Fabrett. p. 265, 293, &c. it. Gruter. 855. 3.

[2] Monument. Libert. p. 50, 51. it. Gruter. 1143.

[3] Guther. de Jur. Manium. l. 2. c. xi. Gorius Florentinus, qui de monumento *Libertorum et ſervorum* Liviæ Auguſtæ, Romæ haud dudum reperto, librum perpulchrum edidit, ad ſingula monumenti iſtius *Columbaria*, *Lucernas ſingulas* olim appenſas fuiſſe, dicit. Vid. Monument. ibid.

chralibus, Cupidines, Geniosve alatos, cum Hircis sese exercentes ludentesque animadverti; puerorumque lusus varios, in sepulchris veterum, et coloribus pictos, et e marmore fictos vidi[1]. Tamen quid istiusmodi figmenta sibi velint, quidve nobis indicent, mihi sane nequaquam liquet: quorum pleraque fortasse nonnisi loci ornandi causa, pro artificis arbitrio excogitata erant. Cum vero Hircum, apud omnes fere gentes, tanquam lasciviæ ac libidinis symbolum, habitum esse constet, haud scio, an hac Cupidinis Hirco insidentis imagine admoneamur, eos videlicet omnes, qui amoris lascivi ac libidinosi impulsu agantur, ad mortem immaturam præcipites ferri.

SECT. III.

Tertia, Cupressis hinc et inde exsculptis, decorata est; quas in aliis item Lucernis, perinde ac Ollis sarcophagisque eodem sæpe modo expressas esse dixi, quo ritus scilicet iste, supra memoratus, arborem eam ad mortuorum fores ponendi indicetur[2].

[1] Vid. Sepolch. Nasón. Append. Tab. 3. it. Ollas, sarcophagosque a Boissardo et Montfauconio delineatos—

[2] Vid. Lucern. Antich. Da. P. Bartoli. Par. 1. Tab. xi, 13. it Boissard et Montfauc.

SECT.

SECT. IV.

QUarta vero, ex Agni effigie, qua insignitur, ad Christianorum veterum usum aliquem pertinuisse, apparet. Etenim priscis istis Ecclesiæ temporibus, Christi imago sub agni specie ac symbolo pingi solebat: nec ante Constantini magni ævum, ulla ejus ad crucem affixi effigies, ut Aringhus, auctor sane pius et eruditus, declarat, Gentilium unquam oculis oblata fuit; ne probrum inde aliquod in religionem Christianam derivatum foret, "Quapropter eorum temporum "imbecillitati, uti ait, caute et pro animi viri-"bus prospicientes, crucem duntaxat, suppressa "Christi imagine, fingebant----et agnum inter-"dum sub ipsa cruce consistentem affabre pin-"gebant. De quo etiam Paulinus,

Sub cruce sanguinea niveo stat Christus in Agno,
Agnus, ut innocua injusto datur hostia letho[1].

In cujus rei testimonium picturam item vetustissimam, e Cœmeterio antiquo, Aringhus profert, in quo *Agnus crucem baculo affixam*, vexilli ad instar, gerens depingitur[2]. Duosque præterea

[1] Aringh. Rom. Subterran. Vol. 2. p. 557. [2] Ibid. p. 559.

alios,

alios, e Cœmeterio Callisti, agnos affabre pictos exhibet, quorum uterque baculum pastorale, cum vasculo quodam appenso, gestat[1]: quibus Christi persona, tanquam Pastor bonus, *agnusque ab origine mundi occisus*, symbolice significari intelligitur. Agni vero typus, in Lucerna nostra, perinde ac in aliis quibusdam expressus, ex istis Apostoli verbis desumptus plane videtur; *Lucerna ejus est Agnus*[2].

Quod hæ vero Lucernæ a Christianis æque ac Gentilibus ad sepulchrorum ritus celebrandos adhibitæ essent, ab omnibus traditum accepimus. Aringhus, innumerabiles fere, vel in uno Sancti Callisti Cœmeterio, Romæ repertas esse, testatur; quarum figuras etiam permultas harum rerum studiosis contemplandas exhibet[3]: atque oleum earum, e martyrum sepulchris desumptum, miracula quædam edidisse, morbosque sanasse, scriptorum veterum testimonio confirmat[4]. Lucernas denique istas in eundem finem a Christianis, ac a Gentilibus antea usurpatas esse, perspicuum est; scilicet, ut in Cœmeteriis suis tenebricosis, pia quædam officia, seu sacra anniversa-

[1] Id. V. 1. 557.
[2] Apocal. c. xxi. v. 23.
[3] Vol. 1. p. 510.
[4] Ibid. p. 89.

ria defunctis præstarent; vigiliasque præsertim, pro temporum istorum consuetudine, ad Martyrum tumulos agerent. Ubi nonnulli etiam, ut Sanctus Ambrosius queritur, " pocula secum deferre, " atque in vesperam usque bibere solebant, ne- " que aliter se exaudiri posse credebant---O stul- " titiam hominum, inquit, qui ebrietatem sacri- " ficium putant: quique æstimant illis ebrieta- " tem placere, qui jejunio passionem sustinere " dedicerunt[1]."

SECT. V.

IN sepulchris item veterum, Ollisque ossuariis, res ejusmodi omnes, quæ defunctis, cum viverent, in deliciis fuissent, quasque ornatus præsertim gratia gestassent, una cum cineribus eorum condi solitas cognovimus; puerulorum scilicet *crepundia*, *Bullas*, *anulos aureos*; *mulierum inaures*, *monilia*, &c. quæ propinquorum pietas, parentumque maxime erga liberos caritas, in mortuorum honorem Diis Manibus dicare solebant. Quam quidem consuetudinem, etsi a nullo, quod sciam, scriptore antiquo memoratam,

[1] De Elia et Jejun. c. 17.

Romæ

Romæ tamen universim fere obtinuisse constat; uti rebus ipsis, quæ ex sepulchrorum veterum ruinis quotidie effodiuntur, aperte demonstratur.

Ficcoronius, in ruinis istis perscrutandis omnium sane versatissimus, se anulos permultos aureos, et gemmis quidem insignitos, una cum ossibus et puerorum, et virorum etiam ac fœminarum, in Ollis reconditos invenisse scribit[1]. De quo genere duos istos in hac Tabula descriptos, a puerulis olim gestatos, atque in sepulchris eorum repertos ab eo accepi; quorum alter Deæ Cybeles imaginem, ex auro ipso exsculptam; alter vero Cupidinis, Delphini dorso insidentis, figuram, in Jaspide rubra, in anuli orbiculum inserta, insculptam exhibet.

Hanc eandem Cupidinis figuram, Delphinum frœno ac flagello regentis, in gemmis monumentisque antiquis sæpissime insculptum videmus[2]. Quam quidem plerique, Amoris in utrumque elementum, in maria scilicet perinde ac terras imperium, denotare censent; secundum vetus istud de consimili quadam imagine Epigramma.

[1] In libro Della Bolla D'Oro &c. p. 54, 57, 58, 60, 64.

[2] Vid. Gemm. Antich. Da Domenico De Rossi. Vol. 3. Tab. 16, 17, 18.

Ουδὲ μάτην παλάμαις κατέχει Δελφῖνα ϗ ἄνθος,
Τῇ μὲν γὰρ γαῖαν, τῇδε θάλασσαν ἔχει[1].
Nec frustra manibus florem ac Delphina coercet,
Illa etenim terras, hac tenet oceanum.

Nonnulli autem nihil aliud figuris hisce significari existimant, ac singularem piscis hujus erga hominum genus benevolentiam; puerorumque præcipue amores, quibus Delphini flagrare credebantur; quorumque exempla quædam insignia ac mirifica a veteribus memoriæ prodita sunt[2].

Ex anuli nostri forma, lapidisque insigendi ratione, colligere licet, quam in gemmis in anulos inserendis, imperiti ac rudes, vel florentissimis Reipublicæ temporibus, artifices isti Romani, præ nostrorum hominum sollertia fuerint. Etenim anuli orbiculum ab ima parte gradatim amplificare solebant; quoad pars ejus summa, qua

[1] Antholog. l. 4. c. 12.——Hæc rei interpretatio ab Euripidis loco quodam, a Clemente Alexandrino citato, confirmatur.

Ερως γὰρ ἄνδρας ȣ̓ μόνȣς ἐπέρχεται
Οὐδ᾽ αὖ γυναῖκας, ἀλλὰ ϗ θεῶν ἄνω
Ψυχὰς ταράσσει, κἀπὶ πόντον ἔρχεται.

Amor enim non viros tantum neque fæminas etiam aggreditur; sed et superorum quoque animos commovet, atque ad infera maris descendit.—Strom. lib. 6. p. 745. Edit. Oxon.

[2] Plin. Hist. Nat. l. 9. c. 8. A Gellius l. 7. 8. Plutarch. de industr. Animal.

gemmæ

gemma includenda erat, quæ Pala dicebatur, magnitudinem gemmæ, quantacunque fuerit, intra orbiculi cavitatem excipere poterat: unde anulos ſæpenumero, ob gemmarum magnitudinem et pondus, deformes moleſtoſque fuiſſe, neceſſe eſt[1]. Horum ego nonnullos uſque ad hæc tempora conſervatos vidi, atque unum quidem cui S. Pompeii caput, una cum ſculptoris nomine, in Sarda eximie inſculptum erat: cujus etiam figura ectypa, inter præſtantiores ſculpturæ veteris reliquias, a Dominico Roſſi Romano in lucem edita eſt[2].

Anulos hoſce *morientibus olim religione quadam detrahi ſolitos* a veteribus traditum eſt[3]: Quod haud ob aliam fortaſſe cauſam factum erat, quam ut cadaver, anulis detractis, lavari commodius, ungique poſſet, vel ne a Pollinctoribus furtim abriperentur: nam ex iis, quæ ſupra dixi, apparet eoſdem mortuis poſtea reſti-

[1] Ficcoronius, ſe anulos interdum aureos in ſepulchris antiquis inveniſſe dicit, quorum alii ſex, alii decem Zecchinos, (hoc eſt, monetæ Anglicæ tres circiter aut quinque guineas) auri pondere exæquarunt. [L. L. p. 64, 67.] Hinc Iſidorus, multi, inquit, *Romanorum pro gravitate anulum in digito geſtare abſtinuerunt.* [Orig. l. 19. c. 32.] Jam alii, inquit Plinius, *pondera eorum oſtentant.* l. 33. 1.

[2] Gemm. Antich. Vol. 1. Tab. 6.

[3] Plin. Hiſt. Nat. 33. 1. Vid. Kirchman. de anulis. c. 22. qui de hoc argumento libellum ſumma eruditione refertum edidit.

tutos,

tutos, atque in ſepulchris plerumque conditos fuiſſe; niſi quod in rogum interdum, ut a Propertio indicatur, conjecti, combuſtique eſſent.

Et ſolitum digito Berillon adederat ignis[1].

SECT VI.

INaures etiam, uti dixi, una cum cineribus, in ſepulchris Olliſque oſſuariis, condi ſolere certiſſimum eſt: quarum quidem unam, e ſepulchro veteri erutam, mihique Romæ donatam, in hac etiam Tabula delineatam cernimus. De inauribus, frequens ſane apud ſcriptores antiquos mentio occurrit; quos de mulierum ſuarum luxu, ſumptuque in auribus ornandis immani, querentes ſæpe invenimus. "Quare uxor tua, inquit Seneca, locupletis domus cenſum auribus gerit[2]? neque in alia parte, ait "Plinius, fœminis majus impendium, margaritis dependentibus[3]: ac rurſus; quo magis "admirari ſubit, unionem in maris rubri profundo, ſmaragdum in ima tellure quæri. "Ad hoc excogitata ſunt aurium vulnera: "nimirum quoniam parum erat, collo crini-

[1] Propert. l. 4. El. 7. [2] De Vit. beat. c. 17. [3] Hiſt. Nat. l. xi, c. 37.

2 buſque

"busque gestari, nisi infoderentur etiam cor-
"pori[1]."

In hac nostra in auri, lapillum quendam rubrum et pellucidum, sive Rubinus fuerit, sive vitrum solummodo rubro colore tinctum, in auro insertum videmus; atque in vitro ipso, Gallum Gallinaceum opere encaustico affabre depictum; margaritamque inde, qua inaurium maxime decus ac pretium constituebatur, ex aurea catenula pendentem: quæ quidem verum illud esse ostendit, quod de hoc Margaritarum genere Plinius scribit; *senecta nimirum eas flavescere, rugisque torpescere; nec nisi juventa vigorem illum, qui quæritur obtinere*[2].

Margaritis autem, sive unionibus, ut vocabantur, inaures fere omnes ornatiores, instructas esse liquet; quas, ob rei similitudinem, *baccas* etiam a poetis appellatas legimus.

Nec sit marita, quæ ro tundioribus
onusta baccis ambulet[3].
Aure leves baccæ, redimicula pectore pendent[4].

Alia

[1] Ibid. l. 12. Procem. quæ hoc loco a Plinio, *aurium vulnera*, a Juvenale, *molles in aure fenestræ*, vocantur. Sat. 1. 104.

[2] Ibid. l. 9. 35.

[3] Hor. Epod. 8.

[4] Ovid. Met. l. x. 264. Quia baccæ autem istæ guttarum etiam formam

Alia tamen erat, et pretiofior illa quidem, unionum fpecies, quos Elenchos vocabant: " fa-
" ftigiata, uti Plinius ait, longitudine et alaba-
" ftrorum figura, in pleniorem orbem definen-
" tes; quorum binos aut ternos auribus fuf-
" pendere, ceu fono quoque et collifu ipfo mar-
" garitarum gauderent, fœminarum gloriam effe
" dicit [1]."

formam præ fe ferebant, inaures ipfas a prifcis fcriptoribus, græca voce, *Stalagmia*, dictas invenimus; eodem fcilicet fenfu, ac a noftris hodie Drops; *diftillantes enim hiberno gelu ftirias, ftalagmias*, vocabant. Plin. l. 34. 12. uti a Cæcilio apud Feftum, [in voce]

Jam ex aure ejus Stalagmium domi habeo.

Atque a Plauto itidem; Menæch. Act. 3. Sc. 3.

Amabo, mi Menæchme, inaures da mihi
Faciundas, pondo duum nummum Stalagmia.

Hæc duorum nummûm, parvuli fane pretii, Stalagmia, ænea certe fuerunt cujusquidem generis inaurem, in Mufeo Sanctæ Genevievæ Parifienfis, defcriptam videmus; anulum fcilicet æneum, ex quo in aurem inferto, tres baccæ, five guttæ vitreæ dependent. p. 33. c. 15. at baccas etiam ipfas interdum æneas fuiffe, ex Ovidio difcimus

—— —— *parilique ex ære nitebant*
Auribus in geminis circum cava tempora baccæ. Met. x. 115.

De hoc autem argumento, confule Gafp. Bartholinum de Inaurib. qui omnia fane, quæ ad illud illuftrandum pertinent, in opufculum fuum eruditum accurate congeffit.

[1] Hift. Nat. l. 9. 35.

Nil

Nil non permittit mulier ſibi; turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, et cum
Auribus extentis magnos commiſit elenchos[1].

De his etiam Seneca, "video uniones, inquit, "non ſingulos ſingulis auribus comparatos; "jam enim exercitatæ aures oneri ferendo ſunt: "junguntur inter ſe, et inſuper alii binis ſuper- "ponuntur. Non ſatis muliebris inſania viros "ſubjecerat, niſi bina ac terna patrimonia au- "ribus ſingulis pependiſſent[2]."

Hos igitur uniones ſive elenchos, qui noſtris jam temporibus plane jacent, a Romanis tamen ſummo in pretio habitos, et gemmis fere omnibus antelatos eſſe apparet. *Principium*, inquit Plinius, *culmenque omnium rerum pretii margaritæ tenent. Indicus maxime has mittit oceanus----dos earum omnis in candore, magnitu-*

[1] Juven. Sat. I. 456. Hos elenchos, uti a Plinio deſcribuntur, *faſtigiata longitudine et in pleniorem orbem deſinentes*, nonniſi Pyri formam habuiſſe conſtat. De quo quidem genere, Ficcoronius, ſe Inaures duas aureas in urna quadam inveniſſe ſcribit, e quibus *duo Smaragdi in Pyrorum ſpeciem conformati dependebant*. In libro della Bolla d'Oro &c. p. 60. *Due Orecchini d'Oro, legatevi due Smeraldi fatti a pera.*—

[2] De Benef. 7. 9. Ex hoc inaurium luxu, inter Domus Auguſtæ miniſteria, AVRICVLAE ORNATRICES in Inſcriptionibus antiquis recenſeri videmus. Quibus inaurium ſcilicet cuſtodiam curamque omnem commiſſam eſſe veriſimile eſt. Vid. Grut. p. 579. 2, 3.

P *dine,*

dine, *orbe*, *lævore*, *pondere*[1]: quæ vero in his rebus omnibus præstabant, immensi pretii æstimabantur. Hinc celebris ista historiola de margarita ex aure Metellæ detracta, ab Horatio et Plinio celebrata:

Filius Æsopi detractam ex aure Metellæ,
Scilicet ut decies solidum exsorberet, aceto
Diluit insignem baccam[2].

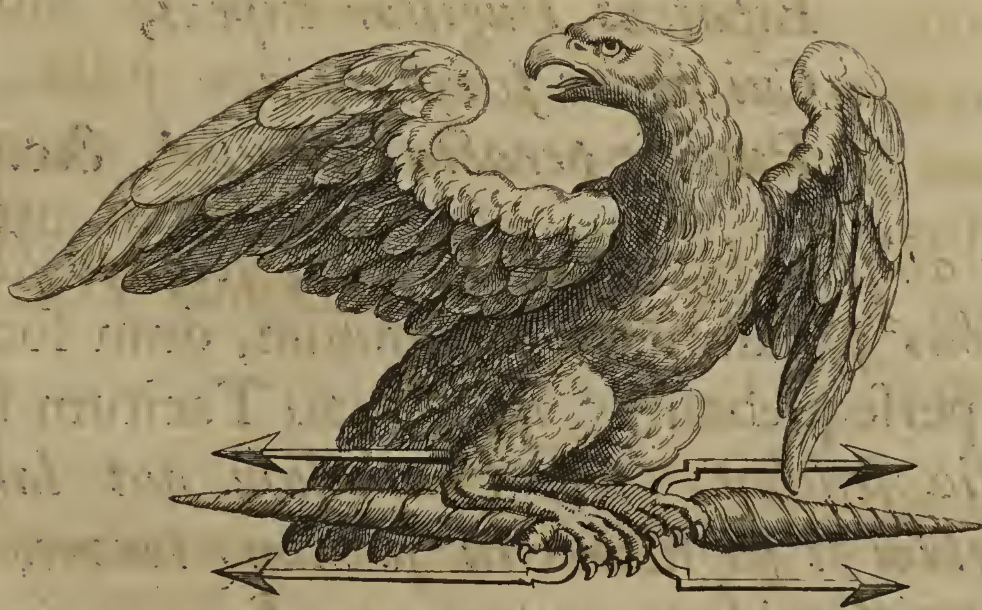
Vitellius etiam, in Germaniam a Galba missus, et rei familiaris inopia laborans, *unionem ab aure matris detractum ad itineris impensas pignoravisse* traditur[3]. Atque Alexander Severus, "quum Regis exteri Legatus quidam uxori suæ "uniones duos, magni ponderis et inusitatæ "mensuræ, obtulisset, vendi eos jussit. Qui "quum pretium non invenirent, ne exemplum "malum a regina nasceretur, si eo uteretur, "quod emi non posset, inauribus Veneris eos "dicavit[4]."

[1] Hist. Nat. 9. 35.
[2] Sat. l. 2. 3. 239. Decies solidûm, Baccæ hujus pretium, octo millia librarum Anglicarum et paullo plus valuisse putatur.
[3] Sueton. in Vit. c. 7.
[4] Lamprid. c. 15.

Haud

Haud tamen credendum eſt, veteres iſtos in luctu ita dementes fuiſſe, ut inaures illas inſigniores, in defunctorum tumulos abjicerent, ſed vulgares potius quaſdam et quotidianas; quales illæ ſane omnes eſſe apparent, quas ex variis eruditorum muſeis a Montfauconio collectas, ac delineatas videmus[1]: quarum nulla profecto, aut opere, aut materia aut pretio, huic noſtræ anteferenda videtur.

[1] Vid. Antiqu. Vol. 3. l. 2. c. 3.

TABULA IX.

PRima Tabulæ hujus figura operculum libelli veteris eburneum exhibet : hujuſmodi vero libelli, Pugillares appellabantur ; quos quidem Romani, ſive litteris ſive negotiis dediti eſſent, ſecum circumferre ſolebant, ut quicquid ſibi, vel meditantibus vel agentibus, notatu dignum occurreret, illud ſtatim perſcribere atque notare poſſent : nam ad notas breves excipiendas, pugillares potiſſimum adhibitos eſſe, conſtat.

Puer notarum præpetum
Sollers miniſter, advola.
Bipatens Pugillar expedi,
Cui multa fandi copia,
Punctis peracta ſingulis[1]. &c.

Venor aliquando, inquit Plinius, *ſed non ſine pugillaribus*[2]; nam inter venandum, dum ſocii ejus apros perſequebantur, *ipſe*, ut ad Tacitum ſcribit, *ad retia ſedebat; non venabulum aut lanceam, ſed ſtylum et pugillares in proximo tenens, meditanſque aliquid ac enotans, ut ſi manus vacuas, plenas tamen ceras reportaret*[3].

[1] Auſon. Epigr. 146. [2] Epiſt. l. 9. 36. [3] Ib. l. 1. 6.

Pugillarium horum folia ex rebus variis effecta fuerunt: maxima pars, *e laminis ligneis, cera illitis*, in quibus ſtylo ſcribebatur; nonnulla tamen ex ebore, membranis, aut plumbo. De Citreis item, membraneis atque eburneis, epigrammata quædam Martialis extant. Plumbei vero in Sarcophago antiquo reperti effigiem, huic noſtræ haud abſimilem, a doctiſſimo Bonannio deſcriptam cernimus; cui ſeptem laminæ, ſeu folia plumbea, litteris referta erant: ſed quia nullus omnino ſenſus ex litteris iſtis elici poterat, librum ipſum ad Taliſmanorum claſſem referendum, atque *ad Manes fortaſſe placandos, Dæmoneſve fugandos in Sarcophago iſto reconditum eſſe, vir ille eruditus cenſet*[1].

Noſter autem pugillaris an ob eandem cauſam in ſepulchro conditus fuerit, haud facile dixerim; ſed in Familiæ Paſſienæ ſepulchro, juxta viam Appiam, anno 1710, Romæ repertus fuit. Folia ei quidem membranea erant, ſed ita lacera penitus ac vetuſtate abſumpta, ut nihil inde aliud colligi poſſet, ac quod litteræ in eis olim perſcriptæ, latinæ eſſent. Pugillaris ejuſdemmodi figuram, in monumento mulieris ſepulchrali inſculptam, apud Fabrettum videre licet; ex qua ſcilicet vir

[1] Muſeum Kircher. p. 180. Tab. 60.

doctus

doctus, mulierem istam *notarum describendarum studio ac sollertia* præstitisse, indicatum esse putat[1]. In inscriptione quoque antiqua apud Gruterum, T. quidam Tarfenius, inter alia multa, Municipibus Rheginis testamento donata, *Pugillares membranaceos*, *operculis eboreis*, legasse dicitur[2].

SECT. II.

SEcunda figura, ex ære conflata, Tibicinis speciem quandam singularem, atque ex omnibus, quas vidi, Tibicinum Imagunculis, unicam plane, præ se fert. Qui hujusmodi Tibiis canebant, vel græco nomine Ascaulai, vel Utricularii, a scriptoribus Romanis vocantur[3]. Has autem Tibias, etsi raro admodum a veteribus memoratas, quippe quæ plebeculæ potissimum in pretio fuerint, antiquissimas tamen esse, Cæsarumque saltem temporibus, ad ludos et convivia adhiberi solitas accepimus. Quippe Nero, ut

1 Vid. Fabrett. Inscript. p. 206.

2 Vid. Gruter. p. 174. 7.

3 Martial. l. x. 3. Utriculi, sive Tibiæ Utricularis figuras et Pignorius et Montfauconius ediderunt: sed Tibicinis Utricularii Imagunculam, neque in rerum antiquarum collectionibus recensitam, neque in libris unquam descriptam animadverti. Vid. Pign. de Servis. p. 82. Montf. Supplem. Vol. 3. l. 8. c. 2.

 Sue-

Suetonius ſcribit, cum Muſicorum genus omne, in ſua quemque arte ac inſtrumento, cantando ſuperare ſtuderet, *ſub exitu vitæ palam voverat, ſe, ludis publicis, proditurum etiam Utricularium*[1].

Tibicinis noſtri os, perſona ſcenica tectum, veſtituſque mimicus, haud artis ſuæ proprius, ſed ad riſum jocumque plane accommodatus, hominem ex illo γελωτοποιῶν Ludionum, Morionumve grege fuiſſe oſtendit, qui ad hilaritatem in conviviis excitandam a divitibus adhiberi ſolebant. Luxus hujus originem Livius ab Aſia devicta deducit; *tunc Pſaltriæ*, inquit, *Sambuciſtriæque et convivalia Ludionum oblectamenta addita epulis*[2]. De quibus epularum oblectamentis, exſtat Epiſtola quædam Plinii ad Genitorem ſuum, quæ ab argumento noſtro haud aliena videtur.

" Accepi tuas litteras, quibus quereris, tædio
" tibi fuiſſe quamvis lautiſſimam cœnam, quia
" Scurræ, Cinædi, Moriones menſis inerrabant.

[1] Suet. Ner. c. 54. Inſcriptionem antiquam L. IVLIO SECVNDO VTRICVLARIO dicatam apud Gutherium legimus: de Jur. Manium. l. 2. c. 12.] Atque apud Gruterum, de VTRICVLARIORVM etiam Corporibus ſeu Collegiis, in Coloniis conſtitutis, Inſcriptiones quædam extant, quæ tamen non ad Tibicinum noſtrorum gregem, ſed ad Nautarum ſeu Piſcatorum genus quoddam referendæ ſunt, quorum lintres ſeu naviculæ, Utriculi etiam vocabantur. [Vid. Grut. p. 547, 649. 448.]

[2] Lib. 39. c. 6.

Vis

" Vis tu remittere aliquid ex rugis? Equidem " nihil tale habeo, habentes tamen fero. Cur " ergo non habeo? quia nequaquam me ut in- " expectatum festivumve delectat, si quid molle " a Cinædo, petulans a Scurra, stultum a Mo- " rione profertur. Non rationem sed stoma- " chum tibi narro. Atque adeo quam multos " putas esse, quos æque ea, quibus ego et tu " capimur et ducimur, partim ut inepta, par- " tim ut molestissima offendant? quam multi, " cum lector, aut lyristes, aut Comœdus induc- " tus est, calceos poscunt, aut non minori cum " tædio recubant, quam tu ista, (sic enim appel- " las) prodigia perpessus es? Demus igitur alie- " nis oblectationibus veniam, ut nostris impetre- " mus. Vale[1]."

Alexander Severus, ut a Lampridio scriptum legimus, *Nanos et Nanas, et Moriones et Vocales exoletos, et omnia acroamata et Pantomimos, quæ Eliogabali ad mensam ministeria fuissent, populo donavit*[2]. Martialis autem Morionem quendam describens, *acuto capite, auribusque longis*, ad hanc Tibicinis nostri figuram fere alludere videtur.

[1] Epist. l. 9. 17.
[2] In Alex. Sev. c. 34.

Hunc

Hunc vero acuto capite, et auribus longis,
Quæ ſic moventur, ut ſolent Aſellorum,
Quis Morionis filium neget Gyrthæ[1]*?*

In hac autem γελωτοποιῶν claſſe, de Mimaulis etiam mentionem factam animadverti: quo nomine mimorum genus quoddam denotari videtur, qui vel ad tibiam geſtus agere, vel tibia ſimul canere et geſticulari ſolebant: atque de hoc genere figuras quaſdam Scenicas, fiſtula canentes, et geſtu ſimul ridiculo ſaltantes, in marmoribus interdum antiquis, exſculptas invenimus[2].

Hoc denique Ludionum genus omne, quo partes ſuas, in conviviis, ludiſque publicis, commodius ageret, ſaleſque et dicteria in vulgus liberius ſpargeret, perſonæ cooperimento tectum prodiiſſe conſtat. Permultas ſane perſonarum harum figuras, e veterum monumentis deſumptas, a viris eruditis in lucem editas videmus; quarum pleræque eadem plane forma, ac Utricularii noſtri perſona, eſſe apparent: qualeſque a Varrone et Luciano, *Perſonæ iſtæ antiquæ* deſcribuntur; *diſtortis ſcilicet oribus deformes, ac immane quiddam hiantes, quaſi ſpectatores devo-*

[1] Epig. l. 6. 39.
[2] Vid. Dempſter. Etrur. Antiq. T. 1. p. 413.

raturæ[1]*:* atque hinc infantibus eas puerulisque terrori semper fuisse legimus.

Cum personæ pallentis hiatum
In gremio matris formidat rusticus infans[2].

SECT. III.

TErtia ista, ex ære itidem Imaguncula, servi ad mensam ministrantis, seu Pocillatoris antiqui effigiem exhibet; eo prorsus habitu, quo Servuli divitum Triclinarii, cum a scriptoribus descripti, tum in marmoribus ficti reperiuntur. Pueri scilicet formosi et delicatuli, pulchre calamistrati, tunicisque nitidis, ad genua usque succincti.

---- ---- *ut omnes*
Præcincti recte pueri, comptique ministrent[3].

Immanem nempe Romanorum veterum luxum, in servorum istiusmodi numero ac delectu, scrip-

[1] Varr. de ling. lat. l. 6. it. Lucian. Dial. de Saltatione.
[2] Juven. Sat. 3. 175.
[3] Hor. Sat. l. 2. 8. v. 70.
Astabat Domini mensis pulcherrimus ille
Marmorea fundens nigra Falerna manu.
Martial. l. 8. 56.

tores fere omnes commemorant, ac nonnulli graviter reprehendunt. Apuleius cœnam Fotidis defcribens, " Diribitores, inquit, plufculi, fplen-" dide amicti, fercula copiofa, puellæ fcitulæ " miniftrantes; pueri calamiftrati, pulchre in-" dufiati, gemmas formatas in pocula vini vetu-" fti frequenter offerentes[1]. convivia mehercu-" le horum, inquit Seneca, non pofuerim inter " vacantia tempora, cum videam quam foliciti " argentum ordinent; quam diligenter exoleto-" rum fuorum tunicas fuccingant;------Quanta " celeritate, figno dato, glabri ad minifteria dif-" currant[2]." Alio etiam loco, " Quæris, in-" quit, quam paribus minifteriis et levibus affe-" ratur cibus?-----ambitiofa non eft fames----et fi " pertinere ad te judicas, quam crinitus puer, " et quam perlucidum tibi poculum porrigat, " non fitis."

Philo vero Judæus, dum in mollem iftum ac delicatulum fervorum, in Tricliniis miniftrantium, gregem invehitur, hunc ipfum Pocillatoris noftri ornatum depingere pæne videtur. "Adfunt, " inquit, Servi miniftrantes, pulcherrimi illi quidem

Metamorph. l. 2. p. 52.
Sen. De Brev. Vit. c. 12.
3 Id. Epift. 119.

" et formosissimi; quasi non tam ministrandi,
" quam convivas aspectu suo delectandi gratia,
" adhibiti. Ex his minores natu pueri vinum
" fundunt, majores aquam afferunt; loti, gla-
" brique, vultu fucato, capillisque in cincinnu-
" los eleganter plexis. Comam enim alunt, vel
" omnino intonsi, vel a fronte tantum præsec-
" tis in orbem crinibus. Tenuissimas, candi-
" dasque præcincti tunicas, anteriore parte ad
" genua demissas, posteriore aliquantulum infra
" poplites, utramque partem tæniis duplicatis,
" secundum commissuras tunicæ, adstringen-
" tes: sinus ex lateribus in altum tollentes seu
" ventilantes, ac tunicæ latera dilatantes ad
" munera attenti convivas observant. Adsunt
" etiam alii adolescentes, vix prima lanugine ef-
" florescentes, amatorum nuper suorum deliciæ,
" atque ad ministeria graviora diligenter admo-
" dum exercitati: Dominorum opulentiæ, uti
" illi quidem, qui eis utuntur, existimant, ut
" vero sese res habet, stultitiæ ostentatio[1].

Ex hoc Servorum grege, Pueros Alexandrinos, Romanis omnium maxime in deliciis fuisse constat. Quippe qui natura dicaces, jocisque et salibus dediti erant, artibusque etiam istis, qui-

[1] Phil. de Vit. Contemplat. Oper. Vol. 2. p. 479. Edit. Londini.

bus convivæ inter cœnandum delectari solent, cantandi præsertim et saltandi plerumque instructi. " Tandem ergo discubuimus, inquit Petro-" nius, pueris Alexandrinis aquam in manus " nivatam infundentibus, aliisque insequentibus " ad pedes; ac paronychia cum ingenti subtili-" tate tollentibus. Ac ne in hoc quidem tam " molesto tacebant officio, sed obiter canta-" bant[1]. &c."

Horum puerorum Mercator quidam celebris, Augusti ætate, Thoranius floruit, Imperatori ipsi familiaris[2]: de quo Plinius hanc historiolam narrat; " Thoranius, inquit, M. Antonio jam Triumviro, " eximios forma pueros, alterum in Asia geni-" tum, alterum trans Alpes, ut geminos vendi-" dit; tanta unitas erat. Postquam deinde, ser-" mone puerorum detecta fraude, a furente in-" crepitus Antonio est; inter alia magnitudinem " pretii conquerenti (nam ducentis mercatus erat " sestertiis) respondit versutus ingenii Mango, ob " id ipsum se tanti vendidisse; quoniam non es-

[1] Petron. Arbit. p. 96. it. p. 121. De mancipiis, hisce item Statius, [Silv. l. 5. 5.——v. 66.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
Delicias, doctumve sui convicia Nili
Infantem, linguaque simul, salibusque protervum.

[2] Adultas ætate virgines denudarent et perspicerent, tanquam Thoranio Mangone vendente. Sueton. Aug. c. 69.

" set

"ſet mira ſimilitudo in ullis eodem utero editis; "diverſarum quidem gentium natales tam con- "cordi figura reperiri, ſuper omnem eſſe taxa- "tionem[1]." Alius ejuſdem Thoranii jocus in Auguſtum ipſum illudentis, a Macrobio traditur. "Auguſtus nimirum delectatus inter cœnam Sym- "phoniacis Thoranii, frumento eos donaverat; "cum in alia acroamata[2] nummis fuiſſet liberalis: "eoſdem igitur poſtea quærenti inter cœnam Cæ- "ſari, Thoranius ſic excuſavit; *ad molam ſunt*[3]."

Pocillator noſter altera manu lancem, altera poculum in effigiem cornu formatum tenet, cujus ima tamen pars in animalis cujuſdam ſpeciem deſinit. Etenim pocula, ab antiquiſſimis temporibus, ex animalium cornibus effecta eſſe legimus: cujus quidem generis nonnulla etiam hodie in curioſorum armariis reperiuntur: neque alia omnino, Pocillatores hoſce, quorum Imagunculas mihi videre contigit, manibus unquam tenuiſſe animadverti[4]. Hinc Bacchus ipſe ab an-

[1] Hiſt. N. l. 7. c. 12.

[2] Acroama, vox græca eſt, latinitate donata, quæ lepidi aut feſtivi aliquid, quod in conviviis recitari aut cantari ſolebat; ſignificat; nec non homines interdum ipſos qui recitabant, cantabantve: hinc Nepos in vitâ Attici, *Nemo*, inquit, *in convivio ejus aliud acroama audivit, quam anagnoſten.*

[3] Macrob. Sat. 2. c. 4.

[4] Vid. Montf. Supplem. Vol. 3. l. 3. c. 2. it. Muſ. Etruſc. p. 190, 196. it. Cauſæi Muſ. Roman. p. 67. Fig. 39. it. Pignor. de Servis, p. 68.

antiquis corniger fingebatur; non, ut Feſtus ait, quod homines nimio vino truces fiant; ſed, ut Athenæus, quod é cornibus bibere ſolerent[1]. Quem quidem bibendi morem, apud Græcos obtinuiſſe ex Xenophonte diſcimus, qui ſe ſocioſque ſuos ab expeditione Perſica reverſos apud *Paphlagones, Thraceſque vinum e cornibus largiter bibiſſe*, commemorat[2]. Philippus item Macedo, cum benigne aliquos excipere vellet, e cornu illis propinaſſe fertur. Sed poculorum horum labra, argento aurove plerumque cooperta, ac cornua item ipſa ex argento interdum ſolido conflata eſſe dicuntur: quorum fabricam uſumque Athenæus, qui M. Aurelii temporibus floruit, uſque ad ſuam ætatem manſiſſe, ſcribit[3].

Quod cornua vero a Romanis pariter ac Græcis ad bibendum adhibita fuerint, in conviviis præſertim eis, quibus hilarius epulari, largiuſque bibere propoſitum eſſet, ex his ipſis Pocillatorum Icunculis, quæ magno ſane numero adhuc ex-

[1] —*Accedant capiti cornua, Bacchus eris.*—[Ov. Ep. Sapph ad Phaon.] vid. Feſt. in voce Cornua. it. Athen. Deipnos. l. xi. p. 476. Hinc κεράσαι, vinum ſcilicet in cornu miſcere, et κρατὴρ, quaſi κεραστὴρ, originem duxiſſe putantur.

[2] Xenoph. in Expedit. Cyri. l. 6. p. 444. & l. 7. p. 550. Edit. Oxon.

[3] Vid. Athenæum. ibid. Hieron. Mercurialis, animalium cornua a veteribus propterea bibendum uſurpata eſſe exiſtimat, quod contra venenum vim quandam habuiſſe crederentur——De Venen. l. 1. 17. it. Var. lect. 1. 24.

tant,

tant, perſpicuum eſt. Sanctus Ambroſius, de ſeculi ſui ebrioſitate querens, militumque præcipue compotationes temulentas deſcribens, "Cornu, inquit, in medio, vini plenum: non præliaris ſed epularis inſtrumentum buccinæ, quod diſcumbentes in certamen accendat----primum minoribus poculis præluditur----ubi res calere cœpit, poſcunt majoribus poculis----menſura proponitur, certatur ſub judice, ſub lege decernitur.[1]" Atque alio deinde loco, "Hos, homines, an utres verius æſtimaverim? ---- per cornua etiam fluentia in fauces hominum vina decurrunt, et ſi quis reſpiraverit, commiſſum flagitium, ſoluta acies, loco motus habetur[2]."

Poculum igitur ejuſmodi, quod Pocillator noſter dextra in altum ſublata tenet, ad veterem iſtum bibendi morem alludere, poculorumque eorum genus indicare, quod ad Sympoſia potiſſimum exhilaranda, convivaſque inebriandos, tanquam cumuli loco adhiberi ſolebat: quumque lex ea data erat, quam Cicero commemorat, ut aut biberent aut diſcederent[3].

[1] Ambroſ. de Elia et Jejun. c. 13. [2] Ibid. c. 17.

[3] In Verr. l. 1. Verres, ut Cicero ait, qui populi Romani legibus nunquam paruiſſet, tamen legibus eis, quæ in poculis ponebantur, diligenter parebat. Has bibendi leges Plinius enumerat, atque inter alias, *optima fide non reſpiraſſe in hauriendo*; *neque expuiſſe*; *nihilque ad elidendum in pavimentum ſonum ex vino reliquiſſe*. Hiſt. N. l. 14. c. 22.

T A-

TABULA X.

AVIS imaginem perpulchram, atque opere antiquo ex ære fictam, Tabula hæc delineatam exhibet: quæ in basi itidem ænea, sive ara potius, quasi ad cultum quendam divinum consecrata, insistit: quam quidem aram, ex nonnullis auri particulis in superficie ejus adhuc restantibus, deauratam olim fuisse, constat. Imago vero ipsa, Ibis, opinor, Ægyptiæ germanam figuram indicat: quam tamen a diversis auctoribus, diversa interdum forma descriptam animadverti.

Cicero eam, *avem excelsam* esse ait, *cruribus rigidis, corneo proceroque rostro*[1]; Strabo, *forma et mole corporis, Ciconiæ persimilem*[2]. Atque ex horum testimoniis, generatim enuntiatis, scriptores nonnulli, atque illi quidem eruditissimi, Ciconiæ eam vel Grui prorsus similem depingunt; rostro scilicet oblongo, neque incurvato; et capite glabro, neque cirro ullo aut crista ornato[3].

[1] De Nat. Deor. l. 1. 210. Edit. Lamb.
[2] L. 17. p. 1179. B. Edit. Amstel. 1707.
[3] Pignorius. Meus. Isiac. p. 76. Fig. 29. Kircher. Obelisc. Pamph. l. 2. p. 130.

At vero Herodotus, qui avem ipſam in Ægypto ſæpiſſime viderat, *crura ei ſane gruina, at roſtrum maxima ex parte aduncum* tribuit[1]. Plinius etiam *roſtri ejus aduncitatem*, præcipue commemorat[2]: atque in obeliſco deinde Pamphilio, a Caracalla olim ex Ægypto Romam traducto, hanc avem capite aliquoties cirrato, inſculptam cernimus[3]. Quæ ſane omnia figuram noſtram, uti dixi, ad Ibim plane referendam eſſe oſtendunt.

Duas autem Ibium ſpecies in Ægypto fuiſſe, traditur[4]: unam, partim albam, partimque nigram; alteram penitus nigram: atque hanc cum ſerpentibus præcipue bellum geſſiſſe ac magno propterea in honore fuiſſe accepimus. " Fama " eſt, inquit Herodotus, ſerpentes quoſdam ala- " tos, vere ineunte, ex Arabia in Ægyptum " verſus volare, Ibes vero ad ingreſſum eis occur- " rentes, aditu prohibere, omneſque interime- " re[5]. Ipſi inquit Cicero qui irridentur Ægyp-

[1] *Σκέλεα δέ φορέει γεράνȣ, πρόσωπον δέ ἐς ταμάλιςα ἐπίγρυπον.* lib. 2. p. 118. Edit. Lond.

[2] Hiſt. N. l. 8. c. 27.

[3] Vid. Obeliſc. Pamphil. a Kirchero delineat. p. 489.

[4] Herod. ibid. Ariſtot. Hiſt. Animal. l. 9. c. 27. Plin. l. x. c. 30. *Ibis circa Peluſium nigra eſt, ceteris locis omnibus candida*—quod ab Ariſtolete Plinius tranſtulit.

[5] Herod. ib. p. 117.

" tii

"tii nullam belluam, niſi ob aliquam utilitatem, "quam ab ea caperent, conſecraverunt. Ibes "maximam vim ſerpentum conficiunt; avertunt "peſtem ab Ægypto, cum volucres angues, ex "vaſtitate Libyæ vento Africo invectas, interfi- "ciunt, atque conſumunt[1]." Hoc idem a Plinio quoque confirmatur; qui contra *ſerpentum horum adventum*, *Ægyptios Ibes ſuas*, tanquam numina quædam, *invocare ſolitos* declarat[2].

At vero non ob Serpentes modo conſumptos, ſed ob alia etiam, et majora illa quidem beneficia, Ibim divinis honoribus cultam legimus. Quippe Mercurius, corpore ejus veſtitus, *Ægyptum peragraſſe*, *artiumque variarum inventionem docuiſſe* dicitur[3]. Hinc litterarum quarundam formæ ab alitis hujus membris ac geſtibus deductæ eſſe, homineſque clyſteris præſertim uſum ab ea primum didiciſſe, feruntur. Nam cum Ægyptii, ut Plutarchus ait, "Ibim, aquam marinam in "alvum per roſtrum injicere, et ſeſe purgare vi- "derint, idem illi quoque facere didicerunt: Sacer- "dotes etiam, cum ſeſe luſtrarent, ea ſemper aqua

[1] De Nat. Deor. l. 1. p. 210.
[2] L. x. c. 28.
[3] Vid. Kircher. Obel. Pam. p. 234.

" utebantur, e qua Ibes bibere ſolebant, quia nul-
" lam unquam inſalubrem noxiamve illæ adire
" viſæ ſunt[1]."

Ob hæc, inquam, beneficia Ibis, una cum ceteris Ægypti animalibus, conſecrata fuit. Nam cum " Ægyptus, ut Herodotus tradit, beſtiis
" non multum abundaret, omnes in ea repertæ,
" legibus ſacræ conſtituebantur. His igitur be-
" ſtiis, qui in urbibus præcipue degebant, vota
" facere, atque alimenta præbere ſolebant; et
" ſiquam earum aliquis volens necaverat, morte
" mulctabatur; ſin nolens, ea pœna, quam Sa-
" cerdotes juberent: quiſquis vero Ibim aut ac-
" cipitrem, ſive volens, ſive nolens interfeciſſet,
" eum morte puniri neceſſe erat[2]."

Hanc Ægyptiorum ſuperſtitionem, tanquam mirabile quoddam inſaniæ ac vecordiæ indicium, Cicero ſæpenumero commemorat. " Ægypti-
" orum morem quis ignorat? inquit, quorum
" imbutæ mentes pravitatis erroribus, quamvis

[1] De Solert. Animal. p. 974. C. Hoc idem etiam Cicero indicat, ubi *alvo ſe Ibes Ægyptias curaſſe*, dicit. [Nat. Deor. l. 2. p. 233.] Plinius autem apertius, *ſimile quiddam, inquit, et volucris in eadem Ægypto monſtravit, quæ vocatur Ibis; roſtri aduncitate per eam partem ſe perluens, qua reddi ciborum onera maxime ſalubre eſt.* [l. 8. c. 27.] Vid. Ælian. de Nat. Animal. l. 2. c. 35. & l. 7. 45.

[2] Herod. l. 2. p. 115.

" carnificinam prius ſubirent, quam Ibim aut " Aſpidem, aut Felem, aut Canem, aut Cro-" codilum violent. Quorum etiam ſi impru-" dentes quidpiam fecerint, pœnam nullam re-" cuſent[1]." Atque alio loco; " at vero ne fan-" do quidem auditum eſt, Crocodilum, aut Ibim, " aut Felem violatam ab Ægyptio[2]."

Ibes igitur, cum tanta religione in Ægypto cultæ, ac publice altæ eſſent, cumque humano quaſi convictu atque urbibus fruerentur, cicures demum, manſuetaſque fieri neceſſe erat: neque mirum ideo illud videri debet, quod a Strabone memoriæ proditum eſt; eas nempe in " A-" lexandriæ, Urbis refertiſſimæ, vicis triviiſque " tam frequentes reperiri, ut moleſtiam pariter " ac utilitatem civibus darent; utilitatem, quia " et ſerpentes, et macellorum etiam ſordes omnes " devorabant; moleſtiam vero, quia omnivoræ " atque immundæ, neque a mundis alieniſque " contaminandis facile prohibendæ erant[3]."

Alia ſane permulta de Ibe tradita reperio, at nimis illa quidem fabuloſa, quam ut fidem ullam mereri videantur. Illud tamen haud prætere-

[1] Tuſc. Quæſt. l. 5. p. 189.
[2] Nat. D. l. 1. p. 207.
[3] Strab. l. 17. p. 1179.

undum,

undum, quod ab Æliano ſcriptum legimus; hanc avem Ægypti propriam eſſe, neque *extra ejus fines unquam evolaſſe; et ſi ab aliquo inde exportata eſſet, ſibi ipſi mortem ſemper fame conſciviſſe*[1].

Jam vero ſi quærat quiſpiam, quam demum ob cauſam, uſumve hæc noſtra figura ficta olim fuerit; ab Ægyptio ſane aliquo Romæ degente, vel a Romano fortaſſe, Ægyptiorum ſuperſtitioni ritibuſque addicto, eam olim comparatam eſſe conjicerem, ut in Larario ſuo, inter Deos cubiculares colendam poneret. Nam ad cultum quendam religioſum et domeſticum eam conſecratam eſſe, baſis ejus, uti dixi, deaurata indicare videtur: atque hanc adeo Ibis noſtræ effigiem, perinde ac alia iſta Ægypti portenta, in quæ Juvenalis invehitur, auream olim ſtetiſſe veriſimile eſt.

Quis neſcit, Voluſi Bithynice, qualia demens
Ægyptus portenta colat? Crocodilon adorat
Pars hæc: illa pavet ſaturam ſerpentibus Ibim.
Effigies ſacri nitet aurea Cercopitheci[2].

[1] Hiſt. Animal. l. 2. c. 38. Hinc in Numiſmatibus antiquis, Hadriani præſertim Imperatoris, Ibim ſæpe, tanquam Ægypti ipſius ſymbolum inſculptum videmus. Vid. Vaill. et Havercampt. in Hadr. Numiſ.

[2] Sat. 15. 1.

T A-

TABULA XI.

ÆSculapii et Telefphori imagines, e marmore fictas, ac quales in numifmatibus, monumentifque antiquis perfæpe exhibentur, fibi invicem hic adjunctas, cernimus. Æfculapius, medicinæ Deus, tanquam humani generis fervator, falutifque dator, a veteribus invocatus erat[1]. Vultu ille quidem fenili, Jovique fimillimus depingitur, neque ab eo fere, nifi fymbolorum diverfitate, dignofcendus. Minucius eum bene barbatum vocat, Apollinis *licet femper adolefcentis filium*[2]. Atque hinc vafer ifte Syracufarum Tyrannus, ut a Cicerone fcriptum legimus, *barbam ejus auream, de templis demi juffit*, neque enim convenire, barbatum effe filium, cum in omnibus fanis, Pater imberbis effet[3].

Hoc fere amictu femper indutus fingitur; pal-

[1] Æfculapius ifte, quem prædicatis, Deus præftans, Sanctus Deus, falutis dator, Valetudinum peffimarum Propulfator. &c. Arnob. con. Gent. l. 7. juxt. fin.

In Numifmat. Antonini Pii, ΣΩΤΗΡΙ ΑΣΚΛΗΠΙΩ, Servatori Æfculapio. it. in nummis Coorum. &c. Vid. Spanheim. 217. it. Gruter. Infcript. p. 68, 69. &c.

[2] Octav. p. 180. Edit. Varr.

[3] De Nat. Deor. l. 3.

 lio

lio nimirum talari, at in sinus ita collecto, atque in humerum lævum injecto, ut pectus, brachiumque item dextrum nudum appareat. Atque hunc amictum viri docti eundem esse credunt, ac quem Poetæ veteres *Pæonium* appellant, medicisque quasi proprium attribuunt.

---- ---- Ille retorto
Pæonium in morem senior succinctus amictu,
Multa manu medica, Phœbique potentibus herbis
Nequicquam trepidat[1].----
---- ---- ritu se cingit uterque
Pæonio[2]----

Brachium autem Dei pectusque nudum, fidem eam atque integritatem, dextramque ad opem usque ferendam paratam denotant, quibus medicorum maxime laus continetur.

----*Hunc medicus multum celer atque fidelis*
Excitat[3]. ---- ---- ----

[1] Virg. Æn. 12. 400.
[2] Stat. Sylv. 1. 4. 107.
Intortos de more accinctus amictus. Sil. Ital. l. 5,
[3] Hor. Sat. l. 2. 3. 147.
Corporis auxilium medico committe fideli. in Dist. Caton. adscript. Cicero item de Asclapone medico, mihi inquit, tum ipsa scientia, tum fidelitate——satisfecit. Ep. Fam. 13. 20.

Quin-

Quinetiam in numiſmatibus, marmoribuſque antiquis, Dei hujus ſigna, in baculum a ſerpente circumplicatum innixa fere omnia videmus. *Diceres*, inquit Apuleius, *Dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum lubricis amplexibus inhærere*[1]. Atque hoc idem baculum, caſu licet aliquo jam abruptum, ad noſtram tamen imaginem adjunctum olim eſſe liquet; cujus altera extremitas in foramen, quod in baſi marmorea adhuc vacuum reſtat, inſerta fuiſſet; altera vero inter brachium imaginis latuſque dextrum, ad axillam uſque pertinuiſſet. Nonnulli ſerpentem, qui pelle vetuſta depoſita novam quotannis induit, tanquam ſanitatis et juventutis ſymbolum, Æſculapio tributum exiſtimant; quo Dei hujus ope, homines morbis levari ac juventuti quodammodo reſtitui, ſignificaretur[2]. Plinius autem ſerpentem, Æſculapio idcirco dicatum eſſe ſcribit, *quia multa ei remedia ineſſe credebantur*[3]. Quod a Statio item indicari videtur,

[1] Metam. l. 1. juxt. init.

[2] *Anguibus exuitur tenui cum pelle vetuſtas.* Ov. Art. Am. 3. 78. Ὅτι καθάπερ ἐκεῖνος ἀποδύεται τὸ γῆρας οὕτως ἡ Ἰατρικὴ τῶν νοσῶν ἐλευθεροῖ. Theodoret. Serm. 8. de Martyr. Vol. 4. p. 596.

[3] Hiſt. N. l. 29. 4.

— — *Maximus ægris*
Auxiliator adeſt, et feſtinantia ſiſtens
Fata; ſalutifero mitis Deus incubat angui[1].

At vero Æſculapium ipſum ſub ſerpentis olim ſpecie cultum eſſe, et ſub ea forma Romam, circa annum Urbis CCCCLXII, cum peſtilentia gravi urbs laboraret, Epidauro primum advectum accepimus; neque citius ad urbem acceſſiſſe, quam de navi ſponte dilapſum, in inſulam Tyberinam tranſnaviſſe, ac peſtilentiam, cujus cauſa quæſitus fuerat, reſtinxiſſe[2].

Scinditur in geminas partes circumfluus amnis.
Inſula nomen habet——
Huc ſe de Latia pinu Phœbeius anguis
Contulit[3] —— ——

Hinc Ædes illi ſtatim magna religione in Inſula conſecrata eſt: atque Inſula deinceps ipſa in navis formam redacta: qualem eam interdum in

[1] Stat. Sylv. 3. iv. 23.
[2] Val. Max. 1. 8. Hic ſerpentis adventus in Numiſmate Antonini Pii pulchre deſcriptus cernitur apud Montfauconium. Supplem. Vol. 1. l. 5. c. 1. Tab. 26.
[3] Ovid. Metam. l. 15. 739.

urbis

urbis antiquæ tabulis delineatam cernimus[1]. Attamen Dei ipsius simulacra, cum e marmore ficta, tum coloribus picta, non serpentis postea specie, sed eo plane habitu, quem supra diximus, in Templis passim dicari cœperunt[2].

In his Æsculapii fanis, ægroti cubare, ac somniorum ab eo immissorum monitu, morborum suorum remedia perdiscere solebant[3]: quod monumenta sane permulta, ob morbos ejus ope levatos, ei publice dicata, atque hodie etiam extantia, testantur[4]. Hinc Templa ejus donis referta legimus, quæ *remediorum salutarium mercedem*, ut Livius ait, *ægri sacraverant Deo*[5]. Atque ex *his somniis, visisque nocturnis*, diuturno usu atque observatione comprobatis, *artem ipsam Medicam* constitutam esse, Jamblichus declarat[6]. Quippe ægrorum, Dei hujus ope sanatorum, no-

[1] Vid. Jac. Laur. Antiq. Urb. Splend. p. 31. Marlian. Urb. Topogr. l. 5. p. 107.

[2] Plin. Hist. l. 34. 8. 35. xi.

[3] An Æsculapius potest præscribere per somnium curationem valetudinis, Neptunus Gubernantibus non potest? Cic. de Div. 2.

Οὕτως ἐν Ἀσκληπιῦ μὲν τὰ νοσήματα τοῖς θείοις ὀνείροις παύεται.

Jamblich. de Myster. § 2. c. 3.

[4] Gruter. Inscript. p. 68. &c.

[5] Lib. 45. 28. Consul Apollini, Æsculapio—dona vovere, et dare signa inaurata jussus. Id. lib. 40. 37.

[6] Jamblich. Ibid.

mina et morbi et curationis ratio, in Tabulis marmoreis a ſacerdotibus deſcripta atque in Templis ejus ſuſpenſa erant: quarum quidem tabularum fragmentum quoddam memorabile, in Inſula ipſa Tyberina repertum, Gruterus edidit; in quo cæcis duobus, curatione quadam a Deo præſcripta, *viſum redditum eſſe, populo inſpectante ac gratulante*, ſignificatur[1]. Hæc autem remedia, in Templo Dei, conſpectui omnium propoſita, Hippocrates ipſe, ut Plinius ait, *exſcripſiſſe traditur, et Templo jam cremato, inſtituiſſe medicinam eam, quæ Clinice vocatur*[2].

In hanc igitur Æſculapii Inſulam, Romani mancipia ſua ægra, morbiſque affecta exponere, atque omni alia ope deſtituta, Dei tutelæ committere conſueverunt; donec Claudius Imperator, quo tam immanem dominorum erga ſervos crudelitatem cohiberet, edicto ſanxit, "ut om-"nes qui exponerentur, liberi eſſent, nec redi-"rent in ditionem domini, ſi convaluiſſent: et "ſiquis necare quem mallet, quam exponere, is "cædis crimine teneretur[3]."

[1] Gruter. p. 71. Ex hac Tabula, ut Montfauconius ait, vel Dæmonum in morbis infligendis ac pellendis poteſtatem, vel Sacerdotum Gentilium fraudes ac præſtigias colligere licet. Vid. Antiqu. Vol. 2. par. 1. l. 4. c. 6.

[2] Hiſt. N. l. 29. c. 1.

[3] Sueton. in Claud. c. 25.

At-

Attamen Æſculapium, non ægros profecto quoſlibet, ſed dignos tantum proboſque ſanaſſe, ſceleſtis vero, neque ſomnia, neque opem omnino ullam dediſſe, legimus[1]: quod quidem illi, cum a Chriſtianis, tum a Gentilibus interdum ipſis exprobatum eſt: etenim Arnobius, Chriſtianorum more, cultum ejus irridens, *cum medendi*, inquit, *artibus præſit, cur plurima morborum ac valetudinum genera ad ſanitatem perduci nequeunt*[2]*?* Ac Leno etiam quidam apud Plautum, qui in fano ejus ægrotus cubaverat, ita demum querens egreditur.

Migrare certum eſt, jam nunc e fano foras,
Quando Æſculapi ita ſentio ſententiam,
Ut qui me nihili faciat, nec ſalvom velit:
Valetudo decreſcit, accreſcit labor[3].

Teleſphorus denique, qui Æſculapio, ut ſupra dixi, comes perſæpe adjungitur, convaleſcentium Deus habitus eſt; cujus munus proprium erat, ut nomen ejus indicat, morbis jam liberatos et convaleſcentes, ad perfectam ſanitatem per-

[1] Exempla hujus rei varia a Philoſtrato commemorantur. lib. 1. c. 9. x.
[2] Con. Gent. l. 4. circa med.
[3] Curcul. Act. 2. Scen. 1.

ducere.

ducere. Hunc autem a Nicæensibus potissimum et Pergamenis, una cum Æsculapio, tanquam Deum Tutelarem, cultum, accepimus; ab aliis vero quibusdam civitatibus, Evemeriona et Acesium dictum. Forma ille semper puerili, ac pallio penitus coopertus fingitur; cui cucullus etiam plerumque annexus est, quo caput ejus omne, facie tantum excepta tegitur[1]: atque sub hac eum specie, in monumentis nummisque antiquis sæpissime exhibitum, et Æsculapio adjunctum videmus[2]. Forma autem ejus puerilis, palliumque penitus clausum, infirmum istum debilemque convalescentium statum denotare; ac multa adhuc cautione opus eis esse, ad perfectam sanitatem recuperandam, significare videtur.

[1] In nostra tamen Telesphori imagine, quod in aliis ejus figuris haud unquam animadverti, cucullus iste de capite prorsus in humeros rejectus est.

[2] In Numismate quodam Antonini Pii, Nicææ percusso, græce inscriptum legimus, Deo Telesphoro Nicæensium. [Morell. Spec. p. 52.] in Numismate item L. Veri, eum rursus a Nicæensibus una cum Æsculapio exhibitum cernimus. Atque in Numismatibus item Commodi ac Caracallæ, a Pergamenis. Vid. Osservaz. sopr. alcun. Medaglion Antich. Da Buonarott. Tab. 4. 5. Tab. 6. 2. Tab. 7. 9. item de variis Telesphori nominibus, vid. Pausan. lib. 2. c. 7.

TABULA XII.

FIguram hanc æneam, quæ Apollinis, Bacchive ſpeciem, at nullis Deorum illorum ſymbolis inſtructam, præ ſe ferre videtur, Antinoi effigiem eſſe exiſtimo. Antinoum enim, Hadriani delicias, eximia forma adoleſcentem, e Bithynia oriundum, in Divorum numerum a Principe iſto relatum cognovimus----" Antinoum ſuum, inquit Spartianus, dum per Nilum " navigat, perdidit; quem muliebriter flevit: de " quo varia fama eſt: aliis, eum devotum pro " Hadriano, aſſerentibus; aliis, quod et forma " ejus oſtentat, et nimia voluptas Hadriani: et " Græci quidem, volente Hadriano, eum conſe- " craverunt, oracula per eum dari aſſerentes; " quæ Hadrianus ipſe compoſuiſſe jactatur[1]." Hadrianus certe Templa ei ſtatim, ſtatuaſque dicari juſſit; urbemque juxta eum locum, in quo mortuus eſt, Antinoi nomine inſtauravit[2]. Hinc in Inſcriptione quadam antiqua adhuc extante,

[1] Vid. Ælium Spartian. in Hadr. c. 14.
[2] Dio. p. 793.

Deorum Ægyptiorum Sunthronus appellatur[1]: qui eosdem scilicet honores, cultumque apud gentem istam, ac ceteri eorum Dii, obtinuerat.

At non in Ægypto tantum, sed per totum fere terrarum orbem divinos Antinoo honores tributos esse legimus. Quippe cum Hadrianus Imperii Romani provincias peragraret, Civitates istæ omnes, in quibus commoratus est, inter sese quasi certasse feruntur, quænam Antinoi maxime cultum memoriamque celebrarent; Deorum sibi quæque propriorum honores atque insignia ac formam etiam ei tribuentes; quibus eum quidem, in Civitatum istarum nummis, adhuc extantibus, instructum sæpe videmus[2].

Mantinea autem, ut Pausanias tradit, præter Templum ei dicatum, initia etiam quædam anniversaria, ludosque quinquennales in honorem ejus instituit; domumque præterea in Gymnasio, et fictis, et pictis item ejus imaginibus egregie instruxit; quæ Bacchi potissimum insignibus ornatæ erant[3].

[1] ——ANTINOωI
CYNΘPONωI TωN
EN AIΓYΠTωI ΘEωN
M. OYΛΠIOC AΠOΛΛONIOC
ΠPOΦHTHC Gruter. p. 86. 1.

[2] Vid. Vaillant. Selectior. Numism. Max. Mod. p. 19. it. Buonarotti Osservaz. sopra alcun. Medaglion. Tab. 2. p. 25.

[3] Pausan. l. 8. c. 9. p. 617.

Tarſus item, Ciliciæ Metropolis, in nummis ſuis, in honorem Antinoi percuſſis, Apollinis ei ſymbola, cum ipſo Novi Pythii titulo, attribuit[1]. Atque ſub Apollinis maxime forma illum a pleriſque civitatibus, cultum eſſe liquet. Cui quidem Deo, ſimulacra Antinoi omnia, quæ mihi videre contigit, quorumque plurima adhuc reſtant, et habitu corporis, et facie ipſa quam ſimillima apparent.

At vero inſanum hunc Antinoi cultum, ab ortu licet tam infami profectum, non Hadriano ſolum vivente, ſed, quod mirandum magis eſt, poſt mortem ejus diu floruiſſe, atque a Sanctis Eccleſiæ patribus, gentilibus ſæpe exprobatum eſſe legimus. *Noctes Antinoi ſacræ*, inquit Clemens, *etiam hodie ab hominibus celebrantur: quas is, qui cum puero vigilaverat, turpes eſſe cognovit. Quid mihi eum inter Deos refers, qui ſtupris honorem iſtum meruit?* Hieronymus etiam Hegeſippum ita querentem inducit; " Tumu-

[1] Vid. Buonarott. ibid. p. 36. Nam ex omnibus antiquorum Deis, nonniſi hos duos eximia quadam oris venuſtate, perpetuaque juventute inſignitos legimus.

Solis æterna eſt Phœbo, Bacchoque juventa,
Nam decet intonſus crinis utrumque Deum. Tibul. l. 1. 4.
—— *Tibi enim inconſumpta Juventus,*
Tu puer æternus —— —— Ov. Met. l. 4. 17. de Baccho.

T los

" los mortuis, templaque fecerunt, ſicut hodie
" uſque videmus: e quibus eſt et Antinous, ſer-
" vus Hadriani Cæſaris, cui et gymnicus agon
" exercetur Antinoius, Civitatemque ex ejus no-
" mine condidit, et ſtatuit Prophetas in templo[1].
" Prudentius denique in cultum ejus ita inve-
" hitur."

Quid loquar Antinoum cæleſti ſede locatum?
Illum delicias nunc Divi Principis; illum
Purpureo in gremio ſpoliatum ſorte virili,
Hadrianique Dei Ganymedem; non cyathos Diis
Porgere, ſed medio recubantem cum Jove fulchro[2]?

Figuræ hujus baſis opere item antiquo, atque egregio exſculpta eſt; at vero a Montfauconio dudum, e Muſeo Cardinalis Gualtieri deſcripta, ac Deæ Veſtæ imagini adjuncta cernitur[3]. Quam quidem poſt mortem Cardinalis, a Veſtæ Icuncula iſta, caſu neſcio quo, ſejunctam atque in Angliam advectam, ipſe pretio emendam, atque ad Antinoi noſtri effigiem accommodandam cura-

[1] Clem. Alex. Cohort. ad Gent. p. 43. Edit. Oxon. et Hieron. de Viris Illuſtrib. in Hegeſippo. item Euſeb. Hiſt. Eccl. l. 4. c. 8.
[2] Con. Sym. l. 1. 271.
[3] Supplem. Vol. 1. l. 2. c. 5. Tab. 6. p. 38.

vi. At neque Veſtæ, uti Montfauconius exiſtimabat, neque ulli omnino ſimulacro, eam baſis olim vicem ſubiiſſe conſtat, ſed lucernæ potius ſeu Candelabri imam partem fuiſſe; ut ex foramine quodam amplo ac rotundo colligere licet, quod in parte ejus ſuperiore jam vacuum reſtat, nec niſi ad vaſculi cujuſdam ſtipitem truncumve excipiendum, paratum eſſe apparet [1].

Tripodis autem forma, quam baſis noſtra gerit, eam ad templorum uſum aliquem pertinuiſſe oſtendit; in quibus menſas, arulaſque etiam tripodes conſecrari cognovimus. Sed et ſculptura etiam quiddam notatu dignum præbet. Monſtrorum nempe ſpecies quædam ſingularis, neque alias fere viſa, ex ſingulis ejus angulis exſculpta prominet; quæ, cetera quidem, ſphingibus plane ſimillima ſunt, niſi quod facies illis fœminea ſemper ſeu puellaris, noſtris autem, virilis tributa eſt. At neſcio equidem, an Sphinges etiam mares

[1] Fort. Licetus, baſim quandam triangularem, inſigni ſculptura ornatam, neque huic noſtræ ſimillimam exhibet, e qua, columella quædam, cui lucernæ duæ hinc inde appenſæ ſunt in altum exſurgit: *in apice vero cujuſque anguli*, ut Licetus ipſe baſim deſcribens ait, Sphinges *inſident miræ tres*; *capite barbati Sileni*, *collo prorſus humano*, *alis*, *ventre*, *caudaque draconis*. Atque ad ejuſmodi fortaſſe Candelabrum lucernamve, baſim itidem noſtram adjunctam olim fuiſſe, conjicere licet. Vid. Licet. de Lucern. l. 6. c. 14. p. 667. it. Montfauc. Vol. 5. l. 2. c. 9. Tab. 44.

T 2 a Ve-

a Veteribus interdum fingi ſolerent: quod nonnulli ſane, ex Philemonis loco quodam, ab Athenæo citato, indicari crediderunt; ubi homo quidam de Coquo ſuo, ænigmatice ſemper loquente, querens, ſe non Coquum ſed Sphingem marem in domum ſuam introduxiſſe dicit[1].

Iſtud tamen utcunque fuerit, ego profecto, ex monſtrorum noſtrorum alis, mammis, pedibuſque leoninis, quæ Sphingibus certe propria ſunt, artificem nonniſi Sphingum imagines exhibere voluiſſe arbitror: quas quidem Veteres iſtos ante Templa collocare, atque in Vaſculis quoque ſacris perſæpe inſculpere ſolitos cognovimus; quo res nimirum divinas myſticas eſſe, atque *ænigmatum involucris a profanis tegendas, ſignificarent*[2],

[1] Athen. l. 14. c. 22. p. 659.
[2] Clem. Alex. Strom. l. 5. p. 664, 671. &c.

T A-

TABULA XIII.

BAcchi Imagunculam æneam hic delineatam habemus; de cujus ſymbolis, muneribuſque, cum a ſcriptoribus antiquis tantopere decantata, atque omnibus cognita ſint, plura hoc loco diſſerere, lectori certe faſtidioſum eſſet.

Altera vero iſta Icuncula, Hermarum forma, ex ære ficta, explanatione forſitan aliqua egere videatur; quippe cui nullam omnino ſimilem, vel in libris deſcriptam, vel in Muſeis aſſervatam vidi. Calathus iſte ſeu modius, quem capiti impoſitum gerit, Serapidis fere proprius habetur; neque alii cuivis Deo, niſi rariſſime attributus: facies autem imberbis ac juvenilis, Phœbum potius, Bacchumve, quam Serapim præ ſe ferre videtur, qui barbatus plerumque, Jovique aut Æſculapio ſimillimus fingi ſolet [1]. Cum vero Serapim Deorum fere omnium vicem Ægyptiis ſuis ſuppleviſſe, atque Apollinis potiſſimum, Soliſve mune-

[1] Vid. Dei hujus imagines a Montfauconio collectas. Antiqu. Vol. 2. Par. 2. l. 1. c. x. Tab. 40——N.B. Inter Deos iſtos, qui Hermarum interdum forma fingi ſolebant, Sponius, Hermanubim, exhibuit. Hunc igitur noſtrum quidni Hermeſerapim appellemus?

nera

ra præſtitiſſe conſtet[1], haud alienum cenſeri poteſt, ut vultu ille quoque juvenili nonnunquam fingeretur; qualem illum quidem in lucernis veterum, gemmiſque anularibus exhibitum animadverti[2].

At præter calathum, quo Serapis ſemper inſtructus eſt, radiis eum quoque, aureiſve, quas vocant, Solis comis, ornatum aliquando videmus[3]. Atqui figura item noſtra diadema ſeu coronam geſtat, punctis quibuſdam, ſed jam attritis diſtinctam, quæ radiorum fortaſſe ſpeciem olim exhibere potuiſſent: hoc autem utcunque fuerit, at calathus certe non niſi *fœcunditatis atque abundantiæ ſymbolum* eſſe intelligitur, quam Serapidis præcipue numen per terrarum orbem diffundere credebatur.

Principes Dei, inquit Varro, *ſunt Cœlum et*

[1] Alexandria—Serapin atque Iſin cultu pæne attonitæ venerationis obſervat; omnem tamen illam venerationem Soli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere, vel dum capiti ejus calathum infigunt &c. Macrob. Sat. 1. 20—Serapim multi Æſculapium;—quidam Oſirim; plerique Jovem;—plurimi Ditem Patrem. Tacit. Hiſt. l. 4. 84. it. Diod. Sic. l. 1. c. 2.

[2] Vid. Fort. Licet. De Antiquor. Lucern. l. 6. c. 13. p. 1178. Vid. it. Montfauc. ib. & Gorlæi Dactylioth. Tab. 30.

[3] Vid. Montfauc. ibid. et Chifflet. de Gemmis Abraxeis. Tab 26.

Ter-

Terra; *iidem qui in Ægypto, Serapis et Isis*[1]. Serapidis autem cultus Romam nonnisi sero, et postremis Reipublicæ temporibus traductus esse apparet. Quumque Fana ejus nonnulla *privatim intra urbem exstructa esse*, indicatum esset, Senatus ea demoliri, nec nisi extra pomœrium ædificari, jussit[2]: hinc meretrix quædam apud Catullum homines quosdam lecticarios sibi commodandos petit, qui ad Serapim eam deferrent[3]: nam ad ædes extra pomœrium positas, iter mulieri sane longinquum fuerit, necesse est. Hæc autem sacra, quum intra urbem rursus grassari, atque aperte celebrari cœpissent, Agrippa urbis Præfectus repressit, et *ne quis in Suburbano etiam, intra quingentos passus, ea perageret, edicto vetuit*[4]. Tiberius denique *ritus hosce Ægyptiacos*, una cum Judaicis *etiam*, *penitus compescuisse*[5] dicitur.

Hactenus quidem Ægyptiorum Deos, Romanis nonnisi invidiosos, suspectosque esse videmus; sed haud magno deinceps temporis intervallo, intra urbem ipsam receptos, Templisque

[1] De Ling. lat. l. 4. Si Dii sunt illi quos colimus, cur non in eodem genere Serapim, Isimque numeremus?—Cic. Nat. D. 3. 19.

[2] Dio. l. 40. p. 142. E.

[3] Catul. Epigr. x.

[4] Dio. l. 54. p. 525. B.

[5] Sueton. in Vit. c. 36.

con-

consecratos reperimus. De quorum numero Serapis Vespasiani potissimum auctoritate, Romanis commendatus esse videtur; qui Dei nimirum hujus ope ac monitu, *visum cæco cuidam Alexandriæ, pro concione palam restituisse fertur*[1]. Atque hinc in filiorum ejus, Titi et Domitiani, nummis, Dei hujus effigiem, perinde ac in anulis antiquorum nonnullis, in sculptum videmus[2]: ad quem quidem morem Plinius, qui eadem ætate floruit, alludens, Statuas *Ægyptiorum numinum a viris quoque in digitis portari,* queritur[3].

Templum ejus in Circo deinde Flaminio positum, atque ab Imperatoribus ornatum[4], Serapimque ipsum, Dei magni Invictique nomine invocatum legimus; ut Inscriptiones permultæ, ob beneficia accepta, morbosque sanatos, ei dicatæ testantur[5]. Hunc enim, perinde ac Æsculapium, tanquam Deum Medicum, Salutisque datorem, a Veteribus cultum esse liquet. " Quid

[1] Suet. in Vespas. c. 7. Cæci hujus, claudique etiam a Vespasiano sanati historiam Tacitus quidem fusius narrat; additque demum; *Utrumque, qui interfuere, nunc quoque memorant, postquam nullum mendacio pretium.* Hist. l. 4. c. 81.

[2] Mus. Romam. p. 105. it. Gorlæi Dactyl.

[3] l. 33. 3.

[4] Isium et Serapium decenter ornavit. &c. Lamprid. de Alexand. Sev. c. 26.

[5] Vid. Gruter. Inscript. Vol. 1. p. 84. 8: 85. 3, 4, 8.—

" convenit, inquit Cicero, ægros a conjectore " ſomniorum potius quam a Medico petere Me- " dicinam? An Æſculapius, an Serapis poteſt " præſcribere per ſomnium curationem valetudi- " nis, Neptunus gubernantibus non poteſt [1]?" Varro etiam, Ciceronis æqualis, (quorum ætate, Serapim nondum in honore Romæ conſtitutum diximus) in cultum ejus illudens, hoc diſtichon compoſuit.

Hoſpes quid miras nummo curare Serapim?
Quid? quaſi non curet tantidem Ariſtoteles[2].

Jam vero, quum hæ Deorum Imagunculæ, ex ære aut marmore fictæ, et numero fere infinitæ, e Romanorum veterum ſupellectile ad hæc uſque tempora conſervatæ ſint; ſi quærat tandem aliquis, cuinam uſui inſervierint; et cur ſimulachra tam exilia tanto olim in numero ac pretio fuerint? Ratio ſane facilis atque expedita eſt. In ſingulis nempe ædibus, nobilium præſertim ac divitum, Lararium fuit, ſeu Sacrarium quoddam domeſticum, minutulis hiſce ſtatuis refertum; quibus ſacra quædam privata aut gentilitia facere,

[1] De Divinat. l. 2. 59.
[2] In Eumenid. apud Non. Marcell. de Propriet. Serm. c. 7. 105. in voce miras, pro miraris.——

thus adolere, cultumque prorſus divinum tribuere ſolebant. " Apud Heium Mamertinum, ut " Cicero ſcribit, ſacrarium erat magna cum dig- " nitate a majoribus traditum, perantiquum: in " quo ſigna pulcherrima quatuor, ſummo arti- " ficio, ſumma nobilitate----unum Cupidinis e " marmore, Praxitelis; alterum, Herculis egre- " gie factum ex ære, Myronis opus: item an- " te hoſce Deos erant arulæ, quæ ſacrarii reli- " gionem ſignificare poſſent. Erant ænea præ- " terea ſigna duo, non maxima, ſed eximia " venuſtate, virginali habitu atque veſtitu,--- " Canephoræ ipſæ vocabantur----quarum artifi- " cem Polycletum eſſe dicebant----hæc omnia " ſigna ab Heio de Sacrario Verres abſtulit[1]."

Quinetiam in cubiculis quoque, Deos hoſce domeſticos, Lareſque interdum collocabant; et Cubiculares ideo appellabant. Atque hinc inter domûs Auguſtæ officia, ſervos, qui curæ Larium Cubiculi præfuere, commemoratos invenimus[2]: e qua quidem Deorum claſſe, " Nero, ut " Sue-

[1] In Verr. 4. 2.

[2] Suet. in Domitan. 17. Ad harum autem imaginum cultum et cuſtodiam, Collegium etiam ſeu ſodalitium, Cæſarum temporibus inſtitutum fuiſſe, Fabrettus docet, quod *Collegium magnum Larum et Imaginum*, in Inſcriptionibus antiquis appellatur. [de Colum. Traj. p. 205.] in

" Suetonius ait, Icunculam quandam puellarem, " pro ſummo numine, trinis in die ſacrificiis, " coluit; volebatque credi, ſe monitione ejus fu- " tura prænoſcere[1]. Galba quoque ſimulachrum " Fortunæ æneum, cubitali majus, in parte ædi- " um ſuarum conſecraſſe, ac menſtruis ſupplica- " tionibus, et perviligio anniverſario coluiſſe tra- " ditur[2]." Atqui hæc eadem Fortuna, nonniſi ex auro poſtea ab Imperatoribus, in cubiculis ſu- is conſecrata erat; quam Antoninus, jam mori- turus, ad M. Aurelium, ſucceſſorem ſuum, transferri juſſit[3]. Neque hoc tamen a principi- bus ſolummodo, ſed a Philoſophis quoque factitatum legimus. Etenim Aſclepiades quidam Cy- nicus, Juliani Imperatoris amicus, *argenteum quoddam Deæ Cœleſtis figmentum, quocunque ibat, ſecum efferre, accenſiſque cereis in cubiculo vene- rari ſolitus fertur*[4].

Inter Deos hoſce domeſticos, defunctorum etiam quorundam imagines, qui virtutis, ingenii,

in quarum una, *Signum Libertatis reſtitutæ*, ſub Galba Imperatore, *Imaginum Domus Auguſtæ Cultoribus*, poſitum dicitur. Boiſſar. Tom. 5. p. 12.

[1] In Ner. c. 56.

[2] Suet. in Gallb. c. 4.

[3] Vid. Capitoln. in Antonin. P. c. 12. & M. Aurel. c. 7.

[4] Amm. Marcellin. l. 22. 13.

aut rerum gestarum gloria floruissent, in cubiculis collocari, colique solitas cognovimus. Suetonius, se Augusti *Imagunculam æream Hadriano Imperatori dono dedisse scribit, quam Princeps iste inter cubiculares postea coluit*[1]. Vitellius autem, quo Claudium adulando demereretur, *libertorum ejus, Narcissi et Pallantis, imagines inter Lares consecravit*[2]. Sanctus Augustinus, *Marcellinam quandam, Carpocratis Heretici* discipulam, imagines *Jesu, et Paulli, et Homeri, et Pythagoræ, adorando incensumque ponendo,* coluisse dicit[3]: neque aliter fere Alexander Severus, in Larario suo, et *Apollonium, et Christum, et Abraham et Orpheum et hujuscemodi Deos habuisse* traditur[4].

At non domi solummodo, atque in Larariis, Imperatores olim simulacra ista colere, sed in itineribus etiam bellicisque expeditionibus secum efferre solebant. Etenim Herculis Icuncula quædam, men-

[1] In Aug. c. 7.
[2] Suet. in Vitell. c. 2.
[3] De Hæresib. § 7.
[4] Lamprid. in Alex. Serv. c. 29. Item Plinius Junior, de Titinio Capitone; *mirum est,* inquit, *qua religione, quo studio imagines Brutorum, Cassiorum, Catonum domi, ubi potest, habeat.* [Epist. l. 1. 17.] ita quoque Alexander Severus, *Virgilii imaginem cum Ciceronis simulachro, in secundo Larario habuit, ubi et Achillis et magnorum virorum,* &c. Lamprid. ib. c. 31.

ſura haud pedali, Lyſippi opus, a Martiale et Statio celebratur, quod Alexandro magno, et Hannibali et Syllæ deinceps in bellis ſuis omnibus comes fuiſſet[1]. At Syllam, Apollinis potius Imagunculam auream, Delphis ablatam, in ſinu circumtuliſſe legimus; eamque in præliis ſuis, militumque in conſpectu, *amplecti et orare ſolitum, ut promiſſa maturaret*[2].

Ex hoc igitur ſimulacrorum uſu cultuque, quem jam expoſui, haud mirum videri poteſt, quod tantus eorum numerus, ex urbis antiquæ ruinis erutus, atque ad hæc uſque tempora conſervatus ſit; quum omnes fere et Principum et privatorum domos, tum ornatus, tum religionis potiſſimum cauſa, eis refertas eſſe conſtet.

1 ——*Non eſt fama recens, nec noſtri gloria cæli*
Nobile Lyſippi munus, opuſque vides.
Hoc habuit numen Pellæi menſa Tyranni,
Qui cito perdomito victor in orbe jacet.
Hunc puer ad Lybicas juraverat Hannibal aras:
Juſſerat hic Syllam ponere regna trucem.
Offenſus variæ tumidis terroribus aulæ
Privatos gaudet nunc habitare lares. Mart. Ep. l. 9. 44. vid. item Stat. Sylv. 4. 6.

2 Plutarch. in Vit. p. 471. B. it. Valer. Max. l. 1. c. 2.—J. Cæſar etiam, uti Dio tradit, *Venerem armatam, in anulo inſculptam, geſtabat, qua quidem, Teſſeræ loco, in maximis præliis uti ſolebat:* l. 43. p. 235. A.

SECT.

SECT. II.

IN Larariis autem iſtis, ædiumve privatarum ſacellis, arulæ ſemper quædam, ut ſupra dictum eſt, ante Imagunculas ipſas poſitæ fuere, in quibus thus odoreſque Diis Laribus incendere, dapeſve interdum, pro more, apponere ſolebant. Itaque figuram Tabulæ hujus tertiam, antiquo opere ex ære conflatam, ex arularum earum numero fuiſſe cenſeo. Baſis enim ejus tripes, ad uſum aliquem ſacrum eam pertinuiſſe, indicat; vertexque rotundus ac concavus, ad nihil fere aliud, ac thuris pauxillum excipiendum, accommodatus eſſe apparet. Quod veteres autem, thure aut farre, aut vino, Laribus ſupplicare, coronaſque interdum, feſtis diebus, offerre ſolerent, certiſſimum eſt.

O parvi, noſtrique Lares, quos thure minuto,
Aut farre, aut tenui ſoleo exornare corona[1].

In Muſeo Etruſco, a Franc. Gorio in lucem edito, figuram quandam tripodem, huic noſtræ haud

[1] Juven. Sat. 9. 137. Plautus etiam Larem ita loquentem introducit.
Huic filia una eſt: ea mihi quotidie
Aut thure, aut vino, aut aliquî ſemper ſupplicat;
Dat mihi coronas. —— —— Prolog. in Aulular.

abſi-

absimilem, descriptam cernimus, quam Vir ille eruditus, atque in rebus hisce versatissimus, Geniorum arulam esse declarat[1]: Genios autem istos, haud alios fere, ac Lares Penatesque ab antiquis habitos cognovimus[2].

Arulæ nostræ forma plane perbella est; basisque sculptili opere affabre ornata: cujus quidem ad exemplar, mensarum sæpe, sellarum, lectulorumque pedes, vel hodie etiam fabricatos videmus. Quippe ex hujusmodi veterum monumentis, ac supellectilis antiquæ reliquiis, nostrorum temporum opifices, qui in artibus suis famam ullam nomenque consecuti sunt, operum suorum modulos plerumque sumpsisse cognovimus; laudemque eos maximam semper adeptos esse, qui priscos illos quam diligentissime essent imitati.

[1] Tab. 166. ejusdem etiam formæ Arulas in Romanorum Imperatorum nummis sæpe insculptas cernere licet.

[2] Adhærent ergo singulis, et sub nomine Geniorum aut Penatium domos occupant. His sacraria constituuntur; his quotidie libatur, ut Laribus. Lact. Div. Justit. c. 28. Vid. it. Montfauc. Vol. 1. l. 2. c. 12.

TABULA XIV.

PRima Tabulæ hujus figura, Bacchæ cujusdam, seu feminæ in Bacchi sacris initiatæ, imaginem præ se fert. Etenim Bacchus, cum ad Indos armis domandos proficisceretur, multas secum mulieres in exercitu duxisse traditur; quæ lymphatico quodam furore actæ, tripudiis carminibusque gesta ejus celebrabant, ac cultum ei divinum tribuebant. Quamobrem in perpetuam expeditionis istius memoriam, mulieres postea ad Bacchi semper sacra adhibitæ erant: quæ, quia in Orgiis istis, insanientium sese more agitare, ac gesticulari solerent, græco nomine Bacchæ ac Mænades dictæ sunt; velut Deus item ipse, ab earum comitatu, Bacchus[1].

Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ,
Ubi sacra sancta acutis ululatibus agitant[2].

Bac-

[1] Diodor. Sic. l. 4. p. 211, 212. &c. Edit. Han. it. Suid. in voce——

[2] Catull. de Aty. 64. Hi Bacchantium chori, sive virorum, sive feminarum, Thiasi vocantur.

Instituit Daphnis Thiasos inducere Baccho.

[Virg. Ecl. 5. 30.] hinc Bacchus apud Euripidem

Θία-

Bacchæ vero noſtræ caput corona hederacea redimitum cernimus: Quippe hæc Bacchantium propria erat, ac mitra interdum et diadema a veteribus appellatur; quam Bacchus omnium primus inveniſſe, et capiti ſuo impoſuiſſe fertur[1]. Qui, ut Diodorus ait, ad repellendos capitis ex nimio potu dolores, *mitra caput cinxit*, *Regibuſque inde diadematis geſtandi exemplum dedit*[2]. Sed de Bacchi, et Bacchantium, atque ebriorum ſane omnium coronis, frequens admodum apud Poetas mentio occurrit. De Baccho ita Ovidius;

Bacche racemiferos hedera redimite capillos[3].

Tum de muliere Bacchi ſacra celebrante;

Cur hedera cincta eſt? hedera eſt gratiſſima
Baccho[4].

Θίασος ἐμὸς, γυναῖκες, ἃς ἐκ βαρβάρων
Εκόμισα παρέδρυς——
O Thiaſe mi, mulieres, quas ex barbaris
Eduxi comites—— in Bacch. v. 56.

Vid. it. Athenæum. l. 8. c. 16. p. 362. F. At vero Thiaſos hoſce, non Bacchi modo, ſed aliorum item Deorum fuiſſe, neque âliud omnino ac Sodalitium ſeu Collegium, in Dei alicujus honorem inſtitutum, ſodaliumque ipſorum conventum ſignificaſſe. Vir eruditus Ant. Van Dale demonſtravit. Diſſert. 9. c. 1.

[1] Plin. Hiſt. N. l. 16. 4.
[2] Diodor. Sic. ibid.
[3] Faſt. 6. 43.
[4] Ib. 3. 765.

Propertius deinde, de ebriis quibuslibet.

Sobrius ad lites: at cum est imposta corona,
Clamabis capiti vina subesse meo[1].

Cur autem ex hedera potissimum coronae istae contextae fuerint, rationes quasdam physicas a scriptoribus antiquis traditas accepimus; atque ab Athenaeo praesertim in hunc sensum. "Bacchi cultoribus, quorum capita ex nimio potu dolerent, remedio aliquo opus erat. Itaque vinculum sive sertum in eum finem promptissimum reperiebatur, natura ipsa viam indicante. Nam cum capitis quidam dolore affectus esset, et compressu deinde ejus levatus, tum vinculum doloris istius remedium esse intellexit. Hanc igitur medicinam inter potandum postea adhibentes, corona praecipue hederacea caput revinciebant; quia hedera et magna copia et omni loco spontanea nascitur; neque aspectu sane invenusta, foliisque virentibus ac corymbis frontem opacans, et absque ullo odore incommodo praeterea refrigerans[2]."

Sed aliam quoque rationem Plutarchus reddit;

[1] Propert. El. l. 4. 2. it. apud Plautum; *Quid, tu, ego video?* Ps. *Cum corona ebrium Pseudolum tuum.* Pseud. Act. 5. 2.

[2] Athen. l. 13. c. 5. p. 675. it. Plut. Sympos. 3. p. 647. A.

 quippe

quippe "mulieres, inquit, Bacchicis furoribus "correptæ, ad hederam recta feruntur, quam "manibus ſtatim arripientes ac devorantes, diſ"cerpunt; ita ut non fide omnino indigni eſſe "videantur, qui hederæ ſpiritum quendam ineſ"ſe dicunt, qui inſaniam furoremque excitat, "menteſque hominum labefacit, et abſque vini "ope, ebrietate ac delectatione quadam eos po"tiſſimum afficit, qui ad concitationes ejuſmodi "fanaticas natura procliviores ſint[1]." Hæc Plutarchi ſententia, a Plinio item confirmatur, qui *hederæ ſuccum, largius potum, mentem turbare, et caput purgare, nerviſque nocere*, ſcribit[2]. Atque ob hanc fortaſſe cauſam *hederam*, inter *doctarum præmia frontium* recenſitam, Poetiſque præſertim pro corona datam legimus[3]: propter inebriandi ſcilicet, ſive enthuſiaſmum

[1] Plutarch. Quæſt. Rom. ad Fin.

[2] Lib. 24. c. x.

[3] Hor. Od. l. 1. 1. Cœlius item Valerianus, Medicus antiquus, artis ſuæ experientia, ut credere licet, edoctus, hanc eandem vim Hederæ attribuit; *eamque cum bibitur, mentis errorem inducere*, declarat.

N. B. Hoc autem omne, quod de hederæ vi inebriante hoc loco dictum eſt, a familiari meo multis, mihi nominibus cariſſimo, Gulielmo Heberden M. D. Collegii Div. Johan. apud Cantabrigienſes ſocio, accepi. Qui ad Artis Medicæ ſcientiam, qua quidem egregie præſtat, litteras eas omnes reconditiores, atque ea humanitatis ſtudia adjunxit, quæ hominem ingenuum ornare, ſuiſque jucundum reddere queant.

quendam excitandi poteſtatem, quam, perinde ac laurus, habuiſſe reperta eſt.

Bacchi vero ſacra, tam apud Græcos, quam Romanos, noctu plerumque celebrari ſolebant; ut Bacchus ipſe apud Euripidem declarat.

Νύκτωρ τὰ πολλά. σεμνότητ᾽ ἔχει σκότος.
Noctu plerumque: tenebræ reverentiam creant.

Cui Pentheus reſpondet,

Τοῦτ᾽ εἰς γυναῖκας δόλιόν ἐστι καὶ σαθρόν.
Hoc mulieribus inſidioſum eſt ac turpe[1].

Quod quidem Romæ olim verum eſſe compertum eſt: nam cum Conſulibus indicatum eſſet, Orgia iſta nocturna nonniſi ſtupris flagitiiſque inquinari, ac *corruptelarum omnium*, ut Livius ait, *officinam eſſe*; non modo ex urbe, ſed ex Italia etiam omni exterminata fuerunt[2]. Quæ tamen, labante rurſus diſciplina, paucis poſt annis revocata, atque a mulieribus palam celebrata invenimus. At vero, ex ingenti Icuncularum harum numero, quæ, bacchantium habitu, uſque ad hæc tempora conſervata ſunt, eas ad viventium ſimilitudinem fictas eſſe, germanaſque matronarum

[1] Euripid. Bacch. v. 486.

[2] Liv. l. 39. x.

quarun-

quarundem, quæ Bacchi ſeſe ſacris addixerant, imagines fuiſſe, veriſimile videtur.

At illud denique haud ſilentio prætereundum; Bacchæ nimirum noſtræ imaginem *oculos argenteos* habere: quod tamen in aliis ſæpe Imagunculis inveniri; neque ex argento tantum, ſed e cryſtallo, gemmiſque item pretioſis, oculos effici ſolere, harum rerum periti confirmant[1]. Plinius, *Leonem marmoreum* in Inſula Cypro extitiſſe ait, *cui oculi ex ſmaragdis radiantibus inditi eſſent*[2]. Et Pauſanias Minervæ ſimulachrum commemorat, cujus oculi cærulei erant[3].

Hanc oculos conficiendi artem, opifices quidam proprii, atque a ſulptoribus diverſi, exercuiſſe videntur: de quorum grege M. Rapilium, in Inſcriptione quadam antiqua celebratum legimus.

M. RAPILIVS. SERAPIO. HIC
AB. ARA. MARMOR.
OCVLOS. REPOSVIT. STATVIS.
QVOAD. VIXIT. BENE[4].

[1] Oſſervaz. Iſtorich. Sopr. Alcun. Medaglion. Da Fil. Buonarotti. Pr, xii.
[2] Lib. 37. 5.
[3] Lib. 1. 14.
[4] Spon. Miſcell. Sect. 6. p. 232. it. Inſcript. Antiqu. Etrur. Vol. 1. p. 406.

Atque hinc ex Icunculis hiſce, nonnullæ oculis penitus deſtitutæ, foraminibus jam vacuis relictis, reperiuntur; quibus oculi ſcilicet vel ob vetuſtatem delapſi, vel ob pretium abrepti eſſent. At in noſtra imagine, nil niſi album oculi argenteum fuiſſe apparet, cujus in medio foramen adhuc concavum reſtat, in quod gemma olim aliqua pupillæ loco inſerta fuiſſet. Ex quo intelligere poſſumus, quantum artifices iſti veteres operum ſuorum laudem ex oculorum acie pendere exiſtimaverint, quantamque ideo in iis fingendis curam atque induſtriam poſuerint.

SECT. II.

FIgura ſecunda, Gladiatoris effigiem æneam nobis oſtendit, ſed ex quo Gladiatorum genere aut factione, haud facile dici poteſt. Nam etiamſi multæ hujuſmodi figuræ in libris deſcriptæ ac pervulgatæ ſint, attamen nudæ plerumque, neque armis ullis, quibus factiones iſtæ maxime diſtinguebantur, inſtructæ apparent. Nudos eos quidem depugnare ſolitos, ab antiquis traditum eſt. *Homo*, inquit Seneca, *ſacra res, jam per ludum jocumque occiditur: et quem erudiri ad inferenda accipiendaque vulnera nefas erat, is jam nudus*

nudus inermisque producitur, satisque spectaculi in homine mors est[1].

Gladiatoris autem nostri caput vel galeæ specie quadam, vel pileo potius, libertatis symbolo, tectum est. Etenim galea, quam Gladiatorum plerisque communem esse scimus, non caput modo, sed faciem quoque penitus obtegisse videtur.

—— —— *Nec Myrmillonis in armis,*
Nec Clypeo Gracchum pugnantem aut falce supina,
Nec galea faciem abscondit[2]——

Bonannius, qui duas quoque Gladiatorum figuras, ex ære fictas edidit, omnes ejusdemmodi Icunculas, Marti seu Herculi, ob victoriam aliquam partam, libertatemve concessam, ex voto donatas esse arbitratur[3]. Atque in hunc igitur finem Icunculam item nostram, effectam olim esse judicemus: neque enim ratio ulla probabilior inveniri facile poterit, quamobrem tantum earum numerum vel hodie extantem reperiamus. Ad quem quidem figuras istas consecrandi morem Tertullianus quasi alludere videtur, cum melio-

[1] Sen. Epist. 95. vid. item Ep. 7.

[2] Juven. S. 8. 200. vid. item. Fabrett. Columnn. Trajan. c. 8. p. 258, 259. ubi Batonis, Gladiatoris galeam videre licet, et duos Genios pileum libertatis, victori cuidam Circensi deferentes.

[3] Museum. Kircher. p. 70.

rem

rem *Homicidam, laudem ſuam conſecratione penſare*, ſcribit[1].

SECT III.

ALiæ duæ Icunculæ reſtant, mihi tamen haud ita cognitæ, ut quidquam de eis certi ſtatuere audeam. At quoniam in argumento prorſus conjecturali verſamur, alteram, cujus capiti æneo antiqui operis, thorax e marmore recens accommodatur, Germanici fortaſſe effigiem; alteram autem æneam, ex oris habitu, comarumque ornatu, vel Ægyptii alicujus, vel Etruſci potius Herois ſimulachrum eſſe conjicerem.

[1] De Reſurrection. Carn: p. 390.

TABULA XV.

INstrumenta hujusmodi ænea, qualia in hac et sequenti Tabula delineata damus, ansis longiusculis, et sculptili opere ornata, quorumque exemplaria, in rerum antiquarum collectionibus, vel hodie etiam bene multa reperiuntur, ab eruditorum plerisque Pateræ vocantur[1]. At vero Pateram, nihil aliud ac poculi genus quoddam fuisse, perspicuum est; cujus quidem usus tam in conviviis, quam in sacrificiis, a scriptoribus fere omnibus celebratur. " In poculis, inquit Varro, erant pateræ, eo quod pateant, latine ita " dictæ. Hisce etiam nunc in publico convivio, " antiquitatis retinendæ causa, cum magistri fi- " unt, potio circumfertur; et in sacrificando, " hoc poculo magistratus dat Deo vinum[2]." Macrobius item, " Pateram, uti nomen ipsum

[1] Vid. Causei Muse. Rom. Fabrett. Inscript. p. 538, 542. Cabinet de S. Genev. p. 20, &c.

[2] De ling. lat. l. 4. Cicero a Thucydide traditum scribit, Themistoclem, cum taurum immolavisset, excepisse sanguinem patera, et eo poto mortuum concidisse. [in Brut. 43. Ed. Lamb.] Isidorus item, Pateræ inquit sunt dictæ, vel quod in ipsis potare solemus, vel quod patentes sunt, dispansis labris. Origin. l. 20. 5.

"indicio est, poculum planum ac patens esse, "dicit[1]."

Hic regina gravem gemmis auroque poposcit
Implevitque mero pateram
Ille impiger hausit
Spumantem pateram et pleno se proluit auro[2].

Ex his, aliisque veterum testimoniis apparet, pateras, Vascula quædam concava et capacia fuisse, quibus vinum vel in conviviis largiter bibere, vel in sacrificiis Diis libare, vel in cornua victimæ fundere, vel sanguinem ejus excipere solerent; ad quæ quidem munera, has nostras figuras, ob superficiem planam atque æquabilem, inhabiles omnino atque inutiles esse, vel primo intuitu declarare licet. At vero germanam paterarum effigiem, in sculpturis numismatibusque antiquis, in quibus sacrificium aliquod solenne describitur, in sacrificantis usque manu cernimus; rotundam scilicet, et concavam, neque ansa ulla aut manubrio instructam[3].

[1] Saturn. I. 5. 21.
[2] Virg. Æn. 1. 732.
Supponunt alii cultros tepidumque cruorem
Excipiunt pateris —— ibid.
[3] Vid. Columm. Trajan. Tab. 67, 74, 78. it. Du Choul. Relig. Vet. Rom. p. 96, 135, &c.

Itaque Begerus Causeum, ceterosque rerum antiquarnm interpretes, jure reprehendit, qui figuras ejusmodi planas atque ansatas, paterarum nomine appellant; quas ille quidem, Isidori auctoritate, Apophoretas vocat; quibus poma seu bellaria quælibet in conviviis, cœnantibus dari solita, contendit[1]. At hæc eadem instrumenta, Vir doctus Bonannius patellas vocat[2]; quibus epulas nimirum Diis Laribus apponere consueverunt.

Et libate dapes; ut grati pignus honoris
Nutriat incinctos missa patella Lares[3].

Hinc Varro a Nonio citatus, *Quocirca*, inquit, *oportet bonum civem legibus parere, et Deos colere, atque in patellam dare* μικρὸν κρέας, *paullulum carnis*[4]. De his autem patellis, quod Diis appositum esset, comedere, tanquam hominis summe impii indicium a Cicerone commemoratur; *atqui reperiemus*, inquit, *asotos, primum ita non religiosos, ut edant de patella*[5].

[1] Thesaur. Brandeb. Vol. 3. p. 424. [2] Muse. Kircher. p. 12. Tab. 5.
[3] Ovid. Fastor. l. 2. 633.
Fert missos Vestæ pura patella cibos. ibid. l. 6. v. 310.
[4] Non. Marcell. c. 15. 6. Hinc Dii Lares, Patellarii dicti. Plaut. Cist. 2. 1. 46.
[5] De Finib. 2. 22.

Sed patellas item iſtas, perinde ac pateras, concavas fuiſſe, atque a noſtris propterea diverſas, certiſſimum eſt: quippe quæ oleribus obſoniiſque interdum coquendis, atque in menſam etiam ponendis inſerviiſſe dicuntur.

Nec modica cœnare times olus omne patella[1].

Montfauconius igitur, in rebus antiquis omnium ſane verſatiſſimus, de inſtrumentorum noſtrorum uſu ac nomine, nihil omnino ſtatui poſſe putat, donec e veterum monumentis, quiddam nondum viſum eruatur, quod lucem aliquam majorem ad hanc litem dirimendam præbeat[2].

At quocunque demum nomine hæc vaſcula appellanda ſint, hoc ſaltem ex eorum forma perſpicuum videtur, ea videlicet nonniſi ad aridum aliquid, vel in ſacrificando Diis, vel in cœnando convivis, offerendum, inventa atque adhibita eſſe.

Quod vero ad res potiſſimum divinas olim pertinuiſſent, ex figuris in eis inſculptis, conjicere

[1] Hor. Epiſt. l. 1. 5. v. 2.
Quamvis lata gerat patella Rhombum
Rhombus latior eſt tamen patella. Mart. Epig. 13. 81.
Plinius item pulmentarium in patellis decoctum commemorat. [Hiſt. N. l. 13. 8. ad fin.] Atque apud Varronem legimus, multifariam in patellis coquere cæpe. in Fragm. p. 71.

[2] Antiqu. Vol. 2. l. 3. c. 5. §. 4.

I licet;

licet; quæ Deorum fere fabellas, imaginesque eas exhibent, quibus vascula potissimum sacra ornari solita accepimus. "Apud Siculos, inquit "Cicero, ante Verrem Prætorem, domus erat "nulla paullo locupletior, qua in domo hæc "non essent, etiamsi præterea nihil esset argen-"ti: patella grandis cum sigillis ac simulachris "Deorum; patera, qua mulieres ad res divinas "uterentur; Thuribulum: hæc autem omnia "antiquo opere et summo artificio facta[1]." Jam ex hoc loco, *Pateræ istæ, quibus mulieres uterentur*, a reliquis omnibus, ad communem usum adhibitis, distingui videntur: neque alienum sane existimari potest, genus quoddam paterarum ornatius, leviusque mulierum præcipue usui dicatum fuisse; e quibus vini modo pauxillulum fundere, ad libationes rite faciendas sufficeret: et si talis paterarum distinctio, a nemine, quod sciam, memorata, revera tamen extitisse inveniretur, conjicerem sane, instrumenta hæc nostra de paterarum earum classe fuisse, quæ fœminarum propriæ haberentur. Nam etiamsi nulla eorum figura vel in marmoribus vel numismatibus unquam visa sit, in quibus sacrificium aliquod a vi-

[1] In Verr. lib. 4. 21.

ris

ris celebratum exprimitur; in Priapi tamen ſacrificio ſupra memorato, atque a mulieribus confecto, vaſculi ſpeciem quandam, his noſtris haud abſimilem, mulieris cujuſdam in manu cernimus, quæ de Sacerdotum numero eſſe apparet[1]. Atqui hoc tanquam incertum penitus, nec niſi conjectura quadam extemporali fultum, aliis diligentius inveſtigandum relinquo.

SECT. II.

IN hac patera, mulieris Cygno inſidentis effigies inſculpta eſt; quæ dextra collum avis amplectitur, ſiniſtra ſpeculum orbiculare tenet: quod ad Ledæ certe hiſtoriolam, a Poetis fere omnibus decantatam, referendum arbitror. De qua quidem fabella, Helena, Ledæ filia, ad Paridem ita ſcribens, ab Ovidio inducitur.

Dat mihi Leda Jovem Cygno decepta parentem,
Quæ falſam gremio credula fovit avem[2].

[1] Vid. Boiſſard. Vol. 1. par. 2. it. Montfauc. Vol. 1. par. 2. lib. 1. c. 28. Tab. 83. 9.
[2] Ovid. Epiſt. Helen. ad Parid. v. 55.

Leda

Ledam autem ipſam, in ſpeculo ſeſe contemplantem, ac forma oris eximia, qua Jovem ipſum ſubegerat, quaſi exultantem videmus[1].

Seu pendent nivea pulli cervice capilli,
Leda fuit nigra conſpicienda coma[1].

[1] Id. Amor. l. 2. El. 4. v. 41.

T A-

TABULA XVI.

FIguræ in hac patera inſculptæ, et vetuſtate, et vaſculi ipſius effractione quadam, ita mutilatæ ac pæne obliteratæ ſunt, ut haud jam dignoſci aut deſcribi facile queant. Tres tamen hominum vel Deorum potius imagines cernimus; quarum duæ, ora ſibi mutuo obverſæ, atque eodem plane geſtu, altero nimirum pede in terram, altero ſupra amphoram poſito, inter ſeſe quaſi colloquentes finguntur. Hiſce duabus imaginibus, tertia item media interjecta eſt, figura ſcilicet muliebris ſedens, cujus ima tantum pars jam reſtat, reliqua penitus deleta: hanc vero Minervam eſſe conjicio, ex clypei ſpecie quadam ei adjuncta, quæ os Gorgonis præ ſe ferre videtur. Atque in aliis etiam hujuſmodi pateris, Heroum interdum Deorumque figuras, hac eadem poſitura, inter ſeſe colloquentes animadverti[1].

Sculpturæ denique genus præſtantiamque quod attinet: illa quidem, in his noſtris, perinde ac

[1] Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 2. l. 3. c. 5. it. Cauſæi Muſ. Roman. p. 84. Tab. 20. &c.

in

in omnibus, quæ vidi, ejuſdemmodi inſtrumentis, nonniſi levi admodum opere, in ſumma æris ſuperficie exarata eſt; ubi omnis artificis cura in eo poſita apparet, ut lineæ modo extremæ rerum ipſarum formam aliquam rudem, ac ſimilitudinem præ ſe ferrent.

TABULA XVII.

HAſtæ antiquæ ſpiculum ſive cuſpidem æneam in hac Tabula deſcriptam cernimus, una cum inſtrumentis duobus fabrilibus, ex ære pariter conflatis: quæ primo quidem aſpectu antiquiſſima certe, nec niſi eorum temporum fuiſſe diceremus, quibus ferrum vel nondum cognitum, vel, quod magis mirum eſt, nonniſi raro uſurpatum; quibuſque Romanorum etiam gladii, quales illi quidem ex urbis veteris ruinis jam ſæpe effoſſi dicuntur, ex ære quoque conflati erant.

Nam prior æris erat quam ferri cognitus uſus[1].

At vero Ennius, vel priſcis iſtis Reipublicæ ſeculis, enſes, haſtas, atque arma fere omnia, ferrea fuiſſe teſtatur.

Haſtati ſpargunt haſtas, fit ferreus imber[2].
Tum Clypei reſonant et ferri ſtridet acumen[3].

Lucretius quoque eam ipſam ferri indurandi artem, qua vel hodie utimur, tanquam communem atque omnibus cognitam, commemorat.

[1] Lucret. 5. 1286. [2] Vid. Enn. Fragmen. p. 81. Edit. Amſtel. 1707.
[3] Ib. p. 95. vid. it. p. 80, 50. 56, &c.

Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni.[1].

Atque hac demum arte inventa, enſes ferreos in æneorum locum ſucceſſiſſe, atque inſtrumenta omnia, quibus ex ære antea uſi eſſent, abjecta, et cum ferreis commutata eſſe declarat.

Inde minutatim proceſſit ferreus enſis,
Verſaque in opprobrium ſpecies eſt falcis ahenæ,
Et ferro cœpere ſolum proſcindere terræ[2].

Virgilius item, et enſes, et haſtas quoque ferreas plurimis locis memorat.---

Bina manu lato criſpans haſtilia ferro[3].
Haud ſecus inſtructi ferro, quam ſi aſpera Martis
Pugna vocet[4]——

Vitruvius denique, qui Auguſti ætate floruiſſe dicitur, *Machinam iſtam bellicam, quæ aries dicitur, roſtrum de ferro duro, perinde ac naves etiam longas, habuiſſe*, ſcribit[5]. Quod ab ipſis arietum, naviumque roſtris, adhuc extantibus, quorum nonnulla ipſe vidi, confirmatur.

Cum ferri igitur uſus temporibus iſtis cognitus ac familiaris fuiſſe appareat, illud profecto

[1] l. 6. 968. [2] l. 5. 1292. [3] Æn. 12. 165. [4] Ib. 124.
[5] Lib. x. c. 21. vid. etiam Amm. Marcell. l. 23. c. 4.

mirum videtur, quod ad armorum eorum fabricam, quorum vis virtusque omnis ex metalli duritie, mucronisque subtilitate pendent, æs tamen adhiberetur: nam ita sese rem habuisse, hæc nostra instrumenta, atque alia ejusdem generis permulta, in libris passim descripta, demonstrant: quæ quidem omnia post ferrum inventum ex ære fabricata esse, promiscuumque diu cum ferro ipso usum obtinuisse, certissimum est. Virgilius enim, quem de ferro, tanquam pugnæ ac Marti proprio, loquentem modo induximus, hastas tamen, ensesque ac proras etiam navium, æratas vocat.

Æratæque micant peltæ, micat æreus ensis[1].
Quot prius æratæ steterant ad littora proræ[2].

Attamen hujusmodi omnia, commentatorum plerosque tanquam poetice dicta, interpretari scio, et æs, vocem metallis omnibus communem esse, nec nisi de ferro in istis locis intelligi debere, contendunt[3]. Sed *gladii ipsi ænei, hastarumque et sagittarum cuspides ex ære quoque conflatæ*, quarum ingens plane numerus ex urbis antiquæ ru-

[1] Æn. 7. 743. [2] ib. 9. 122. it. 463.
[3] Vid. Notas Lud. de la Cerda in Virg. Æn. x. 482. it. Fabrett. Col. Traj. 109.

deribus

deribus ad hanc usque ætatem conservatus est, interpretationem istam prorsus refellunt[1], promiscuumque æris ac ferri usum per multa secula durasse confirmant. Quæ quidem utraque a Cicerone, tanquam belli instrumenta, et Marti propia, commemorantur[2].

Plutarchus, Aristotele auctore, tradit, *vulnera illa, quæ spiculis gladii æneis infliguntur, minorem efficere dolorem, faciliusque sanari posse quam quæ ferreis; propterea quod æs virtutem quandam medicinalem in se habeat, quam in vulnere ipso statim deponit*[3]. Si ob hanc igitur rationem, vanam licet ac futilem, veteres istos, humanitatis sensu commotos, arma ænea usur-

[1] Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 4. l. 2. c. 7.

[2] Jam æs atque ferrum, duelli instrumenta non fani. Leg 2. 18.

[3] Plut. Sympos. 3. c. ult. De hac vulnerum medicina ab æris rubigine petenda, celebris quædam fabella, a Poetis fere omnibus decantata, apud antiquos ferebatur. Telephus enim, Mysiæ rex, cum ab Achille graviter vulneratus esset, nec remedium ullum invenire posset, ab Oraculo hoc responsum accepit, *ut ab eo, a quo vulnus acceperat, sanaretur.* Ab Achille igitur opem petiit, qui hastæ ejus rubiginem, qua eum feriisset, ad vulnus adhibens, illud statim sanavit.

Ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum orantemque refeci. Ov. Met. 13. 171.

Mysus et Hæmonia juvenis qua cuspide vulnus
Senserat, hac ipsa cuspide sensit opem. Propert. 2. 1.

Et sic, inquit Plinius, *Telephum proditur sanasse Achilles, sive id ærea sive ferrea cuspide fecit. Ita certe depingitur eam decutiens gladio.* Hist. N. 34. 15.

paſſe arbitraremur; cur fabrorum tamen ſculptorumque inſtrumenta ex ære etiam fecerint, mihi ſane permirum, nec ullo modo explicabile videtur.

De Haſtæ noſtræ ætate, aut ubinam demum terrarum reperta fuerit, nihil equidem habeo, quod liquet. Sin conjecturis indulgere liceat, cum præacutam eam, uſuque ſimul rubigine attritam videmus, haud ſcio, an in camporum eorum aliquo, ubi de Romæ ipſius fato decertatum eſſet, Pharſalico nimirum, Mutinenſi, aut Philippico, inventam eſſe dicamus; ſecundum celebre iſtud Virgilii vaticinium;

Scilicet et tempus veniet, quo finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro,
Exeſa inveniet ſcabra rubigine pila[1].

SECT. II.

FIguræ ſecundæ, aliam item conſimilem, ac plane parem, a Comite Maſcardo Veronenſi, deſcriptam obſervavi; quam auctor iſte nobilis, jaculi ſeu ſagittæ, qualis e catapulta olim emitti ſoleret, cuſpidem fuiſſe dicit[2]. Mont-

[1] Georg. 1. 493. [2] Vid. Muſeo Di Ludov. Moſcardo. p. 305.

fauconius

fauconius autem, qui tres quatuorve ejusdem generis ac formæ e diversis museis protulit, eas nonnisi sculptorum instrumenta esse declarat, quibus scilicet, ad lapides in formas quaslibet fingendos, utebantur[1].

SECT. III.

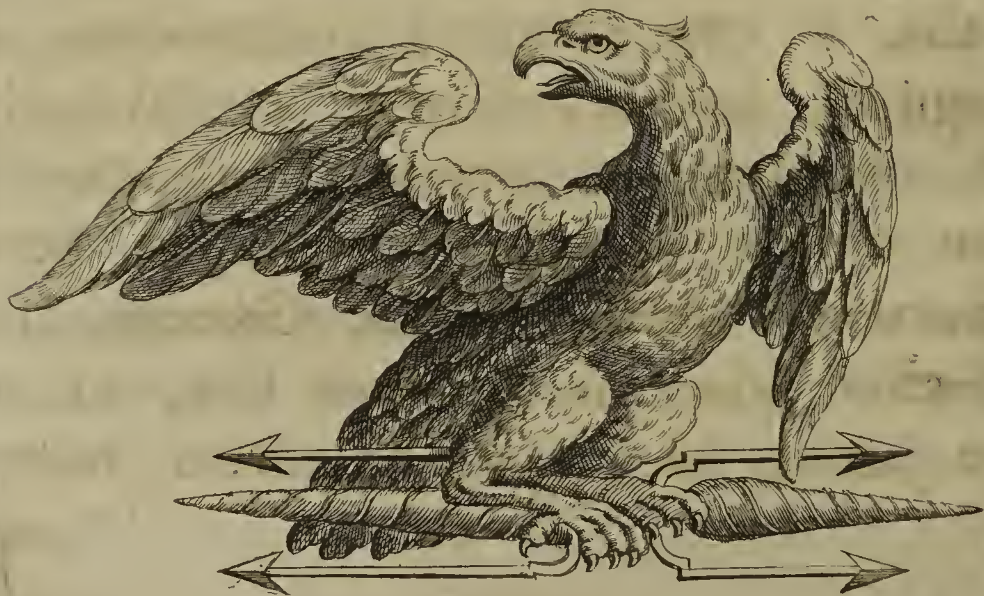
FIgura tertia sculptoris certe instrumentum fuit; ac celebrioris fortasse cujusdam, quatenus ex instrumenti ipsius ornatu, ac sculptili opere, conjectare liceat. Mucronem ejus, rubigine paullulum detersa, auri penitus nitorem exæquare reperii: Plinius nempe, " æs auro quondam argentoque confusum esse dicit, ac tria " ejus genera recenset: Candidum, argento nitore quam proxime accedens, in quo illa mixtura prævaluit: alterum, in quo auri fulva natura: tertium, in quo æqualis omnium temperies fuit[2]." Strabo etiam lapidem commemorat, " qui combustus in ferrum transit: et in camino deinde cum terra quadam excoctus pseudargyrum stillat: cui ubi æs additum est, temperamentum fit, quod nonnulli orichalchum vocant[3]:" quod orichalchum vero istud auri

[1] Montfauc. Antiqu. Vol. 3. l. 5. c. 1. Tab. 60. [2] Hist. N. 34. 2.
[3] L. 13. p. 908. Edit. Amstel. 1707.

plane

plane pulchritudinem exæquaverit, neque alterum fere ab altero dignoſci potuerit, ex Cicerone intelligimus, qui de hac ipſa re quæſtionem inſtituit, *ſiquis aurum vendens orichalcum ſe putet vendere, indicetne ei vir bonus, aurum illud eſſe? an emat denario quod ſit mille denarium*[1]. Quamobrem ex orichalcho fortaſſe, ſeu temperatura iſtiuſmodi aliqua, inſtrumentum noſtrum conflatum eſſe puto.

[1] Cicer. Offic. l. 3. 23. Iſidorus de Aurichalco loquens, *ſit autem*, inquit, *ex ære et igne multo, ac medicamentis perducitur ad aureum colorem: nomenque ex lingua Latina et Græca compoſitum dicit.* [l. 16. c. 19.] ſed errare prorſus videtur, nam Orichalcum ab antiquis ſcriptum, atque a Græco penitus fonte derivatum eſſe, conſtat. [vid. Feſtum in voce et Fabri notas. it. Plinii Hiſt. Nat. 34. 2.] Atqui ex his veterum teſtimoniis colligere licet, iſtud æris temperamentum, quod jam auri plane nitorem exæquat, quodque Pinchbackii, Opificis Londinenſis, nomine celebratum eſt, non horum temporum inventum eſſe, ſed antiquis in uſu communi fuiſſe.

T A-

TABULA XVIII.

JAM vero nummorum, quos omnium primos a Romanis ex ære ſignatos accepimus, ſeriem quandam hic deſcriptam damus. Quorum quidem pleroſque Romæ dudum ipſe collegeram, nonnullos autem, ibi quoque repertos, a viro mihi amiciſſimo, et cum ingenii acumine, tum litteris omnibus politioribus ornatiſſimo, Daniele Wray, S. R. S. dono accepi.

Æris ſignandi originem, a ſcriptoribus fere omnibus ad fabulas, Janumque referri invenio. Athenæus a Dracone Corcyræo memoriæ proditum ſcribit, " Janum e Græcia in Italiam mi-
" graſſe, montemque ibi juxta Tyberim occu-
" paſſe, Janiculum poſtea ab eo dictum : ac in-
" ter alia, in vitæ humanæ commodum, ab eo
" excogitata, coronas et rates, et navigia inve-
" niſſe; omniumque primum, nummos præ-
" ſertim æneos ſignaſſe; in cujus beneficii
" memoriam, multas deinde Græciæ, Italiæ,
" ac Siciliæ urbes, in nummis ſuis, ex altera
" parte Janum bicipitem, ex altera, ratem vel

" navem, vel coronam insculpsisse[1]." Alii vero rem paullo aliter tradunt; " Saturnum scilicet, " a Jove filio expulsum, ad Janum confugisse; " qui eum benigne admodum excepit, atque in " regni societatem admisit; et quo adventus " ejus memoriam in posteros propagaret, æra, " ex altera parte, capitis sui, ex altera navis ef- " figie signavit[2]."

[1] Deipnos. l. 15. c. 13. p. 692. Quod vero ab Athæneo hoc loco de nummis istis traditur, a Siciliæ ac Magnæ Græciæ nummis antiquis, adhuc extantibus, plane confirmatur; in quibus, ex altera parte, Jani bicipitis, ex altera, coronæ vel navis sæpe effigiem videmus. Vid. Sicil. de Phil. Parut. p. 142, 143.

[2] Macrob. Sat. 1.7. p. 217. Lactant. Div. Instit. c. 13. Plut. Quæst. Rom. 274.

Atque hanc quidem famam ad Ovidii certe ætatem mansisse, constat; qui Janum de hac ipsa re secum colloquentem, et quærenti sibi, cur in nummis hisce, Imago biceps, navisque insculptæ fuerint, rem ita exponentem inducit,

Multa quidem didici. Sed cur navalis in ære
Altera signata est, altera forma biceps?
Noscere me duplici posses in imagine, dixit,
Ni vetus ipsa dies extenuaret opus.
Causa ratis superest. Thuscum rate venit in amnem,
Ante pererrato Falcifer orbe Deus.
Hac ego Saturnum memini tellure receptum,
Cælitibus regnis ab Jove pulsus erat.
Inde diu genti mansit Saturnia nomen,
Dicta quoque est Latium terra, latente Deo.
At bona posteritas puppim servavit in ære,
Hospitis adventum testificata Dei.

Atqui hæc profecto de Jano Rege, apud priscos eos fama constans ferebatur; eum videlicet in Etruria diu ac feliciter regnasse, atque ob multa deinde beneficia, in hominum genus collata, omnium mortalium primum, in Deorum numerum relatum esse.

Publica quem primum vota precesque vocant[1].

Forma autem ejus biceps nihil aliud denotare videtur, ac circumspectionem istam et sollertiam, quæ ex præteritorum memoria, futurorumque prudentia oritur; quamque Homerus, seni cuivis cauto ac provido attribuit, ὅς ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω λεύσσει. Qui a fronte pariter atque a tergo prospicit[2].

At vero Romæ quisnam æra primus signaverit, haud satis compertum habemus. Suidas, Tranquilli auctoritate, ad Numam rem defert; atque æs ita signatum, de nomine ejus, nummum vocari ait, quum ante id tempus, coriorum tantum segmenta, aut testas, nummorum loco ad-

[1] Mart. Epig. l. x. 28. Principem in sacrificando Janum esse voluerunt. Cic. Nat. Deor. 2. 27.

[2] Iliad. 3. 109. Quali etiam prudentia Plinius, Mauricum fuisse dicit, multis experimentis eruditum, et qui futura posset, ex præteritis providere. Epist. l. 1. 5.

hibuissent[1]. Plinius autem, quem jam omnes fere sequuntur, *Servium Tullium æs primum signasse scribit*, quo rudi antea usi essent, signatum vero *nota pecudum esse*, unde pecunia appellata[2]. Attamen hac pecudum nota, quam boum oviumve effigiem esse dicit[3], nonnisi majorum ponderum nummos signatos fuisse censeo; eos nimirum, quos cum mercibus istis commutare possent, quibuscum boves antea, ovesve commutare solebant. Æris enim lamina duarum librarum, as dupondius vel dupondium vocabatur; trium librarum, Tressis; quatuor, Quadrussis; et sic usque ad Centussim, seu centum assium pondus, quem nummorum æneorum maximum fuisse, ex Varrone discimus[4]. De hac autem nummorum classe, duos omnino Quadrusses, bovis effigie signatos, vel in curiosorum Museis asservatos, vel in libris descriptos vidi[5]. In asse vero librali, ejusve partibus, quorum plurima adhuc exemplaria restant, nullam unquam bovis ovisve effigiem, unica tantum excepta, insculptam animadverti[6].

[1] Suid. in voce Assarion.
[2] Hist. Nat. 33. 3.
[3] Ibid. 18. 3.
[4] Quo majus æris vocabulum non est. De ling. lat. l. 4.
[5] Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 3. par. 1. c. 9. Tab. 27.
[6] Vid. Cabin. S. Genev. Paris. a Molineto edit.

SECT.

2

SECT. I.

PRimus iſte nummus, germana Aſſis libralis imago eſt: ejus prorſus generis, quod Romæ olim, vel a Numa, vel Servio Rege, omnium primum ſignatum eſſe liquet. Ex quo idem illud, quod ab aliis Italiæ ac Siciliæ civitatibus factum eſſe, ſupra memoravimus, Reges quoque Romanos feciſſe, Janique memoriam in nummis ſuis celebraſſe, videmus. Cujus forma biceps ex altera Aſſis noſtri parte, ex altera, Mercurii caput ſignatum eſt: quem quidem Deum, tanquam lucri auctorem, commerciique præſidem, priſcos iſtos invocaſſe cognovimus.

Te quicunque ſuas profitetur vendere merces,
Thure dato, tribuas ut ſibi lucra, rogat[1].

Iſtud vero, ſive falx, ſeu quodvis aliud inſtru-

[1] Ovid. Faſt. 5. 671.

—— grates habeo——
Simul Mercurio, qui me in mercimoniis
Juvit, lucriſque quadruplicavit rem meam. Plut. Stich. 3. 1.

Inſcriptio item antiqua extat apud Gruterum. p. 55. 1.

MERCVRIO. NEGOTIATORI
SACRVM.
NVMISIVS ALBINVS
EX VOTO.

mentum

mentum fuerit, quod juxta Mercurii caput exsculptum prominet, nihil aliud esse a viris doctis putatur, ac nota quædam, qua æris signandi artifices, officinam quisque suam, nam quatuor Romæ institutæ dicuntur, pro arbitrio distinguere consueverunt.

Assem antiquorum libralem, uncias æris duodecim, et pondere et pretio exæquasse, notissimum est: cujus partes primariæ, in communi maxime usu tritæ, sæpiusque idcirco a scriptoribus memoratæ, hæ sunt; Semissis, sive pars dimidia, sex unciarum; Triens, seu pars tertia, quatuor unciarum; Quadrans, seu pars quarta, trium unciarum; Sextans, seu pars sexta duarum unciarum; Uncia denique sive Stips uncialis, pars duodecima. Quorum quidem nummorum omnium, sextante tantum excepto, exemplaria jam perpulchra quædam lectori contemplanda damus.

SECT II.

SEcundus nummus, semissis est, ut littera, S, nota ejusdem propria, utrinque insculpta indicat. Ex altera parte, capite senili, laureato, vel Jovis Capitolini, vel Servii fortasse Regis, æris signandi auctoris; ex altera, navis effigie signatur.

SECT.

SECT. III.

TErtius item, Semiſſis eſt, ſed rubigine haud parum attritus, et cui littera, S, vetuſtate jam fere evanuit. Hic autem Pegaſi effigie utrinque ſignatus eſt: cujus quidem ratio haud explicatu facilis videtur, ni cum Begero, Pegaſum, tanquam Corinthi ſymbolum, ad Tarquinii Priſci, Corintho oriundi, originem celebrandam, a Servio ejus ſucceſſore et privigno adhibitum cenſeamus[1]. Quippe Pegaſum in Syracuſarum item nummis; quæ Corinthi colonia fuit, perſæpe ſignatum cernimus; perinde ac in Familiarum etiam Romanarum nonnullis, in quibus litteræ, COR, interdum inſcriptæ, eos ad Corinthum reſpectum aliquem habere, et vel ab Achaiæ Prætore, vel alio quovis magiſtratu, Corinthi cum imperio degente, percuſſos eſſe, indicant[2].

[1] Vid. Theſaur. Brandeb. Vol. 3. p. 80.

[2] Vid. Sicil. di Phil. Paruta, deſcritt. con Medagl. p. 48. &c. it. Morell. Theſaur. in Famil. Bellia et Cæcilia. Tab. 2. Numm. A. iv. B. c.

SECT.

SECT. IV.

QUartus, Triens eſt; tertia pars Aſſis, quatuor uncias complectens, totidemque punctis notatus. Nam ſingulæ Aſſis partes iſtiuſmodi punctis, unciarum numerum denotantibus, inter ſeſe diſtingui ſolebant. Hic autem Triens, ex utraque parte, capitis equini effigie ſignatur; quod quidem ſignum, in aliis quoque Romanorum nummis nonnunquam animadverti; a priſcis iſtis idcirco fortaſſe adhibitum, ut bellicam eam virtutem, animumque ferocem indicarent, quibus populus Romanus omnes gentes ſuperaturus eſſet: ob quam etiam cauſam, urbis ipſius fundator, Romulus, equos ad bellum aluiſſe, ludoſque equeſtres inſtituiſſe traditur [1].

Hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit [2].

Atque hinc equum, tanquam Marti dicatum, ac

[1] Equiria, ludi, quos Romulus Marti inſtituit, per equorum curſum. Feſt. it. Ovid. Faſt. 2. 859.
[2] Hor. Od. l. 3. 3.

bello

bello utilem, et bellatoris etiam nomine a Poetis latinis celebratum legimus.

Bello armantur equi, bellum hæc armenta minantur[1].

SECT. V.

QUintus, Quadrantem, ſeu quartam aſſis partem exhibet, trium unciarum nummum, tribuſque ideo punctis notatum: is autem manu aperta, fidei videlicet, in mercibus nummiſque permutandis, ſymbolo, ex utraque parte ſignatus eſt.

SECT. VI.

SExtus, ſtips uncialis, ſive uncia eſt, aſſis libralis pars duodecima; unico puncto notatus: atque ex altera parte, vaſculi cujuſdam ſacrificalis, ex altera, litui auguralis effigie ſignatus.

[1] Virg. Æn. 3. 540.
Poſt bellator equus, poſitis inſignibus, Æthon.——ib. xi. 89.
Vid. it. Georgic. 3. 84. Lucret. 2. 660. Stat. Thebaid. 2. 66.

SECT. VII.

SEptimus item, ſtips uncialis eſſe videtur, ex utraque parte ſecuris, opinor, ac clavæ ſpecie quadam inſignitus.

Quod hi autem nummi, aſſem, ut ſupra dixi libralem, parteſque ejus revera exhibeant, ex ponderibus eorum inter ſe collatis, perſpicuum eſt. As enim antiquus duodecim uncias continebat, quæ quidem unciæ ejuſdem plane momenti erant, ac iſtæ, quas Gallico nomine, Averdupois vocamus, atque ad merces varias ponderandas hodie adhibemus. Uncia enim vetus Romana ex granis quadringentis et triginta octo conſtabat, hanc ſcilicet noſtram, grani tantum unius dimidio, exſuperans[1]. Hæc vero æra, quum figuris, e ſuperficie eminentibus, ac majori idcirco attritui obnoxiis, ſignata ſint, haud parvam ſane, poſt tot elapſa ſecula, ponderis antiqui diminutionem ſubiiſſe reperiuntur; nec majorem tamen, quam quæ ex annorum bis mille vetuſtate et rubigine expectari facile poterat: nam quædam eorum, par-

[1] Vid. Hooper on Ancient Meaſ. p. 10, 14. it. Arbuthn. Tab. 7. Note 1.

tem

tem ſolummodo octavam, alia ſextam, alia autem quartam, pro variis, quos ſubierant, caſibus, amiſiſſe videbimus.

	Unc.	Gran.
As noſter jam continet - -	10	10
Semiſſis - - -	4	366
Semiſſis alter - -	4	239
Triens. o o o o -	3	283
Quadrans. o o o -	2	179
Stips Uncialis. o -	o	347
Stips altera - -	o	327

Hæc profecto Æra, monumentorum omnium, quæ a priſcis Romanis ad nos pervenerunt, vetuſtiſſima eſſe cenſeo: cujus rei indicium hoc mihi certiſſimum videtur, quod non typo aliquo impreſſa aut percuſſa, ſed ex ære fuſo conflata ſint; atque eis certe ſeculis, quibus æris feriendi ars nondum inventa erat[1].

[1] Omnes item Tuſcorum veterum nummi ænei, quos hodie extare cognovimus, quoſque cum in Dempſteri Etruria Regali. [Vol. 1. p. 350 et Append. 38.] tum in Gorii Muſeo Etruſco [p. 425. Tab. 196.] delineatos videmus, ex ære fuſo conflati ſunt: atque hoc ipſum Gorius inter Etruſcorum Romanorumque nummos diſcrimen ſtatuit, quod Etruſcorum ſemper fuſi, Romanorum impreſſi fuerint. [ibid. Vol. 2. p. 421.] at vero nullum iſtiuſmodi diſcrimen, aut ſcriptorum aut monumentorum veterum auctoritate confirmatum reperio: Romanoſque præſertim, in nummis ſignandis, hanc æris fundendi rationem per multa ſecula ſecutos eſſe, nec ante bellum fortaſſe Punicum, feri-

At vero ante bellum Punicum primum, ſignata ea omnia fuiſſe neceſſe eſt: quippe eo bello, ut Plinius ait, " cum impenſis Reſpublica non " ſufficeret, pondus æris imminutum, conſtitu- " tumque, ut aſſes Sextantario pondere ferirentur; ita quinque partes factæ lucri, diſſolu- " tumque æs alienum. Nota æris fuit, ex al- " tera parte Janus Geminus, ex altera roſtrum " navis; in Triente vero et Quadrante rates--- " poſtea Annibale urgente, Q. Fabio maximo " Dictatore, aſſes unciales facti——ita reſpub- " lica dimidium lucrata eſt——mox lege Papi- " riana, ſemiunciales aſſes facti[1]." Ex quo Plinii teſtimonio, tres aſſis Romani diminutiones, diverſis temporibus publice conſtitutas, intelligimus; quibus as ſcilicet a pondere librali, primum ad ſextam, deinde ad duodecimam,

endi artem inveniſſe, ex aſſe noſtro librali, aliiſque permultis adhuc extantibus, probabile eſt.

Sed alias quaſdam diſcriminis notas inter nummos iſtos a Phil. Buonarotti conſtitutas animadverti; qui caput iſtud bifrons, quo ſignatos eos ſæpe videmus, in *nummis* Etruſcis, *juvenile et imberbe ac pileo tectum*, in Romanis contra, *barbatum ac nudum* ſemper inveniri, dicit. [Vid. Addend. ad Dempſt. Etrur. Reg. p. 38.] At hæc quoque diſtinctio nequaquam vera eſſe videtur; nam hac ratione, aſſem noſtrum libralem et Etruſcum et Romanum ſimul dicamus neceſſe erit; Etruſcum, quia capite bifronte, imberbi ac juvenili; Romanum, quia nudo nec pileato ſignatus eſt.

[1] Plin. Hiſt. Nat. l. 33. 3.

tum ad vicesimam quartam ejus partem redactus est. Hoc autem interea lectori memoria tenendum, assem istum, utcunque pondere imminutum, in duodecim tamen partes æquales, atque idem usque pretium obtinentes, quæ unciæ vocabantur, divisum semper fuisse.

TABULA XIX.

UT Aſſis modo libralis, partiumque ejus figuras, in Tabula ſuperiore exhibui, ita Aſſis jam imminuti, membrorumque ejus, germana quædam monumenta, in hac Tabula deſcribere progredior; quæ quidem omnia, ob æris feriendi artem, hoc temporis intervallo, ut videtur, inventam, non fuſa amplius aut conflata, ſed impreſſa aut percuſſa eſſe apparent.

SECT. I.

PRimus igitur nummus aſſem, ad ſextantis ſive duarum unciarum pondus, imminutum indicat; quem eodem plane modo ſignatum cernimus, quo Plinius aſſes ejus generis ſignatos eſſe memorat, ex altera parte, Jano Gemino, ex altera, roſtro navis. Infra navem vox, ROMA, at litteris jam fere evaneſcentibus, legitur: ſupra vero, Deæ Victoriæ effigies, lauream coronam manu geſtans, ad navem quaſi coronandam, advolare videtur; ob victoriam fortaſſe celebrem iſtam Duilianam, quæ primo Punico bello,

bello, quo hic ipſe nummus ſignatus fuit, contra Pænos parta eſt. Notam vero iſtam, ſeu litteram, I, quæ ſupra capita, navimque utrinque exſculpta eſt, tanquam ſignum aſſis proprium, ab eruditis intelligi reperio.

SECT. II.

SEcundus, aſſis ſextantarii pars dimidia, ſive ſemiſſis eſt, littera, S, utrinque notatus; atque ex altera parte, capite, corona laurea redimito, ex altera, roſtro navis, ſignatus. Infra navem VOX, ROMA, at vetuſtate jam fere obliterata, inſcripta eſt.

SECT. III.

TErtius, aſſis ejuſdem pars tertia, ſive triens eſt, quatuor punctis notatus; cujus ex altera parte, Romæ caput galeatum, atque eleganter exſculptum; ex altera, rotæ ſpecies quædam cernitur; intra ſingulos cujus radios ſingulæ litteræ inſcriptæ apparent, artificis fortaſſe nomen, quaſi operis præſtantia ſuperbi, olim indicantes; ſed nimium jam attritæ, quam ut dignoſci facile queant. Atqui eandem etiam

rotæ figuram, in Tuſcorum antiquorum nummis, unde Romani, hanc ipſam æris ſignandi artem accepiſſe dicuntur, interdum animadverti[1]; et quum ſigna iſtiuſmodi omnia ſymbolicum quiddam continere, a pleriſque exiſtimari video, haud ſcio, an hac rotæ imagine, volubilem nummorum conditionem, citumque de manu in manum tranſitum ſignificari, cenſendum ſit.

SECT IV.

QUartus, aſſis ejuſdem pars quarta, ſive quadrans eſt, tribus punctis notatus: cujus ex altera parte, Herculis juvenis caput, pelle leonina tectum; ex altera roſtrum navis exſculptum eſt; ac ſupra navem vox ROMA. Herculis autem caput clavamque in nummis hiſce haud raro ſignari cernimus: quem quidem Deum, tanquam *Furum latronumque* propulſatorem, a pecunioſis præcipue invocari, ac *domuum conſervatorem*, *magnumque Cuſtodem* appellari[2];

[1] Vid. Dempſt. Etrur. Regal. Vol. 1. p. 350.
[2] Vid. Gruter. Inſcript. p. 45. x. it. p. 134. &c.

eidemque

eidemque divites idcirco bonorum ſuorum decumas vovere ſolitos, legimus[1].

Hæc vænisſe jam opus eſt, quantum poteſt,
Uti decumam partem Herculi polluceam[2].

Jam nummorum item horum pondera, cum aſſis Sextantarii, partiumque ejus deſcriptione ſatis apte congruunt, niſi quod Quadrans pondus ejus legitimum aliquantulum exſuperet: atque hoc idem Montfauconius, ſe in hoc nummorum genere perſæpe inveniſſe declarat[3]. Quippe in nummis iſtiuſmodi feriendis, ſi æris percuſſi aliquid, quod accidere nonnunquam neceſſe erat, ultra modum ponduſque nummi proprium forte adhæſiſſet, illud tamen opifices, in re tantilli pretii, negligendum omnino arbitrarentur.

		Unc.	Gran.
As noſter Sextantarius jam continet		1	348
	Semiſſis - - -	0	342
	Triens oooo - -	0	264
	Quadrans ooo	0	248

Sed aſſem deinde ad unciale item pondus imminutum eſſe, a Plinio ſupra traditum legimus;

[1] Διά τι τῷ Ἡρακλεῖ πολλοὶ τῶν πλουσίων ἐδεκάτευον τὰς οὐσίας. Plut. Quæſt. Rom.

[2] Plaut. Stich. Ac. 1. Sc. 3. 80.

[3] Supplem. Vol. 3. l. 4. c. 7.

mus: cujus quoque imminutionis exemplaria pariter quædam hic delineata proferuntur.

SECT. V.

QUintus enim nummus, aſſem, ni fallor, uncialem præ ſe fert. Quippe nota iſta, I, quæ aſſis propria habetur, utrinque notatus, atque ex altera parte, Jani bicipitis, ex altera, navis effigie, una cum voce, ROMA, ſubſcripta, ſignatus eſt.

SECT. VI.

SExtus, aſſis ejuſdem pars dimidia, ſive Semiſſis eſt, littera, S, utrinque notatus; atque ex altera parte, capite ſenili laureato, ex altera roſtro navis inſignitus: ſupra navem vero littera, T, et vaſculi quoque cujuſdam ſpecies, artificis ſcilicet nota, vel tabernæ ejus ſignum, exſculpta cernitur[1].

SECT.

[1] Romæ enim olim, perinde ac in urbibus hodie noſtris, Opifices, ac mercium quarumlibet venditores, tabernas ſuas, pro cujuſque arbitrio, tabulis pictis ſeu imaginibus, quas ſigna vocamus, diſtinguere conſueverunt. Hinc Galli cujuſdam effigiem deformem atque immanem, in C. Marii Scuto Cimbrico pictam, et Tabernæ cuidam in Foro Romano

SECT. VII.

SEptimus, aſſis hujus pars tertia, ſive Triens eſt, quatuor punctis utrinque notatus, atque ex altera parte, Romæ galeatæ capite, ex altera, roſtro navis ſignatus; cui vox, ROMA, etiam ſupra navem inſcripta eſt.

SECT. VIII.

OCtavus, aſſis ejuſdem pars ſexta, ſive ſextans eſt: ex altera parte, Mercurii capite, ex altera, roſtro navis ſignatus [1].

Atque horum item nummorum momenta inter ſeſe ſatis apte conveniunt, niſi quod As modum ei præſcriptum nonnihil excedere reperitur.

mano appoſitam legimus: de quo celebris Craſſi Oratoris jocus memoriæ proditur. [Cic. de Orat. l. 2.] *Tabernæ erant circa Forum ac Scutum illud, ſigni gratia poſitum.* Quintil. l. 6. c. 3.

[1] Hunc Sextantem, nummulum eundem eſſe puto, quem Varro Sextulam vocat, *æriſque ſignati partem minimam* declarat. [De Ling. Lat. l. 4. verſ. fin.] Haud mirum igitur, quod Montfauconius aſſis hujus *ſtipitem uncialem*, ſive partem duodecimam in Muſeo ſuo deſiderari ait: quia nullam omnino partem, Sextante minorem, ſignatam unquam fuiſſe, ex hoc Varronis loco intelligimus.

Vid. Montfauc. Supplem. Vol. 3. l. 4. c. 7. §. 3.

		Unc.	Gran.
As enim hic uncialis continet		I	83
Semiſſis	S -	o	220
Triens	o o o o -	o	165
Sextans	- -	o	87

Tertiam iſtam aſſis imminutionem quod attinet, qua ad pondus demum ſemiunciale, Papiriana lege, redactus fuit, ea quidem a C. Papirio Carbone Tribuno plebis, A. U. 563, facta putatur. Hujus autem aſſis, haud ullas omnino partes, præter Semiſſem ac Trientem percuſſas eſſe arbitror.

SECT IX.

De nummis autem noſtris, nonus iſte, qui nullis punctis notatus, Janique bicipitis, et navis effigie ſignatus eſt, As Semiuncialis eſſe videtur: quippe ſemunciæ fere pondus adhuc habere reperitur; grana videlicet 194.

Sed litteris eum etiam quibuſdam inſculptum cernimus, Q. TITI. quæ magiſtratus, opinor, cujus juſſu percuſſus erat, nomen indicant. Nam eædem plane litteræ, in Familiæ Titiæ nummo quodam conſimili, inſculptæ apparent; quibus apis item effigies, de noſtro ære jam detrita, adjuncta

juncta est; qua quidem Havercampius, nummorum istorum interpres doctissimus, significari putat, Q. istum Titium, quem tribunum plebis fuisse ait, eloquentiæ laude floruisse, atque ex disertorum eorum numero fuisse, quorum sermo melle dulcius fluere dicitur[1].

At vero alias præterea assis antiqui imminutiones factas olim fuisse, a nemine licet scriptorum veterum memoratas, Montfauconius declarat; idque ex monumentis ipsis, Assiumque partibus adhuc extantibus, quæ cum trium earum imminutionum nulla omnino conciliari possunt, demonstrari contendit[2]. Atque hoc profecto verisimile admodum censendum est; istiusmodi videlicet imminutiones non ita præcipites fuisse, sed gradibus potius lentioribus processisse, quam ut prima penitus vice, duodecim unciæ ad duas redigerentur: idque sane a nostris item nummis duobus confirmari videtur.

SECT X.

NUmmus enim decimus, quatuor punctis notatus, Triens sine dubio esse apparet;

[1] Vid. Thesaur. Morell. in Fam. Titia. Numm. iv.
[2] Montfauc. Suppl. Vol. 3. l. 4. c. 6. §. 2.

ex

ex altera parte Romæ galeatæ, ex altera, Herculis, Centaurum clava ferientis, imagine ſignatus: eum autem aſſis olim ſemilibralis, ſeu ſex unciarum, Trientem fuiſſe, neceſſe eſt, propterea quod unciam adhuc unam, et grana item 365 pondere exæquet.

SECT. XI.

NUmmus denique undecimus, unico puncto notatus, atque ex altera parte Romæ galeatæ capite, ex altera, roſtro navis ſignatus, aſſis certe ejuſdem pars duodecima, ſive Stips uncialis eſt, quippe quæ Semunciæ fere, ſeu granorum 215 jam pondus habet.

Præter has autem Aſſis antiqui partes, quas in Tabulis his expreſſas videmus; aliæ præterea quinque, atque omnes quidem ſemiſſe majores, a ſcriptoribus ſæpe memorantur; Deunx, Decunx, Dodrans, Bes, Septunx: quæ tamen omnes, non nummi totidem ſignati, ſed fictitii tantum erant, ſeu ſummæ potius nummorum diverſæ, quæ in pecunia numeranda, ex unciis aliquot vel de Aſſe demptis vel ſemiſſi additis conficiebantur. " Septunx, inquit Varro, a ſeptem et " uncia concluſum: reliqua a diminutione; ut a " duo-

" duodecim, una dempta uncia, Deunx; dempto Sextante, Decunx; dempto Triente, Dodrans; dempto Triente, Bes, ut olim Des[1]."

Infra ſemiſſem quoque nummus adhuc unus reſtat, Quincunx ſcilicet, cujus nulla in his Tabulis figura datur. An is autem inter nummos ſignatos revera cenſendus ſit, mihi ſane haud perſpicuum eſt. Montfauconius, ſe unicum modo ejus exemplar vidiſſe declarat, quinque punctis notatum[2]. At vero, quanquam de viri ſanctiſſimi pariter ac doctiſſimi fide, nullo modo derogare velim, tamen cum puncta iſta ita confuſe interdum atque obſcure expreſſa animadverti, ut haud facile dignoſci poſſent; cumque nemo eorum quiſpiam, qui nummos ejuſmodi ediderunt, Quincuncis omnino figuram exhibuerit[3], horum certe alterum verum eſſe oportet, Quincuncem videlicet aut nunquam ſignatum fuiſſe, aut ſi fuerit, in deſuetudinem poſtea abiiſſe; neque de nummo idcirco ſignato jam intelligendum eſſe, ſed perinde ac noſtræ monetæ quinque denarios, de nummi tantum

[1] De Ling. Lat. l. 4. verſ. fin.
[2] Supplem. Vol. 3. l. 4. c. 7. §. 3.
[3] Vid. Cabin. de Sainte Genev. p. 45. &c. it. Dempſt. Etrur. Regal. V. 1. p. 350.

fictitii

ſictitii nomine, ex uncia de ſemiſſe dempta, vel Trienti addita, confecti; neque aliter equidem Horatius de eo interpretandus videtur.

Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in partes centum diducere. Dicat
Filius Albini, ſi de Quincunce remota eſt
Uncia, quid ſuperet. Poteras dixiſſe Triens. Eu!
Rem poteris ſervare tuam. redit uncia, quid ſit?
Semis.——[1]

Jam in ærum noſtrorum pleriſque ea ipſa ſigna impreſſa cernimus, quæ Plinius Aſſi, partibuſque ejus tanquam propria attribuit; Jani videlicet bicipitis, ac navis ratiſve imagines[2]. Præter hæc autem ærum ſigna legitima ac propria, alia interdum diverſi prorſus generis animadvertere licet, quæ a magiſtratibus, quibus æris ſignandi munus commiſſum erat, pro arbitrio plerumque poſita eſſe videntur[3]. Etenim in

[1] De Art. Poet. 325.

[2] Hinc Feſtus Quadrantem, ratitum dictum eſſe ſcribit.

[3] Poſt Reges Urbe pulſos, Æris ſignandi poteſtatem penes conſules fuiſſe, haud dubium eſt; hi tamen, cum rebus gravioribus diſtenti eſſent, reliquis, opinor, magiſtratibus munus iſtud committere ſolebant. Temporis autem progreſſu, magiſtratum quendam proprium, qui

in Familiarum Romanarum nummis, asses hosce, item ac singulas eorum partes, signis sibi propriis notatos, et una cum percussoris nomine, symbolis etiam quibusdam ad familiam ejus pertinentibus, signatos sæpissime videmus[1]: ex quo quidem signorum in his nummis varietatem maxima ex parte derivatam arbitror. Quod Janus autem Geminus et Navis, signa semper æris legitima ac præcipua fuerint, ex puerorum lusu quodam, ut Macrobius scribit, demonstratur: nam æs, inquit ille, *ita signatum fuisse, hodie intelligitur ex aleæ lusu; cum pueri denarios in sublime jactantes, Capita aut Naviam, lusu teste vetustatis, exclamant*[2].

qui huic rei præesset, constitutum invenimus; tres videlicet cives, quos Triumviros seu Treviros monetales appellabant. Hos Ciceronis ætate extitisse, ex joco quodam ejus in nomen illud illudentis, apparet. [Vid. Epist. Fam. l. 7. 13. it. de Leg. 3. 3.] Pitiscus, ex Fastorum Consularium auctoritate, eos ante bellum Punicum creatos esse contendit. Vid. Lexic. in Voce———

[1] Vid. Thesaurum Morell. ubi horum nummorum exempla in Familiis saltem antiquioribus satis multa exhibentur.

[2] Macrob. Sat. 1. c. 7. Navia, ratis erat ex unico ligno exsculpta. Fest. Atqui hunc eundem aleæ lusum, a Romanis, ut videtur, derivatum, apud pueros item nostros in usu adhuc esse videmus; qui nummos æneos in aerem jactantes, Capita aut Feminam, exclamant, sponsione interim facta, utrum eorum ad terram superius sit casurum.

Priſcis Reipublicæ temporibus, poſt Reges ſtatim exactos, nonniſi modicam admodum æris ſignati copiam Romæ inventam eſſe, mulctaſque propterea civium, bobus ovibuſve ſolvi ſolitas, traditur [1]. Legibus vero tunc cautum erat, ne mulcta graviſſima duos boves, et triginta oves excederet; utque bos Centuſſibus, Ovis Decuſſibus æſtimaretur. Fannius deinde Conſul, A. U. 592. legem ſumptuariam tulit, ut in feſtis ſolennioribus, Centuſſis, in aliis quibuſdam, Trecuſſis, reliquis autem diebus, Decuſſis tantum, ſeu deni Aſſes in ſingulas cenas inſumerentur [2]. His igitur ſeculis, ob æris ſignati inopiam, aſſem haud parvi pretii fuiſſe liquet: ſed poſtquam argentum aurumque deinde ſignari, atque in urbe ſenſim abundare cœperint, tum æris pretium imminui, aſſemque demum, tanquam vilem prorſus, nec ſine contemptu quidem memoratum, legimus; ita ut qui ſummam rei alicujus vilitatem ſignificare vellent, ſe aſſem daturos, negarent [3].

[1] Plutar. in Vit. Poplic. p. 103.

[2] Vid. Dionyſ. Hal. it. A. Gell. l. 2. 24. it. Macrob. Sat. 2. 13.

[3] Cic. Orat. pr. Quinctio. 5. As enim quarta fere parte minus, quam denarius noſter, pretio valuiſſe putatur.

Cum

— — *Cum deerit egenti*
As laquei pretium[1].—
— *Merſa rate Naufragus aſſem*
Dum rogat[2].—

At vero Quadrans, ſeu quarta aſſis pars, balneatoribus ſemper, tanquam propria eorum merces, vel more vel lege conſtituta erat; quam plebecula nimirum pro balneorum publicorum uſu ſolvere ſolebat. Hinc Quadrante lavari; idem fere apud auctores veteres ſignificat, ac balneo uti[3]. Quippe apud populum ſub ſole calido degentem, neque linteis omnino ullis, ſed lana prorſus veſtitum, cum balnea certe, et ad munditiem et ad valetudinem etiam neceſſaria erant, prudenter admodum proviſum eſſe videtur, ut eorum uſus omnibus promiſcue, et pretio ſane quam minimo permiſſus eſſet.

[1] Hor. Sat. l. 2. 2. 99. [2] Juv. 14. 301.
[3] — *Dum tu Quadrante lavatum*
Rex ibis— Hor. Sat. 1. 3. 137.
Cædere Silvano porcum Quadrante lavari. Juv. Sat. 6. 446.

TABULA XX.

PRima Tabulæ hujus figura ponderis antiquorum libralis effigiem ſatis pulchram, ex ære conflatam, exhibet; quæ litteris græcis in hunc modum ſignata eſt; Λ·Α. Quarum quidem primæ duæ, Λ, ponderis ipſius nomen, Litram, indicant; Α, vero unam Litram denotat. Hujuſmodi pondera, ex ære facta, et publice ſignata, in templis, ærariis, macelliſque urbis, ad communem civium uſum aſſervari ſolebant, ut ex monumentis, inſcriptionibuſque antiquis apparet[1]. Pondus hoc noſtrum, ob materiæ duritiem, ſuperficiemque glabram et æquabilem, nonniſi parvulum quiddam de gravitate priſtina amiſiſſe reperio: nam uncias adhuc undecim et paullo plus dimidia, continet; parte nimirum ejus haud viceſima quarta abſumpta: quod eruditorum eorum ſententiam plane confirmat, qui libræ veteris uncias, ut ſupra dictum eſt, eaſdem eſſe contendunt, ac noſtras iſtas, quas Averdupois hodie vocamus[2].

[1] Vid. Fabrett. Inſcript. p. 524. &c.

[2] Vid. Hooper on Ancient Meaſures, p. 10, 15. Arbuthnot. Tab. 7. Note. 1. vid. item, Operis hujus p. 194 Not. 3.

At

At vero omnes, qui de ponderibus his antiquis ſcripſerunt, ac momenta eorum accurate definire conati ſunt, magnam in eis ſane varietatem et diſcrepantiam ſe inveniſſe dicunt, ita ut in ſingulis non modo Italiæ, ſed urbis etiam ipſius regionibus, diverſa eorum genera in uſu fuiſſe exiſtiment, quæ ad modulum aliquem certum legitimumque a magiſtratibus haud redigi potuerunt: quorum quidem pleraque, quæ hodie manent, a menſura fere uſitata deficere, quædam tamen contra, eandem exſuperare reperiuntur[1]. Atque hæc ponderum antiquorum diſcrepantia, nummorum item æneorum, qui ad ponderum rationes ſemper accommodari ſolent, varietates eas ſupra indicatas explicare poterit.

SECT II.

PONdera ea minora, quorum ſeriem quandam proximo loco deſcriptam videmus, nonniſi unciam veterem ejuſque partes aliquas exhibent. Ex variis autem eorum momentis perſpicere licet; uncias haſce, prout in locis diverſis reperta, aut ad uſus diverſos adhibitæ eſſent, et magnitudine plerumque et pondere a ſe invicem diſcrepaſſe. Me-

[1] Vid. Hoop. ib. p. 173.

dici Romæ degentes, unciam Atticam uſurpaſſe dicuntur, quæ Romana gravior erat, atque ex granis circiter quingentis conſtabat[1]. Quamobrem de ponderum horum minutorum figuris, primam et maximam, unciam iſtiuſmodi Atticam eſſe puto; haud viginti jam grana de pondere juſto deſiderantem.

Secunda Figura, uncia Romana eſt, de pondere tamen antiquo parvulum quiddam diminuta.

Tertia item, uncia eſt, ut notæ iſtæ argenteæ in ſuperficiem ejus inſertæ, indicant: quarum altera, ℥, unciæ propria eſſe, altera vero, A, unam, ut dixi, denotare, putatur[2]. Hæc autem uncia, vel vetuſtate attrita, vel pondere potius minori, quam par erat, ab initio conflata, jam quartam unciæ Romanæ partem, et amplius aliquanto deſiderare reperitur.

Quarta, tribus punctis diſtincta, Drachma Attica eſt, octava unciæ Atticæ pars, quæ medicis præcipue in uſu fuit, et tres ſcrupulos, tribus iſtis punctis indicatos, continebat[3].

Quinta, duobus punctis notata, duos unciæ ejuſdem ſcrupulos denotat.

[1] Vid. Hoop. ibid. p. 56.

[2] Vid. Le Cabin. de S. Genev. p. 63. Tab. 18. Fig. 1, 5.

[3] *Drachma Attica (fere enim Attica obſervatione Medici utuntur) denarii argentei habet pondus.* Plin. l. 21. 34.
Δραχμὴ τὸ ὄγδοον τῆς οὐγκίας. Heſych. in Δραχ.

Reliquæ duæ, quæ reſtant, forma plana atque orbiculari, Unciam item Romanam, et Semunciam indicant; ut ex notis, momentiſque eorum apparet. Nota enim iſta Γο, quam in aliis quoque ponderibus animadverti, Unciam, Græce ſcriptam, ὀυγκίαν, denotat[1]. Quid autem notulæ iſtæ, in figura Semunciali inſculptæ, ſignificent, haud dictu facile eſt. Crucis ſane forma, eam Imperatorum Chriſtianorum temporibus confectam[2], momentumque ejus, ſemunciam eſſe, oſtendit; quæ grana tantum quatuordecim de pondere antiquo amiſit.

	Unc.	Gran.
Litra igitur noſtra, ſeu Libra jam continet	11	222
Prima Uncia -	1	46
Secunda - - -	0	424
Tertia - - -	0	321
Drachma - - -	0	55
Duo Scrupuli -	0	42
Uncia plana - -	0	407
Semuncia - -	0	205

1 Vid. Le Cabin. ib. Fig. 11.

2 Ibid.——

SECT.

SECT. III.

Figura tertia, Aquilæ effigiem æneam, basi quoque æneæ insistentem, præ se fert. Hujusmodi autem Imagunculas, ex auro, argento, aut ære interdum deaurato fictas, signa militum Romanorum præcipua et nobilissima fuisse, notissimum est: quæ hastis nimirum longiusculis impositæ, singulis legionibus, tanquam propria earum insignia, singulæ tributæ erant: quem quidem alitum regem, Josephus, Legionibus Romanis, quasi *imperii symbolum*, *omenque victoriæ*, præfuisse scribit[1].

Præter Aquilas autem istas Legionarias, cohortes item singulæ, ac manipuli signa sibi propria habuerunt, quæ ex rerum variarum formis, alia super aliam congestis, atque hastæ pariter impositis, constabant. In his, Imperatorum imagines pictæ, et in clypeis singulis inclusæ, principem fere locum obtinebant; quibus Aquila quoque deaurata, et clypeo inclusa, desuper plerumque adjuncta erat; ita ut ex triplici aut quadruplici clypeorum ordine, una cum Aquila superimposita, hæc signa in nummis, sculpturisque

[1] De Bell. Jud. l. 3. c. 6. Edit. Haverc.

antiquis

antiquis in altum perſæpe exſtructa reperiantur[1].

Hæ vero Aquilæ et magnitudine et pondere perexiguo fuerint, neceſſe eſt, propterea quod hi omnes clypeorum ordines, imaginumque, ut vocantur, ſuggeſtus[2], a ſignifero facile, idque vel una, ut videtur, manu, portari poſſent: ut ex ſigniferorum ipſorum figuris, in columnis antiquis inciſis, colligere licet[3]. At vero Legionarias etiam Aquilas, quæ vel ſingulæ portabantur, hac noſtra figura haud majores multo fuiſſe, ex Floro diſcimus, qui inſignem eam Variani exercitus cladem, qua tres legiones perierant, commemorans, "ſigna, inquit, et Aquilas duas adhuc "barbari poſſident; tertiam ſignifer, priuſquam "in hoſtium manus veniret, avulſit, merſamque "intra baltei ſui latebras gerens, in cruenta pa-"lude ſic latuit[4]." Quippe perexiguam Aquilam iſtam fuiſſe, fatendum eſt, qui in baltei militaris latebris occultari commode poterat.

Hæc ſigna militaria, ſacrata ſemper habita eſſe, Aquilaſque præſertim, fulminis miniſtras, divinis plane honoribus coli ſolitas, accepimus. Tacitus eas quidem, *propria legionum numina*, appel-

[1] Vid. Colum. Trajan. p. 7, 16, 29, 77, &c.
[2] Tertull. Apol. c. 16. [3] Vid. Columm. ib. p. 77. &c.
[4] Lib. 4. c. 12.

lat[1]. *Religio tota castrensis*, inquit Tertullianus, *signa veneratur*, *signa jurat*, *signa omnibus Deis præponit*[2]. Itaque hac religione commotus, *Parthorum Rex*, *Artabanus*, *Aquilas et signa Romana*, *Cæsarumque imagines adoravisse*, traditur[3]. Atque hinc in signis istis, sacella quædam parvula et fastigiata, Aquilis, ad divinitatem earum indicandam imposita, atque in nummis interdum antiquis expressa videmus[4].

Attamen non in castris modo ac militiæ, sed domi etiam Aquilas hasce in istiusmodi sacellis collocatas, et cultas esse legimus: de quo quidem genere, *Aquila ista argentea* fuit, cui *Catilina sacrarium domi constituisse*, *cultumque divinum tribuisse* dicitur[5]. Atque hanc igitur Aquilæ nostræ Icunculam, quæ basi, in arulæ plane modum conformatæ, ad vota quasi excipienda, insistit, ex Aquilis istis sacratis fuisse conjicio, quæ vel in signis militaribus portari, vel domi etiam consecrari, ac numinum instar in Larariis coli solebant.

[1] Annal. 1. 39. [2] Tertull. ibid.

[3] Sueton. in Calig. c. 14. 5.

[4] Vid. Patin. in Numm. Constantini et Filior. it. Stewech. in Vegetium. c. 6.

[5] Cicer. in Catil. Orat 1. 9. 2. 6.

SECT IV.

Figura quarta, Gutti antiqui, ex ære confecfecti, effigiem ostendit; vasculi scilicet, ad olea, unguenta, ac liquida quævis pretiosa conservanda, atque ut nomen indicat, guttatim fundenda, inventi. Usus autem ejus in balneis præcipue vigebat: ubi lautiores quique, cum lavati jam, strigilibusque abstersi essent, tum oleo, seu unguento aliquo nobili, ex his vasculis guttatim effuso, inungi solebant.

——Domus interea secura patellas
Jam lavat et bucca foculum excitat et sonat unctis
Striglibus, et pleno componit lintea Gutto[1].

Præterea ad sacros item ritus, Guttos adhibitos esse, a Plinio indicatur; qui *M. Curium jurasse*, scribit, *se ex hostium præda nihil attigisse, præter Guttum faginum, quo sacrificaret*[2]. Quippe in prisca illa urbis paupertate, nonnisi Guttis ligneis aut fictilibus, vel principes civitatis libamina sua ad Deorum aras ferre solitos, constat.

At vero vasculorum eorundem figuras, in monumentis arulisque sepulchralibus sæpissime in-

[1] Juven. S. 3. 261.

[2] Lib. 16. 38.

sculptas, reperimus[1]: quod quidem Guttos item hosce ad sepulchrorum sacra pertinuisse, atque ad unguenta pretiosa et odorifera in mortuorum cineres fundenda, adhibita fuisse, ostendit.

SECT. V.

Hæc Pedis ænei figura, de donariorum eorum numero fuisse videtur, quæ ex voto Deorum alicui suscepto, ac beneficio inde accepto, tanquam grati animi pignus, in Templo ejus suspendi solebant. Hanc enim apud omnes fere gentes opinionem invaluisse accepimus, Deos nimirum donis maxime placandos esse.

Munera, crede mihi, placant hominesque Deosque;
Placatur donis Jupiter ipse datis[2].

Quamobrem omnes istæ membrorum humanorum imagines, quæ vel fictiles vel ex metallis conflatæ, e Templorum veterum ruinis sæpe effossæ atque ad hunc diem conservatæ sunt[3], ex hac superstitione originem duxisse videntur; ne-

[1] Vid. Boissard. Par. 3. p. 46, 61, 65, 68, &c.
[2] Ov. de Art. Amand. 3. 653.
[3] Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 2. l. 4. c. iv. &c. it. Muse. Kircher. Class. 2. p. 61. it. Thomasin. de Donar. &c.

que aliud omnino esse, ac dona istiusmodi, quæ, ob membra ista morbo aut dolore aliquo levata, Deorum alicui ex voto dicata fuissent.

Hujusmodi vero donariis, etiamsi Æsculapii potissimum templa, ut supra dixi, referta fuerint, quæ *remediorum salutarium mercedem, ægri sacraverant Deo*; attamen omnibus promiscue Deis hæc eadem quoque suspensa fuisse, constat: quorum quidem exempla bene multa adhuc extantia, et in libris passim descripta, videre licet. De his autem Pedum imaginibus, Fabrettus tria sane paria marmorea exhibuit, quorum primum ISIDI. FRVCTIFERAE dicatum est; secundum, Deæ cuidam, haud alias memoratæ, QUIE IANAE; tertium, nullo omnino titulo insignitum[1].

Bonannius item, Jesuita sane eruditus, tres Pedum figuras, æneam, fictilem, et marmoream edidit, aliasque præterea ex argilla fictas, in Collegii Romani Museo asservari ait, quas omnes vel pedibus laborantium, vel navigantium potius vota fuisse putat, Dianæ seu Veneri suscepta,

[1] Vid. Fabrett. Inscript. 471, 472—Bina pariter pedum marmoreorum paria, in uno lapide insculpta, ab eodem exhibita videmus, cum hac inscriptione;

LICINIA. PHILETE.
PRO. SALVTE. SVA. ET. SVOR.
D. S P.

quam

quam nautæ præſertim, tanquam maris Dominam invocare conſueverunt. In cujus rei teſtimonium, Pedem quoque votivum, eximio opere e ſuccino fictum, adducit, cum hac inſcriptione.

D. M.
VENERI. SS. FELICI
CONSERVATRICI. MATRIQVE. DEVM.
CVPIDINI. COELESTI. C. CAESTIANUS[1].

Hanc vero eandem, de donis tabuliſque votivis, ſuperſtitionem, Romæ etiam hodie, perinde ac in urbe veteri, vigere, alio quodam libello demonſtravi; quod quidem a Bonannio ipſo, jam confirmari video; qui de his veterum donariis diſputans, eorumque exempla varia proferens, hanc deinde clauſulam adjungit; " Talem Ethnicorum morem etiamnum ubique imitantur, " ſed veræ religionis ſignificatu, Chriſti fideles; " qui marinis undis jactati, Deiparæ, tanquam " propitiæ maris ſtellæ, opem implorant; ac " præſertim in Adriatico, ex quo cum littus te- " nuerint, non raro nudis pedibus, ad ſacram " Ædem Lauretanam, peregrinantur ſua vota

[1] Muſ. Kircher. p. 68, 69. Bina quoque pedum paria, in marmore quodam inſculpta, et INVICTE CELESTI VRANIAE dicata, idem Bonannius commemorat. p. 78.

" ſoluturi;

" ſoluturi; ibique in Tabellis pericula expreſſa " relinquunt[1]."

SECT. VI.

DE Tigridis imagine ænea, quam ultimo loco hic expoſui, nihil equidem, quod liquet, dicere habeo. Attamen quia opere antiquo nec invenuſto perfecta eſſe videtur, ad reliquas Tabulæ hujus figuras eam adjungere libuit, ut locum ſaltem vacuum implere poſſet. Hanc beſtiæ rabidæ figuram, ore hiante, uberibuſque pendentibus, quæ clypeum item Gorgonis ore inſignitum, conſpectui quaſi hominum objicit, quum ferocitatem terroremque præ ſe ferat, ad uſum aliquem militarem ſpectaſſe conjicerem, niſi quod in bellico Romanorum apparatu, nulla iſtiuſmodi figura, ſignumve, vel a ſcriptoribus memoratum, vel in monumentis deſcriptum reperitur. At vero haud ſcio, an ad Bacchi forſitan ſacra imagunculam noſtram reſpectum aliquem habere credamus; quem quidem Deum Tigribus præcipue domandis celebrem, nec niſi Tigribus junctis, curru vehi ſolitum cognovimus.

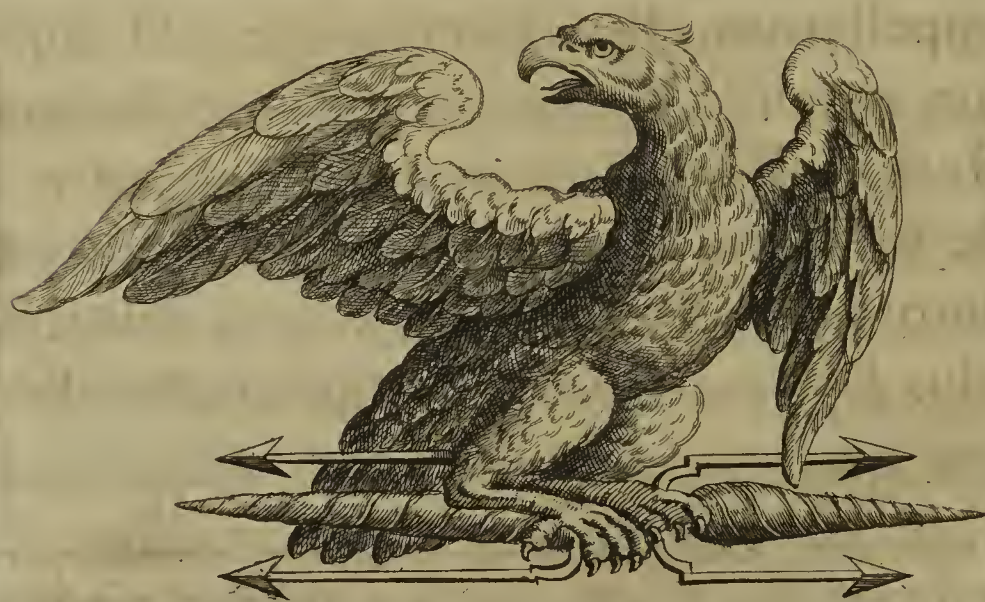
[1] Ibid.

Jam

Jam Deus e curru quem ſummum texerat uvis,
Tigribus adjunctis aurea lora dabat[1].

Hanc vero rem aliis, quibus otium majus, aut conjectandi ſollertia felicior obtigerit, contemplandam conſiderandamque relinquo.

[1] Ovid. De Amand. l. 1. 549.

T A-

TABULA XXI.

GEmma hujus Tabulæ prima, Byzantis effigiem præ ſe fert, a quo urbs Byzantium condita traditur; quemque inter inclytos priſci ævi Heroas a veteribus celebratum invenimus[1]. Ætatem ejus nonnulli ad ſecula plane heroica, atque Argonautarum tempora referunt; quos ad regnum etiam ejus appuliſſe Diodorus ſcribit[2]. Alii autem veriſimilius, eum Megarenſium claſſis præfectum fuiſſe dicunt, coloniamque inde ad oræ maritimæ oppidum deduxiſſe, quod antea Lygos, ſed, a conditoris nomine, Byzantium deinceps appellatum eſt; idque circa Olympiada triceſimam accidiſſe, Joſia ſcilicet Hieroſolymis et Tullo Hoſtilio Romæ regnante, declarant[3].

Sed de Byzantis origine atque ætate quicquid ſtatuendum fuerit, Byzantinos certe eum, tanquam urbis ſuæ conditorem ſemper agnoviſſe, ef-

[1] Vid. Jac. Gronov. Theſ. Antiqu. Græc. Vol. 2. c. 29.

[2] Τȣ̀ς δ' Αργοναύτας κατὰ ςόμα τȣ̃ πόντȣ γενομένȣς, προσπλεῦσαι τῇ γῇ, βασιλεύοντος τότε τῆς χώρας Βύζαντος. ἀφ' ου ϗ τὴν πόλιν τῶν Βυζαντίων ὠνομάϑαι. Diod. Sic. l. 4. p. 252. Edit. Hanov.

[3] Vid. Geo. Cedren. Compend. Hiſtoriar. Edit. Par. p. 112. A. it. Stephan. de Urbib. in Byzant. it. Scalig. in Euſeb. Chron. it. Plin. l. 4. xi.

figiemque ejus in nummis ſuis ſignaſſe, conſtat. Caninius, inter illuſtrium imagines, Byzantis effigiem, nomenque ſimul in nummo quodam æneo ſignatum protulit; cui ex altera parte Prora navis inſculpta erat; quod eum claſſe iſtuc advectum, ac coloniæ deductorem eſſe indicare videtur[1]. Alterum etiam nummum, huic omnino ſimilem, et Byzantis pariter effigie ac nomine ſignatum, Fulv. Urſinus edidit[2]: quorum quidem uterque cum gemma noſtra mirifice conſentit, eandemque prorſus imaginem exhibet; eundem oris habitum, *barbam, galeam, et criſtam quoque crinibus defluentibus* ornatum: neque alio omnino habitu, Goltzius, Gronovius, Harduinus effigiem ejus, in nummis exhibuerunt, quam tamen diademate ſemel redimitam, Vaillantius ſe vidiſſe declarat[3].

Horum igitur nummorum auctoritate, Gemmam noſtram Byzantis imaginem præ ſe ferre, colligimus. Quod Byzas autem, urbis Byzantii conditor, vel ad poſtrema Romani Imperii ſecula, habitus fuerit, a Claudiano diſcimus; qui in Eutropium conſulem invehens, quod duobus illuſtriſſimis urbis iſtius conditoribus, ille quoque

[1] Vid. Canin. Iconograph. Tab. 35. [2] Vid. Illuſtr. Imagin. Tab. 40.
[3] Vid. Numiſmat Græc. inter Urbium Illuſtr. p. 305.

ab adulatoribus, tertius adjungeretur, ita indignabundus queritur;

quod tertius urbis
Conditor: hoc Byzas, Conſtantinuſque videbunt[1]?

Sculpturæ denique præſtantiam quod attinet; imago ipſa opere, ut mihi videtur, antiquiſſimo, atque a Græco olim Artifice, in Achate nitido, eximie inſculpta eſt, ejuſdemque prorſus magnitudinis, ac figura ejus ectypa, quam hic delineatam damus.

SECT. II.

GEmma ſecunda, et ſculpturæ artificio, et lapidis ipſius pulchritudine inſignis, Hermaphroditi, opinor, ſupra pellem caprinam humi recumbentis effigiem nobis offert, cujus brachium dextrum ad arborem alligatum eſt. Ex altera parte Satyrus, genibus in terram flexis, Hermaphroditi veſtem avellere, corpuſque denudare videtur; et perſpecto rei miraculo, vel in cachinnum erumpere, vel præ admiratione, ad cœlum ora convertere: ex altera parte, Faunus,

[1] Claud. in Eutrop. 2. v. 83.

genibus item flexis, in prodigio eodem contemplando defixus hæret.

Hanc figurarum deſcriptionem, ad fabulam fortaſſe aliquam, iis temporibus notam, alludere credamus; qua Satyrus, Faunuſque, pronum in Venerem genus, mulierem, ſub arbore dormientem, ſe offendiſſe credentes, eam ſtatim ad arborem, libidine inflati, alligaſſe, ſed corpore demum nudato, Hermaphroditum inveniſſe finguntur. Notiſſima illa quidem Salmacis fabella eſt, de Hermaphroditorum origine ac nomine, quos Ovidius ita deſcribit.

Nec duo ſunt et forma duplex, nec fœmina dici,
Nec puer ut poſſint; neutrumque et utrumque videntur[1].

Illud tamen nequaquam fabuloſum aut commentitium, ut Valerianus ait, habendum eſt, "utriuſque naturæ homines inveniri, qui partem inter ſe utramque peragant; cujuſmodi "ſunt populi, ſupra Naſamonas, confineſque "illis Maclias, Calliphanis teſtimonio ſatis cog"niti——ubi ſevera lege cautum, ut quem ma"lint ſexum eligant, altero ſi abutantur, capi"tali ſupplicio puniendi[2]."

[1] Ovid. Metam. l. 4. 378.
[2] Pier. Valerian. Hieroglyph. l. 18. p. 135.

Quod

3

Quod Hermaphroditi autem, apud omnes fere gentes, atque omni ætate revera extiterint, a ſcriptoribus antiquis, tam Græcis quam Latinis, memoriæ proditum eſt. Diodorus eos, inter *humani generis monſtra* a nonnullis recenſeri, ſcribit; raro in lucem editos, *et interdum mala, interdum bona portendentes. Quid ortus Androgyni, inquit Cicero, nonne fatale quoddam monſtrum fuit?* Plinius dein, *gignuntur*, inquit, *et utriuſque ſexus, quos Hermaphroditos vocamus, olim Androgynos vocatos, et in prodigiis habitos, nunc vero in deliciis*[1]. Quippe ſtatuas eorum e marmore fingere effigieſque in gemmis inſculpere ſolebant, quarum quidem duas, antiquo opere atque eximia arte fictas, vel hodie etiam extantes, alteram Romæ in Villa Borgheſia, alteram Florentiæ, in nobiliſſimo Etruriæ Ducis Muſeo, vidi; utraſque ſane inter præſtantiſſima ſculpturæ veteris monumenta merito numerandas; Florentinam autem iſtam, e Pario marmore fictam, qui in hiſce rebus intelligunt Hermaphroditum illum nobilem eſſe credunt, quem Plinius Policlis opus eſſe declarat[2]. At non antiquorum modo teſtimoniis

[1] Diod. Sic. l. 3. p. 215. Edit. Hanov. it. Cic. De Divin. 1. 41. it. Plin. Hiſt. Nat. l. 7. 3. vid. etiam xi. 49.

[2] Plin. ib. 34. 8. Vid. etiam Muſeum Florent. a Gorio edit. Tab. 40,

moniis, ſed exemplis aſpectuque ipſo, hac noſtra ætate, Hermaphroditos eſſe cognovimus. In oppidis enim noſtris ex Africa nuper hominem vidimus, qui ſigna utriuſque ſexus propria, in ſe plane conjuncta habuit; ita tamen, ut neuter eorum perfectus, ſed eo penitus modo confuſus apparuerit, quem ab Auſonio deſcriptum legimus.

Concretus ſexu, ſed non perfectus utroque;
Ambiguæ veneris, neutro potiundus amori[1].

Gemma noſtra ex eo Onychum Arabicarum genere eſſe videtur, quas Plinius *nigras* eſſe dicit, *candidis zonis*[2]. Quaſque Itali hodie Nicolos et Cameos vocant. Quippe lapis ipſe niger, vena quadam candida, quaſi zona cinctus eſt, e qua imagines ipſæ exſculptæ finguntur[3].

40, 41. Hermaphroditorum quoque imagines in Gemmis inſculptas, in alio ejuſdem Muſei volumine videre licet. Tab. 82. item inter Gemmas a Dominico Roſſi Romano editas, Vol 3. Tab. x.

[1] Epigr. 100.

[2] Hiſt. Nat. 37. 6.

[3] In gemmis hiſce, quibus ſtrata ſeu venæ diverſis coloribus erant, hoc antiquis uſitatiſſimum eſſe cognovimus, ut ſtratum lapidis nigrum, fundi ſive radicis loco uſurparent, et in vena deinde candida figuras plerumque totidem, quot commode excipere poterat, cælando effingerent: ita ut opus ipſum, e nigro candidum exſurgens, eminentius pulchriuſque ob colorum varietatem, appareret.

SECT.

SECT. III.

GEmma tertia, Parthorum Regis cujuſdam imaginem exhibet; eo plane habitu atque inſignibus ornatam, quibus Principes iſti, cum in gemmis, tum in nummis inſculpti cernuntur[1]. At vero aliam quoque huic noſtræ conſimilem et fere eandem, Baudelotium in lucem antea edidiſſe video: quam, perinde ac noſtram, in Achate litteris Parthicis inſcripto, et in anuli formam confecto, inſculptam, atque omnium, quas in eo genere viderat, pretioſiſſimam pulcherrimamque eſſe declarat[2].

Medorum equidem Parthorumque veterum Reges, veſtium Regalium ſplendore, ornatuque pœne fœmineo, omnium maxime, gaviſos conſtat. Nam faciem, oculoſque pigmentis illinere, comaſque aſcititias, in cincinnos varios contortas,

[1] Montfauc. Antiqu. V. 3. l. 2. c. 14. it. Supplem. V. 3. l. 2. c. 1.

[2] *Siquis*, inquit Baudelotius, *litteras Parthicas in hac gemma inſcriptas explicare poſſet: eas lucis certe aliquid ad gentis Parthicæ hiſtoriam allaturas, neceſſe eſt.* [Utilitè des Voyages. V. 1. p. 309.] Sed litteras iſtas, tanquam deperditas plane, atque inexplicabiles ab eruditis cenſeri reperio. [Vid. Montfauc. Supplem. ibid.] Neque pauculas ſane iſtas in gemma noſtra inciſas, ſi explicabiles eſſent, aliud omnino quidpiam, ac Regis ipſius nomen, indicaturas fuiſſe arbitror.

inau-

inaures, monilia et armillas geſtare ſolitos legimus: ita enim Xenophon, *Aſtyagem Medum, atque ita fere Plutarchus Surenam, Parthorum ducem* deſcribit; eumque ornandi morem Parthos a Medis accepiſſe dicit[1].

Quod Parthorum autem Regum imagines in gemmis ſæpe inſculptæ eſſent, atque eo prorſus habitu, quo ipſi revera ornari ſolerent, ex Plinio diſcimus: qui ad Trajanum e Bithynia ſcribens, "ſe ſervulum quendam apud ſe tenere dicit, qui "a Pacoro, Parthiæ rege aufugiſſet, ſecumque "gemmam attuliſſet, quæ Pacori imaginem, et "quibus inſignibus ornatus fuiſſet, inſculptam "habebat: gemmam autem ipſam, aut vi aut "furto a Servulo ablatam, Plinius ſe requirere "ait, ut eam ad Trajanum mitteret[2]." Itaque gemmam noſtram, non tam ob ſculpturæ pulchritudinem, qua ſeſe tamen facile commendare poſſet, quam ob rei ipſius raritatem, æſtimabilem eſſe, conſtat: quippe quam Romæ olim uti videmus, Proconſules ipſi poſſidere cupiiſſent, dignamque, quæ ad imperatorem muneri mitteretur, exiſtimaſſent.

[1] Vid. Xenoph. de Cyri Inſtitut. p. 19. Edit. Oxon. et Plutarch. in Vita Craſſi. p. 537. F.

[2] Epiſt. l. x. ep. 16. Edit. Elſev.

SECT.

SECT. IV.

GEmma quarta, Prusiæ, Bithyniæ Regis caput, opere antiquo in Carneola eximie insculptum præbet. Principis hujus effigiem, inter Illustrium imagines a Fulv. Ursino collectas, in nummo quodam argenteo impressam cernimus; quam Jo. Faber, qui imagines istas commentario illustravit, se in *aliis quoque nummis, una cum Prusiæ ipsius nomine, itemque in gemmis anularibus insculptam* vidisse declarat [1].

Tres istiusmodi nummos, Prusiæ nomine inscriptos, Begerus edidit [2]. Qui diversis licet temporibus, atque a diversis civitatibus percussi, omnes tamen similitudinem quandam inter sese, ac eundem oris habitum ostendunt; nostramque ideo gemmam nonnisi Prusiæ imaginem exhibere confimant.

Res ejus gestæ ab Historicis plerisque celebrantur. Sed non tam ob bella, victoriasque contra alias gentes, celebris, quam propter obsequium erga Romanos servile atque abjectum, infamis erat. Natura sane versatilis, crudelis, atque

1 Vid. Fulv. Ursin. Imagin. 119. et Fabri Comment. p. 69.
2 Thesaur. Brandeb. Vol. 1.

infidus esse traditur: qui Hannibalem, jam senem admodum, atque ad se profugum, ni veneno sese prius ipse occidisset, Romanis traditurus esset[1]. Antiocho enim devicto, et Perseo Macedone, cujus sororem in matrimonio duxerat, captivo Romam ducto, Romanorum potentiam usque eo extimuisse fertur, " ut pileatus et ca-" pite raso obviam ire Legatis, libertumque se " Populi Romani dicere soleret; et Romæ quo-" que quum veniret in curiam, summittere se, " et osculo limen curiæ contingere; et Deos " servatores suos, senatum appellare[2].

Appianus eum *facie illiberali, ac statura pusilla* fuisse scribit[3]. At sculptores isti veteres, quorum ars, perinde ac Pictorum, ornatiora fere omnia, ac pulchriora, quam natura ipsa fert, reddere solet, in gemma etiam nostra, jure suo usi sunt, venustumque eum potius quam deformem finxerunt. Quippe faciem ei juvenilem ac barbatulam hic tributam cernimus: qua quidem barbula, sed pro diverso ætatis gradu, paullulum interdum crassiore, in nummis, opinor, omnibus insignitus apparet.

[1] Liv. l. 39. 50.
[2] Liv. l. 45. 44. Appian in Mithridat. prope init.
[3] App. ibid.

SECT.

SECT. V.

GEmmam quintam, Sexti Chæronenſis, Plutarchi Nepotis, effigiem exhibere conjicio. Philoſophi enim potius quam Imperatoris imaginem præ ſe ferre videtur; et nummum etiam antiquum, conſimili plane effigie ſignatum, Sponius in lucem edidit, cui litteris Græcis, SEXTI nomen inſcriptum eſt; quod ad Sextum omnino Chæronenſem, M. Aurelii Præceptorem, referendum eſſe contendit; idque ex nummi ipſius fabrica, barbæque etiam forma confirmari arbitratur[1].

Neque mirum ſane cenſeri poteſt, quod in Sexti hujus memoriam nummi poſt mortem ejus percuſſi eſſent; quem tanto in honore apud Imperatorem illum fuiſſe accepimus, ut *una jus dicere ſoleret*[2]. De hoc autem Sexto viros doctos inter ſeſe diſceptare video, an idem cum eo fuerit, qui Empiricus dictus eſt, cujuſque opera adhuc nonnulla reſtant. Sed Chæronenſem noſtrum ab Empirico prorſus diverſum, neque Pyr-

[1] Miſcell. Erud. Antiqu. Sect. 4. p. 140.

[2] Vid. Suid. in Sexto. a L. Vero quoque M. Aurelii in Imperio ſocio, Sextus noſter unice dilectus eſſe dicitur. Capitolin. in L. Vero. c. 2.

 rhoniæ,

rhoniæ, ut Suidas cenſet, ſed Stoicæ ſectæ addictum eſſe conſtat; quod cum a Capitolino[1], tum ab Imperatore præſertim ipſo ſignificari videtur; qui ea omnia enumerans, quæ a Sexto didiciſſet, hoc quoque adjungit; " quod neque iracundiæ, " neque ullius omnino perturbationis indicium " edere, ſed iſtiuſmodi affectibus penitus immu" nis, ſuorum tamen omnium amantiſſimus eſſe " deberet[2]." Quod quidem præceptum nonniſi e Stoicorum ſcholis manaſſe perſpicuum eſt.

SECT VI.

GEmma ſexta, Omphalis effigiem, Herculis inſignibus ornatam, oſtendit. Omphale enim, oris ſui forma, Herculem ita ſubegiſſe, ac juſſis ſuis obſequentem reddidiſſe fertur, ut clavam ejus pellemque leoninam ipſa ſibi ſumens, eum colo et calatho ac cultu muliebri inſtructum, in triumpho quaſi ducere ſoleret. In quam quidem fabellam Poetas ſæpe veteres illudentes invenimus.

[1] In M. Aurel. c. 3.
[2] Vid. M. Aurel. de rebus ſuis. l. 1. c. 9.

Ipſa

Ipſa capit clavamque gravem, ſpoliumqne leonis[1].
Cultibus Alciden inſtruit illa ſuis[2].

Thraſo etiam iſte Terentianus, quum Thaidi ſeſe ſummittere conſtituiſſet, ita ſe excuſat;

Qui minus huic, quam Hercules ſervivit Omphali[3]*?*

Sed hæc Omphalis hiſtoria pervulgata ſane atque a Poetis fere omnibus celebrata eſt[4]: itaque hoc tantum adjungere libet; hanc ejus effigiem in Carneolo pulcherrimo, atque opere antiquo, inſculptam eſſe.

SECT. VII.

GEmma ſeptima, Matidiæ Auguſtæ caput exhibet, quæ Marcianæ, Trajani ſororis filia fuit, atque Auguſtæ cognomen Senatus conſulto obtinuit; Trajanumque deinde avunculum, una cum Plotina uxore, ad Parthicum bellum

[1] Ovid. Faſt. 2. 325. [2] Ib. 315. [3] Eunuch. Ac. v. 8. 3.
[4] Ab Ovidio fuſe expoſita eſt, in Deianiræ Epiſt. v. 100. Ejuſque imago, his ipſis inſignibus ornata, cum in Græcorum veterum nummis, tum in gemmis etiam perſæpe inſculpta reperitur. Vid. Beger. Theſ. Brandeb. V. 1. 100. it. Theſ. Palat. 274. it. Domenich. Roſſi. Gemm. V. 2. Tab. 101. &c.

comitata eſt. Duas ea filias reliquit, Matidiam et Sabinam, Hadriano poſtea Imperatori nuptam; qui Socrui divinos honores tribuiſſe, atque *aromatica populo, anniverſario parentalium die*, donaſſe traditur[1]. Nummi in honorem ejus percuſſi in rariſſimis numerantur; omnes vero quos mihi videre contigit, eundem plane oris habitum, comarumque ornatum, ac quem in gemma noſtra cernimus, præ ſe ferunt[2]; quem quidem ætatis ejus conſuetudini congruentem eſſe, ex ſtatuis eorum temporum muliebribus apparet[3]. Quarum comæ, veluti a Poetis deſcribuntur, in altum ita exſtructæ erant, ut mulieres ipſæ a fronte quam a tergo altiores conſpicerentur.

Tot premit ordinibus, tot adhuc compagibus altum
Ædificat caput; Andromachen a fronte videbis,
Poſt minor eſt: credas aliam[4].

[1] Æl. Spartian. in Adrian. c. x. et 19.

I. O. M.
CAESIA. P. F.
MAXIMA
SACERDOS
DIVAE
MATIDIAE.

[2] Vid. Vaillant. Patin. Beger. Vol. 2. 653. &c.

[3] Montfauc. Antiq. Vol. 3. l. 1. c. 12.

[4] Juven. S. 6. 501.——*Celſæ procul aſpice frontis honores*
Suggeſtumque comæ———Stat. Sylv. 1. 113.

Matidiæ autem imagines in nummis utcunque raræ, in gemmis tamen rariores eſſe videntur: nam præter hanc unam, haud aliam uſpiam, vel in libris deſcriptam, vel in Muſeis aſſervatam me vidiſſe memini. Hoc ejus caput in lapide Praſio, ſeu Smaragdite, inſculptum eſt; quem Itali vulgo Praſma, nonnulli Smaragdi matrem appellant.

SECT. VIII.

GEmma octava, Fauſtinæ ſenioris, Antonini Pii uxoris imaginem, in Carneola inſculptam præ ſe fert. De qua Capitolinus, "tertio, inquit, anno imperii ſui Fauſtinam uxorem perdidit: quæ a Senatu conſecrata eſt, delatis Circenſibus atque Templo, et Flaminicis, et ſtatuis aureis atque argenteis[1]." In nummis, quorum plurimi adhuc reſtant, Fauſtinæ hujus imago hoc eodem capitis ornatu ſemper fere inſtructa cernitur; capillis nimirum in orbiculos varios, ſupra verticem capitis, eleganter admodum convolutis.

[1] Cap. 6.

SECT.

SECT. IX.

GEmma nona, Mercurium, ſymbolis ſuis omnibus fere inſtructum, præfert; Virgà ſcilicet, alis, marſupio, ariete, et Gallo Gallinaceo. Virgam ad uſus ſane varios ab eo adhibitam legimus: hac enim ſomnos vel inferre vel adimere, animaſque vel ad Inferos deducere vel evocare ſolebat.

Tum Virgam capit: hac animas ille evocat Orco
Pallentes; alias ſub triſtia tartara mittit;
Dat ſomnos adimitque, et lumina morte reſignat[1].

Hanc ipſam Virgulæ formam, ſerpentum mutuis amplexibus ornatam, germanum Antiquorum caduceum fuiſſe legimus; quo Legati nimirum, ad pacem inter hoſtes conciliandam miſſi, inſtructi ſemper incedebant[2]. *Hic complexus anguium,* inquit Plinius, *et efferatorum concordia, cauſa videtur eſſe, quare exteræ gentes caduceum*

[1] Virg. Æn. 4. 242.

Tu pias lætis animas reponis
Sedibus, virgaque levem coerces
Aurea turbam——— Hor. Od. l. 1. x.

[2] Ὃ φορεῖν εἰώθασιν οἱ-περὶ τῶν τοιέτων τὲς λόγες ποιέμενοι, καὶ διὰ τέτε τυγχάνοντες παρὰ τοῖς πολεμίοις ἀσφαλείας. Diod. Sic. l. v. 341. Edit. Han.

in

in pacis argumentis, circumdata effigie anguium fecerint[1]. Hæc igitur Virga, veluti proprium caduceatoris ſymbolum, Mercurio Deorum nuntio, attributa eſt: quem Ovidius caduciferum; Arnobius, *affabilium Colubrarum geſtatorem*, appellat[2].

Hinc ſe ſuſtulerat paribus Caducifer alis[3].

Alæ autem illi datæ eſſe putantur, non quia *Jovis nuntius aut caduceator*, ſed quia *lingua celeri ac prompta, vociſque potens* erat[4]: utque nihil *ſermone velocius* eſſe, indicaretur. *Pennas*, inquit Iſidorus, *habere fingitur, quia citius verba diſcurrunt, alaſque ei in capite et pedibus ſignificare, volucrem ferri per aera ſermonem*[5]. Hinc verba etiam ipſa ab Homero, *alata* appellantur[6].

Marſupium deinde ei, tanquam negotiantium Deo, lucrique conficiendi auctori, tributum eſt; ita enim apud Plautum ipſe munera ſua deſcribit.

Nam vos quidem id ſcitis conceſſum et datum
Mihi eſſe ab aliis Diis, nuntiis præſim et lucro[7].

[1] Hiſt. N. l. 29. 3. [2] Con. Gent. l. 4. [3] Ovid. Met. 2. 708.
[4] Scimus autem Mercurium vocis et ſermonis potentem. Macrob. Sat. I. 12. [5] Iſidor. Orig. l. 8. xi.
[6] Ἔπεα πτερόεντα. Odyſſ. I. 122. [7] Amphit. Prol.

Atque in eundem ſenſum Inſcriptiones quaſdam antiquas, MERCVRIO NEGOTIATORI ac NVNDINATORI, dicatas invenimus[1].

Aries quoque in Gemmis hiſce ei ſæpe adjunctus eſt; quo pecudis iſtius curam quandam præcipuam eum gerere ſignificatur; hinc Heſiodus eum, *pecus omne in ſtabulis, animo volenti augere*, declarat; *boum armenta, caprarum, oviumque lanigerarum greges*[2]. Pauſanias item ſtatuam ejus æneam, in via qua ad Lechæum Corintho ibatur, poſitam eſſe dicit, cui *aries appoſitus erat, quod greges ille omnium maxime tueri atque augere exiſtimabatur*[3].

Gallum denique Gallinaceum, veluti excubiarum et vigilantiæ ſymbolum, ei quoque ſacrum eſſe cognovimus[4]; ut avis ſcilicet hujus admonitu, negotiatores præcipue omnes intelligerent, ſe non ſine induſtria ac vigilantia Mercurium ſibi propitium reddere, lucrumque acquirere poſſe. Lapis ipſe Amethyſtus eſt; quem quidem non-

[1] Gruter. p. 55. Reineſ. Claſſ. 1. 80. Φασὶ δ' αὐτὸν καὶ μέτρα καὶ ςαθμὰ καὶ τὰ ἐκ τῆς εὐπορίας κέρδη πρῶτον ἐπινοῆσαι. ——Diod. Sic. ibid.

[2] Εσθλη δ' ἐν ςαθμοῖσι σὺν Ερμῆ ληίδ' ἀέξειν
Βȣκολίας' ἀγέλας' καὶ αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν,
Ποίμνας' εἰροπόκων οἴων, θυμῷ γε θέλȣσα. Theog. 444.

[3] Ὅτι Ἑρμῆς μάλιςα δοκεῖ θεῶν ἐφορᾶν καὶ αὔξειν ποίμνας. &c. l. 2. c. 3.

[4] Vid. Montfauc. Antiqu. Vol. 1. l. 3. c. 8.

nulli

nulli, ingenium induſtriamque hominibus addere crediderunt[1]. Atque ob eam fortaſſe cauſam a priſcorum iſtorum ſuperſtitione haud alienam, Mercurium noſtrum in hac potiſſimum gemma inſculptum eſſe conjicere licet.

SECT X.

GEmma decima, miram quandam figurarum quaſi confuſionem exhibet; hominis videlicet faciem, ſeu perſonam Scenicam, Pavonem, Sceptrum, Elephantem: quid autem Elephas proboſcide ſublatum teneat, haud mihi ſane perſpicuum eſt. Huic autem Gemmæ, alias quaſdam conſimiles prorſus, et in eruditorum Muſeis aſſervatas, et in libris ſæpe deſcriptas animadverti: quæ quidem omnes ſymbolicum, ut aiunt, ſeu ænigmaticum quiddam continere, judicantur. Faciem certe illam, viri docti Socratis effigiem eſſe declarant: eamque cum figuris iſtiuſmodi conjunctam, nonnulli in Amuletorum eorum numero reponunt, quæ vim quandam magicam habuiſſe credebantur[2]. Alii vero, quod probabile magis videtur, Gemmas hujus generis omnes

[1] Vid. Gemmar. Hiſt. edit. ab Adrian. Toll. l. 2. c. 34.
[2] Vid. Gemm. Antich. Da Roſſi. Vol. 2. Gemm. 20, 21.

ad Socratis memoriam celebrandam, inventas esse, atque in ejusdem honorem, in anulis gestari solitas, existimant[1].

Etenim caput istud *calvum fronte turgido, naso simo, aspectuque taurino*, Socratis proculdubio imaginem præ se fert; quem Silenis Satyrisque persimilem accepimus[2]. Quippe de hac Socratis persona, Alcibiades, in Symposio Platonis, sermonem satis longum habere fingitur, in quo, cum permulta in vultum ejus Silenicum jocatus esset, ita demum progreditur; " at vero " nescio, Convivæ, an aliquis unquam vestrum " imagines eas perspexerit, quæ in animo ejus, " seria tractantis et sese penitus aperientis, la-" teant: ego profecto eas aliquando perspexi, " quæ mihi quidem ita divinæ atque aureæ, et " pulchræ mirabilesque visæ sunt, ut quicquid " jubeat Socrates, id illico faciendum statuerim[3]." Quocirca haud scio, an lapidis hujus figuræ ad eum ipsum sermonem respectum aliquem habeant; quodque Alcibiades ibi verbis, hoc idem, Gemma nostra figuris indicare reperiatur.

Etenim vultus iste, ut dixi, Silenicus, os So-

[1] Vid. Jo. Chifflet. de Gemmis Socratis imagine cælatis. p. 18.
[2] Platon. Oper. Vol. 3. p. 216, 221. Edit. Par.
[3] Ibid. p. 216.

cratis exhibet; reliquæ vero figuræ, *imagines eas divinas pulchrasque*, quæ in animo ejus latuisse dicuntur. Pavo nempe, avium pulcherrima, virtutis ejus pulchritudinem denotat; Sceptrum ejusdem majestatem, dignam quæ omnibus imperet; Elephas, eam animi firmitatem roburque, quo cunctis mortalibus præstitit. Atqui hac pariter ratione, Gemma hæc Philosophica, non ad Socratem modo celebrandum, ex quo omnes Philosophorum sectas manasse constat, sed ad Stoicorum doctrinam illustrandam præcipue spectare judicetur; qui sapientem scilicet, omnibus virtutibus artibusque instructum, solumque formosum, fortem, ac Regem etiam esse, prædicabant.

Si dives, qui sapiens est,
Et sutor bonus, et solus formosus, et est Rex.
Sapiens operis sic optimus omnis
Est Opifex: sic Rex solus[1].

Vultus enim Socratis, sapientem indicat: quem pavo formosum; elephas, fortem, sceptrum, Regem esse declarat.

[1] Hor. Sat. l. 1. 3. v. 124, 132.

SECT.

SECT XI.

GEmma item undecima, prorſus ſymbolica eſt; in qua primum globulum; deinde ex eo quaſi exſurgens, Cornu-copiæ; tum Gallum, in fruges a cornu oblatas invadere paratum, videmus. Hæc eadem Galli imago in aliis etiam gemmis ſæpe inſculpta reperitur; gubernaculo interdum, aut cornu-copiæ inſiſtens; aut Mercurio, ut modo oſtenſum eſt, tanquam ſymbolum adjuncta. At vero ſoli quoque perinde ac Mercurio, Gallus ſacer erat, *quia ſolis nempe ortum cantu nuntiat*[1].

Quinetiam Gallum, noctem explaudentibus alis,
Auroram clara conſuetum voce vocare[2].

Hunc enim Veteres naturæ ſolaris, omnium animalium maxime, participem eſſe crediderunt; *excitandis in opera mortalibus, ſomnoque rumpendo genitum*; *qui nec ſolis ortum*, uti Plinius ait, *incautis patitur obrepere*[3]. Hinc effigiem ejus,

[1] Ἡλίου δὲ ἱερόν φασιν τὸν ὄρνιθα, καὶ ἀγγέλλειν ἀνιέναι μέλλοντος τοῦ ἡλίου. l. 5. c. 25.
[2] Lucret. l. 4. 714.
[3] Hiſt. N. x. 21.

tanquam

tanquam excubiarum ſymbolum, Mercurio ſupra adjunctam vidimus, ut Mercatores, in lucro conficiendo, vigiles atque alacres eſſe admonerentur: cui conſentaneum ſane illud eſt, quod ab hac etiam gemma indicari videtur; ſcilicet e *terra, quam globulus iſte denotat, nonniſi hominum induſtria ac vigilantia, abundantiam, frugumque copiam procreari poſſe.*

SECT. XII.

DUodecima, Caput nobis ſane incognitum, in lapide opaco, ſalignei coloris, inſculptum, offert: figura autem ipſa, ex capitis ornatu, et ſculpturæ genere, Ægyptiæ cujuſdam mulieris, ſeu Deæ potius, effigiem eſſe conjicerem: Etenim ſimulachra Iſidis nonnulla, opere Ægyptiaco, et eodem plane ornatu, a Kirchero exhibita cernimus[r].

SECT. XIII.

DEcima tertia, opere etiam antiquo atque Ægyptiaco eſſe apparet: at quale nobis alitis genus exhibeat, haud ita certum eſt. Eandem

[r] Vid. Kirch. Oedip. Ægypt. Tom. 3. 498, 500.

dem plane avis formam, in Obelisco Pamphilio, sæpius descriptam animadverti; quam Kircherus, Hyeroglyphicorum istorum interpres diligentissimus, Ibim cirratam appellat[1]. Nostra autem avis ex anserum potius, anatumve genere esse videtur: sculptorque profecto, si Ibim in animo fingendam habuerit, nonnisi imperite aut negligenter eam finxisse censendus est.---Avis autem ipsa, floresque itidem hinc inde enascentes, item ac in alio lapide supra vidimus, e vena, seu zona candida, cui Achates nitidus substratus est, exsculpuntur. At vero in gemmis ejusmodi omnibus, sculptoris ingenium coarctari, nec quid ipse velit, sed quid venæ istius natura admittat, fingere omnino, necesse est: ita ut opus ipsum, venustum licet ac speciosum, raro tamen exquisitum, atque omni parte, absolutum reperiamus.

SECT. XIV.

GEmma decima quarta, Lapis Chalcedonius est, cærulei coloris, rotundus, globulique ad instar dimidiati convexus, cui litteris majusculis ac quadratis inscribitur, TRIVMPHVS QVA-

[1] Obelisc. Pamphil. p. 489, 495.

DORVM;

DORVM; quem, Romæ olim repertum, una cum reliqua mea rerum veterum ſupellectile, inde deportandum curavi: in pomparum ſane Triumphalium deſcriptionibus, phalerarum interdum *frenorumque equinorum, auri bullis, gemmiſque nitentium*, ſplendor luxuſque a ſcriptoribus celebrantur;

Dumque auro phaleræ, gemmis dum frena renident[1].

Atque hinc lapidem noſtrum ad frenorum Triumphalium ornatum pertinuiſſe conjicio: nam ad triumphi uſum aliquem adhibitum eum fuiſſe, inſcriptio declarat; atque ad frenorum præcipue decus, res ipſa oſtendere videtur. Quippe in foramen, quod, per centrum lapidis ductum, vacuum jam apertumque reſtat, claviculum olim quendam, capite forſitan aurato, inſertum fuiſſe, arbitror, qui lapidem ipſum cum frenis connecteret[2].

M. Aurelium, de Marcomannis, Sarmatis, Vandalis, Quadiſque etiam triumphaſſe legi-

[1] Claudian. Epig. 20: de zona equi Regii.

[2] Sed ad alium quoque uſum hic lapis adhiberi potuiſſe videtur; ſcilicet, ut ſtatuæ fortaſſe alicujus in triumpho portatæ paludamentum aut lacernam fibulæ vice humero annecteret: quod quidem gemma aliqua aut lapide pretioſo fieri ſolitum eſſe, ex ſtatuarum militarium ornatu conjectare licet.

mus[1]: At vero in numiſmate quodam antiquo, maximi moduli, Numerianum, Quadrigis Triumphalibus vectum cernimus, cum hac eadem epigraphe, TRIVMPHVS QVADORVM[2]. In cujus triumphi memoriam, numiſma iſtud percuſſum fuit: atque in ejuſdem etiam ornatum, lapidem olim noſtrum comparatum eſſe probabile eſt: quod litterarum item ipſarum forma, a perfecta ſcribendi ratione nonnihil immutata, atque iſtorum temporum conſuetudini accommodata confirmare videtur.

[1] Jul. Capitolin. c. 17.
[2] Vid. Numiſm. Max. Mod. 246.

TABULA XXII.

HÆC Mumia Ægyptiaca, de qua jam dicturus ſum, ab homine nobili, Georgio Townſhend, navis bellicæ in claſſe Regia præfecto, in Angliam haud dudum deportata, atque Academiæ Cantabrigienſi donata eſt. Qui nativa quadam in hanc Academiam benevolentia commotus, nihil habuit antiquius, quam ut hoc inſigne κειμήλιον, ac vetuſtatis fere ultimæ monumentum, tanquam perpetui hoſpitii pignus, in ea muſarum ſede collocaret, quam pater ejus, vir ſummus, beneficiis ornaverat; quamque fratres, fratrumque filii, moribus, ſtudiis, exempliſque jam præſentes ornant.

In hac autem Mumia deſcribenda, mihi quidem, neque de antiquo iſto cadavera condiendi ritu, neque de hodierno eorundem ſtatu, neque de cryptis eis ſubterraneis et mirabilibus, in quibus olim repoſita, atque hodie reperta ſunt, diſſerere propoſitum eſt: etenim iſta omnia a rerum Ægyptiarum interpretibus, atque a peregrinantibus præſertim accurate deſcripta, et in multis libris expoſita habemus; ad quos lectorem om-

nino referendum censeo[1]. Quamobrem nihil mihi aliud jam relictum videtur, quam Mumiæ nostræ effigiem, atque ornatum hominibus curiosis in conspectum dare, et quicquid in ea singulare, præcipuumque fuerit, illud quam breviter exponere atque illustrare.

Hæc igitur Tabula, Mumiæ thecam seu loculum, figuris quibusdam symbolicis atque Hieroglyphicis pictum exhibet: in quo cadaver scilicet, Ægyptiorum more, bitumine, balsamis, atque aromatibus conditum, repositum erat. Loculus vero ipse nihil fere, a ceteris ejusdem generis diversum, nobis offert. Ex duabus ligni Sycaminei partibus constat; utrisque in eum modum artificiose excavatis, ut inter sese deinde conjunctæ, cadaveris ipsius formam ac magnitudinem justam capere, et ab omni aeris accessu ac damno conservare possent. Atque hoc loculorum genus, ob conficiendi pingendique artificium, omnium sane pretiosissimum, nec nisi nobilioribus ditioribusve dicatum traditur.

Hujusmodi vero loculi, non ad corporis modo figuram excipiendam intus accommodati, sed ex-

[1] Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 387. Syntagm. XIII De Mumiis. — it. Itinera Petri de Valle, Thevenot, Le Brun, Shaw, Pocock, Perry——

tra

tra quoque ad defuncti ipsius effigiem ac similitudinem ita conformati erant, ut facies ex ligno effiсta, et coloribus item picta, germanam ejus imaginem præ se ferret. Quos quidem loculos, ita ornatos atque instructos, Ægyptii non modo in sepulchris magnifice exstructis, sed domi etiam in conclavibus ad eum usum consecratis, ordine quemque suo erectos, ad parietem collocare consueverunt[1]. In quo munere fungendo, duplicem illi sane finem spectasse videntur; primum, ut debitos mortuis honores cultumque præstarent; deinde ut ambitioni et familiæ splendori consulerent; ac vetustas hasce majorum suorum imagines, seriemque longam ac nobilem posteris traderent[2].

In his defunctorum imaginibus, seu Mumiarum loculis quiddam oblongum atque acuminatum, barbæ quasi loco, a mento plerumque pendere videmus: quod tamen a nullo, quantum

[1] Οἱ προσήκοντες ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα, ποιησάμενοι δὲ ἐσεργνῦσι τὸν νεκρὸν, καὶ κατακληίσαντες οὕτω, θησαυρίζουσι ἐν οἰκήματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι νεκρούς. Herod. l. 2. c. 66.
Condiunt Ægyptii mortuos et eos servant domi. Cic. Tusc. Quæst. 1. 45.

[2] Διὸ καὶ πολλοὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐν οἰκήμασι πολυτελέσι φυλάττοντες τὰ σώματα τῶν προγόνων, κατ' ὄψιν ὁρῶσι τοὺς γενεαῖς πολλαῖς τῆς ἑαυτῶν γενέσεως προτετελευτηκότας. &c. Diod. Sic. l. 1. p. 82.

memini, Mumiarum harum interprete, vel explicatum, vel ommino memoratum animadverti. Quicquid autem fuerit, non ad barbam certe exprimendam adhibitum esse, liquet; quia figuris promiscue omnibus, cum fœminarum et virorum, tum Deorum etiam, hoc idem affixum reperitur: quod quidem non nisi symboli vice appositum esse, sensumque aliquem reconditum habuisse, perspicuum est. Bonannius, auctor sane eruditus, qui Ægyptiorum Idolorum figuras quasdam, hoc eodem symbolo instructas, exposuit, illud Perseæ folium esse dicit[1]; arboris, Ægypto propriæ, ac Isidi præcipue consecratæ; atque ad omnes ideo solennitates pompasque sacras adhibitæ; cujusque effigiem in obeliscis, mensa Isiaca, reliquisque Ægyptiorum monumentis sæpissime incisam, observare licet[2]. *De stirpibus Ægyptiis*, inquit Plutarchus, *Perseam omnium maxime Isidi sacram esse aiunt, propterea quod fructus ejus cordis, et folium linguæ speciem præ se ferat*[3]. Si hæc igitur rei interpretatio admittenda est, haud alio consilio Ægyptii, folii hujus figuram Mumiis hisce affixisse, viden-

[1] Museum. Kircher. p. 34.

[2] Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 129, 130. it. Obel. Pamphil. p. 360, &c.

[3] De Isid. et Osrid. p. 378. c.

tur,

tur, quam ut Iſidem facilius conciliarent, atque ad cadaverum horum tutelam allicerent.

Ex hac loculorum ornandorum inventione, et ſculpturæ et picturæ origo deducta, atque in alias gentes derivata eſſe videtur: apud Græcos enim, quos artium ſuarum primordia ab Ægypto duxiſſe conſtat, ſtatuæ iſtæ Hermææ, omnium proculdubio antiquiſſimæ, quarum nonnullæ etiam hodie extant, ad loculorum horum formam modulumque plane effictæ eſſe apparent: Quippe nihil aliud erant, ac Deorum hominumve capita, trunco ligneo aut lapideo oblongo, atque a ſummo ad imum leniter decreſcenti, impoſita. At vero Græcorum ingenium acre intra has ſculpturæ anguſtias haud diu coarctari potuit; ſed naturam ducem ſequens, reliqua quævis corporis membra, e marmore pariter fingere, atque ad vitæ ipſius ſimilitudinem, omneſque ejus actiones et geſtus ſummo artificio accommodare cœpit. Ægyptii contra, rei licet hujus inventores, at priſcam tamen eam artis ſimplicitatem, vix unquam penitus deſeruiſſe videntur: nam etiamſi corporis humani formam, membris ſuis omnibus inſtructam, perinde ac Græci, e ligno aut lapide accurate ſatis exprimere didiciſſent, at geſtum ei liberum aliquem aut naturalem haudquaquam

tribuere potuerunt; ſed Mumiarum ſuarum exemplaria in animis uſque tenentes, ſtatuis ſuis brachia, lateribus fere adhærentia, pedeſque prorſus conjunctos, et quaſi faſciis colligatos, affingere ſolebant.

Mumiæ hujus figura eadem prorſus eſt, ac reliquarum omnium, quas in libris paſſim deſcriptas videmus. Siquidem aſphalto, balſamis, aromatibuſve condita, et multiplici linteorum, faſciarumque ordine, alio ſuper alium, a capite uſque ad pedes involuta erat; atque hæc deinde involucra, alio rurſus velamine, ſive tunica linea, pulchre depicta, et Deorum, beſtiarum, ſymbolorumque formis variis ornata, penitus obtegebantur. Dentes ejus omnes in maxilla ſuperiore firmiter adhuc inherentes reperiuntur: quod vero ſingulare et prodigii fere loco habendum, anteriores ſeu inciſores, non acuti illi quidem atque ad incidendum apti, ſed perinde ac maxillares, lati plane atque obtuſi ſunt. At vero ex hoc omni apparatu, ac condiendi diligentia, nihil fere intra loculum jam integrum reſtat, præter calvariam et oſſa, atque integumenti ſuperioris particulas quaſdam, imaginibus pictis inſignitas, quas in proxima Tabula deſcriptas damus. Reliquæ quævis corporis partes, una cum balſamis, faſciis,

fasciis, involucris, vetustate jam absumptæ, atque in pulverem ac putredinem redactæ sunt. Egregium sane vanitatis Ægyptiæ monumentum! quæ cum Deo ipso pugnare, artisque inventa naturæ legibus opponere; ac corpus humanum e pulvere excitatum, atque in pulverem reversurum, ab interitu conservare præ se ferebat.

Amicus meus, supra laudatus, Guilielmus Heberden, M. D. hanc cadaverum Ægyptiorum conditurам, haud tanto quidem artificio, neque tanto aromatum apparatu, quanto curata esse traditur, revera effectam fuisse putat. Etenim si vel aromata, priscis istis temporibus cognita, vel cadavera ipsa, Mumiasve, ut dicuntur, consideràbimus, simpliciorem quandam operis peragendi rationem, nec nisi pauca admodum medicamenta adhibita esse intelligemus.

Maxima unguentorum veterum pars nihil aliud erant, ac olea, in quibus herbæ seu flores odoriferi infusi essent: quæ, ad cadavera Ægyptiorum more condienda, haud multum valere potuerunt. Aromata vero, pretiosa saltem ista, atque ad hunc usum accommodata, in India solummodo ultima nascuntur, nec in Ægyptum facile deportari possent: quorum pleraque etiam veteribus istis incognita esse apparent, propterea quod

nec a Medicis nec Physicis antiquis memorata sint. Diodorus tamen Cinnamomum in hoc condiendi munere usurpatum esse scribit[1]: at Cinnamomum, Cleopatræ ætate, inter pretiosissima gazæ regiæ κειμηλια recensitum, atque una cum auro, smaragdis, et margaritis, a Regina ista jam moritura, in monumento suo repositum legimus[2]: quod usum certe ejus rarissimum, nec Pollinctoribus istis familiarem fuisse, ostendit.

Myrrha tamen, quæ in Æthiopia, atque Opobalsamum, quod in Arabia nascitur[3], in hoc fortasse ritu usurpari possent. Sed Opobalsamum, ob raritatem pretiumque ejus, haud magna copia, aut vulgo adhibitum esse, probabile est. At vero ex Mumiis omnibus, quæ jam extant, quæque a peregrinantibus descriptæ sunt, perspicuum fere videtur, nullum omnino medicamenti genus, præter Asphaltum, seu bitumen merum, quod in multis lacubus fluitans reperitur, vel resinam quandam e cedro stillantem, in hac conditura locum habuisse.

Joannes Nardius, medicus in primis celebris, quum multas hujusmodi Mumias, e fasciis suis

[1] L. 1. p. 82. Edit. Hanov.
[2] Plutarch. in Vit. M. Anton. p. 950. Edit. Paris.
[3] Vid. Prosp. Alpin. de Balsamo.

evolutas, examinaſſet, ac ſumma diligentia diſſecuiſſet, ſe nihil prorſus, præter Gummi ſeu Aſphalti glebulas quaſdam concretas inveniſſe dicit[1]. Neque aliud item quidquam Pocockius noſter, peregrinator curioſus atque eruditus, in Mumiis iſtis, quas perſcrutatus eſt, ſe animadvertiſſe declarat[2]. Mumiam denique noſtram, pretioſiſſima licet condiendi ratione curatam, nullum tamen aromatum, odorumve genus, præter bitumen merum redolere aut exhibere invenimus.

Quod vero de Cadaveribus hiſce Diodorus ſcribit, nimirum tanto ea artificio ſemper condita fuiſſe, ut *priſtinam hominis cujuſque effigiem ſpeciemque ſingula retinerent, et vel palpebrarum ac ſuperciliorum pili integri manerent*[3]; nequaquam verum eſſe poteſt, ſed de loculo potius cadaveris quam de cadavere ipſo intelligendum; quippe cadaver multiplici faſciarum integumento, a capite uſque ad pedes ita penitus involutum erat, ut nulla ejus pars omnino conſpici poſſet.

Herodotus contra, hanc rem ita plane, ut geſta erat, exponere videtur. " Cerebro enim " viſceribuſque detractis, cadaver per dies ſeptua-

[1] Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 397.
[2] Vid. Pocock Travels l. 5. c. 5.
[3] Vid. Diodor. ibid.

 " ginta

"ginta nitro penitus mersum jacuisse dicit; carnemque ita omnem a nitro isto maceratam absumptamque esse, ut nihil præter cutem atque ossa relinqueretur[1]." Quippe nitri ejus Ægyptiaci naturam, eandem esse cognovimus ac salis ejus, quod ex herbarum perustarum cineribus effici solet, cujus ea quidem vis est, ut carnem facile quamlibet absumere queat. Atque hoc profecto ex Mumiis, quæ jam restant, omnibus, verum esse confirmatur; quæ nihil aliud esse videntur, ac germani hominum sceleti, piceo quodam liquore aut bitumine illiti, fasciisque pice item illitis involuti[2].

Atque hinc perspicere licet, quam vana ac futilis, de virtutibus Mumiarum medicis, opinio ista fuerit, qua tanquam omni aromatum genere onustæ, ac medicinarum omnium valentissimæ per gentes venditabantur. Qua quidem fama inductus Gallorum Rex, Franciscus primus, nullum unquam iter, absque Mumiæ frustulis quibusdam, suscepisse fertur[3].

[1] L. 2. c. 86. Ed. Lond.

[2] Vir eruditus atque ingeniosus, Tho. Shaw D. D. *nihil fere carnis, partiumve muscularium* in Mumiis hisce reperiri dicit. See Travels into Ægypt. p. 424.

[3] Hoffman. de Medicam. Officin.

Quin-

Quinetiam Herodotus, cadaverum horum cerebrum per nares extrahi ſolitum, ſcribit[1]. Sed haud tantam a Pollinctoribus iſtis diligentiam, corporiſque lacerandi religionem adhibitam eſſe, credibile eſt. Nam Mumiæ noſtræ caput abſciſſum fuiſſe apparet; cujus ea pars, quæ cum collo ac vertebris conjuncta fuiſſet, gypſo jam penitus oblita reperitur: quumque cerebri adeo per occipitis foramen extrahendi, via longe commodior data eſſet, hanc eos potiſſimum ſecutos eſſe, veriſimile videtur. Calvaria item, quæ medicamentis repleri ſolita traditur, in hoc tamen cadavere vacua prorſus relicta eſt.

Pocockius, faſcias Mumiarum lineas, *putridas ſemper atque aduſtas* reperiri ait, idque *calidæ ſeu uſtivæ aromatum naturæ* adſcribit[2]; quæ tamen nullam iſtiuſmodi vim habere certiſſimum eſt. Hæc igitur faſciarum aduſtio ac putredo vel vetuſtati tribuenda, vel inde potius proveniſſe putanda eſt, quod in bitumen fortaſſe liquidum ac fervens immerſæ fuiſſent. Herodotus enim, faſcias haſce gummi illitas eſſe, narrat[3]. Attamen nonnullæ faſciarum noſtrarum particulæ, quæ intus, ut videtur, a bituminis iſtius vi

[1] Herodot. ibid.
[2] Vid. Pocok's Travels ibid.
[3] Herodot. ibid.

ac

ac calore remotæ latuiſſent, colorem adhuc priſtinum et nativum fere retinent.

Ob has potiſſimum rationes, Vir ille ingenioſus, quem honoris cauſa modo nominavi, Pollinctores Ægyptios, vafrum hominum genus, quo artem ſuam extollerent, de ſumptu ejus atque apparatu magnificentiora longe, quam res ipſa ferebat, prædicare ſolitos, exiſtimat.

T A-

TABULA XXIII.

IN hac Tabula, integumenti Mumiæ exterioris particulam, variis figuris ornatam, cernimus; quæ de pectore cadaveris ad genua pertinuerat; quæque a pulvere ac ſordibus purgata, coloribus adhuc vividis et quaſi recentibus niteſcit. In ſumma picturæ parte, cadaveris ſecandi et condiendi ratio a pictore quodammodo adumbrata eſt: in qua tamen Anubis, Ægyptiorum Deus, capite canino, medici partes agere, et ſecandi munus obire videtur. A ſiniſtro cadaveris latere, ut Diodorus ſcribit, *loco prius a ſcriba juxta ilia deſignato*, carnem *lapide acuto Æthiopico ſecare*, vel lege vel more conſtitutum erat [1]: atque in hac poſitura Anubis, manu jam ad ſecandum ſublata, depictus eſt.

Sed et menſa quoque, cui cadaver impoſitum eſt, itemque vaſcula iſta infra menſam poſita, in Deorum item formas, Canopi et Cercopitheci, efficta eſſe apparent: quibus figura etiam muliebris, hinc et inde adjuncta, Iſim fortaſſe ipſam, quaſi operis totius præſidem, denotat. Qua quidem figurarum deſignatione, hanc cadavera

[1] Diod. Sic. l. 1. p. 82.

condiendi

condiendi ac conſervandi artem, divinam plane eſſe, nec niſi Deorum inventioni attribuendam, indicari conjicio.

Quod autem memorabile magis videtur; inſtrumentum iſtud, quod Anubis, jam corpus diſſecturus, manu tenet, germanam lapidis ejus Æthiopici effigiem exhibet, quem, cultelli ſemper vice, ad hoc munus adhibitum eſſe legimus; cujus ſane formam a nullo, quod ſciam, auctore veteri deſcriptam habemus.

Hieroglyphicas figuras quod attinet, cum omnis earum intelligentia jam diu deperdita ac deplorata plane videatur, ignorantiam potius meam confiteri libet, quam aliorum conjecturas, ingenioſas licet, at vanas certe coactaſque adoptare. Illud ſolummodo veriſimile eſſe puto, quod a Kirchero, in rebus Ægyptiacis inveſtigandis, omnium diligentiſſimo, traditum eſt. Figuras videlicet iſtiuſmodi omnes, quales, ex utraque tabellæ hujus parte, in variis ordinibus ſive zonis collocatæ, ac ſibi mutuo obverſæ ſtant, Deorum illorum imagines eſſe, qui Averrunci præcipue, ſeu malorum propulſatores habebantur[1]; quorum-

[1] Infra hanc Sex Averrunca Numina intra tres zonas ponuntur, quorum cuſtodiæ corpus commiſſum eſt; uti laquei, quos manibus tenent, quibus adverſarum poteſtatum vim ligare dicuntur, monſtrant, &c. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 413.

que tutelæ Ægyptii mortuos ſuos potiſſimum commendare conſueverunt: quoſque flagellis propterea, laqueiſve inſtructos videmus, ut malos Dæmones, in defunctorum corpora inſultare conantes, vel abigere vel colligare poſſent[1].

SECT. II.

PRæter integumenti linei particulam iſtam modo deſcriptam, aliud quoque ejuſdem fragmentum reſtat, ad pedes fere Mumiæ pertingens, at unica tantum imagine inſignitum, quam in hac etiam Tabula expreſſam videmus. Hanc autem Oſiridis imaginem eſſe puto; quem, tanquam ſupremum mundi Opificem ac Rectorem ab Ægyptiis veneratum eſſe conſtat; ut globus, capiti ejus impoſitus, indicare videtur; quo quidem

[1] In imo figurarum harum ordine, duo canes flagellis inſtructi pinguntur; quos in alia item Mumia, eodem fere modo depictos Kircherus protulit, atque ita interpretatur. " In tertia zona, inquit, duo " canes occurrunt, flagellis inſtructi, quibus Anubici ſeu Mercuriales " Genii indicantur, quorum vigilantiæ corpus commiſſum indicabatur. " De quibus, in Obeliſco Pamphilio, conſule Hierogrammatiſmum de " cane." Kircher. Ibid. p. 416.

ſymbolo, in Obeliſco pariter Flaminio, Oſiris inſtructus reperitur[1]. Hujus igitur effigiem, ob eam, quam diximus, cauſam, in Mumiæ noſtræ integumento, atque auguſtiori ſane forma, depictam eſſe, credibile eſt; ut hunc quoque, ſummum Deum, perinde ac Numina iſta Averrunca, ad cadaveris cuſtodiam attraherent..

[1] Vid. Kircher. Oedip. Ægypt. Vol. 3. p. 236, 237.

F I N I S.

ERRATA.

PRæf. p. x. line 16. pro tedium. lege, tædium. p. xii. lin. ult. pro deſcenderet. leg. deſcenderit. P. 1. l. 11. pro illeſæ. leg. illæſæ. p. 5. l. 16. pr. Amethy. leg. Amethyſtos. p. 8. l. 13. pro adveni. leg. advena. p. 20. l. 13. p. exerit. leg. exemit. p. 21. l. 8. pr. 'ς leg. ἐς. p. 47. l. 8. pr. cujulibet. leg. cujuſlibet. p. 49. l. 10. pr. refer ndam. leg. referendam, p. 51. Not. 1, pr. beſtiar. leg. veſtiar. p. 88. l. 17. Not. 2. pr. iſte. leg. iſtæ p. 108. l. 20. Not. 1. pr. Εϱος leg. Ἔϱως. p. 111. l. 3. pr. in auri. leg. inauri. p. 111. l. 19. pr. quæro tundioribus. leg. quæ rotundioribus. p. 130. l. 20. Not. 1. pr. φοϱινί. leg. φοϱέιν. p. 138. l. 4. pr. ſculapium. leg. Æſculapium. ib. l. 16. pr. des leg. Ædes. p. 152. l. 8. pr. in ſculptum. leg. inſculptum. p. 155. l. 7. pr. perviligio. leg. pervigilio. p. 163. l. 20. Not. 3. pr. Valerianus. leg. Aurelianus. p. 209. l. 24. Not. 2. pr. aliæ. leg. aleæ. p. 230. l. 2. pr. tate. leg. ætate. p. 230. l. 6. pr. eo um leg. eorum. p. 244. l. 4. pr. turgido. leg. turgida. p. 248. l. 3. pr. Hyeroglyph. leg. Hieroglyph.

Books printed for *Richard Manby* and *Henry Shute Cox* on *Ludgate-Hill.*

1. THE Hiſtory of the Life of Marcus Tullius Cicero, in 3 Vol. 8vo. 3d. Edit.

2. The Epiſtles of M. T. Cicero to M. Brutus, and of Brutus to Cicero: With the Latin Text on the oppoſite Page, and Engliſh Notes to each Epiſtle. Together with a prefatory Diſſertation, in which the Authority of the ſaid Epiſtles is vindicated, and all the Objections of the Reverend Mr. Tunſtall particularly conſidered and confuted.

3. A Letter from Rome, ſhewing an exact Conformity between Popery and Paganiſm: Or the Religion of the preſent Romans, derived from that of their Heathen Anceſtors. The fifth Edition. To which are added, 1ſt, A prefatory Diſcourſe, containing an Anſwer to all the Objections of the Writer of a popiſh Book, entitled, The Catholic Chriſtian inſtructed, with many new Facts and Teſtimonies, in farther Confirmation of the general Argument of the Letter. And 2, A Poſtſcript, in which Mr. Warburton's Opinion concerning the Paganiſm of Rome is particularly conſidered.

Theſe three by Conyers Middleton, D. D. Principal Library-Keeper of the Univerſity of Cambridge.

4. The Rights of War and Peace, in three Books. Wherein are explained the Law of Nature and Nations, and the principal Points relating to Government; written originally in Latin, by the learned Hugo Grotius, and tranſlated into Engliſh. To which are added, all the large Notes of Mr. J. Barbeyrac, Profeſſor of Law at Groningen, and Member of the Royal Academy of Sciences at Berlin. fol.

5. The Dictionary hiſtorical and critical of Mr. Peter Bayle. The ſecond Edition, carefully collated with the ſeveral Editions of the Original; in which many Paſſages are reſtored, and the whole greatly augmented; particularly with a Tranſlation of the Quotations, from the moſt eminent Writers in various Languages: To which is prefixed the Life of the Author. Reviſed corrected and enlarged by Mr. Des Maizeaux, Fellow of the Royal Society. In five Vol. folio.

6. Stonehenge, a Temple reſtored to the Britiſh Druids.

7. Abury,

2

7. Abury, a Temple of the Britiſh Druids, with ſome others, deſcribed. Wherein is a more particular Account of the firſt and patriarchal Religion, and of the peopling the Britiſh Iſlands.

8. Palæographia Britannica: Or Diſcourſes on Antiquities in Britain. N°. 1. Origines Royſtonianæ; or, an Account of the Oratory of Lady Roiſia Foundreſs of Royſton, diſcovered at Royſton, in Auguſt 1742.

Theſe three by William Stukely, Rector of All-Saints in Stamford.

9. Marmor Eſtonianum; ſeu Diſſertatio de Sella Marmorea votiva Eſtoniæ in Agro Northamptonienſi conſervatâ. Authore J. Nixon, A. M.

10. The Procedure, Extent and Limits of human Underſtanding. The 3d Edition with Corrections and Amendments 8vo.

11. Things divine and ſupernatural conceived by Analogy with Things natural and human. By the Author of the Procedure &c. 8vo.

12. A Book of Architecture, containing Deſigns of Buildings and Ornaments. By J. Gibbs. The 2d Edit. Fol.

13. Rules for drawing the ſeveral Parts of Architecture, in a more exact and eaſy Manner than has been heretofore practiſed, by which all Fractions, in dividing the principal Members and their Parts are avoided. By J. Gibbs. The 2d Edit. fol.

14. An Anſwer to the Reverend Mr. Warburton's divine Legation of Moſes, in three Parts. In which are conſidered, 1ſt, Some of his Quotations from the Ancients. 2d, His Manner of Reaſoning: And, 3d, His Notion of moral Obligation. By Thomas Bott, A. M. Rector of Spixworth, Norfolk.

15. A Review of the Paſſage in Tully's firſt Tuſculan Diſputation concerning Pherecydes's Notion of a Future Exiſtence, or a Vindication of Pherecydes from Mr. Warburton's Charge of his being the Inventor of the Atheiſtical Notion of the TO EN. By Thomas Bott, M. A. Rector of Spixworth, Norfolk.